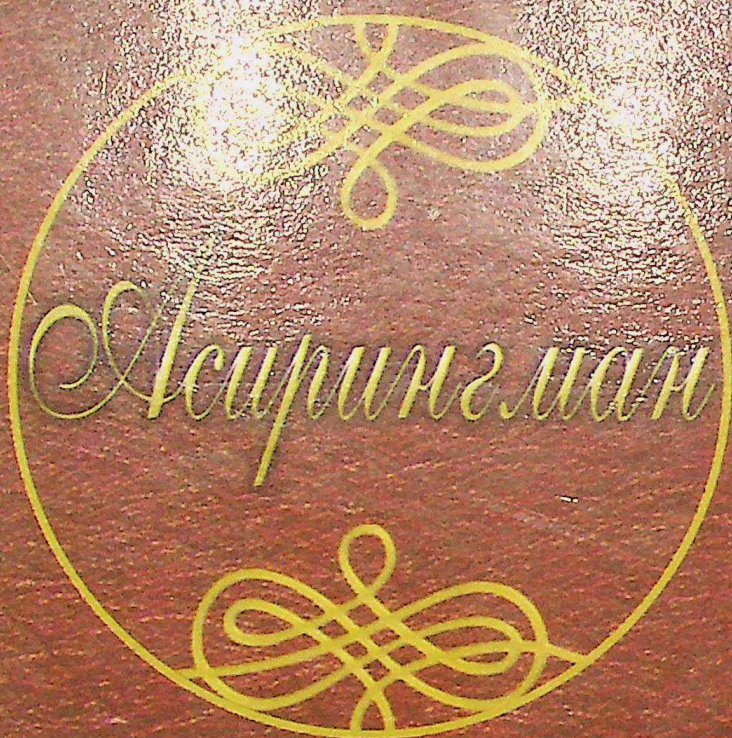

ҲУСНИДДИН
ШАРИПОВ

«ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА
АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
БОШ ТАХРИРИЯТИ
ТОШКЕНТ — 2003

ҲУСНИДДИН ШАРИПОВ

АСИРИНГМАН

*Шеърлар
Ғазал ва қўшиқлар
Достонлар*

«ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА
АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
БОШ ТАХРИРИЯТИ
ТОШКЕНТ — 2003

8-1

Ш-26

Ш-26

Шарипов Хусниддин

Асирингман: Шеърлар, ғазал ва кўшиқлар дostonлар. —
Т.: «Шарк», 2003. — 352 б.

ББК 84. Ўз.7—5

637109

ТИМ 1
AXBOROT-RESURS MARKAZI
ILMIY KUTUBXONA
Qori Niyoziy ko'chasi, 39

© «Шарк» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси
Тош тахририяти, 2003 й.

АВВАЛО — КАЛОМ...

Ижод моҳияти ҳақида буюк Арасту замонидан бери сон-саноксиз фикрлар айтилган. Бири бирини тўлдиради. Бири биридан аъло. Хатто акс-садолари бор. Қайсидир дўстим кулимсираб деган эди:

«Олимларга қойил! Яхлитгина нарсани олишади-ю, ҳа-ху дегунча қўлингга калла-почча қилиб туткизишади, бу ёғини ўзинг эплашинг керакдай...» Бошқа, ҳазилни тушунмайдиганроғи эса, куйиб-пишиб ўзиникини маъкуллайди: «Муҳими — қассобликда эмас, аксинча, калла-поча бўлиб ётган нарсани қайтадан жой-жойига қўйишда». Учинчиси ҳам бўш келмайди: «Биз ижодни қисмлари жой-жойида турган нарсага «пуф» деб жон киритувчи қудрат сифатида биламиз!»

Бунақа даҳанаки адабиётшунослик, албатта, сўнгсиз давом этавериши мумкин. Мен умумлаштирувдан кўра кўпроқ аниқлаштирувга ўрганганман. Шунинг учун кўпинча фақат кўрган-билганларим билан ўртоқлашишга ҳаракат қиламан, бориға барака, деганларидек...

Фикримча, олий ўқув юртида филологиядан таҳсил олиб, каттами-кичикми шоир бўлиб кетганлар кейинча ўз ёзганларини дарсхонада ўзлари танишган юксак ижод намуналари билан қиёслаб юрадилар. Кўнгиллари тўлса — фахрланиб, тўлмаса — яна чўққиға интилишда давом этадилар. Чунки улар дастлабки қадамданок адабиётнинг катта йўли қайларга элтишини билишади... Адабиётшунослар ҳам баҳо бермоқчи бўлган асарларини ўша муҳитда олган кўникмаларига асосланиб таҳлил этадилар. Тасаввур қуюшқонига эркин жойлашган асарларни улуғлайдилар, сифмаганларига тўқисланиш йўлини кўрсатадилар.

Мен ҳам, тақдир экан, китоб нималигини жуда кичиклигимдан билганман. Ўттизинчи йиллар ўртасида лотин алифбосида босилган «Ўтган кунлар» билан «Меҳробдан чаён»ни Пеп туман маориф шўъбасининг мудири бўлиб ишлаган отам Султон Назировнинг жовонидан олиб, 1943—1944 йилларда ўқиб чиқишга улгургандим. Сарғиш қаттиқ муқовали «Ҳамлет»ни ҳам: Чўлпон таржима-си бўлса эҳтимол... Абдулла Қаҳҳорнинг «Сароб»ини

ховли супура туриб ўқиганим учун онамдан қаттиқ дакки эшитганим ҳамон эсимда. Ўша пайтдаги китоблардан ҳозир менда Шолоховнинг ўзбекча «Очилган кўриғи» ва Сейдиннинг шеърлари сақланиб қолган холос. Дарвоқе, Ғафур Ғуломнинг алоҳида босилиб чиққан «Ёдгор»ини катталар негадир мендан яшириб, ўзлари ўқишарди.

Шундай эса-да, биринчи марта бир сатрни иккинчиси билан қофиялай бошлаганимда, бу — адабиёт-у, адабиётнинг эса қандайдир қонун-қондалари бўлиши мумкинлиги ҳақида заррача тасаввурим йўқ эди. Умуман, бунақа иштиёқ қачон туғилганини эслай олмайман. Фақат бир воқеани айтиб ўтай...

Урушдан аввалги йиллар бўлса керак. Онам Турғуной мени ўзлари билан театрга олиб тушдилар. «Лайли ва Мажнун» экан. Мажнун Лайли қўйида куйиб, ҳатто Маккага боришдан бўйин товлаганида унинг отаси кўп эзилади. Ўғлининг дардли кўшиғини тингларкан, мункиллаб қолган чол эмасми, боши титраб, оғир ҳасса тутган қўллари қалт-қалт қиларди. Менинг жуда таъсирланиб кетганим сезилган бўлса керакки, онам қайтаётганимизда ҳаяжонимнинг сабабини сўраб қолдилар. Мен тушунтирдим:

— Аба, Мажнуннинг отаси жуда қариб қопти. Ярим кечада уйига қандоқ етиб олади, ё бирор киши обориб қўядими?

Хуллас, «Фарҳод ва Ширин», «Тоҳир ва Зухра»ларни ҳам ана шундай тўлқинланиб кўрган бўлсам ажаб эмас. Аниқ эслайман — 1945 йил 9 май ғалаба окшомида текин «Офтобхон»га кирганман. Лекин гап томошада эмас: ўйлаб қарасам, ўша маҳалларда ўша пьесалардаги кўшиқларга тақлид қилиб, тўқувчилар шеваси билан айтганда «гула кўтариб», янада тўғрироғи — Навоий, Комил Яшин, Собир Абдулла сингари улуғларга эргашиб шеър машқ қилганга ўхшайман.

Уруш йиллари орқада қолди, ҳаёт давом этаверди. Еттинчи синфдан сўнг Намангон қишлоқ хўжалик техникумида ўқидим. 1947 йилдан ёш ижодкорлар семинарига фаол қатнашдим, радиога мухбирлик қилдим. 1948 йили дастлабки 3 шеърим вилоят газетасида эълон қилинди. 1954 йилда Тошкент қишлоқ хўжалик институтининг ўрмон-мелиорация факультетини битиргач, ўрмон хўжалигида инженер бўлим ишладим. 1956 йили «Ниҳол» номли биринчи шеърый китобим босилиб чиқди. Кейин

вилоят газетасига сафарбар қилиндим. 1960 йили «Ўзбекистон маданияти» газетасига адабий қотиб бўлиб келдим. Икки йил ўтгач, «Шарқ юлдузи» журналининг шеърят бўлимини бошқаришга киришдим: бу иш узун-қиска танаффуслар билан қарийб 1983 йилгача давом этди.

Мен ҳозир таржимаи ҳол ёзаётганим йўқ. Адабий ҳаёт чорраҳаларини эслайдиган бўлсак, олтмишинчи йилларнинг бошида Ўзбекистон ёзувчилар уюшмаси ҳузуридаги ёш қаламкашлар семинарининг умуртқаси бўлмиш Хайриддин Салоҳ, Наим Каримов, Ғаффор Мўминов, Шотурсун Ғуломов сингари тенгдошларим қаторига Эркин Воҳидов, Ўлмас Умарбеков, Сайёр, Учқун Назаров, Тўлқин, Шукур Холмирзаев каби оташин ижодкорлар тўлқини кириб келди. Газета ва журналлар уларга чўчимай буюртмалар бера бошладилар. Радио тўлқинлари ва телевизор экрани уларники бўлиб қолди. Лирика ҳақида баҳслар қизиб кетди. Устоз Миртемирнинг «Сурат»ига эргашиб, лирик дostonчилик авж ола бошлади. Ёшларнинг ўзлари ҳам, ўз услубларини ҳимоя қилиб, мақола-лар билан чиқа бошлашди.

Олтмишинчи йилларнинг ўрталарига етганда, «Кўнгил буюргани», «Қуёшга ошиқман», «Укажонларимга», «Тупрокка қасида», «Ернинг қалби» каби китобларим, «Сени севаман», «Ота ўғли» сингари пьесаларим элга манзур бўлгани учунмикин, ҳарҳолда, ўзимга ишончим озми-кўпми мустаҳкамланиб қолганидан бўлса керак, ҳавола-ниш ўрнига, мен ҳам ўзимни тафтиш қилишга киришдим: ҳатто энг гўзал жой бўлса ҳам, бир ерда рақс тушавериш зерикарли иш-да!

Ҳақ гап, бизнинг ёзганларимиз кўпинча халқни тарбиялаш йўлида хизмат қиларди, ҳалоллик ва камтарликка чорларди, вафо ва муҳаббатни улуғларди, турмушдаги фидойилик ва маданиятни тараннум этарди. Дўсту оғай-ниларим асосан деҳқон болалар бўлгани сабабли мен бу масалаларга меҳнат мавзуи орқали ёндошардим. Акс-садо ҳам жарангдор бўларди. Лекин, айни пайтда, «шеърят уфқининг нариги томонида нима бор экан?» деган савол ҳам безовта қила бошлади: ҳали ёш шоир аталсак-да, умр ўтиб борапти, ахир! Қолаверса, домла Миртемир-нинг бир лутфи доим миямда ғимирлаб, тинчимни бузарди. 1961—1962 йилларда, у киши раҳнамо бўлиб, Тўйтепада ёш қаламкашлар билан бир неча бор учрашгандик, ўша мажлисларнинг бирида устоз айтган ушбу сўзларни ёд олиб қолгандим:

— Ёш гўдакка нон билан қанд чайнаб едирсангиз, у хам мазза қилиши мумкин, сиз ҳам... Аммо катта кишига бирор лукмани чайнаб берсангиз, унинг ҳам кўнгли айнийдим, сиз ҳам беҳузур бўласиз. Шеърятда ҳам худди шундай, — китобхонни аяш лозим.

Ундок бўлса, нимани ёзиш керак?

Қандай ёзиш керак?

Ўз турмуш тажрибамдан туғилган шеърлар илгари ҳам бор эди, лекин улар об-ҳаво ярата олганми?

Шекспир ва Муқимий ўз даврларининг одамлари ҳақида ҳақ гапни айтиб кетишган. Пушкин ва Ойбек — ҳамма нарсани ўз номи билан атаган инсонлар. Лев Толстой ва Абдулла Қаҳҳор замондош ҳолатини ўз бўйлари даражасида туриб кўришган. Бизга ўхшаш ихчам кишиларга ҳалол таҳлил қилиш учун ҳаётнинг қандай қирраси қолдирин?

Ўша қирранинг ўзи нимани акс эттиради?

Албатта шеър драматик бўлиши мумкин, эпик бўлиши мумкин. Лекин иккаласи ҳам қаҳрамоннинг муайян шароит ва маълум бир лаҳзадаги ҳолатини, кайфиятини рост ифодалаши шарт. Ана шуларни ўйлай-ўйлай, жуда кўп ёзиш ва ўчиришга тўғри келди. Бу ҳақда дўстларимдан бири тўқиган латифа ҳам бор. Эмишки, мен дўстлар даврасига хурсанд кириб келибман. Хурсандлик сабабини сўрашса, «бугун зўр ишладим, саккиз сатр шеърни қалаштириб ташладим» дебман. Эртасига қарашса, ундан ҳам хурсанд келаётган эмишман. Бунинг сабабини суриштиришса, айтирмишман: «Бугунги ишим кечагидан ҳам унумли бўлди — кеча ёзган саккиз сатримдан олти-тасини ўчириб ташлашга муваффақ бўлдим!..» Лекин жиддий гап шуки, ўша вақтларда, масалан, «Манзара» деган битта дона шеър учун бир йил умрим кетгани муболаға эмас.

Одатда навбатдаги ҳар китобга узун-қисқа муддат ичида ёзилган паст-баланд шеърлар жамланаверади. Акс ҳолда уларни сақлаб қолиш, иссиғида ҳаққоний баҳолаш қийин. Бугун уларни ғалвирдан ўтказаркан, ўзгача ўлчов, ўзгача кўз билан қарашга тўғри келади. Масалан, шоир Омон Мухторнинг йиғирма йилча бурун айтган бир фикри ҳаёлимдан йилт этиб ўтади. У ўшанда янги китобимни ўқиганини билдириб, беғуборгина: «Сиз ғазални бошқача ёзар экансиз-а» деб қўйганди. Бу мактов ёки танкид эмас, бошқача мағизга ишора эди холос. Лекин шу оддийгина бир гапдан сўнг ўзим шунча вақт пайпаслаб юриб излаганимни

ниҳоят топа олганимга озми-кўими ишонч туғилди менда. Бирон нарсани кашф этиш учун изланиш керак, дейдилар, ҳамма ишинг ўша кашфиётнинг даражасида бўлиши учун эса ишонч ҳам керак. Ўзим ишонадиган яна бир кўмакчим бор. Қарийб ҳамма ёзганларимни кузатиб боради. «Зўр, боплабсиз» деб қолади у гоҳида. Кўнглдим кўтарилади. Баъзан «Яхши!» дейди қувониб. Раҳмат. Баъзида сал ўйланиб қолади-ю, «Тўғри ёзибсиз» деб кўяди. Бу ҳаммасидан қимматли. Бирга униб-ўсган дўстларига хунарини намоёйиш қилганида ҳам анча хушёр тортади киши. Уларга маъқул нарса бошқаларни ҳам бефарқ қолдирмас, дейман-да! Хуллас, буларнинг ҳаммаси ўртада ҳам юрмай, чеккага ҳам чиқмай, табиий яшаш учун ёрдам бериши шубҳасиз.

Бугун маъқул шеърларни тартиблай туриб, уларнинг миқдори анчагина салмоқли бўлиб қолганини сездим. Табиийки, бора-бора, сон сифатга айланади. Сифат эса, ўз навбатида, атрофдагиларга ўйлаб кўриш ҳақида ишора қилиши мумкин.

1947—1949-йилларда, вилоят ёш ёзувчиларининг семинарига қатнаш эканман, янгилик излаб, Асқад Мухторга, кейинроқ Маяковскийга тақлидан ёзган вақтларим бўлган. Мен мазмун эмас, шаклни назарда тутаётирман. Дўстларим ҳам бўш келишмасди. Одатий оҳангдош сўзлардан ташқари, шеърларимизга «оч қофия», «қулоқ қофия», «ички қофия», «жуфт қофия», «эркин қофия», «қўшолоқ қофия» ва ҳоказолар безак бўларди. Шу ўринда яна бир воқеани эслагим келяпти. Олтиншинчи йилларнинг охири бўлса керак, кунларнинг бирида Эркин Воҳидов жилмайиб келди-ю, тегишди:

— Ҳусниддин ака, мен сизни енгдим.

— Шаҳмотдами? — дейман, чап бериб.

— Йўқ, қофия бобида: сиз бир вақтлар «қуёш»га «қувонч»ни қофия қилган эдингиз. Мен «қуёш»га «қиёс»ни қофияладим, қалай?

Уни табрикладим. Дарҳақиқат, шоир ўз табиатига мос, чиройли қофия топганиди. Кейинча у бошқа жабҳаларда ҳам илдам илгарилаб кетди. Яхши. Қандини урсин!

Ўша пайтларда изланиш бўлиб кўринган нарсалар бирин-кетин илдиз отди, йўлни кенгайтирди ва, назаримда, ҳозирга келиб, оддий ҳолга айланиб қолди. Нозик манзумалар у ёқда турсин, ўртамиёна қўшиқ матнларини ҳам жуда жилвали қофиялар, қочиримлар беэётирки, тинглаб тан бермай иложинг йўқ.

Шундай бўлса-да, айтиш керак, ҳар бир давр шеърини, ўз олдидagi мақсадларига кўра, доним янги кашфиёт оstonасида турган бўлади. Эҳтимол, ҳали ўртадаги масофа яқин бўлгани учунми, ўзимиз талабни бошқачарoқ кўйиб юборармиз-у, гоҳо унча аниқлик етишмайди, дермиз. Баъзи шоирлар худди уч-тўрт куш билан бешолти кўкат номидан ортигини билмайдигандай... Табиат манзаралари-ку майли, ҳануз шеърятда шаҳар нафаси ўз ифодасини дурустроқ топгани йўқ. Ҳасрат кўп, ҳатто йигитларда. Ерга урилсак, кўкка сапчимаймиз. Аниқлик бўлмагач, иккиланиб қолсан киши: йўлбарсга қараб, мушук суратини чизиб қўяётган рассомга ўхшамаяпмиз-микин, деб. Лекин бу, хайриятки, ўткинчи кайфият. Ҳамон бўш келмаётган дўстлар билан биргаликда, қолаверса, мана, атроф тўла ёшлар, даврнинг ҳаққоний портретини ярата оламиз, деб ишонаман.

Эҳтимол савол туғилар: — Наҳот шеърдан ўзга ташвишинг бўлмаса? — деган маънода. Бор, албатта. Масалан, ўнга яқин драматик асар ёзганман, гоҳ театрлар қитиқлаб, гоҳ ўзим ичимга сиғдиролмай. Лекин уларни китобга киритишдан илгари ақлни бир оз пешлаб олишга тўғри келади шекилли. Сабабки, неча ўн йиллар давомида театр учун хизмат қилган ўнлаб ҳурматли драматургларимизнинг номи, ҳозирга келиб, рўйхатлардан ўчиб кетаётир. Ҳўш, нима учун? Саҳна талабларидами айб? Адабиётдами? Эҳтиёждами? Қаҳрамонлардами? Олимлардами? Бу масаланинг тагига етиш ҳам — ижодий иш ва, менимча, вақт талаб қилади.

Достонларга келадиган бўлсак, «ха-ху» дегунча, мана, уларнинг сони ўн саккизтага етибди («Бир савол» шеърини романим ҳам ўшалар қаторига қиради). Ҳаммасини жамланса, дўмбоққина китоб бўлиши мумкин эди. Имкониятни ҳисобга олиб, ҳозирча улардан фақат айрим намуналар бериш маъқул кўринди. Одатда мен ҳар бир асарни, воқеа руҳи ва қаҳрамон феъл-атворидан келиб чиқиб, ўзига мос кайфият билан ёзишга уринаман. Шунинг учун улар оҳанг жихатидан ҳам, услуб ва фикр жихатидан ҳам бири иккинчисини такрорламаса керак: униси кимнингдир тақдирини ёки тақдирлар ўйинини, буниси давр муаммоларини, наригиси ватандошимиз қиёфасини, яна бошқаси бирор фалсафий тугунни гоҳида жиддий ё табассум билан, гоҳ содда ё жингиртоб қилиб, гоҳ дардли ё кўтаринки руҳда таҳлил этади, деб ўйлайман ҳар ҳолда... Бу яхши-

ми-ёмонми, билмадим — ўкиганлар айтгани маъкул. Умуман, аввало овози бўлса, хофиз қандай йўлда куйлаши — ўзининг иши. Шу билан бирга, у умри бўйи яратган ҳамма нарсаларини бир ўлтиришда намойиш этиб ташлаши ҳам шарт эмас. Бир донишманд айтган-ку: «Сувнинг таъмини билиш учун денгизни тагигача ичиш зарурми» деб.

Одамзод, янглишмасам, кирк минг йилча яшаб, ўз ҳаёт тажрибаларини авлоддан авлодга узатиб келади, — масалан, кулол ёки созанда ўз санъатини шогирдига қўли билан ўргатиб, овчи ўзи юрган сўқмоқлари ва ўлжага бой паккалар тўғрисида тош, тахта ё қоғозда қолдирган чизгилари билан, файласуф оламини тушуниш ҳақидаги билганларини ўз таълимоти орқали... Шоирлар ҳам бу муқаддас эстафетада вазифасиз қолганлари йўқ. Уларга, менинг назаримда, халқнинг севги-вафо, инсонийлик бобидаги ҳалол тажрибасини замонлар оша олға элтиш масъулияти юкланган. Қадимий оғзаки ёки ёзма шеърятни олаимизми, ҳозирги етук жаҳон шеърятини намуналарини ўқиймизми, ҳаммасида фикримизга далил топилади. Лекин, айни вақтда, кимдир илжайиб, «муҳаббат куйчиси бўлиш ҳам ҳунарми?» дейиши мумкин. Ҳа, дейман мен, бу жуда вазмин иш! Шоир аввало ўзи ошиқ, покиза, фидойи бўлиши, яъни ўзи ҳам улуғлаётган қаҳрамонига ўхшаб яшаши керак. Бу — осон эмас. Шеърят эса ҳаромни ёқтирмайди. Акс ҳолда шоир одатий мағиғ-гапдонга, ижод оддий тирикчилик воситасига, асар эса лаҳзали кекирикка айланиб қолиши мумкин. Шу боисданмикин, тарих минглаб қаламкашдан оқибат натижада фақат битта-яримтасига мангулик калитини беради холос.

Мен мангуликка талабгор эмасман, албатта. Ҳатто, айтишим мумкинки, салкам ярим аср аввалги, инженерлик қилиб юрган даврим хотиралари ҳануз мени тежаб-тергаб туради. Ўшанда гуруҳ-гуруҳ бўлиб, ўзаро текширишларга борар эдик. Ўрмон ва кўчатзорларни айланиб, туғилган фикрларни «юз иссиқ» деб ўтирмай, бетга ҳам чопмай, ўртага ташлардик. Иши муҳокамага тушган ҳамкасбимиз, мулоҳазаларни эшитгач, қўлини кўксига қўйиб деганлари ҳеч ёдимдан чиқмайди:

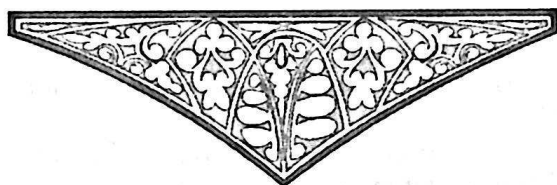
— Ҳаммаси тўғри. Кўп едик, оз хизмат қилдик. Бу ёғига пухта бўламиз. Раҳмат...

Мундоқ ўйлаб қарасам, жуда ошириб хизмат қилмаган бўлсак-да, ҳаётдан зорланадиган жойимиз йўққа

Ўхшайди. Бир ижодкор, бир меҳнаткаш, бир оила бошлиғи яшаса биздек яшар-да: нонимиз бутун, номимиз ҳозирча тилда, оиламиз файзли ва меҳрибон, китобимиз дўконда ётиб қолгани йўқ, калламиз ишлаб турибди... Бунинг шукронаси сифатида, энди, бу ёғига пухта бўлсак, мевамининг мағзи тўқ бўлса бас. Ушбу армуғоним «жуда жиддий танланган асарлар» бўлиши учун ҳаракат қилганимнинг сабаби шунда.

Ҳусниддин ШАРИПОВ,
08.05.2002.

ПОЯМА — ПОЯ

ДЕНГИЗ СОКИН ЭДИ...

Денгиз сокин эди. Ўхшарди денгиз
Мола босилмаган мовий шудгорга.
Муздек дазмолини аста юргизиб,
Текислаб қўймоқчи бўлди шаббода
Сувнинг титраб турган ажинларини.
Ёт қўл текканида эти сесканган
Полвоннинг асабий мускулларидай,
Югура бошлади тўлқинлар бирдан.
«Бир оз сабр этсанг-чи, бебош» дегандай,
Шамол,

бармоғини илгакдай букиб,
Нуқиди денгизнинг пешонасига.
Тавба, юз минг тавба...
О, денгиз, денгиз!
Кўксидан узилди аччиқ бир садо,
Инграб,
Калла тортиб юборди бехос
Шамолнинг қоқ заҳил қангшарига у.
Ана энди кўринг...
Кўзгинам чиқсин,
Бунча қийналмасдим агар кар бўлсам:
Шамол шарқирайди,
Денгиз вағиллар;
Бир-бирин ғижимлар ел билан тўлқин;
Бири кўтарилиб ерга урилса,
Шариллаб йиртилар бирин кўйлаги.
Осмон пасайгандай туюлди менга,
Булутлар югурди тинчроқ жой излаб,
Хилватга қочишди чағалайлар ҳам...

Балиқларнинг ҳоли нима кечдийкин?

1965.

МАНЗАРА

Учинчи қаватда яшайман,
Елларга очикдир деразам.
Ўзимга сал четдан қарасам,
Денгизчи-сайёҳга ўхшайман.

Ошхонам кун юрар тарафда:
Туришар оқ уйлар теришиб,
Дам-бадам янгиси қурилиб,
Манзара ўзгарар ҳар хафта.

Кечаси боқсангиз ловуллар,
Гўёки зиёдан тўкилган.
Ранго-ранг чироғи ёкилган
Кемани эслатар,
Гувиллар.

Тўлкинсиз денгиз йўқ жаҳонда,
Қай кема чайқалмай яшарди!
Қўшнилар ракс тушса башарти,
Рюккамиз жириглар жовонда...

Ўнг ёним — бахмалдай бедазор,
Тўлғаниб югурар ариқлар,
Ариққа лаб босар ажриқлар,
Сигирлар ўт чимчир беозор...

Ўнггим ҳам, сўлим ҳам — бир дунё!
Тенг ичар шудрингни ва нурни.
Ҳаётни нимталаб бўлурми,
Нимтаклаб бўлурми бугун ё?

Тебраниб, энтикиб бораман,
Тўлкинга пайванддир борлигим.
Гоҳ ишда ёзилар ҳордиғим,
Гоҳида ишламай ҳораман.

Жўн эмас «сайёҳлик» деган сўз.
Толикиб кетади тўпиклар
Ва лекин ҳар тонгда уфқлар
Равшанроқ, якироқ очар юз.

Кемамиз гуркираб ўтмоқда.
Тўлкиндай тўқнашар фикрлар.
Биргина қора кўз сигирлар
Бепарво ўт чимчир ўтлоқда.

1965.

ТОШ ЎЙНАГАН БОЛА

Тоғлар — ҳўхху! — мунча баланд-е, баланд.
Тоғлар дарахт бўлса, Сина¹ — бир илдиз.
Сийдам қизил барқут чопонли бола
Тош ўйнаб юрибди кўчада ёлғиз.

Кўча сойни кечиб —
мисоли дорбоз —
Гоҳ у ёнга оғар, гоҳо бу ёнга.
Бола ҳеч кимсага қилмасдан парво,
Тош отар тошларни олиб нишонга.

Эҳтимол, тоғларга бола қадами
Капалак кўнгандай туюлар холос
Ва лекин Ҳисорнинг вазни, кўлами
Гўдак елкасидан босар қишу ёз.

Гўдак йўлин тўсиб қулочин ёзган
Ширакайф кишига ўхшарди тоғлар.
Дунёнинг четидай туюлар ростдан
Оқ бош, бужур бўйин, кўк шарфли тоғлар.

Аммо бу азамат тоғлар ҳукмини
Фақат пайт келгунча тан олар кўнгил.
Тоғдай йигит бўлар гўдак бир куни,
Кейин учиб кетар қуш каби енгил.

Кенгликларга чиқар шу йўлдан юриб,
Кенгликни тўлдириб урар у ханда.
Тоғларнинг пастларда ётганин кўриб,
Негадир ҳўрсиниб кўяр ўшанда.

1965

¹ С и н а — Денов яқинида, Ҳисор этакларидаги бир қишлоқ

ҲАЙРАТ

Сиркор миноралар...
Қубба-қалпоқлар...
Улардан йилларнинг ҳиди келади.
Мен қариб кетарман,
Чириб кетарман,
Лекин бу бинолар турар навқирон.
Шунда ҳам заррача ҳайратланмайман,
Балки ачинаман.

Ахир уйида
Бир қайнатим чойни аяб дамлаган,
Аммо юрагининг барча чўғини
Шу ғиштларга берган чайир усталар
Кўзга юмалаган терин артмасдан,
Қўлдаги ганч юқин ювиб ўлтирмай,
Ҳали кўп бинолар қура оларди.

Лекин қуролмади.
Қанча усталар
Гўрга олиб кетди ўз даҳосини
Ёки шаҳаншоҳлар чув тушганида,
Пойдевор ўрнига кўмилди улар.

Ўзида бўлганда устанинг эрки,
Ўз хазинасига эга бўлса ё,
Тупроқнинг бетини шундай жилвагар,
Устунсиз, тўсинсиз, лекин нурафшон
Сиркор биноларга кўмиб ташларди.
Ҳайратланмасди ҳам ўшанда ҳеч ким.
Хўш, нима бўлибди ҳайратланмаса?!

1965.

ОЛМА ҲИДИ

Қор ёғар. Қуюқ қор мисоли ҳарир.
Ялтада сарвлар турар қонушиб.
Қор Қора денгизда шакардай эрир,
Қор эрир кетма-кет асфальтга тушиб.

Бозордан келяпман. Қўлда тўр халта.
Олма хиди окар менинг изимдан.
Йўловчи аёллар ажойиб халқ-да,
Тўхташар халтага кўз солиб зимдан.

— Қаердан олдингиз?

— Бозордан, хола!

Ўзи биларди-ку мен айтмасам ҳам.
Жавоб беравериб бир хил саволга,
Тилим танглайимга ёпишар кам-кам.

— Қачон?

— Қимматмасми?

— Ҳали ҳам борми?

Жилмаяр,
менгамас, олмага қараб.
Пашша қўригандай тўзитиб қорни,
Фурсатни чўзиш-чун излар яна гап.

Мунча ғалатисиз, яхши аёллар,
Олма еб қотган-ку тишингиз, ахир!
Келяпман. Изимдан қувлар саволлар:

— Нави нима экан?

— Эмасми оғир?

Уни ўраб олсам, тўхтарми савол?
Томошага — ана — денгиз, қор, кенглик!
...Унда туғилмасди бу шеър эҳтимол,
Балки табиат ҳам бўларди кемтик.

1965.

ЮЛДУЗ УЧДИ

Яйраб ўлтирарди қиз билан йигит,
Атроф ҳам, улар ҳам жим эди. Бирдан
Қийғоч из қолдириб югурди бир чўғ
Анҳорнинг тубидан сувнинг юзига.

Метеор нелигин билса-да улар,
Совуқ ел теккандай бўлди негадир,
Сўнди сукунатнинг латофати ҳам.

Агар ошиқларга халақит бермок
Фаросатсизлик деб ҳисобланмаса,
Шундоқ борардим-у, шундай дер эдим:
«Анҳорга тикилманг, боқинг осмонга.

Юлдуз аксигамас, аслига қаранг,
Шунда юлдуз аста юрагингизни
Ёнига кўтариб олиб кетади.
Таянч истаб,
ростдан учаётгандай,
Ёр қўлин қаттиқроқ қисасиз шунда
Томирлар тепишин яккол ҳис этиб.

Юлдузлардан эса хавотир олманг,
Эллик миллиард юлдуз ёнар осмонда.
Бу — менинг ҳозирча санаб етганим.
Юраклар, орзулар, дардлар ҳаётда
Тўйда ўтиргандай бўлса бақамти,
Юраклар, орзулар, дардлар ногоҳон
Тўйдан чиқаётган меҳмонлар каби
Сочилив кетмаса ҳар ён-ҳар ёнга,

Юлдуз деганингиз авлодингизнинг
Авлодларига ҳам етиб ортади.
Қўрқманг! Ўзингиздан кўпаяверинг.
Мен ҳам хизмат қилай тўйларингизда».

Шундай дегим келди уларга боқиб,
Борайми — бормаими? Ҳеч бўлмаганда,
Бир кулиб олишар «кайфи борми?» деб...

1966.

УЧРАШУВ

Автобус келгунча гаплашиб турдик.
Нарх-наво, об-ҳаво бўлди тилларда.
Ҳолбуки, ҳаёлим кезарди нурдек
У билан ўқиган мовий йилларда.

Чап мийиғидаги тилла тишини
Тинмай парпиратиб сўзларкан, у ҳам,
Эҳтимолки, менинг — озғин кишининг —
Думбоқ ёшлигимни эслади бир дам.

Ўттизга етибди ёшимиз,
Мунча тез умрнинг одими?
Бугунги оқарган сочимиз
Бир дилни ёрита олдами?

Ўрмонга бўлсак-да ишкибоз,
Етдикми дарахтнинг қадрига?
Биз шунча бўяган оқ қоғоз
Арзирми Навоий сатрига?

Гарчи хўп севамиз таҳсинни,
Қад букмай яшашни севамиз,
Чаққунча бу сўзлар мағзини,
«Совиб» ҳам қолади пивомиз!

Шиддатли саволлар кучини
Ўхшатиш мумкин дир куюнга.
Бир топган калава учини
Йўқотиб қайтаман уйимга.

Йўқотиб эмас. Йўк. Мутлақо!
Ўтган кун забт этган қалъадан
Ҳаётга мен берган у баҳо
Жўнлигин сал сезиб қоламан.

Хаёлга эргашар минг хаёл,
Ўйимни, уйимни тўлдириб.
Танишлар бу онда, эҳтимол,
Дам олар жимгина ўлтириб.

Мен эса, айтмасам кашфимни,
Ёрилиб кетишдан қўрқаман.
Тез илиб оёққа кафшимни,
Қўшинининг эшигин қоқаман.

1966.

ЛАТИФА

«Найлайин гулшан аро
ёнимда жонон бўлмаса,
Йиғламай найлай яна
ул шоду хандон бўлмаса...»

Куйлаб юборибман бехос шундай деб
Гулбарра сайлида,
Ўн уч ёшимда.
Ойим, холаларим офарин айтиб,
Қаҳ-қаҳ уришгани ҳамон ёдимда.
Ахир, қай онанинг завқи жўш урмас
Ўғил ишқ қўшиғин айтганда илк бор?!
Мен эса, сатрлар тўқиш билан маст,
Лола теравердим қилмай эътибор.
Олтин ангишвана эди ҳар бир гул,
Шунинг-чун севарми бу гулни қизлар?!
Ўтди тўрт-беш баҳор.
Кунлардан бир кун
Қалбга кириб келди нотаниш ҳислар.
Ишқим тўлдирилган жажжи қадах, деб,
Тутдим гулбаррани синфдошимга.

Бирдан аммалару холалар «Ваҳ!» деб,
Йиғилиб келишди яна бошимга.
Янгиллик ҳаммани этганди ҳанг-манг,
Химоя йўлини изларди ҳар ким:
— Севиб?..
— Кимдан сўраб?
— Ўғлимиз бўшанг!
— У-чи?
— Вой ўлмасам...
— Қандок бўларкин?!
Қўшнилари чиқишди.
Шундай маҳалда
Маслаҳат бермаган қўшни қўшними!

...Ардоқлаб сақлайман ҳамон хаёлда
Гулбарра қоплаган адир тўшини.
«Ўша ёшлик сари, қанотинг ёйиб
Қайтгинг келяптими?» дейди бир ошнам.
— У ёғини кўрдик.
Ширин.
Ажойиб.
Кўриб қўяй бу ёғини ҳам.

1967.

ФОЛБИН

Азиз Абдураззоққа

Мен фолбинман. Ишим кўп оғир.
Ҳар ўткинчи ёғдирар савол.
Не деб савол берса ҳам, охир
Унга ваъда этаман иқбол.

Менинг ваъдам рост бўлур факат.
Ўткинчига ишончим катта:
Ахир, ўзи қилса ҳаракат,
Топиб олар бахтин албатта.

1967.

АФРИКА ҲИКОЯТИ

Сардорнинг шуҳрати кетар узоққа,
Куйчининг шуҳрати яшар узоқроқ.
Сардор, беланганда соқоли оққа,
Шуни ўйлаб қолди.
Тишлади бармок.
Сўнг, уста топтириб олис бир юртдан,
Ясаттириб келди етти торли соз.
Созга қўл урди-ю...
Бўлмади ҳўррам.
Йўталга ўхшарди соз берган овоз.
Титрарди сайрамай етти қумуш тор,
Гўёки қафасга тушиб қолган қуш.
Кўп ҳуноб бўларди эҳтимол сардор,
Бошланмаганида ногохон уруш.
Заҳарли найзани тақимга босиб,
Етти фарзандини олиб ёнига,
Тилсиз созини ҳам елкага осиб,
Сардор учиб кетди жанг майдонига.
«Қувди-қувди» билан ҳафталар ўтди.
Гоҳ вақти чоғ бўлди.
Гоҳо кўкси доғ:
Биринчи жангдаёқ бош ўғли ўлди,
Унга мазор бўлди заъфарон қумлоқ.
Сел янглиғ оққанда чангалзорда қон,
Иккинчи ўғлидан бўлди у жудо...

Хар гал узилганда қалбидан фиғон,
Инграб қайтарарди бир тор акс-садо.
Охири душманлар этилди тор-мор,
Босқинчи изи ҳам ташланди кириб.
Зафар билан қайтди уйига сардор,
Етти ўғлини ҳам ерга топириб.

«Там-там»ни янгратиб, қучоқ очиб кенг
Пешвоз чиққанида кадрдон эли,
Укпар таққан боши ҳам эди унинг,
Хотинини кўзига боқолмас эди.
Не десин?

Нима ҳам дея оларди?

Найзасин узатди.

Қўлга олди соз.

Қайнаб ич-ичига сиғмаган дарди
Оқди етти тордан сирқираб бехос.
Майли фожияни хотини билса.
Сардорнинг қўшиғи тўла арз эди.
Бас эди дардига шерик топилса,
Куйчи шухратини ўйламас эди.

1967.

ГОҲ НЕГАДИР...

Гоҳ негадир бўламан дилгир
Саратонда соғиниб қорни,
Ёз ҳақида қишда ёзиб шеър,
Мадҳ этаман кузда баҳорни.
Гоҳо қошим кўзни босганда
Қора булут каби уюлиб,
Қофиялар уришар ханда,
Шўх сатрлар келар қуйилиб.
Ёрилай деб вақтичоғликдан
Қўлга қалам олган маҳаллар
Дафтаримда туғилар баъзан
Не учундир хазин газаллар.
Излай-излай бунинг сирини,
Бир нуқтага кўнар хаёлим:
Ўтмиш ёки келажак мени
Қувлаб юрса керак-да доим!
Ҳис овлаган хотирам гўё
Нур тўпловчи кабарик шиша:
Ахир, тифдай урилгач зиё,
Қуя бошлар қоғоз ҳамиша.

Баъзан: «Нечун севги хакида
 «Ёзмайсиз?» деб беришар савол.
 Жавоб топиш осон-ку жуда,
 Сўз тополмай лол бўламан, лол.
 Ахир хар бир сатрдан, дўстим,
 Томиб турар пок севгим чак-чак.
 Сезишимча, «муҳаббат» сўзин
 Биз икки хил тушунсак керак.
 Факат бир хил аталса борлиқ,
 Зерикарли бўларди дунё.
 Энди ишлай.
 Сиз ёзинг хордиқ.
 Тўплаётир хотирам зиё...

1967.

ГУЛ

Сайёрга

Шафтолилар гуллади жўшиб,
 Ноклар турар хали яланғоч.
 Бошдан эрта кетгуси тушиб,
 Эрта кунда бошга қўнган тож.
 Ёшлиқ — яшнаб турган чўғлигин
 Навбахорга этаркан қиёс,
 Алломалар қўклам шўхлигин
 Назарда ҳам тутишган бир оз.
 Йўкса, шоир ёзиб қасида,
 Қиш либосин этаркан инкор,
 Март ойининг қоқ ўртасида
 Паға-паға ёғармиди қор?!
 Тан бераман шунда дехқонга:
 Битирибоқ кузакда ишин,
 Ёғлиқ кўйини ташлаб қозонга,
 Ўйлай бошлар баҳор ташвишин.
 У ҳам гулни яхши кўради,
 Табиатга ишқивоз жуда.
 Булбул куйин унинг юраги
 Тинглаб ётар хатто уйкуда.
 Лекин севар фарзандларин ҳам,
 Севар нонга ташна жаҳонни.
 Шу сабабли,

гулга бокқан дам,
 Ўйлар аввал куз ва хирмонни.

1968.

Хар гал узилганда қалбидан фиғон,
Инграб қайтарарди бир тор акс-садо.
Охири душманлар этилди тор-мор,
Босқинчи изи ҳам ташланди қириб.
Зафар билан қайтди уйига сардор,
Етти ўғлини ҳам ерга топшириб.

«Там-там»ни янгратиб, қучоқ очиб кенг
Пешвоз чиққанида кадрдон эли,
Укпар таққан боши ҳам эди унинг,
Хотинин кўзига боқолмас эди.
Не десин?

Нима ҳам дея оларди?

Найзасин узатди.

Қўлга олди соз.

Қайнаб ич-ичига сиғмаган дарди
Оқди етти тордан сиркираб бехос.
Майли фожиани хотини билса.
Сардорнинг қўшиғи тўла арз эди.
Бас эди дардига шерик топилса,
Куйчи шухратини ўйламас эди.

1967.

ГОҲ НЕГАДИР...

Гоҳ негадир бўламан дилгир
Саратонда соғиниб қорни,
Ёз ҳақида қишда ёзиб шеър,
Мадҳ этаман кузда баҳорни.
Гоҳо қошим кўзни босганда
Қора булут каби уюлиб,
Қофиялар уришар ханда,
Шўх сатрлар келар қуйилиб.
Ёрилай деб вақтичоғликдан
Қўлга қалам олган маҳаллар
Дафтаримда туғилар баъзан
Не учундир хазин ғазаллар.
Излай-излай бунинг сирини,
Бир нуқтага қўнар хаёлим:
Ўтмиш ёки келажак мени
Қувлаб юрса керак-да доим!
Ҳис овлаган хотирам гўё
Нур тўпловчи қабарик шиша:
Ахир, тингдай урилгач зиё,
Қуя бошлар қоғоз ҳамиша.

Баъзан: «Нечун севги хакида
«Ёзмайсиз?» деб беришар савол.
Жавоб топиш осон-ку жуда,
Сўз тополмай лол бўламан, лол.
Ахир ҳар бир сатрдан, дўстим,
Томиб турар пок севгим чак-чак.
Сезишимча, «муҳаббат» сўзин
Биз икки хил тушунсак керак.
Фақат бир хил аталса борлиқ,
Зерикарли бўларди дунё.
Энди ишлай.
Сиз ёзинг хордик.
Тўплаётир хотирам зиё...

1967.

ГУЛ

Сайёрга

Шафтолилар гуллади жўшиб,
Ноклар турар ҳали яланғоч.
Бошдан эрта кетгуси тушиб,
Эрта кунда бошга қўнган тож.
Ёшлиқ — яшнаб турган чўғлигин
Навбахорга этаркан қиёс,
Алломалар қўклам шўхлигин
Назарда ҳам тутишган бир оз.
Йўкса, шоир ёзиб қасида,
Қиш либосин этаркан инкор,
Март ойининг қоқ ўртасида
Паға-паға ёғармиди қор?!
Тан бераман шунда деҳқонга:
Битирибоқ кузакда ишин,
Ёғлиқ кўйини ташлаб қозонга,
Ўйлай бошлар баҳор ташвишин.
У ҳам гулни яхши кўради,
Табиатга ишқивоз жуда.
Булбул куйин унинг юраги
Тинглаб ётар ҳатто уйкуда.
Лекин севар фарзандларин ҳам,
Севар нонга ташна жаҳонни.
Шу сабабли,

гулга бокқан дам,
Ўйлар аввал куз ва хирмонни.

1968.

ҚАЙСАР

Туну кун ишларди камсухан эшак,
Жуда хурсанд эди ундан хўжаси.
Билиб айтар экан донолар бешак:
Иззатга элгаркан меҳнат кўчаси.

Хаёт баҳорининг ёмғири тиниб,
Умр йўлларини қоплаганда қор,
«Эшак юбилейи ўтказилсин» деб
Жондорлар йиғини чиқарди қарор.

Шунда эшак сизди ўзини филдай,
Мазмунга йўғрилди ўтган ҳар они.
Дўстлари совуққа эътибор қилмай,
Безатиб чиқишди дарров ўрмонни.

Тантана бошланди. Хайъатда — хайҳот! —
Товус ва тулкилар ўлтирар яшнаб.
Эшакнинг ҳамкасби ҳачир, туя, от
Пойгакка чўқишди чаккани қашлаб.

Барибир тўй — тўй-да! Чехралар гулгун,
Ёқди юлдузларин бош узра осмон.
Эшак ҳаётини мадҳ этмоқ учун
Бўрига сўз берди раисул Арслон.

Бўри ҳам қолишмас экан булбулдан,
Сўзга бир киришса томоғин кириб.
Эшакни баландроқ қўйди дулдулдан
Кўҳна комуслардан мисол келтириб.

Олкиш-қарсақлардан қўзғолиб шамол,
Минг йиллик эманлар қамишдай титрар.
Эшак қуллуқ қилар илжайиб дарҳол,
Кемириб турса-да нчини итлар.

Хамма уй-уйинга тарқади кейин,
Катталар ҳам хурсанд, кичиклар ҳам шод.
Эшак ичкаридан кулфлаб уйин,
Шунда ўз раббига айлади фарёд:

«О, ҳазрат Сулаймон, пушти-паноҳим,
Мунча ноодилсан, мунча тошбағир!
Сенинг хизматингни бажардим доим
Бошимни ҳам қилиб, елкамни — яғир.

Охирги, энг ёрқин тўйимга, нахот,
Ташаккур ўрнига юбординг алам?!
Дўстим танқид қилса тинглар эдим шод,
Мақтагандан кўра мени кушандам...»

Зарур ишларини тўхтатиб бир он,
Ношукур эшакнинг тинглаб саволин,
Қариб қуюлмаган ҳазрат Сулаймон
Қулар селкилладиб ошпоқ соқолин:

«Тириксан! Кушанданг бағринг доғласа,
Бирор кун бузарсан унинг ҳам тўйин,
Раддия беришинг мумкин хоҳласанг,
Ёки арз қиларсан!
Ўлганга қийин...

Қалдирғоч оламдан ўтди тунов кун,
Дафнга йиғилди катта оломон.
Қабр тепасида узундан-узун
Ваъз ўқиди йиғлаб-буралиб илон.

Ўша ваъзни эса унга бурунроқ
Ёзиб берган эди бешиктебратар.
Тинглар қалдирғочнинг арвоҳи, бироқ
Жавоб қайтаролмас,
Учмоҳга кетар.

Сен эса тириксан! Шукр қил, шукр,
Нотикқа раҳмат, де! Пухта бўл, пухта».
Эшак тинглар, тинглар...
Аммо бу фикр
Унга маъкул бўлмас...

Қайсар махлуқ-да!

1968.

ХУМОР

Соғиндимни мени танишлар,
Хоразмга боргим келади.
Хумор этар раксу хонишлар,
Хоразмга боргим келади.

Бурро бўлар қизларин тили,
Қайноқ бўлар йигитлар феъли,
Куёш эмган дехқонлар эли —
Хоразмга боргим келади.

Хоразмлик дўстлар-ла беш йил
Гоҳ чўқишиб, гоҳида ахил
Бирга-бирга кўргандик таҳсил,
Хоразмга боргим келади.

Тилга кириб рубоб ва қайроқ,
Хамон ўша сўнгсиз ва қайноқ
Бахсларимиз ёдга тушган чоғ,
Хоразмга боргим келади.

Бўлмас эдик бизлар бастакор,
Бўлур эдик олим-пахтакор,
Шунинг учун такрор ва такрор
Хоразмга боргим келади.

Уйимизни соғиниб қолиб,
Қалб ақлдан келганда қолиб,
Куй бошлардик қўлга соз олиб:
«Хоразмга боргим келади!»

Мен водийда туғилиб ўсдим,
Ҳаётда йўқ сира кам-кўстим,
Хоразмда эса кўп дўстим,
Хоразмга боргим келади.

Мана, анча айланди олам,
Дўстлар, меҳнат қилдингиз сиз ҳам,
Аввалгидан яшил ва кўркам
Хоразмга боргим келади.

Борсам — кўрсам: ҳамма ёқ янги,
Осмоннинг ҳам симобий ранги,
Чойхонаси бўлмаса ҳамки,
Хоразмга боргим келади.

Мен ҳам охир парвоз этарман,
Йўлга чиқсам, албат етарман,
Балки етмай қолиб кетарман,
Хоразмга боргим келади.

1969

МАРҒИЗОР ОҚШОМИ

Шохсупада, ховуз бўйида
Ёнбошладик охири ҳориб.
Офтоб кириб кетди уйига,
Юлдуз чикди осмонни ёриб.
Бир ён — полиз, бир томон — тўқай,
Тол чайқалар бошимиз узра.
Полизлардан ел кўчар тинмай,
Адашгандай, урилар юзга.
Худди кафтдай илиқ эди ел,
Нафис эди мисоли пахта;
Далаларни тарк этганда эл,
У зерикиб қолса керак-да! —
Тонгдан бери нур эмиб ҳорган
Яшил боғлар сари елади,
Сакраб ўтиб четан девордан,
Ҳовлиларга кириб келади.
Ҳовлиларда сурур ҳукмрон,
Ҳар бир супа — бир нурли олам;
Оилалар оппоқ дастурхон
Атрофида жам бўлар бу дам.
Ота, кўз-кўз қилиб санъатин,
Пиёз эзар, ясар шакароб.
Аччиқ кўк чой келтирар хотин,
Хуш ёкмас, деб, иссиқда шароб.
Сўнг кампирлар, елпинганича,
Ўз ўрнини эгаллар тўрда.
Самолётдек айланиб пича,
Дастурхонга «қўнади» шўрва.
Ҳамма билар, билар беҳато
Бугун қилган яхши ишини.

Болалар ҳам пеш қилмас ҳатто
Олиб келган «тўрт» ва «беш»ини.
«Зора орзу айланса чинга»,
«Бу кўрганинг эрур бир урвоқ»,
«Келгуси йил...» ёки «индинга»
Деган сўзлар айтилар кўпроқ.
Хеч қаерда қолмас ел тунаб,
Эшитганин кўтариб кетар,
Яхши гапга яхши гап улаб,
Ховлилардан ховлига ўтар.
Сўнг югурар бизлар томонга,
У ҳам ахир ҳамсухбат излар.
Олисларни қилиб томоша,
Хордиқ ёзиб ётибмиз бизлар.
Чирокни ҳам ёққанимиз йўқ,
Жонимизни асраб чивиндан.
Ловилларкан атроф мисли чўғ,
Ўзимизни сезардик чиндан
Саҳна нурга чўмган маҳалда,
Эҳтирослар жўшганда тинмай,
Сукут сақлаб нимёруғ залда
Лол ўтирган томошабиндай.
Юз қадамча пастрокда эса,
Окиб ётар Сирдарё сокин.
Тўлғонар у қирғоқлар қисса,
Қоронғуда кўринмас лекин.
Унинг вазмин ҳансирашини
Юрак сезиб туради якқол.
Бир оздан сўнг тупроқ тўшини
Силай бошлар роҳатбахш шамол.
Салқин шамол, дарё шамоли
Чивинларни суриб кетади.
Ёшу кекса энди дам олиб,
Кўрпасига кириб кетади.
Ҳузур эмиб яқин-йироғим,
Дарё бўйи бўлганда муздек,
Иш бошлайман:
Ёнар чироғим
Тонгни кутган сўнгги юлдуздек.

1969.

КУЙЛАБ ЮРАР МУСИЧА

Қаранг, ана, мусича,
Кулранггина мусича.
«Му-ку-ку» деб эрта-кеч
Куйлаб юрар ўзича.

Кўп куш кишни ўйлайди,
Тумшук-ла лой ийлайди.
Мусичам эса менга
«Му-ку-ку» деб куйлайди.

Бойлик йиғиб бошқалар,
Тош устига тош қалар.
«Му-ку-ку» дер мусичам,
«Ўсма кетар, қош қолар».

Текин ош кута-кута,
Умри ўтмас қайғуда.
Қилмаса-да у пардоз,
Артистга ўхшар жуда:

Санъатга қўйиб ихлос,
Қўшиқни этар эъзоз.
Баҳам кўрар биз билан
Бўлса иссиғу аёз.

Камтар тутар ўзини,
Чўқимас дўст кўзини.
Шунинг учун севаман
Унинг «му-ку-ку»сини.

1969.

КОМПОЗИТОР ЖОРЖ БИЗЕНИНГ ТУШИ

1871 йил, апрель, Везине қишлоғи.

Йигирма ёшида, севги ёшида
Ўғзал Неаполга бўлганди қўноқ.
Уч ой латофатга тўйганди жуда,
Сева олмаганди шаҳарни бироқ.
Бугун, у тақдирнинг шўхлиги билан,
Яна Неаполда очди кўзини.

Кексайиб қолганини сизди у бирдан,
Навқирон шаҳарнинг кўриб юзини.
Энди кўчалар ҳам туюлмас энсиз,
Одамлар ҳам эмас унчалик ғирром.
Чайқалиб-чайқалиб чарчаган денгиз
Шаҳар қўлтиғида оларди ором.
«Майли, бизга тегсин келган ҳар бало,
Беташиш яшасин, дея, бошқалар»,
Шаҳарни Бетховен, Микеланжело,
Жоржоне¹, Шекспир, Гёте бошқарар.
Яқин-йироқлардан келган ёш-кекса
Сенат майдонида сайр этар масрур.
Соқолли, соқолсиз юзларга эса,
Ерданми, кўкданми ёғиларди нур.
Тебрана бошлади дарахтлар ногоҳ,
Қуёш шўнғиб кетди осмон дарзига.
Нохуш ҳодисадан этгандай огоҳ,
Майдонга қуюлди оғир марсия.
Ҳеч ким ўлгани йўқ.
Оркестр энди
Миллий гвардия хизматин ўтар:
Ана, келаётир
— марҳуммас!

— банди,

Гуноҳлари унинг —
ўлимдан баттар.

Халқ номин сотган у.
Ёлғон ёзган у.
Пичоқдай санчган у ростгўйга сатрин.
Бир дўстин тагига қуйганди у сув,
Ошириб олмоқ-чун ўзининг кадрин.
... Оркестр келмоқда.
Келмоқда банди
Оркестр олдида

эгиб бошини.

Энди елкаси ҳам чўкиб қолганди
Кўтаролмагандай лаънат тошини.
Оломон келади ҳалқадай қисиб,
Бош узра бўйрадай тораяр осмон.
Адолат ҳукмининг янграшин сезиб,
Оркестр тин олар.
Жим қолар майдон.

¹ Ж о р ж о н е — 1478–1511 йилларда яшаган улкан итальян рассоми.
Тўла номи Жюоржио Барбарелли.

Гарданига олиб раислик юкин,
Мўйсафид Бетховен аста ростлар қад
Ва халққа юзланар:

«Этингиз ҳукм —

Лаънатми,

шафқат?»

— Лаънат!

— Лаънат!!

— Лаънат!!!

Тўрт тараф титрар,
Тенг ҳукм чиқарар семизу озгин.
Фақат беҳуқуқлар —

соткин,

фирибгар,

пасткаш,

мунофиқлар

Очолмас оғзин.

Шамол шаппатилар айбдор юзини.

У чиндан ўхшарди энди мурдага.

Литольф, дирижерлик таёқчасини

Бош узра тутганча,

чиқар ўртага.

— Зўр, а? — дейди Бизе. — Нақадар латиф!

— Жуда ҳам зўр экан! — дейди хотини

Унга имо билан аста кўрсатиб

Хайъатда ўлтирган буюк Гётени.

Бошланди майдонда охир сазойи,

Булутлар ўрнидан кўчди лашкардай.

Бузилар ҳаттоки денгиз авзойи

Ва Литольф таёғин силкир ханжардай,

Гумбурлар ноғора!..

Туш бўлди чил-чил

Пуфак урилгандай ногаҳон чўққа.

Ҳаёт —

кечагидай:

Адольф Тьернинг

Тўплари Парижни тутарди ўққа.

Парижда —

Монмартр кўчаларида

Исёнкорлар қонга беланар эди.

Ҳаттоки Везине гўшаларига

Кириб келар эди ёнғинлар дуди.

Отасин боғида лол турар Бизе,

Билмас:

қачон бўлгай эл шод-у, юрт тинч?!

Замон окиб борар

ва лекин изи
Унинг нигоҳига бермасди тутқич.
Бастакор турарди ёлғиз, паришон
Ҳаёт ва ҳаёлот тўқнашган ерда:
«Тушдан,

оз бўлса-да,

ором олди жон, —

Ўйлар у, —

Не бошлаб келаркин эрта?»

1969,

МУСТАҲЗОД УСЛУБИДА

*Институтдош ўрмончи дўстим
Нўрмонжон Яҳёевга*

Баъзан менга ўртокларим айлайди писанда
меҳмонлари бўлсам:
«Суҳбатларимиз жонингга ҳўп теккан экан-да,
эй, шоири аъзам!

Бизлар ҳам азиз юртда бекор юрганимиз йўқ,
қўлларда жароҳат,
Кулгунча бу гулгунча, ётиб тош ва тиканда
олганимиз ахир «дам».

Богларга кирар бол арилар энди саҳарлаб
рухсат сўрамасдан,
Илҳом қуши сайрайди тинимсиз бу чаманда,
бир тингла ўзинг ҳам!»

Эҳ, какра ҳаво май каби кайф бердими бирдан,
чатнайди димоғим,
Барглар оралаб аста қуёш айлади ханда
мен маст каби кулсам.

Ўз бағрига тортар мени тобора дарахтзор
гўёки сеҳргар,
Қўнглим узилиб қолди чинор, тол ва эманда,
не чора, бу ҳам кам!

Таъзим қиламан сизга, ниҳолларга, ва лекин
мен қайга урай бош,
Икки кема ёлин тутайин энди, деганда,
фарқ бўлгуси одам.

Боғларда — ҳаёт! Асли ҳаёт қони қўшиқдир,
ўйланг бунӣ, дўстлар,
Келгайми, ахир, қон гупуриб турмаса танда,
қиш ўрнига кўклам?!

Занжир туғилар кофиялар ҳалқасидан тез,
занжир — бу кишандир,
«Кўрдик, десалар, Ҳусни деган зотни кишанда»,
бўлманг сира мулзам.

Халқнинг азамат ўнг қўли — сиз, мен эса — чап қўл,
«кўнгилга яқинроқ»,
Япроқ ва қалам куйлари ҳеч бўлмаса қанда,
сўлмайди бу олам.

1970

ЧИНОР ҲАҚИДА ҲИКОЯТ

Чўпон ниҳол экди баҳорда,
Қишин-ёзин бийлади бирдак:
Дийдиратиб қўймади қорда,
Авайлади ёзганда куртак.

Йиллар юкин кўтариб ҳалол,
Чўкди аста йигитнинг қадди.
Кунни бекор ўтказмас ниҳол,
Ниҳол-да у —
тинмай ўсади.

Атай бошлар аста ҳар одам
Йигитни — чол,
ниҳолни — чинор.
Гир ойланиб келади кўклам,
Гир айланиб қўнар ерга қор...

Гоҳ офтобда вулқонлар портлар,
Заҳарли нур елар сарсари.
Бўй эгишни билмас чинорлар,
Тўкилар «ўқ еган» барглари.

Йигит каби потрар шунда чол,
Учиб келар,
юз берса хатар:
Чинор унинг наздида — ниҳол,
Ниҳол остин юмшади кетар.

Гох осмондан, гох ер тагидан
Бурқир атом синовлар дуди,
Ажал булут беланчагидан
Ёғилгандай туюлар худди.

Сўнмасин деб қалбларда фарах,
Соф оксин деб томирларда қон,
Яшар қаддин тик тутиб дарахт,
Минглаб баргин этар у қалқон.

Қалқон бўлган яшил япроқлар
Зар варақдай тўкилар тагин.
Чўпон яна белини боғлар,
Чопа бошлар чинорнинг тагин.

Бирга эди улар бахтиёр,
Бир-бирини суйиб,
суярди.
Чўпон ҳордиқ ёзсин, деб чинор
Соясини тўшаб кўярди.

Кейин эса,...
Кўп йиллар ўтиб,
Чинор айна кучга тўлганда,
Чол негандир уни унутиб,
Парваришни айлади канда.

Кейин эса,...
Чинор билсаки,
Чўпон ота этибди вафот.
Бу дунёнинг шуниси чакки:
Одам минг йил кўрмайди ҳаёт!

«Мени кўминг чинор тагига,
Қалбимдаги қон ва ҳаяжон
Сингсин унинг томирларига»
Деб васият қилибди чўпон.

У ниҳолга бахш этганди жон,
Яна берар жонини унга.
Чинорга тонг этиб армуғон,
Ўзи мангу шўнғибди тунга.

Алам тилди чинорнинг танин,
Ярасидан силқиди дарди.
Биров «шарбат» дер унинг қонин,
Бошқа биров «кўз ёши» дерди.

У қўриқлар чўпоннинг хобин,
Сояси бир қишлоққа етар.
Хатар чоғи унинг атрофин
Янги ёшлар юмшатиб кетар.

Хар йил ёзар чинор янги шох,
Халқа узра қатланар халқа.
Япроқлари тўқилса ҳам гоҳ,
Чинор ўлмас.
Ўхшар у халққа.

1970.

БЕҒУБОР НИГОҲ

Хаёл нечун паришон,
жон нега бекарор,
Чамамда, янги меҳмон —
баҳор келар, баҳор.

Сал ўзгариб қолибди
анҳорнинг жилваси,
Сал жонланиб қолибди
бир пасда майсазор.

Осмонга қўнган ғубор
харирдай туюлиб,
Эриб кетар кўзимни
ошён этган ғубор.

Ниманидир шунча кун
қўмсар эди юрак,
Демак, кўнгил баҳорга
хумор экан, хумор.

Тўнни ечинг, болалар,
пойга қиламизми,
Футбол ўйнаймизми ё,
сизларда ихтиёр!

Наздимда, Ромеодек
ёшариб кетдимов,
Жульетта деб ўйлабман
балконга чиқса ёр!!

Ишга келар вақтида,
Бу — режиссер бахти-да!

Томошабин бари ёш,
Бунда йўқдир бағритош.
Ғолиб чикса қаҳрамон,
Чапак чалар хуromон.
Йиқилганда қаҳрамон,
Ютишади бирга қон.
Ёқтиришмас чеккани,
Югуришмас чекгани..
Дарддош бўлиб дардликка,
Ўрганишар мардликка.

Мен ҳам мардни қўллайман,
Тез ўсишни ўйлайман.
Юрагимда «санъаткор
Бўлай» деган ният бор.
Қўғирчоқ театрида
Ишлагим келар жуда.

1972.

АРМОН

Қишлоқдаги бир нозанин
Кўнглимининг баҳори эди.
Гул эди у кўзга яқин,
Бошқалар жўхори эди.

Боши узра айланса дуд,
Губор деманг, деманг булут,
Менга ўхшаш ошиқларнинг
Оҳи эди, зори эди.

Шоир аҳли тутақиб гоҳ,
Гоҳо қақшаб чеккандек оҳ:
«Кўзи — олов», «кўксин эса
Тоғнинг оппоқ қори эди».

Муҳаббатнинг кўчасида
Етолмасдим унга сира,
Сабабки, мен пиёдаман,
У эса суворий эди.

Тоза гулдек унди-ўсди,
Йўқ эди ҳеч ками-кўсти,
Фақат... битта айби ҳам бор:
У бировнинг ёри эди...

1972.

АЁЛЛАР

Камгапми, сергапми —
 аёл яхшидир,
 Беғамми, сергакми —
 аёл яхшидир,
 Бўштобми, пишиқми —
 аёл яхшидир,
 Аччиқми, чучукми —
 аёл яхшидир.
 Бўғилманг «ошириб юборди, деб, сал»,
 Мақтовнинг озидан кўпроғи афзал.

Сахрога ўхшагай
 аёлсиз дунё,
Қуригай-қақшагай
 аёлсиз дунё,
Туюлгай ғалати
 аёлсиз дунё,
Чунки жиним қолади
 аёлсиз дунё,
Эрлар кўтаролмай сукунат юкин,
Эсидан адашиб қолиши мумкин.

Кувончлар шимириб
 яшасин аёл,
Тиникиб, семириб
 яшасин аёл,
Офтобдай юксакда
 яшасин аёл,

Биз курбон бўлсак-да:
«Яшасин Аёл!»
Эҳтимол сўрарсиз: «Эркак-чи, эркак?»
Бу ҳақда аёллар ўйлаши керак.

1972.

АРМУҒОН

Тўйдан кейин куёв-келин
Ширин суҳбат қуради.
Аниқроғи, йиғит секин
Қайлиғидан сўради:

— Енгди мени севги кайфи,
Қанотимни керайми,
Ойни узиб олма каби,
Қўлингизга берайми?

Ёқмагандир балки сизга
Ой юзига қўнган доғ,
Юлдуз тақсам қўксингизга
Бўлармикин маъқулроқ?

Шунча лутфу нола этсам,
Бокмадингиз мен томон.
Хоҳласангиз офтобни ҳам
Эта олгум армуғон!

Тезроқ жавоб бера қолинг,
Бу совғам ҳам ёмонми?
Ундоқ бўлса, майли, олинг,
Тутдим сизга жаҳонни!

...Тугаб қолди йиғит гапи,
Не қиларин билмайди.
Ёш келинчак, ғунча каби,
Севганига жилмайди:

— Ўз ўрнида турсин омон
Ой аталган олмангиз.
Тушмасмикин бир оз арзон
«Кир машина» олсангиз?

Куёв хайрон, лом-ним демас,
Хайрат яшнаб бетида.
Дўкончи ё омборчимас,
У... мунажжим эди-да!

1972

ҚИЁС

Хар кимга шириндир она ватани,
Мен ўзбек элида улғайдим масрур.
Лекин соз бўларди Олмаотани
Қучган тоғлар каби юксалсам мағрур.

Дўстларим: «Феъли кенг йигит бўл!» деркан,
«Бағринг ҳам кенг бўлсин» деганда еллар,
Заррин буғдойзорлар мавжланиб турган
Қозоқ даласига ўхшагим келар.

Ноним мўътабардир, ош-ноним ҳалол,
Ҳеч қачон ҳеч кимдан бўлмадим изза.
Чунки кўкрагимни тўлдирган хаёл
Қозоқ осмонидай эрур покиза.

Ўтовлар оралаб учган мисрадан
Чўғ олса кўнгилда гўзал эҳтирос,
Кўнглимни
беҳисоб конлар асраган
Қозоқ тупроғига этаман қиёс.

Орзулар туташса қўяди кадам
Бу каби ташбеҳлар шоир дилига...
Эҳтимол таққослар қозоқ дўстим ҳам
Барнолар юзини ўзбек гулига.

1972.

ИСМАТ ОҚИННИНГ СЎНГГИ СЎЗИ

Ўлжас Сулаймоновдан

(XIX аср)

Исмат Ҳазорбой оқиннинг ёшгина хотинини ўғирлаб кетди. Айтишларига қараганда, улар бир-бирларига илгарироқ кўнгил қўйишган экан. Лекин кўп ўтмай, икковини ҳам тутиб келишди. Энди Ҳазорбой улар устидан ҳукм чиқариши керак.

Арқонга чирмалган Исматни ўтов остонасига келтириб ташладилар. У уриниб-суриниб, ниҳоят қаддини тиклади. Алибек, тиржайганича, икки марта тиф урган эди, арқон ҳалқа-ҳалқа бўлиб, ерга тушди. Исмат ҳалқаларга кўз югуртди ва бир тепиб, ҳар ёнга тиркиратиб юборди.

Терлаб-пишган отлар, ҳамон хансироғи босилмаган бўлса-да, ўтов атрофидаги ўт-ўланни чимчиш билан овора.

Исмат толиққан қўлларини силаб, чорқирра эшик қасавасидан коп-қоронғу ўтов ичига боқар ва сўнгги сўзларини оҳиста қўшиқ қилиб айтарди:

«Муздек қўл юзидан юзимга ҳаёт
Кўзгу тутганига куймайман,
Майли.
Кўп ишлаб ва лекин оз тишлаб,
Ҳайҳот,
Куним ўтганига куймайман,
Майли.

Пасткашга лутф айлаб,
Дўсту ёр билан
Камроқ юрганимга куймайман,
Майли.
Тонгларда дуд билан, тунда қор билан
Юзим ювганимга куймайман,
Майли.

Сафарга отлансам, жонон қўлимга
Қаймоқ тутмаса ҳам куймайман,
Майли.
Мен орзу қилган ёр чиқиб йўлимга,
Оқшом кутмаса ҳам куймайман,
Майли.

Ўғлимни тиззамда ўйнатиб хушхол,
Ардоқ этмасам-да куймайман,
Майли.
Охудай югурик дейдилар иқбол,
Унга етмасам-да куймайман,
Майли.

Хар қоя остидан жонимга ханжар
Таҳдид этса ҳамки,
Куймадим зор-зор.
Фақат бир нарсага куяман, дўстлар,
Одам бу дунёга келолмас такрор.

Умрим, ел сингари ялаб юзларни,
Ўтиб кетганига куяман холос.
Тану жонимдаги дарднинг излари
Битиб кетганига куяман холос.

Дегайман,
Дилимни поралаб ситам,
Хаттоки нафасим узилар онда:
— Ҳазорбой оқиннинг жононасидан
Ширинроқ аёл йўқ ёруғ жаҳонда».

У қўшиқни узмай айтди, пинагини бузмай айтди. Қорон-
фулик тобора қуюқлашиб, куйчининг мағрур боши коп-
кора осмонга босилган беғубор муҳрдай туюлар эди энди.

Боягина уни ҳеч ким кўркам деёлмасди, демак, бутун
жозиба овозида экан.

Шу пайт бир нарсани ўйлаб қолдим: минг афсуски,
хар дуч келганда, биз унинг юзини кўрибмиз-у, сўзини
тингламабмиз. Бирдан эшикдаги парда четга сури-
либ, соч-соқоли оппоқ, жиккаккина Ҳазорбой чиқиб
келди.

- Алибек! — деб, ўғлини чақирди.
- Лаббай, ота.
- Иккита от бериб, буларни жўнатвор.
- Ота, ахир!..
- Кетаверишсин, яхшилиқча...

Ҳазорбойнинг ортидан, лип этиб, юзини рўмол билан
тўсган Боён пайдо бўлди. Исмаи ўз отини тутиб, Боёни
миндирди. Алибекнинг отига ўзи қушдай қўниб, пошнаси
билан бир никтади-ю, икковлон қора чўлнинг бағрига
сингиб кетишди.

— Ахир, ота! — дейди тиз чўккан Алибек, ўпкасини тутолмай.

— Тушунмаган бўлсанг, билиб ол, ўғлим. Сизлар ҳам тингланг. Исмат эр бўлиб, менинг шаънимга доғ туширди. Лекин Исмат шоир бўлиб, Ҳазорбойнинг шаън-шавкатини давом эттиради. Таом тайёрми?

— Пишди, ота! — деб жавоб қилди, олдига ёвлик тутиб олган бир барно янгроқ овоз билан.

Донишманд мўйсафид:

— Овқатга талабгорлар бўлса, дастурхонга марҳамат, — деди-ю, ўтовга кириб кетди.

1973.

ФАЗОВИЙ ЛАВҲА

Бемаъни шовқинни ёқтирмас ҳеч ким,
Асабни топтайди тарақ-туруқлар.

Фазонинг феълига тан бермоқ лозим:
Туғилгандан бери жимгина ухлар.

Бир гугурт чаққандай туюлар унга
Офтобнинг гоҳида потраб-портлаши.
Метеорлар тилса танини тунда,
Бурга чаққанчалик келмагай гаши.

Пасту баланд чексиз, ўнггу сўл ҳам кенг,
Хатто бир микроб йўқ шунча кенг жойда.
Бу ерда пахта ва чўян вазни тенг,
Тошу тарози ҳам бунда бефойда.

Ҳисобга олмасак сукунат юкин,
Орзудай енгиллаб борамиз секин.

1973

ОЛЧАЗОР

Бир талай кўшнилари олмани қўйиб,
Олча эканида йўлка четига,
Афсуслар айтгандим қовоғим уйиб...
Энди-чи?
Қойилман улар дидига!
Вақт ўтиб,

Олчалар бўй чўзиб кўркам,
Туташиб,
Йўлкани кучмиш беозор.
Қарангки,

мени ҳам,

олчазорни ҳам,

Чамамда, сеҳрлаб кетибди баҳор.

Йўк эса,

йўлкага кадам кўйганда

Қалбимни беҳосдан кучмасди титрок.

Юз минглаб оқ гуллар уради ханда,

Икки ёним — оппок,

Тепам ҳам оппок.

Оёғим остида,

Қора асфальтда,

Минг-минг оқ гулбарглар сочади зиё.

Боғичи ечилиб кетган ун халта

Оқликка қорганди борлиқни гўё.

Йўлка ўхшар эди негадир бу он

Алюмин деворли синов уйига, —

Замин қай тарафда?

Қай ёнда осмон??

Кўкка қўл чўздимми

ёки қуйига???

Муаллақ ўйнайди тўрт ёнда оқ гул.

Йўлка порлаб турар.

Ўлка ҳам порлар.

Бундай пок оламда яшаши мушкул

Кўнглида заррача қораси борлар.

Албатта, олма ҳам, ўрик ҳам яхши,

Куз қанча соз бўлса,

Шунча соз баҳор!

Лекин сал энтиқиб қоларкан киши,

Қайнаб кучоғига босса олчазор.

1973.

ПОҒОНАЛАР

Ёшлиқда ҳар нарса ҳал бўлар осон,

Хеч жумбоқ олдида ёшлар қолмас лол.

Масалан, муаллим дарсда ногаҳон:

— Ватан нимадир? — деб берганда савол,

Дарё ва конларни санар ўспирин,

Ўрмонга туташар шаҳарлар сафи.

Сўнг эса тарифлаб кетар ўз умрин
Навойи умрининг давоми каби.

Беш йилми — олти йил ўтгач орадан,
Юракда туғилгач янги эҳтирос,
Мангу навқирон ва гўзал бу Ватан
Ишқнинг ошёни деб этилгай эъзоз.
Ошиқ йигит эса,
Ҳиммати улкан
Тупроқдан терса-да ризки-рўзини,
Заминни тарвуздек қўлтиклаб олган
Паҳлавон сингари сезгай ўзини.

Ҳаётда болалик жўшса уч-тўрт кун,
Куч-қудрат — баданда беш кунлик меҳмон.
Донолик эгаллар қувватнинг ўрнин,
Овозин баландроқ янгратар виждон:
«Айт-чи, фарзандингга қутлуғ Ватанни
Қай тахлит қолдириб кетаётирсан?»
Бу савол ҳар доим кўҳна ва янги,
Шу сабаб яшолмас Инсон хотиржам.

1974.

ИСТИРОҲАТ

Ялтада, биласиз, бир тараф уммон,
Иккинчи томонда — қарағайзор тоғ.
Қирғоқда қўнар жой танлаб ёнма-ён,
Икки чол денгизга ташлар сўнг қармоқ.
Вақт оқар... Умр ҳам...
Қармоқ эса бўш...
Атрофга аланглаб бесабрроқ чол:
«Бу, дейман,.. Бунча тоғ кимга керак, хўш?
Хўш, нега керак?» деб қотади савол.
Нариги чол эса эди сал шўхрок,
Кулиб огоҳ этар ҳамроҳин «сир»дан:
— Денгизнинг йўлини боғлаб турар тоғ,
Тўфон босмасин деб дунёни бирдан...
Анграйиб қолади бесабр бобой:
«У холда, хўш,.. Денгиз не учун даркор?»
— Табиат яратган уни хойнахой
Тоғлар турмасин деб ер узра бекор...
«Йўқ-йўғей!»

— Ха, деб күй!
...Кўлида кармоқ,
Шу тахлит ҳордигин ёзса икки чол,
Яшил камзулини кунга ёяр тоғ,
Денгиз кўк этакдай тебранар хушҳол.

1974.

ПАЙВАНД

Тасодифга бўламан хайрон:
Офтоб сепган зарра-зарра нур
ердан буткул тескари томон
Учмоғи ҳам мумкин баҳузур.
Лекин, қаранг, жўшиб пайдарпай
Электромагнит тўлқини,
Тоғдан балиқ сурган сойлардай,
Хайдаб кепти заминга уни:
Қўнар ғўза баргига зиё,
Сўнг,
толага айланар тиниб.
...Шу тариқа туғилар
Куёш
ва Инсонни
боғлагувчи ип.

1974

ЛАЙЧА БИЛАН ФИЛ

Томирлар чигалин ёзиш-чун андак
Ва циркнинг доврўгин ёйишни ўйлаб,
Бир вақтлар Крилов бобо ёзгандек,
Фил олиб ўтишди шаҳарча бўйлаб.
Тушлик чоғи эди,
Томоша текин,
Халойиқ йиғилди йўлда ўша дам.
Уларга қўшилди бир оздан кейин
Лайча етаклаган микти киши ҳам.
У ўтган кунидан бўлмасди мамнун
Бир кўз-кўз қилмаса ўзини элга.
Бугун ҳам эътибор жалб қилмоқ учун
Гижигжлай бошлади итини филга.
Жон ширин,
Қочмоқни ўйлайди лайча,

Нур шимирган, тупроқ шопирган
Боғ кўчада чарх урдик бир оз.
Кейин,

дунё кенгайиб бирдан,
Чикди бизга пахтазор пешвоз.
Саришталаб ариқ қирғоғин,
Шолча солиб, кўрпача тўшаб,
Ўлтирарди бир гала хотин
Ошдан сўнг чой кутганга ўхшаб.
Жўжалари — қанотларида,
Хордиқ ёзар ҳамма беҳадик.
Шунинг учун, анча нарида
Истиҳола қилиб тўхтадик.
Бизни «асир» туширган аёл
Ўз зафарин этмай тантана,
Дўстларига жилмайиб хиёл,
Рапорт берди:
— Келтирдим, мана...

Бўлди қарсак,
Порлади кўзлар...
Мен шеър ўқиб кутладим дарҳол,
Чунки, бирга келган ҳофизлар
Рубоб созлаб олмоғи даркор.
Силкитди сўнг чилдирма жўшиб
Кўк даланинг мовий томини
Ва кўш ҳофиз ўртага тушиб,
Бошлаворди «Ассалом»ини.
Рубоб тори қуёшда яшнаб,
Гўё оташ бахш этар ҳисга.
Ўртоқларин даврага бошлаб,
Туша кетди бир қиз рақсга.
Қўллар сузар мисоли окқуш,
Зулук каби эшилар қошлар.
Нафосатга очади оғуш
Пахта териб толиққан ёшлар.
Йўк,
Толиқмас пахтакор қизи,
Ўн машшоқни толдирмоғи рост!
Куйлар,

мана,

Қобилжон ўзи,
Солижонга дам бериб бир оз.
Чилвир сочлар чулғанар белга,
Тишлар ёнар дурдона янглиғ.

Билак балқиб,
дириллар елка,
Чехра олар кўнгилдан яллиғ.
Кўнгил эса завқ аро эриб,
Кўтарилар осмон-фалакка...

Қобилжонга бир оз дам бериб,
Куйлай бошлар Солижон якка.
Хаволайди кўшиқ галма-гал
Висол билан ҳижрон ҳақида,
Жаҳонда энг азиз ва гўзал
Юрт ҳақида,
Хирмон ҳақида.
Сал вақт ўтгач,

қолмади буткул
Бу давранинг ўрта ё чети.
Ёшлар жўшса очилиб гул-гул,
Кампирлар ҳам «шоҳ ташлар» эди.
Аскиябоз кидирар ўлжа,
Тили билан айлар у шикор:
«Қиз ўн тўртда шунчалик бўлса,
Юз қиркида зўр бўлар ўн бор!»
Ҳаёт ширин, табиат латиф,
Фақат ҳофиз томоғи толар.

Чилдирмани бака-банглатиб,
Даврада бир Расулжон қолар.
Қиз-жувонлар доирасида
Ўйин-кулги авжланган замон
Касби жўн деб, доирачига
Мен мутлақо тутмайман осон.
Бирин-кетин бўлишиб пайдо,
Ракқосалар яйрашса инок,
Ростлолмас у нафасин хатто,
Мумкин эмас унга тўхтамоқ.
Эл диққатин чалғитиш учун
Созни кўйиб,

бошламасак гап,
Расулжон ҳам балки ўша кун
Қўлларида қоларди ажраб.

Жамоанинг кўнгил хушлиги
Шундай якун топди ниҳоят:
Чўзилса-да бир оз тушлиги,
Теримчилар шод эди ғоят!
Биз «асири» бўлган у хотин

Тилга кирди ҳайрлашув они:
«Санъаткорлар ҳаммадан олдин
Илғорларнинг бўлар меҳмони.
Биз карвондан ортдамиз ҳали,
Ҳали пастдир хирмоним,
Аммо
Қизларимнинг олтиндир қўли,
Юраклари ундан ҳам аъло.
Шеър, куйингиз бўлиб бир олов,
Қўзғатолса қалбда пўртана,
Тегар бизнинг қўлга ҳам ялов,
Шунда сизни кутамиз яна!»

Ҳайрлашдик...
Дўстлар ёнимда,
Машинамиз кетди физиллаб.
Ўша кунни ўйлаганимда,
Кўнглим ҳамон қолар жизиллаб.
Чунки фақат нур эмган гулдан
Мева тутар деҳқон нияти!

Наҳот бўлса шу қадар улкан
«Асир»ликнинг масъулияти...

1975.

ҲАЁТ ТОМИРИ

Тарих кўзгусига тикилар экан,
Ҳаяжон уйғатар юракда такрор
Илк бор қалам тутган қўллари билан
Ўзбек тупроғига келтириб баҳор,
Имкон дарвозаси бўлса ҳамки тор,
Гупчаги мойсираб ётган ҳаётни
Моторга пайвандлай олган

авлоднинг

Бугун

чаккасида жимирлаган қор;

Ҳаяжон

Мавж урар мисоли анҳор

Милтиқ тасмасидан елкаси толган,

Дахшатли душманни

дахшатга солган,

Умрининг тўрт йили жангда йўқолган,

Қолган умри эса
 фойдага қолган
Авлоднинг юзида
Яшнаса виқор;

Кун-бақун куч йиғиб,
Шитоб бўй чўзиб,
Салом бериб турса фарзандлар қатор,
Оталар уларнинг тинч ва беғубор
Истикбол уфкига бокиб бахтиёр,
Ўз ўтган умри-ла этса ифтихор
Ва ўзин
 дарахтга ўхшатса бирдан, —
Буларнинг барчаси чиққандир ўсиб
Ёшлиқ деб аталмиш
 соғлом томирдан!

Менинг ҳаётим ҳам
Кўпириб,
Тиниб,
Ниҳоят

 кексалиқ денгизи томон
Сафари қариган оқ кемасимон
Оҳиста сузмоққа бошлагай таним.
Ўшанда қалбимнинг шашти билиниб,
Кўнмас
 хайр дейиш-чун нурли умрга
Ва ёшлиқ аталмиш ўша томирга
Кема лангаридек қолгай илиниб!

Ҳаётда шу бўлур топган-тутганим...

1975.

КЎНГИЛДАГИ ЧИРОҚЛАР

Ажабланманг асло бу йил, жўралар,
Ўғиллардан қизлар кўпроқ туғилса.
Ҳазаллар ҳам аввалгидан жилвагар,
Аввалгидан соз ва шўхроқ тўқилса.

Жавоб топган саволларнинг йили бу,
Амал топган ҳаёлларнинг йили бу,
Жаҳон бўйлаб аёлларнинг йили бу,
Ўтган бир йил умр мағзин чақилса.

Шунинг учун кўнгил тушар жойига
Юлдуз ёғса аёлларнинг пойига,
Ҳилол кўниб қошларининг ёйига,
Бошларига мадҳу табрик ёғилса.

Рост-да, ахир, олис бўлса орамиз,
Пешонани тошга уриб ёрамиз...
Айтинг, кимга ҳасрат қилиб борамиз,
Юрагимиз анор каби сиқилса?!

Ҳаёт — асли ўзинг қурган узун йўл,
Бир ёни — боғ, бир ёни тоғ, бир ён — қўл,
Кимга аввал нажот тилаб чўзар қўл
Йўлда эрлар қоқилса ё йиқилса?

Кимга қараб оилада қут бўлар,
Ким тергаса ишларимиз зуд бўлар,
Кимлар билан Ер курраси бут бўлар
Ҳар бир куннинг вазнин чўтлаб чиқилса?

Оқил киши адолатни излагай,
Излаб, давр одимини тезлагай
Ва, албатта, аёл номин эслагай
Барча жавоб бир маҳражга йиғилса!

Мардлик билан эгизакдир орият,
Ўзалликка пайванд эрур ҳуррият,
Тўрттоvidан бунёд бўлур шеърини
Хонадонда сўнмас чироқ ёқилса.

Кўнгилда ҳам порлаб турса чироқлар
Ишқ денгизин қиса олмас қирғоқлар,
Оғир ботмас жонон қилган фироқлар,
Ҳа, ярашгай не қилса-да у қилса!

Дуд сингари ортда қолиб зору ох,
Порлайверсин гул чехраю пок нигоҳ,
Шоирлар ҳам бахтли бўлар, шеъри гоҳ
Ўзалларнинг даврасида ўқилса.

1975.

ОРЗУ

Машраб газалига мухаммас

Бандиман орзуга мен, ганжи аёни на қилай,
Дилга оташ сўз зарур, тил узра нонни на қилай,
Менга мангулик беринг, ўткинчи онни на қилай,
Бу тани ҳокийни-ю, рухи равонни на қилай,
Бўлмаса қошимда жонон, бу жаҳонни на қилай?!

Ким тилар соғлом қулок, кимдир сўрар олтин зирак,
Ким эрур чарх, бошқалар оламни айлар чирпирак,
Бўлса ҳам турмушда тиргак захми йўқ, бекайф юрак,
Ёрсиз ҳам бодасиз Маккага бормок не керак,
Қолғон Иброҳимдан ул эски дўконни на қилай?!

Орзу офтоб бўлса, тутдим унга қалбим худди жом,
Ўра эрдим, оташ узра розиман бўлсам қиём,
Ишқни пинҳон асрамакни шунда ҳам этгум давом,
Зарраи нури куёшдек бу жаҳон ичра тамом
Ошкоро бўлса, бу сирри ниҳонни на қилай?!

Айб эмас инсонга дард ё ҳайф эмас завқу сафо,
Бу тўлин оламга сочган чоғда гул атрин сабо
Тингла, Хусниддин, келар оҳиста мозийдан садо:
Бир худодин ўзгаси барча ғалатдир, Машрабо,
Гул агар йўқ эрса илкимда, тиконни на қилай?!·

1976.

ЁРҚИН ИЗ

Вақтни қўл билан ушлаб,
Кўз-ла кўрмоқчимисиз?
Гул ва япроқда эрур
Ҳар лаҳзанинг ранг, изи!
Бугун билан эртамин
Елганида изма-из,
Гулнинг ёрқини гўзал,
Йилнинг эса янгиси.

Тоқларни жуфт-жуфт айлаб,
Ётларни этиб ўртоқ,
Тиним билмас туну кун
Муҳаббатнинг тангриси.

Бир чироқ атрофига
Оила жам бўлган чоғ
Ишқнинг эскиси афзал,
Йилнинг эса янгиси.

Қошларга чанг қўнса ҳам
Кемирмасин дилни занг,
Ўтти севар шунинг-чун
Йигит-қизнинг тангиси.
«Томир чигал бўлмасин,
Тугамасин йўл» десанг,
Ишнинг улкани дуруст,

Йилнинг эса янгиси.
Кумушдай оқ кенгликка
Пок ва чуқур из солиб,
Елдай енгил елганда
Замонанинг чангиси,
Ношуд ўтмишда қолиб,
Ўтқалблар соврин олиб,
Бахтнинг кулгани дуруст,
Йилнинг эса янгиси.

Йиллар навбат алмашиб,
Қўшилмоқда қаторга
Истикболнинг яна бир
Қўли кадоқ жангчиси.
Мана, она еримиз
Юз ўгириб баҳорга,
Йўлга чиқар улуғ халқ,
Йилнинг эса янгиси!

1976.

ЕР ФАРЗАНДИ

Мен булут бўлишни хохламайман,
Булут бўлишмиди бир камим?
Ҳаётимни ерга боғлаганман,
Ерга ёқар

ерда юрганим.

Гар қадамим ерга келса малол,
Соғинмаса мени ёр-ўртоқ,
Бу нуроний дунёда,

эхтимол,

Бўлмас эди менчалик гумроҳ.

1977.

МУҲАББАТ ЎЧОҒИ

Илм ила забт этар оламни инсон,
Сўнг бузар ва тузар,
Ранг берар қат-қат.
Лекин, ўшанда ҳам, ишки йўқ жаҳон
Оловсиз ўчоққа ўхшагай фақат.

Хаёл ерга қўйиб турмушнинг юкин,
Тарих мўрисидан аста бўйласа,
Муҳаббат ҳақида не билмоқ мумкин
Навоий бўлмаса,
Пушкин бўлмаса?!

Севги деб аталган сўлмас бу боғда
Одам ҳар қандайин мардликка қодир:
Навоий ўз қалбин ёққан ўчоқда
Пушкин юрагининг чўғи ҳам бордир.

1977.

МУЗАФФАР ЗОТ

Маълумки, табиат бағоят гўзал:
Ойнинг ботиши ва тонглар отиши,
Мовий океанлар, ловуллаб ял-ял,
Ям-яшил тупроқни қучиб ётиши,
Бугдойпояларда, ел ўпган маҳал,
Қирмиз қизғалдоқлар айлаган ханда
Очиб

қалбларимиз эшигин дангал,
Бир умр ўзига этади банда.
Гўзаллар такаббур бўлади хиёл,
Тушмай табиат ҳам ғурур отидан,
Яратди

ўзидан гўзалроқ аёл
Ва ўзи енгилди
ўз ижодидан.

Маълумки, табиат бағоят доно,
Билар ҳар нарсанинг расамадини:
Тош уйиб,

чўнг тоғлар айлагач пайдо,
Олтинга тўлдирав тошлар қатини.
Ёнма-ён тўлғаниб сув билан олов,
Бир шохда чайқалар гул ила тикан.

Япроқлар осмонда изласа қалов,
Илдизлар зулматга тортқилар экан.
Аёл-чи?
Қўшолок фарзандлар кўриб,
Айлади қиз билан ўғилни уйғун.
Шу тахлит тарихга пойдевор қуриб,
Яна

табиатдан келди у устун.

Маълумки, табиат жуда ҳам шаддод:
Силкинса,

тарвуздай дарз кетар замин.

Кузатар ер узра ҳисобдон ҳаёт
Тирик мавжудотнинг ҳар бир қадамин.
Отар у

тош каби

юксакдан пастга,

Тош каби

иссиқдан совуққа ташлар.

Туну кун инсонни чақирар баҳсга
Изма-из югуриб селлар, оташлар.

Лекин талвасага тушмади аёл,
Умрин ўтказмади беҳуда нолиб.

Яшади осуда,

Яшади ҳалол

Ва бардоши ила чиқди у ғолиб.

Маълумки, бизлар ҳам,

Яъни эрлар ҳам

Қалонғи-қосонғи эмасмиз унча.

Биз урсак,

дахшатлар топади барҳам,

Биз эксак,

дарахтлар ёзади ғунча.

Нон бўлар

минг қайнаб бизнинг фикр-ўй,

Қўшиққа айланар бедорлигимиз.

Баъзан, табиат-ла ўлчашганда бўй,

Сезилиб ҳам қолар бўйдорлигимиз.

Қарангки, ўз нурин шуҳрат куёши

Бизларга сахийроқ этса-да тақсим,

Аёл ғўзаллиги, ақли, бардоши

Олдида

Барибир таслиммиз,

таслим.

1978.

ҲИНДИ ҲИКОЯТИ

Улар ботқок, муз ва океан оша
Бу бўм-бўш кенгликка ёриб киришди.
Аввал гулхан ёқиб,
Сўнг қуриб гўша,
Тупроқни

ватанга айлантиришди.

Гоҳ табиат билан узлуксиз баҳсда
Ақлини тарошлаб,
Бир нав тиклаб бел,
Тинч яшаб,
Ўзидан кўпайди аста
Меҳнатга ишқивоз

қорамағиз эл.

Кейин,

милтиқ тутиб,

Кунюрар ёқдан

Оқ юзли кишилар бўлишди пайдо.
Қалъалар қуришди тош ва тупроқдан,
Юртнинг эгасига қилмасдан парво.
Майхоналар тушди қалъада ишга,
Тилла кўп,
Қадах ҳам май билан лим-лим.
Бу эл тайёр эди мўйна сотишга,
Лекин ўз тупроғин

сотмасди ҳеч ким.

Қоникмас бунга ҳеч келгинди нафси,
Ўртага қўйилар дин ила худо.
Туб халқ-чи?

Ёкса ҳам фаришта рақси,
Қўнмас ўз еридан бўлгани жудо.
Тортишув авжига чиқади энди,
Қарсиллаб,

Милтиқлар киради тилга.

Ана, бостирмалар қоғоздай ёнди.

Қон ила бўялди ажриқ ва жилга.

Панд егач,

Ўз пайтин пойлади сергак,
Аммо чекинмади туб халқ бир қадам.
Ҳимоячиларга бўларди тиргак
Куйган кулбаларнинг деворлари ҳам.
Бу халқ кўп кўхнадир.

Ёдидан ҳатто

Туғилган тундраси кетгандир ўчиб

Яйдоқ Чукотка ва Аляскадан то
Миссисипигача юраркан кўчиб.
Ўзгартган бўлса-да оғир йўлларда
Улар

Ўз рангги ва важоҳатини,
Сақлаб қолган эди,
йўқотмай зарра,

Хамияти ила саховатини.

Баданни яралаб,

Суякка етгач,

Қирсиллаб синганда босқинчи тиши,

Ўлкада бошланди шукрона —

«Потлаж»;

Кимлигин кўрсатар унда ҳар киши:

Биров халойикқа тутганда таом,

Биров эл бошидан сочар сийму зар,

Бировлар,

бўлгунча бор-буди тамом,

Едириб,

Ичириб,

Сарпо кийгизар.

Ҳа, ҳа, бағри кенглик бор эди азал

Озод овчиларнинг озод қонида.

Бир фикр туғилиб қолди шу маҳал

Оқ танли қўшиннинг қўмондониди.

Ул элчи йўллади овчилар томон,

Шундай сўз айтмоқни таъйинлаб зинҳор:

«Майли, яшайверинг энди тинч-омон,

Сизники

ер ва кўк, яйлов ва анҳор,

Биз кечдик баридан.

Сиз эса фақат

Потлаждан кечингиз тўй ва азада!»

... Қабила кенгашиб,

Кўнди оқибат,

Кўнглини нимадир тимдаласа-да...

Кейин бу тўқкина,

кул ранг оламда

Йиллар гир айланиб гоҳ шод, гоҳ ношод,

Туғилиб,

улғайди

Тўёна ҳамда

Хайр-эхсон нелигин билмаган авлод.

Туғилмоқ қувончи энди бесадо,
Ўлим алами ҳам сокиндир энди.
Аниклаб бўлмасди юртда мутлақо
Ҳамиятпеша ким,
Ким мард ва тапти!
Териб ризқ-рўзини ер узра маҳзун,
Бир авлод

бирини этарди такрор.
Бу халқни бадарға айламоқ учун
Қўпроқ ўк отиш ҳам бўлмади даркор.
Боғбон,

ғафлат аро энтикиб оғир,
Бенасиб бўлгандай барча мевадан,
Ўзи барпо этган Ватанда охир
Қизғиш тан халойиқ

қолди беватан.
Шундан сўнг очилди ярқ этиб кўзи,
Кўрсаки,

жўш урар йигирманчи аср.
Қўзғолди,

бонг уриб ўзига ўзи,
Кураш санъатидан олмоқ учун дарс.
Курашга бахш айлаб жону танини,
Бўлиб одамийлик бобида сергак,
Бир вақтлар ботмонлаб йўқотганини
Энди у

мисқоллаб термоғи керак.

Ҳамон давом этар у баҳс бетиним
Офтоб

океанга чўккан томонда.
Ҳиндини зафар-ла қутлаган куним
Армоним қолмагай ёруғ жаҳонда.

1978.

ЁШЛИК ТАРК ЭТМАГАЙ...

Ёшликни авайлаш шарт эмас сира,
Уни емиролмас вақт ёки хатар.
Чанг босган кўзгудек бостирмай хира,
Ёшликни покиза тутилса етар.
Ҳаёт баҳоридан гулламай ўтиб,
Бир кун ҳамсоёга бўлганида зор,

«Кўча тупроғини ҳасса-ла титиб,
Ёшлигин изловчи» кишилар ҳам бор.
Тўғри, чирой қолар тўкилиб йўлда,
Қилгай бевафолик
 ғурур ва дармон.
Аммо қалб
 ёшликка муносиб бўлса,
Ёшлик тарк этмагай
 қалбни ҳеч қачон.

1978.

САРАТОН

Ёшлик ва яшиллик эгизак бўлса,
Бугун табиатнинг энг яшил чоғи.
Ёзининг қозонида қайнаркан ўлка,
Сут эмас,
Сувнинг ҳам чиқар қаймоғи.
Ерни дастурхон деб атамоқ мумкин
Боғ ва полизлардан ўтганинг маҳал.
Бунда шакароб ҳам,
 шарбат ҳам тўкин,
Томар гулкосадан асал ва ғазал.
Офтоб ўзи эса юксакда гўё
Ўзининг тафтидан эриб боради
Ва ундан чақиллаб тўкилган зиё
Қовунлар мағзига кириб боради.
Етилар,
Нур аро жўшиб бесабр,
Кўкда — қуш қўшиғи,
Ер кўксида — нон.
Бекорга оҳангдош эмас-да, ахир,
«Саратон»,
«Сайратон» ҳамда «Сара дон».
Эй юрак, парвоз эт янада баланд,
Нурга пешвоз чиқиб,
Япроқдай ёзил!
Чунки шундай ёзда нурга тўймаган
Кузда ҳам беролмас дурустроқ ҳосил.

1978.

ИШЧИ ҚЎЛЛАР

Қурувчи Убайдулло Абдуллаевга

Дўстим, тез-тез қилсангиз сафар,
Кучдан қолмас сира тизсангиз.

Зерикмайсиз,

сафарга агар

Убайдулло билан чиқсангиз.

Йўлда сизни,

салобат тўкиб,

Лол айласа кўк ўпар уйлар,

Убайдулло бармоғин букиб,

Уй вазни ва ҳажмини ўйлар.

«Бу зарангзор, оташсиз, чангсиз,

Эли рангпар сокин диёрда

Ташвишни қўй, ошна» десангиз,

У кулиб дер:

— Фойдаси бор-да!

Сўнг,

Нотаниш йўлларда яна

Қийнамоқчи каби жонини,

У кўтариб олар тезгина

Бирор кизнинг чамадонини.

Бош тебратиб қўйсангиз шу чоғ

Нимадандир гумондор бўлиб,

Убайдулло,

ўйламай узок:

— Фойдаси бор, ако, — дер кулиб.

Бир манзилга қўнар жамоат,

Сайр айлагач окшомга қадар.

Бўлмаса-да куюқ зиёфат,

Ўйин-кулги бошланиб кетар.

Раксда ҳам ҳаммадан қайноқ

Убайдулло бўлар албатта.

Қаршингизда ер тепиб қувноқ,

Кифт қокиб дер:

— Фойдаси катта!

Лекин уни фойда бандаси

Деб ўйламоқ мутлақо гуноҳ.

Кўнгли тоза,

Тўқдир меъдаси,
Бунга ўзим гувоҳман, гувоҳ.

...Ўзга қитъа.

Кунлардан бир кун
Тинч океан бўйига келдик.
Кемаларнинг

юк олмоқ учун
Тўхтайдиган жойига келдик.
Бандаргоҳда,
Мағрур ва улкан,
Турарди бир дўстлар кемаси.
Меҳмон бўлдик.
Кўп дилкаш экан
Матросларнинг ҳамма-ҳаммаси.
Ошпаз қизлар кутишди хуррам,
Оқ рўмол-ла пешона танғиб.

Оҳ, оҳ,
Қўйсак қаерга кадам,
Дўстлик хиди турарди анқиб.

Убайдулло шунда ҳам, лекин,
Кўриб чикқач баланду пастни,
Капитандан сўради секин:
— Ёрдам-пордам керак эмасми?
«Йўқ, йўқ, дейди шошиб капитан,
Бизда ҳатто қозону тандир
Бўйи,

эни,
таг-туғи билан
Механизациялашгандир!»

Сўнгра қайтдик.
Йўлда дўстимдан
Бу ишларнинг сабабин сўрдим.
— Лекин, ако, кулманг устимдан, —
Деб,
Кафтини очди ҳамюртим:
— Қаранг, туллаб кетяпти қўлим,
Милкиллайди —
сузмадай юмшоқ.

Бўлар бизга уят ва ўлим
Бундоқ қўлни кўтариб юрмоқ.

Бетон билан олишсанг ҳалол
Кифтинг ёниб, белинг кирсиллаб,
Кафтинг,

таранг ноғора мисол,
Эртаю кеч турар тирсиллаб.
Ундамоқда шунинг-чун юрак
Металл,

бетон билан курашга.
Менга она тупроғим керак
Кураш чоғи

оёқ тирашга.
Шундоқ деди йўлдошим ўйчан,
Ўзи бўлиб ўзига «дўхтир».

...Хуллас, дўстлар,
Ишчи халқ билан
Сафар қилмоқ фойдаси кўпдир.

1978.

ҲАЯЖОНЛИ ДАҚИҚАЛАР

Меваю гул мўлдир ёшлик йўлида,
Ёшликнинг қўлида ҳамма нарса нақд.
Шунинг-чун йигит ва қизлар дилида
Ҳаяжон уйғотар
Фақат
Катта бахт!

У ҳолда, мен...
Нима,

қариб қолдимми?
Не учун қалб тори титраб кўкқисдан,
Мободо мақтамоқ бўлсам олтинни,
Илҳомим кўзғолар тилла қўнғиздан?

Нечун чирт-чирт учган ҳар бир япроққа
Юрак эргашади бир гўдак мисол?
Ахир тўйганмиз-ку йиғиб-термоққа,
Ахир вақт етди-ку демоқ учун:
— Ол!

Йўк, йўк, биз қувмаймиз фойда ортидан,
Лекин,

бир кўкат деб,
бўлсак гоҳ жизза, —

Гул ва чумчуқ билан, сув ва қор билан
Қарийб эллик йиллик қадрдонмиз-да!

Ўша қадрдонлик улғайган дамлар
Сабабу баҳона бўлиб,
Эхтимол,
Ўғзалроқ кўринар бизга одамлар,
Ширинроқ туюлар бугун бизга бол.

Мавжлатар хаяжон тўлқинин энди
Хаттоки энг жажжи, энг содда нарса.
... Зап иш бўларди-да
Инсон фарзанди
Қари туғилса-ю,
ёшара борса!

1979

БИР САЛОМ

Бир ҳокимнинг ёлғизи,
Барно қизи бор эди.
Қизнинг эса оқ юзи,
Қора кўзи бор эди.
Қиз доврўғи баайни
Зиё бўлиб сочилар, —
Тез орада саройни
Босиб кетди совчилар.
Куёвларнинг бағоят
Баланд бўлиб таъмаси,
Басавлат ва бадавлат
Соҳиб эди ҳаммаси.
Маликамиз ҳозирча
Ўйинқароқ, ёшмиди,
Ўрмиди ишқ бобида
Ва ё бағри тошмиди,
Ташламади бир нигоҳ
«Харидор»лар юзига.
Чекишса-да қанча ох,
Тенгситмади ўзига.
Қиз, тап тортмай бировдан,
Боғлагач ўз йўлини,
Бесабрроқ куёвлар
Силкиб кетди қўлини.

Қолгани ҳам башарти
Остонасин яласа,
У бедард қиз ясарди
«Безори» деб хулоса.
Безорини эса сўнг
Жазога тортар эди.
Кундан кунга бўлиб тўнг,
Зуғуми ортар эди.
Шунинг учун бу савдо
Жуда чўзилиб кетди.
Икки-уч куёв ҳатто
Дорга осилиб кетди.
Ҳоким боқса, иш чатоқ:
Ўзи тергаб ўз мулкин,
Иш тутмаса пухтарок,
Уруш чиқиши мумкин!
Олис тоғнинг пинжида
Топтириб бир авлоқ жой,
У тўрт-беш ой ичида
Ясаттирди оқ сарой.
Сўнгра, олиб ўзини
Эл кўзидан нарига,
Шунда баҳор-ёзини
Ўтказди ёш малика.
Қиз юрагин ниҳоят
Ёлғизлик ҳам сиқди-ю,
Қилмоқ-чун истироҳат
Ўз кўшкидан чиқди у.
Кўрсаки, шу томонга
Бир отлиқ елаётир.
Бир охуни қуёндай
Қувалаб келаётир.
Кўшк ёнига етган кез
На тушди, на тўхтади.
Саломини бериб тез,
Ўтди-кетди ўқ каби.
Шу он оташ ила қор
Қоришгандай туюлди.
Малика беихтиёр
Ёришгандай туюлди.
Хукм этди у бирдан
Қамчи қилиб қошини:
— Тутинглар ва танидан
Жудо айланг бошини!...

Шошиб дейди канизлар:
 «Не учун беомонлик?
 Маликажон, у сизга
 Қилмади-ку ёмонлик!»
 «Ёки бўлиб харидор,
 Юбормади совчи ҳам...»
 Деб мулозим, пурвикор
 Бошни аста қилди ҳам.
 Марҳаматга мунтазир,
 Охир ҳамма чўкди тиз:
 «Уйланаман деб, ахир,
 Очгани ҳам йўқ оғиз!»
 ... Кўзлари ҳамон йўлда,
 Қиз дард билан сўради:
 — Уйланмайдиган бўлса,
 Нега салом беради?..

1980

МУҲАББАТНИ КУЙЛАГАН САТР

Минг-йилларки,
 Минг-минглаб сиймо
 Менингит ё тумовдан ўлган.
 Ўзин бемор атабди аммо
 Фақат ишққа гирифтор бўлган.

Гарчи минг хил орзу ва фикр
 Қамчи босар бизнинг илҳомга,
 Муҳаббатни куйлаган сатр
 Арзир фақат

шеър деган номга.

1980

ҚУШ БЎЛСАНГ...

Гоҳ ёрим-ла қушга айланиб,
 Парвоз айлаб мовий осмонга,
 Севгимизни,
 юлдуздай ёниб,
 Кўз-кўз қилгим келар осмонга.

Лекин сўнар дархол бу хавас,
Чунки кушлар тумшугин
Хаёт
Бўса учун яратган эмас,
Чўқишмоқ-чун этгандир бунёд.

1980

ТАБИАТ ДОНО

Табиат ҳеч қилмайди хато, —
Доим ундан бўламан мамнун.
Дарахтларга кўрк айлаб ато,
Муҳаббат бахш этмагани-чун.

Чунки, дўстлар, севги бор жойда
Бордир бешак висол деган гап:
Ёр изидан гилос ё жийда
Юрмас, ахир, илдизин судраб!

Айрилиқнинг азоби эса
Чинорнинг ҳам қаддин этгай дол...
Баски,
 қайда севги кулф урса,
Битсин ҳижрон,
 яшасин висол!

1981

ЖУМБОҚ

Музни оташ билан эритиш мумкин,
Дардни меҳр билан аритиш мумкин.
Дарду ҳароратдан озод юракни
Қачон,
 қандоқ қилиб ёритиш мумкин?

Не-не алломалар не дерин билмай,
Бу жумбоқ кўп замон ётди ечилмай.
Илк севган дилбардан сўрсалар-ку, эҳ,
Нақд жавоб айтарди жойиндан жилмай.

1981

БЕҲАДИК

Жиним ёқтирмайди ўғри қавмини,
Жодидан ўтказсам дейман жамини.
Еттинчи осмонга етади бошим,
Агар ёмон кўрса улар ҳам мени.

Ўғридан мол учун олмайман ҳадик,
Унвону ҳамёним эмас кўп йирик.
Менга алам қилар
улар халқимнинг
Покиза номига бўлганда шерик.

1981

АКС-САДО

АБДУЛЛА ОРИПОВ ЁЗАДИ:

Дейдилар: «Ит хурар,
ўтади карвон,
Ранжу балолардан ёнмасин жонинг».
Лекин алам қилар,
бир умр гирён,
Итлар орасидан ўтса карвонинг.

МЕН ТАСАЛЛИ БЕРАМАН:

Рост, дўстим, Абдулла,
Қайнаб кетар қон
Акиллаш эшитса бир умр карвон.
Лекин бута аро, ўлжа пайида
Писиб ётган кўппак ундан ҳам ёмон.

1981

ЧАККИ ҚАДАМ

Тўғри, у кун-бакун ўсиб боради,
Ўсса-да,
бўйинини чўзиб боради.
Сабабки, қаерга қўйса у қадам,
Тупроқ дуд сингари тўзиб боради.
Губордан қисилиб ўзин нафаси,

Ғазабу дардлари кўзиб боради.
Софлик истаганлар,
қўл силтаб унга,
Чекиниб ва ёки ўзиб боради.

1981

ПОЧЧАЖОН-ПОЧЧА

Обод маҳалламизда
Бир ўспирин яшарди.
Бўлсаям сочи қисқа,
Мажнун деб ўйлашарди.
Тап тортмайин бизлар ҳам
Куйдирардик баралла:
— Воҳ, поччажон, поччам
Шкалад олиб бералла...

Бир кун опам ёнида
Кўриб қолдик уни лол.
Ҳазил ўтиб жонидан,
Арз қилгандир, эҳтимол.
Куйлайвердик биз хуррам,
Эшитсин деб маҳалла:
— Оҳ, поччажон, поччам
Капалак тутиб бералла...

Эҳ, бечора капалак,
Бахт сенга тушов бўлди.
Охир опам келинчак,
У йигит куёв бўлди.
Бошланди уйда байрам,
Янграб «Ёр-ёр» ва ялла.
— Хой поччажон, дейман,
Тегманг, опам чин тилла!

Кетаверди опам шод,
Юр, деса у бераҳм.
Ҳар кун тонгда этиб ёд,
Дув тўкилар юрагим.
Тўлғонаман худди сой,
Йўлга чикиб шу палла:
— Соғиндим-ку, поччавой,
Опам қачон келалла?

... Опам келди гул бўлиб...
... Биз ҳам бориб турамиз.
Муҳаббати мўл бўлиб,
Гир айланар куррамиз.
Бир вақт синглимга боқсам,
Ўйнар,

 куйлаб баралла:
— Вох, поччажон, поччам
Шкалад олиб бералла!

1981

ҲАВО

Пабло Нерудадан

Йўлда бора туриб, ногаҳон
ҳаво билан юзма-юз келдим;
унга таъзим бажо айлагач,
Шундай дедим эҳтиром ила:
«Минг раҳматки, ҳаво, бу сафар
тарк этибсан шаффофлигингни, —
мана, насиб қилди, энди сен билан
суҳбат курсак бўлар бемалол».
Шўх шаббода, ўзи ўйнай-ўйнай,
ўйнатворди шох-шаббани ҳам;
қаҳ-қаҳидан эса ҳаттоки
тўзиб кетди чориғим чанги;
сўнг ўзининг мовий кемасида
кўтарди у ложувард елкан;
мавждай нафис қовоғин очиб,
менга кулоқ тутди ниҳоят.
Само ҳукмдорин этагин ўпиб,
мен унинг самовий турига
ўралдим,

 хижобга ўралган каби,
ва дедим:

«Эҳтимол шохдирсан, эҳтимол ўртоқ,
Эҳтимол гулбаргсан, тола ёки қуш, —
лекин, не бўлсанг-да, битта илтижо:
Сотилма асло!
Сув сотилиб кетди,
Шунда кўрдимки,
сахродаги барча кудуклар

бирин-кетин куриб,
фақир халойиқ
қумлар аро ташна
довдираб қолди.
Кечаси нурни ҳам қай тахлит
тақсимлашларини биламан:
барча зиё оқар
бадавлатларнинг
жаннатий боғларин обод этгани;
барча зулмат қуюлар
ваҳимали жинкўчаларга;
ундан,
худди ўгай она каби,
қўлида ханжар тутган
бойқуш кўзли тун чиқиб келар;
кимнингдир ўрлаган фарёди,
қайдадир туғилган жиноят
фарқ бўлар сўнг зулматга асто.
Қўй, ҳаво,
сотилма,
сотилма асло!
Тўғон қурмасинлар сенинг йўлингга,
сени қувурларда ҳайдамасинлар,
бўғмасинлар,
қамамасинлар,
сендан таблетка ҳам ясамасинлар,
жонинг олмасинлар шиша идишда!
Эҳтиёт бўл, ҳаво, хушёр бўл!
Мени чақир,
агар танг қолсанг.
Мен — шоирман, фақирлар фарзанди,
фақирлар отаси,
барча фақирларнинг
узоқ-яқин қариндошиман,
ватанимнинг барча фақирларига,
барча ватанларнинг фақирларига
мен оғаман ёки биродар.
Дарёнинг лабидан ризқин терганлар,
тик қояга қўниб харсанг кесганлар,
мих қокқанлар,
кийим тикканлар,
шакар қамиш ўрган, ер ҳайдаганлар,
барча-барчаси
менинг биродарим ёки оғамдир,

Уларнинг нафаси
кисилмасин ҳеч.

Уларнинг орттирган-туттиргани —
сен.

Улар ўз эртасин кўра олсин деб,
ахир, шаффоф яратилгансан;
ҳаётинг маъноси шунда,
эй ҳаво!

Улар нафас олсинлар десанг,
ўзингни кишанга ўтиб бермагин,
ишонма ҳеч

нархингни сўраб,
автомобилларда келгувчиларга,
бунақалардан қоч,

устларидан кул,
шляпаларини юлқиб от,

Сен билан биз

энди бирга-бирга

олмаларнинг гулин силкитиб,

гир айланиб деразалардан,

ўтмиш ва келажак қўшиқларини

хуштак қилиб чалганча, хушҳол,

ўйнаб ўтажакмиз дунё сахнидан.

Шундай кун келарки,

келар албатта,

сув билан зиё ҳам,

инсон ва замин ҳам

ёруғликка чиқар бегумон.

Ҳамма нарса, худди сенга ўхшаб,

насиб бўлар ҳамма-ҳаммага.

Унгача хушёр тур,

ажралма мендан.

Биз бу йўлда эҳтимол жуда кўп

ўйнаб, ракс тушармиз ҳали.

Чексиз денгиз кўксидан ўтармиз,

чўқкиларни кучармиз бирга.

Биз сен билан

ғунча ёзаётган

навбаҳорга чиқармиз пешвоз

ва эртанинг гул ва хуш бўйини,

меvasи ва ҳур ҳавосини

қўшиқ ҳамда еллар қанотида

улашиб ўтармиз беғараз.

КАМПИРРАВОТ СУВ ОМБОРИДА

Агар дарё бўлсанг,
Чекмагин фифон
Ногаҳон юксалса йўлингда тўғон.
Ўз бўйи баравар кўтариб сени,
Боғларга йўлласа,
нимаси ёмон?!

У ўзи сув ичмас,
Сен бўлиб тажанг,
Унинг ёқасига солганингда чанг,
Залворинг остида
тўғоннинг бели
Гоҳо кирс этганин наҳот сезмасанг?

Лекин у тарк этмас ўз ўрнин ҳориб,
Ҳар дардни ўтказар оёқда туриб.
Шу сабаб
Бетонин қорганлар яшар
Тўғоннинг пойига иморат куриб.

1981

ҲАЁТИМ МАЪНОСИ

Жўш урган жаҳонни яхши кўраман,
Қуш тўла осмонни яхши кўраман.
Ҳаётни мен билан баҳам кўрувчи
Жамики инсонни яхши кўраман.

Улардан муҳаббат қайтмаса агар,
Не дердим, дилимни ўртамас кадар:
Ҳаётим маъно касб этмоғи учун
Менга бир яхши ёр севгиси етар.

1981

ТОНГГИ ТУЙҒУЛАР

Ўлкалар бор, мангу ёз эрур,
Тўрт фасли қор ўлкалар ҳам бор.
Мен умрни демасман умр,
Ҳар йилда бир кўрмасам баҳор.

Қучганида севги дил боғин
Кашф этгандай ўзлигин одам,
Олам асли қандай бўлмоғин
Бизга чизиб кўргазар кўклам.

Қуёш сепса гулбаргларга ранг,
Гуллар сочар юрак ризқини.
Севги тори тортилиб таранг,
Ҳаяжоннинг бўшар тизгини.

Сарвланар шунда буталар,
Қушлар ўзи қўнишар қўлга.
Бизни эса кафтда қўтарар
Ферузавор чакнаган ўлка.

Ҳаёт деган яшил қозонда
Қиём бўлиб тонгги туйғулар,
Кўклам чоғи эски ўзанда
Дарёлар ҳам янги туғилар.

Шунинг учун лол бўлманг сира
Қўзим тиниб қўкат исидан,
Ногоҳ ўғлим қиёфасида
Чопиб кетсам қизлар изидан.

Ўғзалликни севиш ҳам бир бахт,
Лекин бўлмас бахтнинг текини.
Мен куйлайман ижод ва меҳнат,
Тинч турмушнинг ўғзаллигини.

Бўлгай ҳали бизларга насиб
Бундан ҳам зўр баҳорлар кўрмоқ.
Истикболга қучоғинг ёзиб,
Дўстим, мовий само сари бок:

Қанотида келтиргач баҳор,
Қалдирғочлар, менинг наздимда,
Заряд олар хизматга такрор
Терилишиб электр симда.

1982

ГОҲИ ОҚДИР, ГОҲ ҚАРО...

Гоҳи оқдир, гоҳ кародир бу ҳаёт,
Гоҳи шодлик, гоҳ хавотир бу ҳаёт.
Сув билан оташни ошно айлабон,
Тунни тонг этмоққа қодир бу ҳаёт.

Кимгадир гўёки эртак бу ҳаёт,
Кимгадир гўёки эрмак бу ҳаёт.
Ақли бор одамни бир чертмак билан
То абад айлайди сергак бу ҳаёт.

Гоҳи дарё, гоҳ булоқдир бу ҳаёт,
Гоҳи яхлит, гоҳ курокдир бу ҳаёт.
Гоҳи аччиқ, гоҳи ширин бўлса ҳам,
Яхшилардан яхшироқдир бу ҳаёт.

1982

ОНА МЕҲРИ

Биласизми, қадим-қадимда
Куз бўлмаган, киш ҳам бўлмаган.
Гул ва япроқ қучган заминда
Одамлар ҳам сира ўлмаган.
Яллаларга тутшиб «ёр-ёр»,
«Ёр-ёр»лардан алла туғилиб,
Яшайверган ҳамма бахтиёр,
Боғлар аро қушдай йиғилиб.
Йиллар ўтиб,
Қаригач кам-кам
Ва ғарқ бўлгач ҳусни ажинга,
Даво излаб борарди одам
Мангу илиқ уммон-азимга.
Ҳар нарсага — бир санъат насиб,
Денгизнинг ҳам бор эди сеҳри:
Суви тегса,
Тушарди тўзиб
Танда қариб-қақшаган тери.
Қадди-қомат яна баркамол,
Чехра яна чиройга тўлиб,
Йигит бўлиб қайтар эди чол,
Қайтар эди кампир
киз бўлиб.

Сўнг ҳис этди ўзини ночор
Бунча зор-у, бунча йиғидан.
Қайси аёл чидайди, ахир,
Кўз ёшга фарқ ўғлин кўрмокқа?!
Нима қилсин?

Йўл олди охир

У қайтадан сохир кирғокқа.

Истаб топди тунов кун ўзи

Ташлаб кетган қари терисин,

Мана,

порлаб боланинг кўзи,
Тош бўлса ҳам дарди,

эрисин:

Ўз тўзиган пўстини она

Елкасига илди қайтариб,

Ўғлонининг ёнига яна

Аввалгидай қайтди у қариб.

Қаддин аммо ҳис этди баланд

Ўғли таниб,

қоққанда қанот.

Бўлмас ахир бахтиёр фарзанд

Кулгусидан ортиқ мукофот!

Кучиб энди меҳр зиёси,

Гўдак гулдай ўсиб борарди.

Волида ҳам умридан рози,

Умри эса

тўзиб борарди.

Лекин отмас терисин юлиб,

Авайларди боласин ғамдан

Ва...

Оламда биринчи бўлиб

Ўша аёл ўтди оламдан.

Мен — ҳаётнинг содиқ аскари,

Ғазабим бор номард ўлимга.

Оналарга олқиш айтгали

Қалам олдим бугун қўлимга.

Янграйверсин билмасдан қайғу

Фарзандларнинг қўлидаги соз!

Сиз ва менга бу тоза туйғу

Ўша мунис онадан мерос.

1982.

ЖОН БЎЛАЙ...

Дармон излаб дарду армонингга мен,
Она юртим, жон бўлай жонингга мен.
Сен билан шому саҳар бедор бўлиб,
Мунтазирман барча фармонингга мен.

Беғубор минг-минг йилинг бор, онажон,
Меҳру шафкатли дилинг бор, онажон,
Заршунос гўзал элинг бор, онажон,
Бахт тиларман қиз ва ўғлонингга мен.

Битмагувчи доғу дард бўлмас экан,
Энди чехранг узра гард бўлмас экан,
Жонни асраб, кимса мард бўлмас экан,
Йўл солай меҳнатли майдонингга мен.

Боғларингга то абад кўклам келур,
Бўйгинанг осмонга етган дам келур,
Чор тарафдан дўстларинг хуррам келур,
Дасталай гул барча меҳмонингга мен.

1982.

БОШЛАР УЗРА НУР

Уйимни,
 кўрар деб жумлаи олам,
Қурмаган бўлсам-да кўча бошига,
Хар тонг ё кун ора мени маҳаллам
Чорлайди албатта бир тўй ошига.
Бахти кулганларни олқишлар давра,
Жаҳоннинг чехраси

 кулгу-ла гўзал:

Армон нахридаги кемадан кўра,
Орзу осмонида қуш бўлган афзал!
Ҳассос Вақт ўтказиб турса таъсирни,
Куйчига айланар ҳаттоки ғаров.
Одамзод кутгандай янги асрни,
Кутар янги кунни

 келин ва қуёв.

Эрта деганимиз —

 бугуннинг уфки,
Шафакка айланар ғубор ҳам уфқда.

Лекин турличадир мазмун ва юки,
Тенгдай туюлса-да
Юлдуз ва Нукта!
Офтобга айланар юлдузча ўсса,
Азиздир

ҳар бошда тутилган чирок.
Ҳаётнинг охирги нуктаси эса,
Майли,
силжийверсин биздан нарирок.
Ҳа, энди бошлади ўқишга инсон
Ҳаёт китобини варақма-варақ.
Заминни кучоклаб турсин деб,
Дехқон
Ҳар йил шу фаслда ўтқизар дарахт.

1983.

РЕАКТИВ САМОЛЁТГА БОҚИБ...

У фақат ҳаволаб-учмоқчи бўлди,
Ернинг тизгинин ҳам узмоқчи бўлди.
Жамики жонзодни қолдириб ортда,
Ҳаттоки товушдан ўзмоқчи бўлди.

Барча орзусига эришиб бугун,
Тигдай юксалади фалакка беун.
Парвозин кишилар сезмаса энди,
Белги беради у чиқариб тутун.

1983.

ВИЖДОН ҚАМЧИСИ

Биламиз
қайларда тувилиб пингвин,
Қай ерда пишганин банан ё писта.
Беҳабар қоламиз кўпинча, лекин,
Нелар бўлганидан кўлтиғимизда.

Юрак чиқмасин деб бекорга қиндан,
Ўпкани ҳар қандай елдан авайлаб,
Қўшинининг уйига ўт тушганин ҳам
Эҳтимол сезгимиз келмас атайлаб.

Баъзан, сўзлай туриб ширин ва нафис
Олис юлдузларнинг пўсту мағзидан,
Афсус,

хеч билдирмай олиб қўямиз
Етим синглимизнинг нонин оғзидан.

Ҳазилга йўямиз
Ўшанда виждон
Бошимиз устида ўгирса қамчи.
...Касални ўзгадан яширмоқ осон,
Фақат ўзгалардан.
Ўзимиздан-чи?!

1984.

ЭЛЧИГА ЎЛИМ ЙЎҚ

Минг йил яшамоққа бўлмагач илож,
На чора,

беҳуда чекмаймиз андуҳ.
Ортикча юк бўлар дарҳақиқат лош,
Мангулик йўлига чиққанида руҳ.
Ундаги муддатлар ўзгача эрур,
Ҳилвиллаб ҳаттоки Дамашқ пўлати,
Муҳаббат қарийди,
Ўтади умр,
Яхши умрлардан қўшиқ қолади.
Бизларнинг элчимиз —

ўша қўшиқлар
Энг сўлим боғларда янграр қачондир,
Гапидан адашса ошиқ-маъшуклар,
Ширин дудоқларда эрувчи жондир.
Йиллар ва йўлларни ўйлаган пайтинг
Бир ташвиш дилларни забтга олади:
Омон сақлолмасак Заминни,
Айтинг,
Қўшиқ қаерда ва кимга қолади?

1984.

ОРЗУ — ИШОНЧ БИЛАН...

Юпқа панель девор
зилзилага яхши,

Сир сақлашга ярамас унча.

Қўшнимнинг кўшнисин

куйиб гўнғиллаши

Тинмасмиш тун ярим бўлгунча.

Девор ҳам эрирмиш тутганича қулок:

«Нимадан кўрқасан,

туғавер, хотин,

Оналик санъатин кўрсатиб қўй мундок,

Хамма кўз-кўз қилса бисотин.

Чиройлисан, ёрим,

Чиройни нур мисол

Фарзандларинг жонига сингдир.

Улар

гўзаллигинг ҳақидаги ҳалол,

Куймас-чўкмас шаҳодатингдир.

Соғломсан, гўзалим,

Табиат-ла бирлаш

Анор донасидай тирсиллаб чунон.

Сенинг тоза қонинг

томирига киргач,

Зора хушёр тортса

бадмаст бу жаҳон!

Хамма ҳавас қилиб бизларнинг уяни,

Жўжаларинг бўлгай доно ва танти.

Потраб бўй чўзишса,

Уларга суяниб,

Мен ҳам

қаддимни сал кўтарай энди.

Замона қалтис деб,

хавотиринг бекор,

Ёлғизни шабада йиқитар доим.

«Лейтенантча»ларни териб қўйсак катор,

Қасд қилган паст бўлур,

Чўчима, жоним!»

...Биз эса

ишончни хуркитмайлик ҳаргиз,

Сир қолсин сир бўлиб,

Керакмас ҳакам.

Девор юпка бўлса — на чора,

Зарарсиз,

Муҳими —

пойдевор бўлсин мустаҳкам.

1984.

ПОКИЗА НОМ

Ватан кўп асрлар, курашлар ҳамда
Номаълум деҳқонлар ижоди эрур.
Уни юксалтирмиш ёруғ оламда
Ҳазрат Навоийлар бахш этган ғурур.

Аланга тилидай беқарор ҳислар
Шеърга айлангандек ногоҳ илҳомдан,
Ватан бошланади сиз билан бизлар
Авайлаб-асраган покиза номдан.

1984.

БОШОҚЛАР

Бугдойзорни ўтарди сийпаб
Дилкаш шамол,
қаноти юмшоқ.

Йўл бўйида,
бир-бирин суяб,
Тебранарди иккита бошоқ.
Ширакайфга ўхшарди худди
Заррин адир саболаридан,
Кун ипаги,

тунлар баркути
Ва тириклик садоларидан.
Менга боқиб кинояомуз,
Гўё дерди,

ураркан ларзон:
«Эҳ, яшашни билмайсан ҳануз,
Қадрига ет ҳаётнинг,
Инсон!»

Ким тушунмас табиат азмин,
Тўғри:

хом сут эмган бандамиз,
Гоҳи бўлсак дон каби вазмин,
Гоҳ сомондай парокандамиз.
Шу тариқа ўйлаган сари
Дилни ғашлик йўқлай кетарди
Ва бугдойнинг қилтириқлари
Антеннага ўхшай кетарди.
Назаримда, бошоқлар ўзи
Самовотга соларди кулок,

Пайпасларди ер кўксин кўзи,
 Ожиз эди англашга бироқ.
 Англаши ҳам эмас-да осон,
 Қовушмагач оддий сув ва чўғ.
 Қаердадир туғилса ўғлон,
 Кимдир ясар унга атаб ўк.
 Хавотирда ҳаттоки офтоб,
 Ракеталар ўрлаб дам-бадам.
 Тилни қанча кўп билса арбоб,
 Гапга шунча тушунарни кам.
 Шунинг учун менга буриб юз,
 Гўё дерди бошоқлар ҳамон:
 «Эҳ, яшашни билмайсан хануз,
 Қадрига ет ҳаётнинг, Инсон!»

1984.

ЯНА ВИСОЛ...

Яна ўша соҳил...
 Анҳор лиммо-лим...
 Чуваб ёшлигимиз ипини ҳамон,
 Яшил хиёбонда ташлаймиз одим
 Мен олтмишга қараб,
 Сен эллик томон.
 Бир хислати борми умрнинг ёзин,
 Биз ўтиб борганда аста сайр қилиб,
 Ёшлар
 қизарганча яширар юзин,
 Сўнг эса
 изингдан боқар қайрилиб.
 Холбуки,
 соядай сўйлашиб бесўз,
 Атай танлагандик сокин йўлкани
 Бугун,
 Ўзимизни қилмасдан кўз-кўз,
 Ўзгалар бахтидан хурсанд бўлгани.

1985.

ҚИЧҚИРГИМ КЕЛАДИ...

Жоннинг бўлмас эмиш яхши-ёмони,
Доим бўй-эни ҳам бир хил, демишлар.
Кичкина танига сизмасдан жони,
Ўдаклар шу сабаб тинмай ирғишлар.
Қаршимда —

болалар майдончасида
Уззукун тинмайди чаҳ-чаҳ, қийқириқ.
Меъдага тегса ҳам шовқин баъзида,
Умримиз

шу билан тотли ва қизиқ.
Чигриклар, коптоклар айланар гир-гир,
Баҳс этар

эпчиллик, куч ва ҳаяжон.

...Қаранг,
Зўровонлик қилдими кимдир,
Чинқирар бир бола:

«Ая, ойижон!»

Атрофга сир эмас —

она хизматда,
Келолмас олмоққа фарзанд ёнини
Ва лекин

чекинара «полвон» албатта
Рақиби чақирса ойижонини.
Йиллар ўтган сари

кенгайиб бадан,
Яйрагай албатта танлардаги жон.

Аммо бир фалокат босса дафъатан,
Уйғоқдир болалик хотири ҳамон.

Ғийбат, пўписалар, совуқ ҳазиллар
Этмоқчи бўлганда умримни чиркин
Ё қуршаб,

қучмоқчи бўлса разиллар,
«Ая, ойижон!» деб келар қичқиргим.

Бу энди ярашмас, —

Виждоннинг кўзи

Бағримни юборар ахир пармалаб, —

Онажоним ўзи,

ҳаётнинг ўзи

Мўлтираб турганда ҳимояталаб.

1985.

СОДДАГИНА ШЕЪР

- Дунёга келдинг-у, не бўлдинг, дўстим?
- Яхшилар ичида улғайдим, ўсдим.
- Сўнг, ақлингни таниб, не қилдинг, дўстим?
- Ёмонлик дуч келса, йўлини тўсдим.
- Бари бир ғариб кўп дунёда, дўстим!
- Эҳтимол айбдорман бунга ҳам ўзим...
- Дунёдан нималар кутасан, дўстим?
- Хўрлик ўртамасин ҳеч кимнинг кўксин!
- Дунё бир мактабдир, не уқдинг, дўстим?
- Ҳеч ким бўлмас экан дунёга устун...
- Сендан не қолади дунёда, дўстим?
- Фарзанд ва муҳаббат, меҳнат ва тўзим.
- Нахот қуруқ кетсанг дунёдан, дўстим?
- Йўқ, олиб кетаман барча кам-қўстим.

1985.

АГАР БИЗ СЕЗМАСАК...

Менга, ақлли бўл, дейди ошналар,
Тухум шаклли бўл, дейди ошналар,
Тинчлигим ғамини ейди ошналар,
Ур, дейдилар, жаҳлингга нўхта.
Тилимни дазмоллаб, сўзни оҳорлаб,
Машқ қила бошлайман яшашни порлаб,
Сўнг сабрим барибир кетади портлаб,
Портлар ахир тухум ҳам чўғда.

Турмушни оташга айласак такқос,
Сизу биз — ўт узра чарх урган раққос,
Нақадар бўлмайлик эпчил ва ҳассос,
Етмоқ кийин мукамалликка.
Ушбу номукамал дунёда ногоҳ
Кимдир меҳнатингга бўлади ўртоқ,
Ким эса ярангга босади оёқ,
Кўзларингга тикилиб тикка.

Киссавур чўнтагинг кавлаган маҳал,
Қаллоблик палаги ғовлаган маҳал
Ё тўра ишчини товлаган маҳал
Ярашарми турсак сўлжайиб?
Агар биз сезмасак муттаҳамларни,
Агар биз эзмасак муттаҳамларни,
Меҳрибон, меҳнаткаш, пок одамларни
Муттаҳамлар айлашар майиб.

Қизигай ўртада ҳали баҳсимиз,
Шу сабаб қиррадор ҳатто мағзимиз,
Ёвга — ёв, яхшига эса яхшимиз,
Тергаб турар уйқусиз виждон.
Дунёнинг паст-баланд, унгу сўли бор,
Булутнинг гоҳ соя, гоҳо дўли бор,
Инсоннинг фақат бир — тўғри йўли бон,
Агар бўлса чинакам Инсон.

1985.

ИТ — МУШУК

Дарҳақиқат, ҳозирги пайтда
Жимлик жуда омонат бир гап.
Ит ириллаб ташланса шартта,
Мушук қочар деворга сакраб.
Кўп ўтмасдан ит-мушук жангги
Чор атрофда туғдирар тўлкин...
Бўлмаса-да далиллар янги,
Шарҳлаш мумкин уларнинг хулқин.
Ровийларнинг фикрига кўра,
Мушук асли этикдўз экан.
Бўрига эш, тулкига жўра,
Ит билан ҳам ҳатто дўст экан.
Шу улфатлар мақтаб шом-сахар,
Таралибди номи юрт бўйлаб.
Иш юришиб,
Буюртмачилар
Кутадиган бўлибди ойлаб.
Қуриб кетсин афандичилик,
Ит ҳам учиб авом сўзига,
Эл қатори,
Янги бир этик
Тиктирмоқчи бўпти ўзига.
Мушук ундан олиб заколат,
Эвазига ваъда берибди.

Муҳлат қариб соат-басоат,
Этик битмай ётаверибди.
Қай тирик жон ёруғ дунёда
Башангликни қилмайди ҳавас?!
Бундай ҳавас ҳаттоки содда
Ит учун ҳам истисно эмас.
Бир сўрабди,
Икки қистабди,
Акиллабди кейин тутақиб.
Хуллас, тугаб дўстликнинг тафти,
Ит ва мушук бўлибди рақиб.
Буюртмачи ўшандан буён
Этиkdўзни қувлаб яшаркан.
Аламиндан

кундузи гирён,
Кечалари ушлаб яшаркан.
Топганда ҳам,
Сўз қотмоқ учун
Улгуролмас, афсус, устага.
Чунки бошлар этиkdўз хужум,
Сакраб чиқиб девор устига:
«Бугун йўкман...
Бақирма, тажанг...
Ўзинг ахмов!
Қўёлмайсан чек...»
Давом этар асрлаб бу жанг
Ўзимизнинг ҳаётдагидек.
«Ит — мушук» деб аталган ғараз
Қилинади шу тахлит изох.
Бир этикдан туғилган араз
Наҳот шунча чўзилса узок?
Йўк, йўк, бунга тўлмайди ичим,
Менимча, бор бошқа бир сабаб:
Излаш керак саволга ечим
Ҳар жонивор феълига қараб.
Биласиз-ку, итга табиат
Озми-кўпми ақл-хуш берган.
Қай кимсага қилса-да хизмат,
Доим:
— Боланг кўпайсин, — деркан.
Болалик уй бозорга ўхшар,
Гўдак борки,
Ит иши йирик —
Бирга ўйнаб,
Имкон топса гар,

Қандига ҳам бўлади шерик!
 Мушук эса,
 Қуйруғи билан
 Эгасининг супурса йўлин,
 Қора юрак буйруғи билан
 Фарзандига тиларкан ўлим.
 Шундай бўлса,
 Боласиз бека
 Томоғидан ўтмасдан емиш,
 Фақат уни олиб тиззига,
 Фарзандидек эркалар эмиш.
 Унга эса энди бари бир
 Кул бўлса-да ернинг қурраси:
 Ҳаёт билан ажал баҳсидир,
 Хуллас, ит ва мушук кураши!
 Давом этар ҳали бу кураш,
 Ўзидан ҳам сояси узун.
 Қон босими остида яшаш
 Арзон тушмас тирик жон учун.
 Лекин йўқ бу масалда зарра
 Ноҳақ ғазаб, ножўя мазах.
 Ахир, не айб жониворларда,
 Биз ўзимиз дуруст бўлмасак...

1988.

«ОҲКИМ, ҲАМДАРД ЙЎҚ...»

Инсон меҳр-окибат билан тирик. Меҳри-
 бон, ҳалол шифокорлар оз эмас. Афсуски,
 кейинги пайтда энг шафқатталаб тиббиёт со-
 ҳасида ҳам тошбағир кишилар кўпайиб бо-
 раётир. Ушбу шеър зора ўшаларни хушёр
 торттирса, инсофга чакирса, деган умид би-
 лан ёзилди.

Дўстгинам, бўлмаса жонингда қасдинг,
 Касаллик йўлатма бугун таниннга.
 Оқ халат кийганлар тингламай арзинг,
 Пушаймон бўласан туғилганиннга.
 Буюк мамлакатда эл азиз ғоят,
 Фақат шу даргоҳда одам бекадр.
 Сен бош оғриғидан қилсанг шикоят,
 Қўлингга қарайди улар негадир.

Эшикдан эшикка ўтасан гангиб,
Яранг етилади,

дардинг пишади.

Улар-чи,

озгина эритаман, деб,

Ичингни иритиб юборишади.

Сезишар албатта

Кўпчиб томиринг,

Оғриқнинг ажриқдай ришталашини

Ва лекин на ингроқ, на қонли йиринг

Бўғолмас уларнинг иштаҳасини.

Оғриғинг олишмас бир укол ила,

Гарчи чидамингга ўқишар таҳсин.

Қариндош-уруғ ҳам,

арз қила-қила,

Охир муте пойлар жарроҳинг оғзин.

Сел босса,

топгандинг тўсғали илож,

Жон чекдинг покиза хирмон қасдида.

Афсуски,

бўлганда шафқатга мухтож,

Сен ўзинг қоласан оёқ остида.

Юртингга бўлайин десанг валломат,

Бахтни кўрай десанг эл билан баҳам,

Дўстгинам,

Ўзинг бўл аввал саломат,

Етказ бу сўзимни бошқаларга ҳам.

1988.

БАРДОШ

Уят ё айб эмас эгилса киши,

Ота фарзанд учун қуллуқ қилар гоҳ.

Пешонанг тупроққа теккани яхши

Онани заминга қўяётган чоғ.

Сабаб бағоят кўп бош эгмоқ учун,

Ҳеч гапмас ўтмоғи умринг букилиб.

Таажжуб қилишмас,

Бир кунмас-бир кун

Умуртқа поғонанг тушса тўкилиб.

Ўзинг-чи?

Бўлсанг гар сифат нозири,

Умрингга босардинг не деган тамға?

Эсла ўтмишингни,
Ўйла ҳозирни:
Нимага бош эгдинг?
Қандай одамга?
Битта қуллуғингга арзирмиди у?
Битта армонингга бўлдим шериқ?
Инсон ёлғиз экан, ичади оғу,
Инсон ҳамдардларнинг тафти-ла тирик.
Сен, ахир, ичингга ютсанг-да ёшинг,
Барибир,
дардингдан этгали огох,
Қоп-қора соч ила эгилган бошинг
Қайта тиклагунча бўлади оппок.

1988.

ЧОРҚИРРА ҚАТРАЛАР

БАЛИҚ ФАЛСАФАСИ

Думингни ликиллатасан,
олға кетасан!
Думингни ликиллатасан,
олға кетасан...

УСТОЗЛАР

Менга донишманд деб қарайди ёшлар,
«Муҳаббат нима?» деб сўрайди ёшлар.
Севги — ёшлик илми,
Шу сабаб менга
Асли устозликка ярайди ёшлар.

ЯНА БИР САБОҚ

Ёшликда ҳар бир кун сабоқ бўлади,
Лекин сабоқда ҳам санок бўлади.
Шогирд
«шогирдман» деб ўлтираверса,
Бу дунё ишлари чаток бўлади.

УМР — СУВ, ДЕЙДИЛАР...

Одамни қилса-да юрак ўйноғи,
Тотлидир барибир севги қийноғи.
Умр — сув, дейдилар.
Менинг фикримча,
Умр — сут,
муҳаббат унинг қаймоғи!

ҲАЛИ ҲАМ ШИРИНМИ АСАЛ?

Мен севги дардига йўлиққан маҳал
Дунёда бўларди фақат бир гўзал.
Бугун,
Гўзаллардан кўз тиниб,
Дейман:
«Қалай, мўл бўлса ҳам ширинми асал?»

ЎЙЧИ ЎЙИГА ЕТГУНЧА...

Баҳор ишқ чакмоғин чақиб кетади,
Баъзилар
дарҳол чўт қоқиб кетади.
«У — ундок, бу — бундок» дегунча улар,
Ҳамма қиз
турмушга чиқиб кетади.

ЁМФИРДАН СЎНГ...

Ер ҳайдаб, кон казиб, жуфтларкан сўзни,
Қуёш бўлмоқ учун созлайлик ўзни.
Хаттоки кўлмакда акс этган қуёш
Бирдан тик қарасанг, тиндирар кўзни.

МАНГУЛИК ИЗЛАСАНГ...

Мангулик йўлини қидириб бедор,
Самовот кўксини пайпаслаш бекор.
Тарихга кирмоқни истаган олма
Ньютон бошига тушмоғи даркор.

ТИНИМСИЗ — УНУМСИЗ

У,

тушмай туну кун меҳнат отидан,
Куйманиб юргувчи инсон зотидан.
Амалсиз қолганда баъзи дўстлари
Бесалом ўтгани
чиқмас ёдидан.

ДАРДИСАР

Кўп ёзди —
пўк ёзди,
Оз ёзди —
саёз ёзди
Ва жим бўлди...
Бу ким бўлди?

ҚАНОТ ВА САБОТ

Ошиқлар, етай деб висолга тезроқ,
Минар самолёт ё хаёлга тезроқ.
Қанотли
илдамроқ етса манзилга,
Саботли
етади иқболга тезроқ.

ЯКУН — ПАЯКУН

Ёз, дўстим, ёзавер зил-замбил китоб,
Бирор кун умрингга бўлгай сарҳисоб.
Факат,
мажбур этма ўқишга мени,
Ўқиб,
бўлаверсин бошқалар хуноб.

ЭЗМА НОТИҚҚА

Азизим,
Фикрингни уққим келади.
Фикрингга тушунгач,
Уйқум келади.

ЮЗИНГНИ ҚИЗАРТТАЙ...

Биров яхши сўзлаб лаззат топади,
Биров лаззат излаб, итдай қопади.
Юзингни қизартгай гоҳ бир ширин сўз,
Гоҳ эса —
жаранглаб тушган шаппати.

ОҒУ

Бир майхўрни қилдилар сўроқ:
— Ичиш сенга амалми, ўртоқ?
Майхўр дейди:
«Ютаман оғу,
Фарзандимга тегсин деб камроқ».

КИМДИР...

Кимдир бош уради меҳробга йиллаб,
Худодан бир янги поябзал тилаб.
Кимдир,
намозини тугатиб тезроқ,
Мачитдан чиқади кавшин янгилаб.

ОЛИМОНА

Шеър жарангдор, пишиқ бўлса,
Ғазал дейдилар.
Шеър кингир-кийшиқ бўлса,
Масал дейдилар.

«ОҚЛИК»

Унаштирилганда куёв ва келин,
Кексалар қўйишар ўртага «оқлик».
Бўлмаса деҳқоннинг қалбида поклик,
Тупроқ ҳам унга ҳеч очмагай дилин.

ЭҲТИЁТ

Бевақт йўлим тўсса кўппак ё илон,
Муздай тер кучади дарров танимни.
Чунки улар феъли мен учун аён,
Улар-чи?
Тушунмас «қайт!» деганимни.

ЖИЛҒА

Бола йўлга кирар, сўнг кирар тилга,
Сўнг далага кирар боғлаб белини.
Умри шунда оқар,
Битта йўлини
Ўзгартмай денгизга окқандай жилға.

ЖАВОБ

Хоҳ оловга ташла, хоҳ сувга чўктир,
Қўрқма, ўч олишга фурсатим йўқдир.
Лекин жавоб қайтса кўрмагин мендан:
Йиллар ўзи ҳакам,
давр ўзи доктор.

ФАСЛЛАР

Кузни кексаликка йўйиб негадир,
Ёшликни баҳорга этамиз қиёс.
Дўстларим, ҳар сафар куз, баҳор, қиш, ёз
Янги гўдак бўлиб туғилар, ахир!

ХОЛАТ

Ёр билан чўқишсак, вой-вой, мен ғариб,
Эсим оғади-ю, нишаб кетаман.
Юзларим қорайиб, сочим оқариб,
Худди негативга ўхшаб кетаман.

БЕҒУБОРЛИК ҲАҚИДА

Кўксингдан жой берсанг зарра риёга,
Киришинг мушкулдир янги дунёга.
Шунинг-чун, эҳтимол,
Заминни офтоб
Айлантириб кўрар,
тутиб зиёга.

Инсон колдирса-да исму расминин
 Хох ноёб мрамарда, хох арзон ғишзда,
 Менимча, ҳаётнинг асл мазмуни
 Бахтиёрлар аро бахтли бўлишда.

ШОҲСУПА

Шоҳсупалар ўз юкини итқитди ерга,
Лекин, зеҳн солсам, улар ҳайкаллардан ҳам
Оғир туюлди энди,

Хўш, хайкал нима бўпти, қийинмас ахир
Шоҳсупадан уни дангал ағдариб ташлаш,
Руҳи, минг афсусларки, пистирмада қолар —
Ҳа, асосни бузинг, шоҳсупасини!

Унга чиқолмасин бошқа биров ўрмалаб,

Бизнинг янги, мағрур эътиқодни рўкач қилиб,

Унинг умидларини

Қатл этгани ўз кундасин ўрнатолмасин

Қурилажак бир муқаддас эҳром ўрнига.

Бүзінг!

Бузинг

бизнинг қўллардан,

Сен ва менинг сатрларимиздан,

Бизнинг умум сукутимиздан

Бунёд бўлган ўша шоҳсупани

Шаҳар ё кишлокда дуч келса ҳам,

Фикр ё юракда дуч келса ҳам...

Бүзінг,

Токи бундан сўнг асло

Истеъдодни хом гап аташмасин,

Виждон учун биров олмасин жазо,

Ишонч айланмасин қўшмачиликка,

Неча асрларки

не-не қурбон бериб,

Неча асрларки

 не-не илҳом бериб,
Бу ҳаётга қалқон бўлган энг буюк ғоя
Айланиб қолмасин тор бир қолипга.
Бузинг бу тош супани,
Ҳайкалга ичиккан бу тош шохсупани!

Бузинг,

Токи инсон фарзанди

— Даҳо бўлса ҳам,

Нимхудо бўлса ҳам —

Тирик экан,

 бир одамдек кечирсин ҳаёт,
Юқоридан, шохсупадан ташламасин назар
У ўзининг курамларига,
Ўз тенглари ичида

 тенг бўлиб кўрсин умр,

Одам бўлиб яшасин

Ва ҳеч қачон...

 айланиб кетмасин ҳайкалга.

Ҳайкал кадр этармиди

 илиқ инсон нафасин?

Парчаламоқ фарздир бу кар ва гунг шохсупани!

Бузинг,

Токи ҳеч кимса нағалли пошнасин

Қўёлмасин инсоннинг азиз бошига.

Агар баҳс бошланса,

Ҳибс ва қуролни

 қурол қилиб олган

 пошна билан эмас,

Баҳс айласин, майли,

 бошлар бошлар билан...

Омон бўлса шохсупа,

Қайтмасмикин ҳайкал...

АСР ОХИРИ

Зувлаб ўтаётир ракета асри,

Шошар тўқнашувга мингйилликлар ҳам.

Ҳаёт жўнлашмоқда мисоли тасбех,

Одимлай бошлагач онгимиз шахдам.

Жаҳонга таралиб кетар бир онда

Ҳатто том остида рўй берган аҳвол.

Футболчи тўп тепса стадионда,

Фазокор

 самодан кўрармиш якқол.

Бугун ҳисобдадир ҳар бир ғуборинг,
Махфиятинг эса —
кулфи йўқ жовон.

Қўшнингга ҳаттоки ичдаги боринг
Айёндир,

гўёки «ойнаи жаҳон».

Ўртада бўлмаса оиланг сири,
Биров дўст тутинмас сен ила, хайҳот!
Одамлар чиройли кийинган сари
Яланғочлашмоқда, хуллас, одамзод,
Синашни истасанг,
Минбарга кўтар,
У бермай ҳеч кимга жанжал галини,
Гўнг сочиб бошидан,

намоийш этар

Инсоннинг товукдан тарқалганини.
Энсанг ҳеч қотмасин,
Тирик жон, ахир,
Ҳатто чувалчанг ҳам яшаши керак.
Аммо

сен қаёққа кочасан охир,
Тинкангни қуритса тинимсиз элак?
Иболи не қилур?
Ориятли-чи?
Қутилмас,

бош олиб кетса-да тоққа.

Ахир, яшай олмас росмана киши
Бир умр бармоғин тикиб кулоққа.

1989.

ОСТОНА

Қанча ўқиб, ишда тобланиб,
Ҳамин қадар дўст-ёр орттирдик.
Била бордик,

ақлни таниб,

Қадр нима,
Недир ботирлик.
Шукрларки, табиат бизни
Яратибди сал чеклаб нафсдан.
Қайта қуриш йилларимизни
Омон ўтдик олмай бир хайфсан.
Узоқ эмас,

Журналист бири,
Бири ишлар саркотиб бўлиб.
Нурланармиш дўстлик томири
Кўзлар кўзни суғурса кулиб.
Мана дўстим илдиз отган ер,
Мармар зина,
Ойнаванд эшик.
Сабза муртли милиционер
Честь беради менга,

туриб тик.

Сўнгра бўлиб йўлга кўндаланг,
Рухсатнома этади талаб.

Қонда шу,
қилмас у таранг.

Қоғоз керак.

Ўтмас бунда гап!

Қоғоз нечун, ўрток,

Вожаб,

Мен қилмайман ахир арзу дод.

Ха, аксинча, хол-ахвол сўраб,

Этмоқчиман унинг ўзин шод;

Ё озгина берарман далда,

Чўчиб турган бўлса ёвидан;

Бўш чоғи ҳам дил ёзар йўлда

Ахир фақат шофёри билан;

Ё сўрарман, яхши бир кунда

Кимлар билан куда бўлмоқчи!

... Дўстим унда, афсус, мен бунда,

Ўртамизда бояги соқчи.

Наҳот кириб бўлмас берухсат

Хатто кўнгил кошонасига?

Кўргим келар дўстларни,

Фақат

Кам бораман остонасига.

Юз қанчалар бўлса-да қалин,

Жизза қилар ахир хижолат:

Қайси инсон дилга тукканин

Изхор этар олиб ижозат?!

Айтилмаган ўша армонлар

Жонни ўртар бамисли вулқон.

Диллашармиз тўйиб, ёронлар,

Пенсияга чиқсак соғ-омон...

1989.

АЛЛОМА ВА БОШҚАЛАР

Бир даҳо яшарди —
Хурмати баланд,
Барча донолардай фикри серкирра.
Фазо илми билан тунда бўлса банд,
Тонгдан ошно эрди шеърят бирла.
Онгида рақаму оҳанг туташиб,
Кулбаси туйқусдан қилганда торлик,
Ўзи ўтин ёриб,
Ўзи сув ташиб,
Ўзи танбур чертиб ёзарди хордиқ.
Бошлиқлар хушёр-да,
Ёзиб қарорлар,
Бир одам беришди унга кўмакка:
Ташвиши камайиб икки баробар,
Ризқи ҳам кесилди икки бўлакка.
Туя мудратарди ходим савлати,
Қорни ҳам ёқарди топиб қаловин.
Кўп ўтмай,

Ўзига таъйин айлади
У бир ёрдамчи ва битта муовин.
Саёз ва тор бўлса дарё ўзани,
Уни ховлиқтирар ҳар янги ирмоқ.
Яъни,

буюк сезса ходим ўзини,
Бошланар одатда идора қурмоқ.
Идорага эса қоровул, фаррош,
Котиб, котибалар бўлади даркор.
У ёғи — дурадгор, ошпаз, сартарош,
Ундан сўнг —

от-улов, ем-хашак, омбор!
Кимдир кимларгадир хат ташир чопиб,
Ҳаёт қизиб кетар мисоли тандир.
Четроқ бир хонадан сокин жой топиб,
Биргина аллома фикрга банддир.
Чалғита олмагай уни шиорлар,
На мукофот ҳиди,
На беҳуда баҳс.
Қош чимириб қўяр баъзи хушёрлар:
«Ким, деб, интизомни бузгувчи бу шахс?»
Бир кун у ҳаёлчан ховлига чиқар
Ва анграйиб колар тишлаганча чўп.

Негаки,
сотилиб гўштни ё шакар,
Бўлаётган экан роса талатўп.
Биров туртиб кетди,
Силтади биров,
Ўпқондан қутилмоқ қийиндир ғоят.
Гўёки чалғига дуч келган ғаров,
Оёқлар остига тушди ниҳоят.
Оломон қайрилиб бокмади бироқ,
Кимга зарур кепти бир бобой ғами?!
Олиб кетишганмиш шафиклар кечроқ
Шифохонагами, нарироққами...
Суриштирмадилар эртасига ҳам,
Бўлмади кейин ҳам унга эҳтиёж.
Чунки ғимирлаган бу мечкай олам
Ўрганиб қолганди яшаб бекуёш.
Сўнгра...
Ур-сурлардан топибми хабар,
Ё темир тартибот кўйига тушиб,
Ходимлар сафига
Қандайдир раҳбар
Беш-олти соқчи ҳам берибди кўшиб.

1989.

БУ КУНЛАР ЎТАР-КЕТАР...

Ишлар ўлда-жўлда, ҳаёт паришон,
Эл зир югуради халта қўлтиклаб.
Кимгадир гўшт керак, кимгадир иштон,
Митинглардан эса зарра йўқдир наф.
Наҳот қисир бўлса бизнинг сахий ер,
Йўк, йўк, қўр намоийш этиб турибди.
У ҳолда не учун савдо аҳли дер:
— Зўрға ўзимизга етиб турибди?!

Рухингни яйратмас жунжиккан бадан,
Олам оғриқ кўзга туюлмас обод.
Туғилиб ўсмоқда пишлок емаган,
Икра нелигини билмаган авлод.
Қўли эгриларнинг аммо қадди тик,
Фоҳиша товусдай яшнаб юрибди,
Омборчи қулф уриб, дейди беҳадик:
— Зўрға ўзимизга етиб турибди.

Адолат ҳақида сўзлашга тайёр
Мудир, саркотиблар, раис, нозирлар,
Ходимлар микрофон ўрнатиб қатор,
Мухташам сахнада минбар ҳозирлар.
Остонада эса чўпон қилиб баҳс,
Кўмирчи дардини ютиб турибди.
Юмшоқ ўриндиқлар бари банд, хуллас
«Зўрға ўзимизга етиб турибди».

Умр — йўл, гоҳ равон, гоҳ эса қинғир,
Йўлчи кўп: хушхабар, иш ва арз билан.
Куйма девор билан олишар кимдир,
Кимдир — девордаги қора дарз билан.
Сафар қариса-да бўлмассиз хурсанд,
Чунки неваралар кутиб турибди,
Хўрозқандга эса сўрашар хужжат:
— Зўрға ўзимизга етиб турибди.

Барибир йўл излар онг ва дилларга
Мурувват, андиша, инсоф, ҳалоллик.
Ҳаётни кашф этган чандир қўлларга,
Афсус, бесуяк тил қилар даллоллик.
Шу сабаб қадрининг босмас посангги,
Шундан юк нишабга кетиб турибди,
Яшашга кўп нарсаси етмаса ҳамки,
Жаҳл бўғзимизга етиб турибди.

1990.

КУНДАЛИК САҲИФАЛАРИДАН

Ваҳима эзғилар одамнинг онгин,
Кўзларинг ачишар самовий қулдан.
Кеча у қитъада ёйилса ёнгин,
Эртага бу қитъа бўлади гулхан.
Шундай варақлар аср дафтарин,
Тинч босиб ётолмас тухумини қуш.
Бу ўтган умрни, ўтган ҳафтами,
Билмадим ҳаттоки —

ўнгимми ё туш?!

Уруш йўк,
Хуруж бор,

Чигалдир матлаб,
Мағрур жарангламас инсоннинг номи.
Муҳаббат боғларин ўтади четлаб
Шоирларнинг ўтли илҳоми.
Кулоқни бураш йўқ,
Синфий кураш йўқ,
Барибир

авжадир араз, зардамиз.

Эшикни тепиш бор,
Рухсат сўраш йўқ,
Гўё кеча-кундуз сахналардамиз.
Сахналардан туриб отишамиз тош,
Боболар отгандай бир вақт тожларга.
Тош эса,

рақибга етмай,

нонлож

Тушар ўртадаги беайб бошларга.
Бор бисоти қўлда,
Қочоқлар йўлда,
Ширин дудоқлардан учади қарғиш.
Ҳаромхўр, йўлакай ундириб ўлжа,
Ҳалолларни қилади тафтиш.
Кузғунлар қабристон титиб бемалол,
Мозий меҳробида қизитса бозор,
Рухлар чарх уради қалдирғоч мисол,
Инн узра чиркираб бедор.
Бозорки, юрак ҳам, ўпка ҳам кафтда,
Тоғиб бўлмайдиган бирон нарса йўқ.
Бунда нарх ошса-да ҳафтама-ҳафта,
Одамнинг жонидан арзон нарса йўқ.
Ўйлашмас тирикка бўларин пайваст
Хурлигу муҳаббат, миллату имон.
Бегуноҳ тўкилган қон-ку муқаддас,
Бехосдан тўкилса қон эмасми қон?
Бировнинг шўридан ширин бўлмас ош,
Тўйиб ҳам қолмади бола-чақамиз.
Хотирни тирнаса қиррадор бу тош,
Келажак кўзига қандоқ боқамиз?
Мен жавоб қутмайман,
Сир эмас ахир:
Шерга ҳам, қуртга ҳам азиздир ҳаёт.
Эсли халқ парвозни этганда фикр,
Аввал капалакни айлар эҳтиёт.

Келинг, кондирайлик вақтида чанқок
Инсоф деб аталган тоза булоқдан.
Мени чўчитолмас очликдан ўлмоқ,
Кўрқаман оламга кулги бўлмоқдан.

1990.

ЁШЛИКДА ЁҚИЛГАН ЧИРОҚ

«Чирок» романининг муаллифи
Йўлдош Шамшаров хотирасига

Балки қилмасин деб инсу жинс зарар,
Балки қурт-қумирска бўлсин деб йироқ,
Бешик тепасига мушфиқ оналар
Ёкиб қўйишади тун бўйи чирок.
У порлаб турганда мисоли юлдуз,
Хатто самовотдан томса-да сиёх,
Чақалоқ кўзига кечаю кундуз
Мухрланаверар илиқ бир зиё.
Дунёда йўллар кўп,
Бири паст-баланд,
Бири иланг-биланг, бири зимистон.
Эмаклаб, қоқилиб ўсгани билан
Пайпаслаб юришни ёқтирмас инсон.
Бораркан умрининг мурватин бураб,
Ақли тергаёлмай қолганда хирсин,
Ёшликда ёқилган чирокқа қараб,
Тўғрилиб олар у йўлнинг ўнг-терсин.

1990.

ЎША ТОНГ, МЕТРОДА

Вазирлар кенгаши Ранси вазифасини адо этаётган
Егор Гайдар 1991 йил 4 апрелида нархлар жиловини
қўйиб юборди.

Вагон қора форга сингиб кетар нақ,
Сўнг келар қаршилаб нурга фарқ бекат.
Халқим қўшиқларда қилганидай нақл,
Бир лаҳза шафақ-у, бир лаҳза зулмат.
Лекин на зулматдан сесканарди дил,
На нур ўйинлари берарди қувонч.

Гўё музлаб ётар даҳанларда тил,
Гўёки сўнганди кўзларда куёш.
Ҳеч кимни чўчитмас гўрга оч кирмоқ,
Ҳозир ажратилмас ғариб қабрини.
Аммо азоббахшдир паллада кўрмоқ
Пулдай хазон бўлган умр қабрини.
Кутилмоқ мумкинмас бу дарддан қочиб,
Қутқармас пўписи, арзу эҳтиёт.
Вагон пўлат изда борса-да учиб,
Чиқиб борар эди изидан ҳаёт.
Пирпираб чироклар...
Юзларга қаранг:
На табассум изи,

на завқ уруғи.

Фақат қулоқларни қиларди батанг
Тарих ғилдирагин шарақ-шуруки.

ДАНАГИДАН МАҒЗИ ШИРИН

Ҳаёт козонида шунча йил қайнаб,
Яна қайтмоқдаман болалик томон.
Тонгларни оқшомга улаймиз ўйнаб
Мен ҳамда неварам мулла Сарваржон.
Бирга эмаклаймиз,
Мудраймиз бирга,
Каптардек «ғу-ғу»лаб берамиз овоз.
Тиши ўтмаса-да ҳали кўп сирга,
Электр нелигин билади шоввоз.
Радио мурватин кўрсатар босиб,
Ҳатто телевизор созламоқ бўлар.
Худди кўкка сапчир қанотин ёзиб,
Улардан қуй янграб, тошса ёғдулар.
Инженер бўлгудай сиёки бор-да,
Шунинг-чун сўрамас Мошу Барокни.
Электр тугмасин ниқтаб деворда,
«Ану» деб кўрсатар шипда чирокни.
Бувисин оқ юзда бир жуфт холи бор,
Холга ҳам тугма деб босар у бармоқ.
Шу он,
кандил қолиб шипда лол-ночор,
Менинг юрагимда ёнади чирок.

1992.

БИЗ КИЧИКМИЗ, СИЗ КАТТА

Ўрмонлар бор, япроқ бор,
Дарёлар бор, ирмоқ бор.
Катта-кичик дўст бўлса,
Яйраб-сайраб юрмоқ бор.
Дерлар истаб яхшилик:
«Сиз каттасиз, биз кичик!»
Бўлсин барча ҳурматда:
«Сиз кичиксиз, биз катта!»

Эккан-ўрган дон қилар,
Бир нарса хайрон қилар:
Нега дўстлар дўстларнинг
Гоҳо бурнин қон қилар?
Келтиргандир кўргилик:
«Мен каттаман, сен кичик!»
Айтманг ҳатто ғафлатда:
«Сен кичиксан, мен катта!»

Ўйлаб-ўйлаб бош қотар:
Нега кимдир оч ётар?
Амакилар не учун
Тоғаларга тош отар?
Бўлгандир гийбатчилик:
«Мен каттаман, сен кичик!»
Қолгаймиз-ку лаънатда
Биз — кичик ҳам сиз — катта!

Қўлларга қўл берайлик,
Дўстларга гул берайлик.
Салом бериб каттага,
Кичикка йўл берайлик.
Бу ҳаётга тенг шерик
Сиз катта-ю, биз кичик.
Янграб кетсин албатта:
«Биз кичикмиз, сиз катта!»

1992

УЗИЛГАН ТОР

Ёш санъаткор Каҳрамон Убайдуллаев хотирасига

Хаёт дебочаси, йўл боши эрди,
Оҳанглар, илҳомлар йўлдоши эрди,
Меҳрибон дўстларнинг кўз-қоши эрди,
Чаманнинг сараси, гултожи эрди,
Афсус, сознинг тори бевақт узилди,
Титроқ киприкларга ёшлар тизилди.

Юлдуздан айрилиб, осмон йиғлади,
Орзудан айрилиб, армон йиғлади,
Оғадан айрилиб, Достон йиғлади,
Кўз ёшга тўлгунча уммон йиғлади.
Афсус, сознинг тори бевақт узилди,
Мана, дўстлар аро ўрнинг сезилди.

Бехос чўчитмасди хатто қумрини,
Тўсмасди гуллардан офтоб нурини,
Сиз-бизга бахш этди қолган умрини,
Бир сўз билан айтсак кўнгил зорини:
Афсус, сознинг тори бевақт узилди,
Кўнгил вайрон бўлди, оҳанг бузилди.

1992.

ЗАП ҚИЗИҚ ОЛАМ ЭКАН

Ўқни учқур дер эдим мен, вақт бир оз илдам экан,
Унда ҳам, ё тавба, дўстлар, вазну суръат жам экан,
Тоғ эмас, йиллар юкидан елкалар жик нам экан,
Олға юрмоқ бўлса мушкул, тўхтамоқ мубҳам экан,
Ким гўзал бир дамга илҳақ, кимга дам шул дам экан,
Қўп қизиқ олам экан бу, зап қизиқ олам экан.

Қанча юлдузлар бўлиб бурж, йўлда ажраб кетдилар,
Ўз ширин умрин азизлар кимга харжлаб кетдилар:
Кетдилар Бобур ва Сино, Шоҳ Машраб кетдилар,
Билмадим, шод кетдиларму, бошни қашлаб кетдилар,
Айтингиз, киприкка қўнган ёшми ё шабнам экан,
Қўп қизиқ олам экан бу, зап қизиқ олам экан.

Йўл тугар, ўтгай умрлар, битмагай дунё иши,
Кучса ҳам гуллар оёғин, не учун боқмас киши,
Нега қувнатмас қулоғин боғда булбул нолиши,
Дилни жиз эттирмагайму лаҳзаларнинг ёниши,
Бирни топсангиз шу тахлит, барибир, бир кам экан,
Кўп қизиқ олам экан бу, зап қизиқ олам экан.

Айб эмас давлатли султон бўз баҳосин билмаса
Ёки зоҳид зикр аро ризқ-рўз баҳосин билмаса,
Лек ярашмас аҳли дониш сўз баҳосин билмаса,
Ростга ҳам, ёлғонга ҳам тенг ўз баҳосин билмаса,
Бас, у офтоб бўлмагай, то елда турган шам экан,
Кўп қизиқ олам экан бу, зап қизиқ олам экан.

Поралар ҳатто самовот сийнасин вақт ханжари,
Биз йироқлашсак Қуёшдан, Ой қочар биздан нари,
Йил узунлашгай ва соат қисқарар борган сари,
Нега ҳушёр тортмаяпмиз, эй замин фарзандлари,
Ким билар, нечун одамзод бунчалар беғам экан,
Кўп қизиқ олам экан бу, зап қизиқ олам экан.

Вақт деган дарёга боқсам, пок умид лим-лим келур,
Хусни гул очган ҳаётга изларимдан ким келур,
Хайкириб келгаймикин ё ҳурмат айлаб, жим келур,
Майли, дўстлар, барчасин ҳам бахтиёр кўргим келур,
Тенг баҳам кўргай насибин, гар асил одам экан,
Кўп қизиқ олам экан бу, зап қизиқ олам экан.

1993.

ИСТИҚЛОЛ ҚЎШИҒИ

Тонг бўлиб юз очар умидли олам,
Олам кучоғида барқ урар кўклам.
Баҳорлар яратган Ўзбекистонсан,
Яшнайвер, хур ўлкам, бағри нур ўлкам.
Бўлсин қутлуғ бугун бахт-иқбол сенга,
Келгай пешвоз нурли истиқбол сенга.
Тарихинг то абад бўлгай тарона,
Ярашгай, она эл, истиқлол сенга.

Минг йиллар тоқидан ўтарсан мағрур,
Инсон уйин обод этарсан масрур.
Ижодкор, ширин сўз Ўзбекистонсан,
Алвон гул пойингда, бошинг узра нур.

Бўлсин кутлуғ бугун бахт-иқбол сенга,
Келгай пешвоз нурли истиқбол сенга.
Тарихинг то абад бўлгай тарона,
Ярашгай, она-эл, истиқлол сенга.

Чехранг бор, онажон, куёшдай порлоқ,
Бизни куёш бўлиб айларсан ардоқ.
Музаффар, муқаддас Ўзбекистонсан,
Тобора юксалгай сен тутган байроқ.
Бўлсин кутлуғ бугун бахт-иқбол сенга,
Келгай пешвоз нурли истиқбол сенга.
Тарихинг то абад бўлгай тарона,
Ярагай, она эл, истиқлол сенга.

1993.

ГИРДИКАПАЛАК

Аёл чин тиллодир, босмас уни занг,
«Хотин — жон эгови» деган гап ёлғон.
Яшашнинг лаззатин билмоқ истасанг,
Балерина кизга уйлан, эй ўғлон!
Ширин куйлар узра сен ҳам қоқ қанот,
Заррин нур ёғдирсин бошингга фалак.
Ёринг,
не гудозга солса-да ҳаёт,
Бўлгай атрофингда гирдикапалак.
Отворсанг,
чарх уриб қайтар бағрингга,
Ерга урсанг,
сапчир тўп бўлиб шоввоз.
Оғринмай ҳаттоки ноҳақ қаҳрингга,
Кулиб тураверар,
чиқармас овоз.
Узун кўйлак сўраб қотирмас энсанг,
Етар балетчига бир қарич газмол.
Даврага ҳўроздай барқ уриб кирсанг,
Қуршар жўжалари билан у хушхол.
Оҳ, бир кун кул қилар сени, ёндириб,
Бу нигоҳ, бу ишва, бу оташ бадан!
Охир «гаҳ» дейсан-у,
кафтга кўндириб,
Уни кўтарасан бошингдан баланд.
Сен оқ кема бўлсанг,
ёринг елкандир,
Ер ва куёш аро сузиб ўтарсиз.

Бахтингиз йўлига ғов курса тақдир,
Булоқдай,

тош аро сизиб ўтарсиз.

Одамни суяса одам беминнат,
На йўллар, на тиллар туюлгай узун.
Завки кўр кишига ўйин ҳам меҳнат,
Меҳнат ҳам ўйиндир завки зўр учун.
Кўзни юмдирмаса тун-кун ҳисларинг,
Қалбингни берсанг-у,

бермасанг фириб,

Миннатдор ёринг ҳам қилгай хизматинг
То абад

оёғин учида юриб.

1994.

ҲИСОБ — КИТОБ

Алгебрага иштиёқим суст,
Рақамлардан безиллар ёдим.
Неваралар номини дуруст
Ёдлаёлмай ўтди ҳаётим.

Лек тўлганда тўкилмадим дув,
Ҳисоб-китоб чакки бўлмади:
Битта ноним икки бўлди-ю,
Битта ёрим икки бўлмади.

1994.

АЛЁР

Ел ўйнатиб ҳар бир заррани,
Давра қурди ҳатто дарахтлар.
Тўлдинрингиз, дўстлар, даврани,
Тўлдирилсин биллур қадахлар!

Пок ниятлар қилиб замзама,
Тилга чиқсин кўнгилдаги гап.
Алёр айтиб улгурар ҳамма,
Шаробимиз қолмаса тугаб.

Тилга келар аввал қардошлик,
Шундан дунё яшар қаримай.
Ҳатто гўзал кўринар кожлик,
Кўзгу бўлса кўзадаги май.

Пойимизга тўшалар гулбарг,
Рақсу ғазал бўлгай шакароб.
Нақадар соз ўйнамак, кулмак
Вақтинг ўтмай, тугамай шароб!

Бунда туртмас ҳеч кимни ҳеч ким,
Юраклар ҳам бўлмас алағда.
Ичдим, яна келмоқда ичгим,
Қани, шароб борми қадахда?!

Ўйигитлар шўх, кизлар ҳам қайноқ,
Келинг, бирга қилайлик маза,
Кеннойингиз солмаса қовоқ,
Шаробимиз тугаб қолмаса!

Дардлар эриб-тўкилар дилдан,
Елпиб ўтса куннинг этаги.
Кўзда чакнарс юлдузлар бирдан,
Кўринганда қадахнинг таги.

Майли, дўстлар, боқийдир ёғду,
Томирларда чўмилса офтоб.
Болаласин юракда орзу,
Тугамасин қадахда шароб!

1994.

ОНА НАВОСИ

Кечалар узундир, кечалар узоқ,
Гоҳ кўзим илинмас тонг қадар, болам.
Кўнгил мавжларига солганда қулоқ,
Хаёлга не келиб, не кетар, болам.

Фарзанддир онанинг умрига гултож,
Дардига малҳам-у, бахтига йўлдош,
Ҳеч кимни этмасин ҳеч кимга муҳтож,
Миннат ёш жонингни офритар, болам.

Майли, ўлтирмагин тун-кун бошимда,
Етар пайдо бўлсанг тез-тез қошимда,
Балки ризқинг бордир бир кафт ошимда,
Гап-сўзни айласам мухтасар, болам.

Гоҳ борсам уйингга ўзимдан ортиб,
Яйрар набиралар сакрашиб, йўртиб,
Кўтарсам, кўлимдан олмагин тортиб,
Менга ҳам ярашар ғунчалар, болам.

Азиз умринг бўлиб шоҳона бир байт,
Кўшиқлар ичингдан тошиб кетган пайт
Арзингни менга ҳам тушунтириб айт,
Қолмайин дардингдан беҳабар, болам.

Ўз инин ватан деб севаркан турна,
Сен ҳам ҳар заррасин кўзга эт сурма,
Ичмагин, чекмагин, бемаҳал юрма,
Бўлсин босган изинг беҳатар, болам.

Хайр-хўш қилармиз бир кунмас-бир кун,
Тонгларим ҳуснини тўсганда ҳам тун,
Бахтингни кўрсам бас — мамнунман, мамнун,
Сен борки, бизлар ҳам мўътабар, болам.

1995.

НАМАНГОН ЙЎЛИДА

Намангон йўлида энг тоза осмон,
Осмон гардишида арчалар посбон,
Ҳар кимки сафарга чиқса бел боғлаб,
Ўзинг мушкулларин айлагин осон.

Намангон йўлида дарёлар, қўллар,
Оташ қалб барибир соғинчдан чўллар,
Талпинар қуш бўлиб қўлларга қўллар,
Дилга интилар дил, жонни излар жон.

Намангон йўлида жилғалар, сойлар,
Қизлар сой бўйида кимларни пойлар,
Ким учун очилган гулдек чиройлар,
Кимни деб юраклар бўлмоқда ларзон?!

Намангон йўлида Чуст билан Поплар,
Бордир ҳар ойюзга бағри офтоблар,
Бунда висол бўлмай, бўлмас сароблар,
Тотлидир бу элда ҳаттоки армон.

Биз ҳам ўса борамиз,
 менинг ватаним,
Гул қилиб юборамиз
 сени, Ватаним!

БАХТИЁР БЎЛИНГ

Булбул бўлиб этсангиз нидо,
Товус каби қилсангиз жило,
Кимлар сизга айлар жон фидо,
Бахтлимисиз, бахтиёрмисиз,
Жонажонлар, бахтиёр бўлинг.

Ёрин асраб дарду хатардан,
Фарзандларни кутиб сафардан,
Бош айланиб набиралардан,
Бахтлимисиз, бахтиёрмисиз,
Соябонлар, бахтиёр бўлинг.

Хануз таранг кошингиз ёйи,
Ким «қизим» дер, кимга сиз — ойи,
Меҳнатингиз кетмасдан зое,
Бахтлимисиз, бахтиёрмисиз,
Меҳрибонлар, бахтиёр бўлинг.

Учиб ўтар қуш бўлиб йиллар,
Уйқу бермас туш бўлиб йиллар,
Сўроқ айлар мушт бўлиб йиллар:
— Бахтлимисиз, бахтиёрмисиз,
Соғ-омонлар, бахтиёр бўлинг.

Соя солган япроқлар билан,
Ёшлик ўтган ўтлоқлар билан,
Бирга ўсган ўртоқлар билан
Бахтлимисиз, бахтиёрмисиз,
Кўп замонлар бахтиёр бўлинг.

Хамон шўхсиз, ҳали ҳам ширин,
Боғлардаги олма, нормисиз?!
Ошкор айланг, дўстлар, қалб сирин,
Бахтлимисиз, бахтиёрмисиз,
Жонажонлар, бахтиёр бўлинг.

1994—1996.

ҲАЁТ САҲНАСИДА

Йўллар кўндирмагай кўзимга ғафлат,
Йиллар қила олмас юрагимни ғаш.
Ҳаёт саҳнасида яшамоқ — санъат,
Ундан ҳам нозикдир санъатда яшаш.

Бу кафтдек саҳнадан шод ўтмоқ даркор,
Чўккига чиққандек одим-баодим.
Мен ўз ҳаётимдан розиман минг бор,
Лекин розимикин мендан ҳаётим?!

1997.

МАҚОМИМ

Этиб жавлон, қанотинг қоқ, мақомим,
Дилим нуринг билан порлоқ, мақомим.
Бу дунёга қадам қўйдим умидвор,
Сени айлаш учун ардоқ, мақомим.

Хаёлотсан десам, жўшган ҳаётсан,
Гўзалликда ҳаётдан ҳам зиёдсан.

Гаҳи «Дугоҳ», гаҳи «Сегоҳ», «Баёт»сан,
Гаҳи «Ушшоқ», гаҳи «Чоргоҳ» мақомим.

Сенинг умринг умрларнинг давоми,
Буюкларнинг хазон билмас каломим,
Париларнинг назокатли муқоми
Яшар парданг аро, қувноқ мақомим.

Туфилгансан десам завқу илмдан,
Бу оташ куй оқар жону дилимдан,
«Онам» деб илк сўзим айтган йилимдан
Қўлим тутдинг бўлиб ўртоқ, мақомим.

Ҳаво айлаб кумуш созим садоси,
Наво бўлгач муҳаббатнинг нидоси,
Фақирингман, мудом ҳуснинг гадоси,
Дилим — тахтинг, ўзингсан шоҳ, мақомим.

1999.

ДУНЁ — БОЗОР...

Боксанг бозорларга,
Олма, анорларга,
Кўзлар ёниб, яйрайди жонлар.
Тўйгунча ол, дўстим,
Вақт бемалол, дўстим,
Дош берса бас нафис ҳамёнлар.
Пастлар ва тоғлар бор,
Мастлар ва соғлар бор,
Дунё — бозор: оғриқ ва лаззат.
Бошланса ёз сайли,
Қандингни ур, майли,
Тарозидан урмагин фақат.

Шод айламак хоҳлар
Анжир, узум, ноклар,
Бир-биридан ширин ва барно.
Порлайди бахт рамзи,
Чорлайди тўй базми,
Тўйга борсанг, тўйиб бор аммо.
Пастлар ва тоғлар бор,
Мастлар ва соғлар бор,

Дунё — бозор: оғриқ ва лаззат.
Бошланса ёз сайли,
Қандингни ур, майли,
Тарозидан урмагин фақат.

Хуш бўй тараб боғлар,
Қайнар мураббolar,
Боғбон, кўтар бошни болишдан.
Завқу ҳавас — бир ён,
Бир ёнда дастурхон,
Бўл эҳтиёт бўкиб қолишдан.
Пастлар ва тоғлар бор,
Мастлар ва соғлар бор,
Дунё — бозор: оғриқ ва лаззат.
Бошланса ёз сайли,
Қандингни ур, майли,
Тарозидан урмагин фақат.

1999.

АЁЛЛАР ШИМ КИЙГАН ЙИЛЛАРДА

Дердилар: йигитнинг доим фикр-ўйи
Кетмонда, мажлисда, ошу биллярдда...
Сал-пал чўкмадими эрларнинг бўйи
Аёллар шим кийган ноёб йилларда?!

Ишда ҳам, ишқда ҳам аёлни юрак
Баландроқ эгарга ундаса керак,
Улоқбоп кийим-бош ўринли, демак,
Аёллар шим кийган асов йилларда.

Эр сокол — мўйлови гарчи азалий,
Сўзи мулойимроқ, қўли мазали,
Бўлиб қоларкансан мулоҳазали
Аёллар шим кийган тезоб йилларда.

Улар биз қатори бўлса-ку яхши,
Биз улар қатори бўлиб қолсак-чи?!
Чорла Алпомишни тезроқ, эй бахши,
Аёллар шим кийган бетоб йилларда!

Бири кам дунёнинг ёши томчилар:
Тиззасин ёпса қиз, киндик очилар,

Ишсиз қолиб кетди ҳатто совчилар
Аёллар шим кийган хуноб йилларда.

Ҳеч ким таҳликага тушмасин бироқ,
Ҳа, чархлаб турилса мия ва ўрок,
Фанлар ҳам, хирмон ҳам ўсади тезроқ.
Аёллар шим кийган шитоб йилларда.

Эҳтимол, кўрсатиб хипча белини,
Қизлар шод этмоқчи бўлар элини,...
Хўш, қисиб юрсинми чоллар тилини
Аёллар шим кийган сизбоп йилларда?!

Айланиб турибди ҳаётнинг чархи,
Бугун ўзгачадир ҳар қадам нархи,
Борар жойимизнинг лекин йўқ фарқи
Аёллар шим кийган халқоб йилларда.

«Миниюбка асрин» кўрдим икки бор,
Шим ҳам гоҳ кенг бўлди, гоҳи бўлди тор,
Минг шукр, тополдим инсофли бир ёр
Аёллар шим кийган сароб йилларда.

Дўстларим, ўчоқда ўчмасин олов,
Ошимиз пишириб бермайди биров,
Эрларнинг қўлидан тушмасин жилов
Аёллар шим кийган, чоп-чоп йилларда.

1999.

ЁРИН ТОПАР ҚИДИРГАН

(Эски бўйдоқ қўшиғи)

Кулманг, жўрам, Мажнунга,
Найлай, қолдим шу кунга:
Бир ёр истаб, келарман
Ҳар йил дорулфунунга.

Қизлар келар саҳардан
Қишлоқ ила шаҳардан.
Ёр танламоқ осонмас
Минг-минг отинчалардан.

Бир қиз яшар дилимда,
Қиз эс-хуши билимда.
Найлай, ахир ихтиёр
Ҳозирча севгилимда:

— Гарчи ҳозир бировсиз,
Бўлмас яшаб жиловсиз.
Балл етмаса, ғам еманг,
Мен оламан синовсиз.

Ул ёнингиз азим тоғ,
Бул ёнингиз узум, боғ.
Рост гап, олим бўлишдан
Бахтли бўлиш тузукрок...

Келгач мадад Хизрдан,
Ёрин топар кидирган.
Ҳусни аканг ёри ҳам
Фақат ўнини битирган.

2000.

СИЗ ТУҒИЛГАН КУН

Онажон, Сиз — мангу туганмас кўклам,
Қалб борки, бир умр кўкламга мафтун:
Лаззатли, шафкатли, нурли бу олам
Менга ҳам туғилди Сиз туғилган кун,
Ҳаёт ва қонинот касб этди мазмун.

Отажон, биздайин ижодингиз бор,
Демакки, учарга қанотингиз бор,
Экиб-ўриб ўтган ҳаётингиз бор,
Ҳосил байрамидир Сиз туғилган кун,
Шукр: тўрт кўз тугал, нонингиз бутун.

Ёрим, гоҳ сипосан, гоҳида эрка,
Асли ўхшасанг-да, илоҳий сирга,
Вафо, куюнчаклик, сабр ила бирга
Бахтим ҳам туғилди Сен туғилган кун,
Шундан дил обод-у, чехралар гулгун.

Ўғлим, азиз бўлгин шаҳри азимда,
Сен борки, доимо дўппим яримта,
Истикболга, ахир, томирларимда
Ишонч илдиз отди Сен туғилган кун,
Ўзимни ҳис этдим борликқа уйғун.

Қизим, битта гулзор сенчалик бўлар,
Сара гулларингга бағримиз тўлар,
Офтоб ҳам бошингда ўзгача кулар
Ўзимдай қувониб Сен туғилган кун,
Очилиб-сочилив ўсавер дуркун.

Набирам — мен эккан гулнинг ғунчаси,
Ғунчалар ичида сара, инжаси,
Ғаришталарнинг ҳам анча-мунчаси
Бешигинг безатган Сен туғилган кун,
Бахт мангу ўртоғинг бўлмоғи учун.

Дўстим, бир худога ярашар тоқлик,
Сўнгсиз хазинадир дўстлик-ўртоқлик,
Агар шоҳ бўлсам-да, қилмасдан шоҳлик,
Қуллуқ айлагайман Сен туғилган кун,
Сенинг шодлигинг-ла яшайман мамнун.

2000 — 2003.

ФАСЛЛАР

Тўрт фасл,
Тўрт фасл,
Тўртови ҳам зўр, асил.
Бир-бирига эргашиб,
Меҳнат қилар муттасил:

Аввало муз «қирс» этар,
Кейин куртак «чирс» этар.
Сойда сув ва сайҳонда
Еллар югуриб кетар.

Сувлар келар ховузга,
Вўра тўлар ховучга.
Тошкент ёқда ғўрани
Атайдилар «довучча».

Дуо қилиб боғбонни,
Келар мева қарвони.
Бозорда сал қимматроқ,
Боғда эса — арзони.

Дўстим, тахлаб кўр, қани,
Тўлдирайлик ўртани.
Ким биттага тўймаса,
Олаверсин тўрттани!

Олма, ўрик, шафтоли
Бир-биридан жилоли.
Ким бир тишлаб, ташласа,
Кейин тутар уволи.

Ана, шаҳар-қишлоқда
Шинни, қиём пишмоқда.
Ёғса ҳамки энди қор,
Хеч ким қўрқмас биз ёқда:

Тўрт фасл,
Тўрт фасл,
Бир-биридан зўр, асил.

2000.

ЁШАРИШ АСРИ

Бахтлилар соатга қарашмас экан,
Хаттоки йилларга қарамаймиз биз.
Гина қилган каби шунга, афтидан,
Ўтиб бораётир асрлар физ-физ.
Ёмғирда қолсак ҳам бошга бўрк бўлиб,
Хеч қачон қилмадик ўзни эҳтиёт.
Хуллас, гоҳ қуш бўлиб, гоҳо ўқ бўлиб,
Хаётни парвозда айладик ижод.
Кам-кўстин сўраманг: бизники, ахир,
Тоти, фазилати, хаттоки касри.
Алвидо, бағримдан узилган аср,
Содда боболарнинг беқарор асри.

Мен видо айтмайман дилда дард билан,
Хали кўп яшаймиз, кўпни кўраимиз.
Тиз букиб қолмасмиз тақдир зарбидан,
Қиз — ҳамшира бўлса, ўғил — жўраимиз.
Улар ўзларига созлаган рубоб
Бизга ҳам, ажабмас, бўлади маъкул:
Инсон ҳур яшасин бамисли офтоб,
Майли, бўлса фақат муҳаббатга кул.

Аста изғириндан кутилиб чаман,
Келмоқда дунёнинг ёшариш фасли.
Ассалом, йўлимга нурын тўшаган
Набираларимнинг беғубор асри!

14.12.2000.

ТҲЙ ҲАВОСИ

Вақтни ўйлаб, бахтни куйлаб,
Қўлда янғроқ соз билан,
Сайр этайлик ўлка бўйлаб
Бағри оташ ёз билан.
Боғ аро ҳар олма гўзал,
Гул аро гардун гўзал.
Кўз тинар, ох, қора кўзлар
Бўлса кундан-кун гўзал.
Тўй ҳавоси кезса юртда,
Қавму кардош жам бўлар.
Энди, дўстлар, битта-битта
Пиво ичсак ҳам бўлар.

Бизни хурсанд этса фарзанд,
Ерда қолмас созимиз.
Ҳар ниҳолга жонни пайванд
Айламакка розимиз.
Арпа, буғдой бўлди хирмон,
Ох, узумлар бўлди май.
Минг ташаккур сенга, деҳқон,
Санъатингдан ўргилай.
Бахт қидирмам Голливудда,
Юртда бахт ҳамдам бўлар.
Энди, дўстлар, битта-битта
Пиво ичсак ҳам бўлар.

2000.

ОҲ, ДУНЁ ИШЛАРИ...

Бошимда чайқалиб турган соябон,
Билмадим, чинорми ёки қайинми?!
Билагим тутмоқчи бўлар бир ўғлон,
Айтинг, тутқизайми — тутқизмайинми?

Қайдан томирларга кирмоқда титроқ,
Бағримни силкитар бир севинч, бир ох,
Жонни жизиллатган тиконми, тирноқ,
Фариштами у ё шайтон ланими?

Севги висол десам, риёзат дерлар,
Севги жаннат десам, қиёмат дерлар,
Севги вафо десам, хиёнат дерлар,
Такдир ё тебранган бебош шайинми?

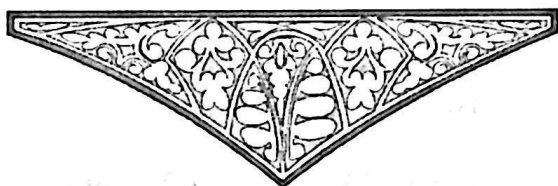
Нетай, ёруғмикин менинг пешонам,
Отам оғринмасми, куймасми онам,
Порлаб қолгаймикин ному нишонам,
Ох, дунё ишлари шундоқ кийинми?

Мен ҳам бахт боғида яйрагим келар,
Парвоз этгим келар, сайрагим келар,
Бир мардни бахтиёр айлагим келар,
Синаб, қийнайинми — авайлайинми?!

Бошимда чайқалиб турган соябон,
Билмадим, чинорми ёки қайинми?!
Билагим тутмоқчи бўлар бир ўғлон,
Айтинг, тутқизайми — тутқизмайинми?..

2002.

ҒАЗАЛ ВА ҚЎШИҚЛАР

ОГОҲ БЎЛИНГ

Кўнгилдаги боримни
Ошкор этай ниҳоят,
Орзуйимни, зоримни
Ёрим эшитса шояд.

Тўлқин урган ишкимни,
Садоқатим, рашкимни
Қила олмас ифода
На дoston, на ривоят.

Боққа кирсам — япроқлар,
Юзим ювсам — ирмоқлар
Мадҳингизни шивирлаб,
Менга сўйлар ҳикоят.

Сиз эккан гул қўлимда,
Изингиз бор йўлимда,
Ёнингизга шу йўлдан
Бошлаб кетар хаёлат.

Учиб борсам чарх уриб,
Кутармисиз барқ уриб,
Қиз боланинг кўнглини
Оғритиш ҳам жинойт.

Огоҳ бўлинг энди, ёр,
Кутмасангиз интизор,
Айлагайман бирор кун
Отангизга шикоят.

1964.

ОШИҚ КЎНГИЛ

Нетайки, бўлмадим мен яхши воиз,
Азизим, сизни тил мақташга ожиз.

Қуёш, ер, сув, ҳавонинг йўқ баҳоси,
Ўзингиз баридан қимматбаҳосиз.

Сабодек, жонима роҳат этиб бахш,
Совуқ ел эсса, сиз жоним аросиз.

Тунимни тонг билан пайваста этган
Ширинсўз, сарвқад, қоши қаросиз.

Эрур мушкул ҳаётдан маъни топмоқ,
Хитобинг қолса гар аксу садосиз.

Муҳаббат гарчи гулхандир азоббахш,
Яшаб бўлмас экан бир он зиёсиз.

Жаҳон пок ишқ ила бўлмишки равшан,
Топар қалбимга йўл ёрим хатосиз.

Суянчиқ бўлса бир ўғлон жаҳонга,
Бўлур зеб унга бир нозик адо қиз.

1977.

ОРЗУ ҚАНОТИ

Тушларим ўтди елиб,
Ўнгим келади.
Бахт уйида гул бўлиб
Унгим келади.

Гулни ўпса шаббода,
Юрак эриб навода,
Юлдуз бўлиб самода
Ёнгим келади.

Севги билан сирлашиб,
Кетсак агар ўрлашиб,
Кечаларга эргашиб,
Тонггим келади.

Уфким тўлиб чиройга,
Ўхшагай зар саройга,
Кўнгил «кўн» деган жойга
Кўнгим келади.

Бу муҳаббат айёми
Орзунинг йўқ поёни,
Гулларга бу дунёни
Кўмгим келади.

Дунё турса бахт тилаб,
Дўстим, қаранг яхшилаб,
Кўнглингизни қаршилаб,
Кўнглим келади.

1981.

СЕВГИ ДОСТОНИ

Агар ишқ мулкининг боғбони бўлса,
Адолат айласин имкони бўлса.

Бировни этмасин бир гулга абгор,
Бировнинг безавол бўстони бўлса.

Чароғон айламас орзу уйин бахт,
Муҳаббат аҳлининг армони бўлса.

Нечук ором топар жоним-фариштам,
У шаҳло кўзларинг шайтони бўлса?!

Десанг бир марта «жон» ёрингга, жоним,
Этар қурбон сенга минг жони бўлса.

Одамзоднинг тилин бол айлагувчи
Ажабмас севгимиз достони бўлса!

Ўзинг сўз айт, гўзал, хуснингга сўз йўқ,
Кесилсин тил, сўзим ёлғони бўлса...

1983.

САБО ҲЙНАР

Бўлур осмони ҳам чексиз,
Агар бағринг жаҳон бўлса.
Ширин ўтгай умр шаксиз,
Йўлинг нурли, равон бўлса.

Сабо ҳйнар зиё бирлан,
Кўнгил кулгай наво бирлан,
Одам гўзал ҳаё бирлан,
Гўзал ширин забон бўлса.

Баланд порлар чироғингиз,
Кетар доғу фироғингиз,
Тикилган чоғ қароғингиз,
Меҳр-шафқат аён бўлса.

Ҳаволаб чарх урар кушлар,
Улар ҳам дўст дилин хушлар,
Нечун санчмоқ керак ништар,
Қувонч бермоқ осон бўлса!

Бўлиб ҳамдам саболарга,
Бериб барҳам низоларга,
Етар бошлар самоларга,
Агар бошлар омон бўлса.

1981.

ОҲУ БИЛАН ЖАЙРОН ҲАҚИДА ҲИКОЯТ

Бу гўзал дунёда бир ошифта жайрон бор эди,
Шу жаҳондек бир гўзал оҳуга у хуштор эди.

Бемадор бўлганда, оҳу кўзларидан жон олиб,
Гар у фармон этса, жон бермоққа ҳам тайёр эди.

Етди жайрон ноласи оҳуга охир нур бўлиб,
Ҳа, олис тоғларда ҳам, дўстлар, адолат бор эди.

Икки ошиқ қалбидан жой олди мовий навбаҳор,
Гарчи сой қирғоғи тошлоқ, чўкки оппоқ қор эди.

Аҳду паймон этдилар юксакда қурмоқ-чун висол,
Бахтни олам аҳлига кўз-кўз қилиш даркор эди.

Чикди жайрон йўлга шод офтоб билан тенг уйғониб,
Унга ҳам улкан умид ёр, ҳам саодат ёр эди.

Ўз куёшин теграсида чарх урар ер тўп мисол,
Бу баланд парвозда, афсус, тонгга тун ҳамкор эди.

Урди нохуш бўй димоққа йўлда харсанг ортидан,
Бу — одам, бу — овчи, бу — соҳибқурул бадкор эди.

Шовва янглиғ шошган ошиқ қотди муздек, негаким
Ортда сайёд турса сергак, олдда — севган ёр эди.

Ёр томон интилса у, албатта сайёд эргашар,
Сўнг тушар оҳу нишонга, йўқ, бу гап бекор эди.

Қайтди жайрон, келди дарҳол овчи бирлан юзма-юз,
Ох, бу дам сўқмоқ тугул, ҳаттоки олам тор эди.

Ёнда тик тоғ, пастда жар, кўзларга тик боқмиш ажал,
Отма, деб гўёки жайрон чўкди тиз, ночор эди.

Овчи ҳайрон, қўйди қўлдан милтиғин тез, наздида
Жонивор ё телбароқ, ё маст ва ё бемор эди.

Шу сабаб, ташланди-ю сайдин тирик тутмоқ учун,
Сезди — мумтахлит вужудмас бу, таранг бир тор эди.

Тор мисол инграй туриб зарб урди жайрон овчига,
Учди икков жарга сўнг, жон асрамак душвор эди.

Тош эзиб, тилгач тиканлар, қийма бўлган танни, ох,
Пастга судраб кетди сой, ғоят асов, тезкор эди.

...Бу маҳал юксакда оҳу йўлга ёлғиз кўз тикиб,
Гоҳ умидвор, гоҳ хавотир, гоҳ қуйиб-абгор эди:

— Нега келмай қолди ёрим, қадру қиммат шулми ё,
У наҳот бадном этишни ўйлаган маккор эди?

Сўнгра тоғлар узра ўрлай кетди дардли бир садо,
Бу — гўзал маъшуқа чеккан нола эрди, зор эди.

Мен нетай? Бир сўз демак-чун лол ва ожиздир тилим,
Айтмасам ҳам бўлмагай — кўксимда қалб бедор эди.

1981.

Қурамадан қарайман,
 кўзим кародир,
Кўзимга нур бағишлар
 яшил жавоҳир:
Барноларин кўрарсиз —
 вафода танҳо,
Шайдоларин кўрарсиз —
 асил баҳодир.

Қураманинг сойи бор,
 жилоси яхши,
Сой бўйида етилган
 гилоси яхши.
Муҳаббатим гул ёзар
 гулгун диёрда,
Севгим билан муаттар
 ҳавоси яхши.

Кураманинг йўлида
 чинори бордир,
 Чиноридан чиройли
 баҳори бордир.
 Бир кўрмаган одамнинг
 кўксига армон,
 Кўрган одам кўксига
 хумори бордир.

1971.

НАМАНГОН БОҒИДА

Халқ артисти Наби Раҳимовга

Яхши дўстим, бир нафас дам ол Намангон боғида,
Сув сўраб борсанг, берулар бол Намангон боғида.

Етти иқлим боғидан гул ҳидлаганлар оз эмас,
Охири бўлган улар ҳам лол Намангон боғида.

Бунда ҳар гул ишкка пайванд, шул сабаб кўрмас хазон,
Айланар ўғлонга ҳатто чол Намангон боғида.

Қадди юксак ҳар чинор ёрин сўроқлаб чўзса бўй,
Тебранар ноз бирла мажнунтол Намангон боғида.

Тил учинда дурру новвот тутсалар, ноз этма сен,
Кир юракдан кимса очмас фол Намангон боғида.

Ўзбекистон чехрасин чиз: кўзу кош Тошкент эрур,
Гунча лаб Фарғона бўлса, хол Намангон боғида.

Иштиёқнинг бўлса, қолгин бир умр меҳмон бўлиб,
Бўлса узринг ҳам, бирор кун қол Намангон боғида.

1980.

БАХТЛИ ГУЛЛАР ИЧРА СЕН

Хур диёрим порлагувчи тонги бор,
Нурли йўлга чорлагувчи бонги бор.
Яхши ният, яхши сўз ҳам соз ила
Кенг самога ўрлагувчи донги бор.

Бахтли гуллар ичра сен гул ёзасан,
Кўкда офтоб бирла кўнгил ёзасан.
Тегра-уфқинг ниятингдай беғубор,
Ниятингдай, сен ўзинг ҳам тозасан.

Иzzатинг зўр пахта бирлан, дон билан,
Фахр этармиз сенга йўлдош шон билан.
Завқимизнинг, шавқимизнинг жонни сен,
Хизматингга шай эрурмиз жон билан.

Тоза чехранг мисли офтоб барк урар,
Мисли офтоб, дилга сўнмас завқ улар.
Тилга олсам Ўзбекистон номини,
Кўзларимда ҳур ва обод Шарк турар.

Хур диёрим порлагувчи тонги бор,
Нурли йўлга чорлагувчи бонги бор.
Яхши пият, яхши сўз ҳам соз ила
Кенг самога ўрлагувчи донги бор.

1984.

ГУЛЛАР ОРАЛАБ

Қизил гул маржон-маржон,
Дасталаш лозим, дейман.
Бу дунёда ҳар инсон
Бахтини топсин, дейман.

Гуллар оралаб ўтган
Ҳаётим бор, дўстларим.
Арзир шукрона айтсам
Куйлаб минг бор, дўстларим.

Пайваста менинг қошим,
Соябонинг бўлгудай.
Нурли йўлда йўлдошим —
Иқболимдан ўргулай.

Сув келар тўлқин-тўлқин
Чанқоғинг қондиргани.
Юрагим тўла ёлқин
Чироғинг ёндиргани.

Қизил гул маржон-маржон,
Дасталаш лозим, дейман.
Бу дунёда ҳар инсон
Бахтини топсин, дейман.

1985.

ЖОЗИБА

Хай-хай, бу ҳаёт яхши аёл бирла ширин,
Ҳақ гап: дори ҳам пўстида бол бирла ширин.

Антика бу тупроққа чирой берса қуёш,
Аксинча, фалак коми ҳилол бирла ширин.

Лаъл тилла узук чашми бўлиб топди кадр,
Лайлолар учун лаҳза висол бирла ширин.

Иқболни ҳаёл айламаган кам топилур,
Инсон нафаси тотли ҳаёл бирла ширин.

Мазмун тўла йўлдан киши мамнун ўтадир,
Мамнун киши ҳаттоки соқол бирла ширин.

Албатта умр ҳам бўлажак жозибадор
Арқоқ ва ўриш бўлса Ҳалол бирла Ширин.

1972.

ТҶЙЛАР МУБОРАК

Сюита

1. ЭШИТМАДИМ ДЕМАНГЛАР

И к к и й и г и т:

Одамлару одамлар,
Энг яхши дам — шу дамлар!

I-й и г и т:

Дилдор етишди ёрга,
Тўйхона чўмди нурга.
Дўстлар, баҳам кўрайлик
Шодликни бирга-бирга.

II-й и г и т:

Бўлсин яқин йўлингиз,
Дард кўрмасин қўлингиз.

Сахаргача рақс айлаб,
Куйлаш учун келингиз.

I й и г и т:

Ёнсин янокда ғунча,
Тортинма, ошна, бунча!
Тўйхонада ҳар меҳмон
Соҳиб эрур бугунча.

II й и г и т:

Куёв билан келинга
Гул дасталаб келингла.
Янги уйга беш ўғлон,
Беш қиз тилаб келингла.

И к к и й и г и т

Одамлару одамлар,
Энг яхши дам — шу дамлар!

2. ЙИҒЛАМА, ҚИЗ

Қ и з л а р:

Йиғлама, қиз, йиғлама, тўй сеники,
Остонаси тиллодан уй сеники...

К е л и н ч а к:

Боғ кўчанинг бағрида райҳон бўлиб
Бирга ўсган ўртоқлар, яхши қолинг.
Оқ йўл тилаб йўл узра, хайрон бўлиб
Шивирлаган япроқлар, яхши қолинг.

Онажоним кўзлари кулиб келар,
Қўйни бўшаб, юраги тўлиб келар.
Мунча аяб силайсиз пешонамни,
Меҳри дарё бармоқлар, яхши қолинг.

Бахти бор қуш эканман, учар бўлдим,
Севганимнинг уйига тушар бўлдим.
Пешвоз чикай висолга деб: «Ассалом!»,
Ҳижронлару фироқлар, яхши қолинг.

Қ и з л а р:

Йиғлама, қиз, йиғлама, тўй сеники,
Остонаси тиллодан уй сеники...

3. БАЗМ

Майли, ичай озгина,
Май ичмасам-да мастман.
Дўстларимиз базмида
Бўлурми яйрамасдан!

Бўркни босиб қошгача,
Ўйна, толиқма зинҳор.
Этма муқом бошқага,
Бу чеккада ўзим бор.

Қўлингдаги гулингни
Чаккангга тақ, чаккангга.
Энди узат қўлингни
Биздай ғариб акангга!

Мажнун этарсан мени,
О, Лайли, Лайли, Лайли.
Куёв оғайним куни
Бошимга тушса майли.

Дейсан куёвни кўркам,
Ундан гўзал-ку қайлик.
Тўйхонадан бизлар ҳам
Жуфт-жуфт бўлиб кетайлик!

4. КУМУШ ОҚШОМ

Кумуш оқшом сокин нақадар,
Сокин оқар дарёдай тўлиб.
Бир оздан сўнг янги тонг отар,
Янги ҳаёт бошланар кулиб.

Еллар мунча этишар эъзоз,
Сойлар мунча чалар тотли соз!
Олам узра айлайми парвоз
Ўз бахтимдан ўзим лол бўлиб!

Хаёт мисли мусаффо чашма,
Унга мангу ташнаман, ташна...
Бир оздан сўнг янги тонг яшнар,
Янги ҳаёт бошланар кулиб.

5. АССАЛОМ

Қ и з л а р:

Офтоб қўнди уйингизга,
Куёв почча, марҳабо!

Й и г и т л а р:

Жон тасаддук бўйингизга,
Келин пошша, марҳабо!

Қ и з л а р:

Йигит — юртнинг кўрки бўлур,
Азим тоғнинг бўрки бўлур,
Йигитларнинг сардорига
Келин салом қилдилар.

Й и г и т л а р:

Қизлар билан келгай баҳор,
Сизлар билан кулгай диёр,
Дилдорларнинг дилдорига
Куёв салом қилдилар.

Қ и з л а р:

Оппоқ тонгга тонг уланар,
Бу кун жонга жон уланар,
Иқбол уйин сизга очиб,
Келин салом қилдилар.

Й и г и т л а р:

Она элга, она-ерга
Сиз ҳам эрка, биз ҳам эрка,
Бошингиздан гуллар сочиб,
Куёв салом қилдилар.

Қ и з л а р:

Офтоб кўнди уйингизга,
Куёв почча, ассалом!

Й и г и т л а р:

Жон тасаддуқ бўйингизга,
Келин пошша, ассалом!

1968

ХЎЖА НАСРИДДИН ҚЎШИҒИ

Юртим гўзал ва обод,
Халқим доно ва танти.
Сиз ҳаммангиз улуғ зот,
Мен бир содда Афанди.
Боксам йиллар изидан,
Парвоз айлар тилаклар:
Нурлар ёғиб юзидан,
Унсин-ўссин гўдаклар!
Шодликлардан қилиб кайф,
Қайғуларни улоқтир.
Жон чекмасдан яшаш айб,
Кулмай яшаш гуноҳдир.

Остимдаги бу йўрғам
Алмашмасман Фиротга.
Ёшлар ҳеч кўрмасин ғам,
Ўйнаб етсин муродга.
Бўлсин омад билан ёр
Ҳар ҳафта, ҳар ойингиз.
Олқиш олсин санъаткор,
Меҳнаткашлар, бойингиз!
Шодликлардан қилиб кайф,
Қайғуларни улоқтир.
Жон чекмасдан яшаш айб,
Кулмай яшаш гуноҳдир.

Осмонларда ўрар дон
Янги ойнинг ўроғи.
Чол-кампирлар хуромон,
Ўчмас асло чироғи.

Яйрайверсин асаблар,
Хар лаҳзамиз ғанимат.
Сиз-биз бўлсак музаффар,
Ғолиб яшар Ҳақиқат!
Шодликлардан қилиб кайф,
Қайғуларни улоқтир.
Жон чекмасдан яшаш айб,
Кулмай яшаш гуноҳдир.

1998

НАВРЎЗ, МАРҲАБО

Бўстонларнинг безаб кўксин,
Наврўзим келур,
Чашмалар ҳам очди кўзин,
Наврўзим келур.
Ёш юраклар оташидан
Жон олиб қуёш,
Борлиқ олам унсин-ўссин,
Наврўзим келур.

Толбаргаклар тўлғонади,
Эй, ёр, ўргулай,
Нозик белга чўлғонади,
Такрор ўргулай.
Ғунча бирла, куртак бирла
Гулзорлар аро
Чин муҳаббат уйғонади,
Минг бор ўргулай.

Минг йиллардан элчи бўлган
Наврўз, марҳабо,
Касби кори гулчи бўлган
Наврўз, марҳабо.
Даврамизда орзунг бирла
Айларсан висол,
Бахтин излаб йўлчи бўлган
Наврўз, марҳабо.

1990

ЁР КЎЙИ

Оламга кўрк бахш этса гул, гул ҳам омондир боғ билан,
Бўй чўзса боғ офтоб кўриб, кўнгил ўсар ардоғ билан.

Нур кўрмаган ношод кўнгил обод кўнгилдан бахр олар,
Янграр қўшиқ ҳам яхшироқ гар куйласанг ўртоқ билан.

Бир меҳрибон қўл изладим, ёр кўйинга йўл изладим,
Қай бир вазир машғул бугун иқбол уйин қурмоқ билан?

Ох, менга ҳам осон эмас, яшнаб турар орзу-хавас,
Елган билан бўлмас етиб, тутмоқ қийин қармоқ билан.

Етсам дебон қилдим ҳавас айлаш учун жоним асир,
Ҳар қанча сакраб-тошса ҳам дарё тирик қирғоқ билан.

Бўлсин туташ орзуга бахт, бўлсин тотув тан бирла жон,
Тан бирла жон чекмас азоб бир бўлса эт тирноқ билан.

1984

МЕНИНГ ЁРИМ ВАФОЛИ

Атиргул орасида
Ўқир булбул қасида
Менинг оташли севгим,
Менинг ёрим ҳақида.

Менинг ёрим вафоли,
Вафонинг йўқ заволи.
Ёзар гул даста-даста
Муҳаббатнинг ниҳоли.

Наволар шўх ҳаволаб,
Бўлур завқим лабо-лаб.
Асил бахт мисли офтоб,
Уни бўлмас баҳолаб.

Агар ёр бокса ширин,
Ўтар ҳар лаҳза ширин.
Баҳор айлайди эъзоз
Муҳаббатнинг асирин.

Атиргул орасида
Ўқир булбул қасида
Менинг оташли севгим,
Менинг ёрим ҳақида...

1982

КЎЗГУ

Рафиқам Раҳбархонга

Ўтиб бормоқда ой-йиллар, вафолим йилма-йил гўзал,
Асилки, зангламас олтин, хазон кўрмас асил гўзал.

Хаёт тўйхонадир гўё, биров куйлар, биров тинглар,
Қувонмоқ-чун ақл шартмас, қувонтирган ақл гўзал.

Гаҳи дарё эрур олам, гаҳи дунё тегирмондир,
Фасллар баҳсига боқмай, табиат муттасил гўзал.

Қуяр ўз ўтида офтоб, қилиб кул зебу пардозин,
Табиий эрса гар чехранг, этар ҳатто жаҳл гўзал.

Хилолни айласанг эъзоз, йўлинг равшан этар сўнг ой,
Кўмирдан беғубор олмос туғилгай, бўлса дил гўзал.

Ҳали бу йўлда кўп гуллар узарсан, қўлни банд этма,
Керакмас ўзга ҳеч давлат умр ўтгач адл, гўзал.

Сахийсанки, дуо айлаб борурсан еру кўк ҳуснин,
Кўриб ол, мен тутай кўзгу: ўзингсан беҳазил гўзал.

1990

ЁРИМ ЧАМАНДА

Бу ёнда янги қасрим,
Бу ёнда ҳовли бордир.
Ниҳоли этса таъзим,
Ширин шамоли бордир.

Шамоли, оҳ, шамоли,
Вой, мунчалар сафоли.
Жонон юзида холи,
Тил узра боли бордир.

Тилинг тилимда қолсин,
Сўзинг дилимда қолсин,
Ишқим мисоли олтин,
Авжу камоли бордир.

Ёрим чаманда ўйнаб,
Кўзида ханда ўйнаб,
Лаб узра жажжи мўйлаб,
Кўксида ёли бордир.

Гул сенга раста-раста,
Дилларни этма хаста,
Қизларнинг, асса-асса,
Қадди-ниҳоли бордир.

1984

НОН УШАЛГАН ЧОҒ

Бахт билан пайваста ўтган он ширин,
Бир умрлик бўлса бахт, чандон ширин.

Нон ушалган чоғда хуш орзу билан
Ҳар ушалган пурзиё армон ширин.

Қўнса офтоб жуфт ниҳолнинг бошига,
Гул бўлар гўзал ва бўлгай дон ширин.

Бол бўлиб эрийди воизлар тили,
Камсуханлар оғзида толқон ширин.

Севгидан ортиқ жавоҳир кўрмадим,
Юкмагай гар бўлса ҳам арзон ширин.

На муҳаббат, на ҳусннинг айби йўқ
Бу ҳаётни этмагач инсон ширин.

Сизга, ёшлар, жон нисор этгум келур
Бўлса ҳамки,... бўлса ҳамки жон ширин.

1969 – 1984

ГАР ЭТСА ҲАВАС КЎНГИЛ...

Ўргулса бўлур, дўстлар, лаззатли бу дамлардан,
Бошларга бу дам сочган кўп лутфу карамлардан.

Парвоздаги орзулар кўкларга ёқар офтоб,
Бўлгай бу жаҳон гўзал из қолса қадамлардан.

Бир ўтли табассумдан муз узра чаман унгай,
Гулшанни тикон босгай андух ва аламлардан.

Гар этса ҳавас кўнгил гул бирла қуёш рақсин,
Оламини бино айланг «Гулёру Ажам»лардан.

Минг йилги ҳаваслардан чексак бу бино нақшин,
Таҳсин ёғилур мангу бўлгуси ҳакамлардан.

Қалбимни тутиб дейман: — Оҳ, ўргулайин доим
Сиз — яхши одамлардан, сиз — яхши одамлардан.

1980

СЕВМАСДАН БЎЛУРМИ...

Оқ шоҳи қўйлаги хилпирар елда,
Тим-қора сочлари тўлғанар белда.

Саҳнада турарди булоқдай жўшиб,
Лаъли лабларидан учарди қўшиқ:

«Пахтазор лочини — севганим, бахтим
Менга юрагини айлабди тақдим.

Кувониб ёримдан сўрайман ҳар кун:
— Айт-чи, не хислатим айлайди мафтун?»

Бир олам завқ эмиб ширин сўзидан,
Оҳиста сўрадим қизнинг ўзидан:

— Юзингда барқ ургач минг баҳор хусни,
Севмасдан бўлурми сенингдек қизни?!

1956

БУ ҲАЁТ...

Бизга бир бўлгай мукофот бу ҳаёт,
Барча орзудан улуғ орзу — ҳаёт!

Мулки борлик ичра қолмас зарра доғ,
Тонггу оқшом сочса гар ёғду ҳаёт.

Қоқ канотинг, еру осмон бағри кенг,
Юрмасин бир йўлда фарёду ҳаёт.

Шу сабаб ҳар лаҳза томсин бол бўлиб,
Кимга ҳам даркор эрур оғу ҳаёт?!

Толмагай асло яшашдан бу юрак,
Бул юракни этса гар жоду ҳаёт.

Келса кўргим янги асрим хуснини,
Ноумид этмасмикин, ёху, ҳаёт?

Яхшилар бирлан тирикдир пок жаҳон,
Хайриятки, яхшилик мангу ҳаёт.

1981 — 1984

ДИЛБАРИМ

Сюита

1. ГУЛ САЙРИ

Азим дарё ширин-ширин
Шовуллайдн.
Ишқ ўтида бағри-дилим
Ловуллайдн.

Ёр йўлида гул терайлик,
Юринг, кизлар.
Севишимни билдирайлик,
Юринг, кизлар.

Қора тунда шошиб келса,
Юлдуз бўлай.
Дарё каби тошиб келса,
Қундуз бўлай.

Қўшиқ айтай, эриб кетсин
Боғбон йигит.
Юрагини бериб кетсин
Боғбон йигит.

Азим дарё ширин-ширин
Шовуллайди.
Ишқ ўтида бағри-дилим
Ловуллайди.

2. ЁР ЭКАН

Й и г и т

Тонгда кулган лолазорим, ассалом,
Лолазор кезган баҳорим, ассалом.
Севгидек нурли далам, қўйнингни оч,
Бўлса гуллар ичра ёрим, ассалом.

Қ и з л а р

Лолазордан қарчиғайдек бўйлаган ким, во ажаб,
Мисли дарё нега титраб кетди қалбим, во ажаб...
Чўғ бўлур боқсам дилим, бир боқмасам ҳеч йўқ илож,
Шунчалар бўлғайми одам хуш такаллум, во ажаб!

Й и г и т

Тонгда кулган лолазорим, ассалом,
Бўлса гуллар ичра ёрим, ассалом.

Қ и з л а р

Жўражонлар, тинглангиз бир онгина,
Ёр экан гулшанда саргардонгина.
Яхши бўлмас яхшиларни қийнамоқ,
Қолмасин кўнгилда ҳеч армон, гина.

Й и г и т

Ойжамолим, сен билан кўкларга парвоз айлайин,
Сенга дардим айтай-у, боғимни эъзоз айлайин.
Навнихол эксам бу соҳил узра, бўл шогирд менга,
Севги бобида сени ихлос-ла устоз айлайин.

Қ и з л а р

Жўражонлар, тинглангиз бир онгина,
Қолмасин кўнгилда ҳеч армон, гина!

3. ЮРАГИМНИ СЕЗАРСАН

Кумуш шабнам ёниб турар
Чечакларнинг ёноғида.
Мунча мени соғинтирар
Азиз ёрим тонг чоғида?!

Гуллар экдим узарсан деб,
Юрагимни сезарсан деб,
Менинг севгим ёзилгандир
Ҳар бир ниҳол япроғида.

Гўзал боғим — пояндозинг,
Оқар дарё — кумуш созинг.
Ардоқлайин умрим бўйи
Яшил олам кучоғида.

Аҳдим адо этолмасам,
Висолингга етолмасам,
Юрармидим бош кўтариб
Сирдарёнинг қирғоғида.

4. МЕНГА ИШОН

Кенг далалар очди қўйин,
Кел, кела қол, дилбарим.
Бирга юриб сув тарайин,
Экса ниҳол дилбарим.

Лафзи ҳалол дилбарим,
Қоши ҳилол дилбарим,
Сўзлари бол дилбарим,
Боғ оралаб нур таратар
Лола мисол дилбарим.

Дилда бу он ёшлигу бахт
Завқи яшар, дилбарим.
Биз-ла фақат чин азамат
Куч синашар, дилбарим.

Қанду шакар дилбарим,
Аҳди зафар дилбарим,
Шамсу камар дилбарим,
Гул очилар ханда уриб,
Кулса агар дилбарим.

Энди дилинг чоғ бўлажак,
Менга ишон, дилбарим.
Чор тарафинг боғ бўлажак,
Қилма гумон, дилбарим.

Қоши камон дилбарим,
Рўйи жахон дилбарим,
Боқ менга, жон дилбарим,
Бўстон этиб ўз ватанин
Бўлсин омон дилбарим.

1963

ДУРДОНА

Кулган баҳорда, ёркин наҳорда
Офтоб туғилгай бизнинг диёрда.

Фарғона дерлар, дурдона дерлар,
Мардона тургай доим қаторда.

Таққос этарлар тоғларга қаддин,
Кўркин кўрарлар кўркам чинорда.

Ер қалби сочган ҳар томчи шарбат
Ёкутга ўхшаб яшнар анорда.

Иқболи борлар ўлкамга ҳоким,
Ўлкамнинг сўнмас иқболи бор-да!

Покиза юзлар офтобга ўхшар,
Қолмас бу офтоб асло ғуборда.

Дилларда завқ бор, қўлларда қудрат,
Бир яйрашайлик кенг пахтазорда.

Кўнгилда борин куйланг, азизлар,
Мен жўр бўлурман янгроқ дуторда.

1970

ШУКРОНА

Гох дуторим нола-афғон этса ҳамки зор-зор,
Асли хушчақчак одамман, менга маъқул «Ёр-ёр».

Кўнгли кенг одам учун парвозда олам кенг эрур,
Айласам парвоз, туюлмас «чархи кажрафтор» тор.

Қор кетар, офтоб кулар, гул юз очар етганда пайт,
Қумридан қолгай ширин куй, қарғалардан «қор-қор».

Қўзларим уммонига урсин ўзин чорлоқ мисол
Завққа фарқ бўлмоқни ният айлаган ҳушёр ёр.

Тўғри, аввал «бор-борей!» деб бошни оғритгай бир оз,
«Борми қалбинг?» деб савол этсанг, дегай сўнг:
«Бор, бор».

Майли ёрим ўзгалардан сал гўзалроқ бўлса ҳам,
Негаки, кўп ваҳма солмай жон олур гулдор дор.

Бизни жуфт лочин десинлар, эр-аёлин номи бир,
Бошимиз осмонда турсин бўлса ҳам рўзғор ғор.

Чин муҳаббатдан бўлур бунёд ширин фарзанд ва шеър,
Дардда қолмас кўшни биздан, қилмагай ашъор ор.

Минг шукрларким, турибмиз биз жаҳоннинг кафтида,
Биз омон бўлсак, муҳаббат бўлмагай зинҳор хор.

1970

КЕЛ ДАВРАГА

Булбул каби шўх сайраб,
Қўлларда дутор ўйнар.
Ёру жўралар яйраб,
Ёнимда қатор ўйнар.

Куйлайлик, асил дўстлар,
Қутлуғ янги йил, дўстлар,
Иқболга чиқиб пешвоз,
Ой юзли нигор ўйнар.

Мастона бўлиб куйдан,
Парвона бўлиб тўйдан,

Каптар каби шод, қайнаб,
Нур қўйнида қор ўйнар.

Дўстларга қўшиқ айтсам,
Меҳримни қўшиб айтсам,
Гул мисли кулиб олам,
Борлиқда баҳор ўйнар.

Кел, сокий, қадаҳ тўлсин,
Завқ дилда урар тўлқин,
Кўнглида ҳаёт завқи,
Ишқ оташи бор ўйнар.

1962

ТЎЙХАТ

Асқад Мухторнинг 50 йиллигига

Рухсат этсангиз, қилай изҳор дил тўйхат билан,
Гапни, салмоқдор бўлар деб, бошладим рўйхат билан.

Кексалар таърифлагандек, баркамолдир шеърят
Рамзу Шукруллою Мирмуҳсин, Туроб, Асқад билан.

Доди йўқдир барчасин ҳам, балки истеъдоди бор,
Айби ҳам бир хил — қизиқмас футболу шахмат билан.

Шунда ҳам, Асқад акам танлайди вазмин рух йўлин,
От юриш қилмоқ қийин, дўстлар, чинордек қад билан.

Ёш бугун элликда, лекин йўл ҳамон энлик эрур,
Негаки — йўл феъли маълум — кенгаяр меҳнат билан.

Йўл — узун! Шоирни шеърят сафарбар айлагай
Икки юз йиллик машаққатли ва нақд муддат билан.

Бунда — эллик! Унда — эллик! Юзга — юз!
Юзлар ёруғ!
Чарчамас дилкаш одам парвозда дўст, улфат билан.

Шеър муҳаббатдир, одамзод ташнадир пок севгига,
Ташналик қонгунча, шоир, жўш уринг! Ҳурмат билан,
уқангиз Ҳусниддин.

1970

МУДДАО

Бокиб борликда рақс этган жилога,
Ишим тушмас ҳадеб дарду жафога.

Қуёш кайфиятин ҳам бузмадим кўп
Сабоҳ чоғида арз айтиб сабога.

Ҳавони дардларим дуд мисли бузмас,
Табассум бирла етгум муддаога.

Қўшиқ куйлаб яшаш-чун чайла маъкул,
Қўшиқ тўғон бўлур келган балога.

Нечун эҳром? Ўлим бергайму лаззат
Қўмишган чоғда чирмаб мўмиёга?!

Биров биздан кулиб, биз ҳам бировдан,
Борурмиз ибтидодан интиҳога.

Фикрдан бош ёнар, яъни тирикман,
Бўлур восил тириклар кайф-сафога.

Бўлур пайванд менинг айтган сўзим ҳам
Бугун олам таратган ҳар садога.

Эмасдир Хусни бадсўзларга интиқ,
Сўрар: «Арзирмикин умрим дуога?»

1970.

УЙЛАН, БОЛАМ

Умринг ўтиб боради,
Уйлан, болам, уйлан.
Бахтинг йўртиб боради,
Уйлан, болам, уйлан.

Тўйга чорлаб элини,
Чоллар боғлар белини,
Зўрға топдик келинни,
Уйлан, болам, уйлан.

Ёр бошида гул парда,
Бахтинг кулсин минг марта,
Шундай яхши кунларда
Уйлан, болам, уйлан.

Гидам ёздик супага,
Салом бердик кудага,
Жоним сенга садага,
Уйлан, болам, уйлан.

Музлар эриб сой бўлсин,
Қозон-товоқ мой бўлсин,
Қаторингда ой бўлсин,
Уйлан, болам, уйлан.

Омад кўнсин дастингга,
Давра тўлсин дўстингга,
Кўз тегмасин ҳуснингга,
Уйлан, болам, уйлан.

1994.

ЖОН ОНАЖОНЛАР

Қалблари қайноқ жон онажонлар,
Сўзлари қаймоқ жон онажонлар,
Тишлари дурдай, ўзлари ҳурдай,
Кўзлари порлоқ жон онажонлар,
Оҳ, яна оҳ-оҳ, жон онажонлар.

Қиз ва ўғилнинг жони ўзингиз,
Лутфу ақлнинг кони ўзингиз,
Барча сомондир, дони ўзингиз,
Бахт ила ўртоқ жон онажонлар,
Оҳ, яна оҳ-оҳ, жон онажонлар.

Сиз ила ҳамдам бахту саодат,
Сизда саодат, бизда садоқат,
Бўлса бу олам соғу саломат,
Қуш каби қувноқ жон онажонлар,
Оҳ, яна оҳ-оҳ, жон онажонлар.

1978.

ВАТАН НАШИДАСИ

Сен жаҳонга кулиб бокқан кўзимсан,
Одамзодга ифтихорли сўзимсан.
Онам бўлиб ардоқладинг кафтингда,
Ўзлгимни танибманки ўзимсан.
Ўзбекистон, баҳри дилим, бўл омон,
Отамерос тотли тилим, бўл омон.
Ўзбекистон, тенглар аро тенг ватан,
Тенглар аро, ўзбек элим, бўл омон.

Қардош учун обиҳаёт наҳринг бор,
Душманларни кул қилгудай қаҳринг бор.
Замин тукқан, оташларда тобланган
Тақдиринг бор, тарихинг бор, фаҳринг бор.
Ўзбекистон, баҳри дилим, бўл омон,
Отамерос тотли тилим, бўл омон.
Ўзбекистон, тенглар аро тенг ватан,
Тенглар аро, ўзбек элим, бўл омон.

Бағринг олтин, уфқинг ўхшар ёлқинга,
Офтоб доим ҳамхонадир халқингга.
Байроғингда ҳуррият ва ҳақиқат,
Сафардасан, етгайсан ўз ҳаққингга.
Ўзбекистон, баҳри дилим, бўл омон,
Отамерос тотли тилим, бўл омон.
Ўзбекистон, тенглар аро тенг ватан,
Тенглар аро, ўзбек элим, бўл омон.

1990.

ДАЛАЖОН

Яхши йигит, яйра-қувон,
Йўлга боқиб чекма фигон.
Ё сени ёр этдими зор,
Этдими зор қоши камон?!
Мард кишининг дарди ўтар,
Кел, сени ҳам давра кутар.
Куйла кулиб, завққа тўлиб:
«Жон, дала, жоним далажон!»

Қиш этагин ёзи бўлар,
Қиз боланинг нози бўлар.

Ишқини пок тутса йигит,
Қиз ўзи ҳам рози бўлар.
Унса изинг узра чечак,
Бўлса азиз бошинг омон,
Сенга висол бахш этажак
Жон дала, жоним далажон.

Бунда эрур завқ ва хузур,
Қўнди чанок кафтига нур.
Бошга ипак дурра ўраб,
Сен сўраган қизча келур.
Енгни шимар севсанг агар,
Сурма хаёл, ҳой болажон!
Сенга тилар бахт ва зафар
Жон дала, жоним далажон...

1970.

ТОРТМАНГ ЖАМАЛАГИМНИ

Ёдимга тушса ёшлик,
Эслайман аллакимни:
«Жон бола, қилманг бебошлик,
Тортманг жамалагимни.

Гул ёзганим йўқ асло,
Мен жажжи-жажжи гунча.
Тўлмайдди кўнглим аммо
Оламни кучмагунча».

Тол барги учди енгил,
На қайғу, на зорим бор.
Оламни кучди кўнгил,
Ёнимда ўз ёрим бор.

Пайваста бўлди кошим,
Қушнинг қаноти, дейман.
Лабларда турса доим
Ёшликнинг тоти, дейман.

Ёдимга тушса ёшлик,
Эслайман аллакимни:
«Ҳой бола, қилманг бебошлик,
Тортманг жамалагимни».

1970.

ТИЛЛАҚОШ

Бунча дилбар, бунча ёш,
Бошда яшнар тиллақош!
Бизни ҳайрон этгани
Ойга кўнганму қуёш?

Ўйна, жоним, яйра, жон,
Сен-ла гўзал бу жаҳон.
Бахтимизга, жонгинам,
Бу жаҳон бўлсин омон.

Тиллақошим-тиллақош,
Тегмасин ҳеч сенча тош.
Тинч замондан ўргулай,
Бўлмасин қирғин-талаш.

Яшна, ғумчам, боғ бўлиб,
Кўнмасин ғам зоғ бўлиб.
Тинч замонам ёвларин
Бағри куйсин доғ бўлиб.

Тиллақошим-тиллақош,
Тилла тахтдир сенга бош.
Қасд қилган паст бўлиб,
Умри ўтгай кўзда ёш.

Айланиб кел, жонгинам,
Ийманиб кел, жонгинам.
Тилла созим торига
Бойланиб кел, жонгинам.

1984

КЎНГИЛДАН СУВ ИЧАР КЎНГИЛ

Бир майиз топса дўст,
 дўсти билан кўрар баҳам,
Тенг тутар шарбатни тупроқ
 илдизга, баргга ҳам.

Баҳорда бағри доғ бўлиб
 қалампир чайнаган
Пишиқчиликка ҳам етар,
 етар шакарга ҳам.

Кўнгилдан сув ичар кўнгил,
жаҳон саҳро эмас,
Мумкиндир гап тушунтирмоқ
ҳаттоки қарга ҳам.

Ҳаётни ширин дейдилар,
ширинлиги аниқ,
Ширинлик кўп бўлса,
қирмай қолар назарга ҳам.

Гўзаллик деганда фақат
оқ юзни ўйламанг,
Ярашар оқ қиш кўксига
қоп-қора қарга ҳам.

Ёдимда: бир пайт
гўзаллик бозорга солиниб,
Бир кафт дон олиб бўлмаган
бир халта зарга ҳам.

Айб зарда ҳам,
инсонда ҳам эмас эди у чоғ,
Шунинг-чун раҳмим келади
гоҳида қарга ҳам.

Дор узра юролмас экан
юки енгил киши,
Юксакда юк деб қарамас
киши лангарга ҳам.

Афсуски, бир тош қуласа,
мингтаси эргашар,
Йиқилмас биргина бахтсизлар
ўзи жарга ҳам.

Ёмонлар яхши ҳам бўлур
жон фойдага қолса,
Фойдани кўзлаган одам
чидар зарарга ҳам.

Сифатни унутманг аммо
сон ортидан қувиб,
Хусни деб имзо чекилмас
ёмон асарга ҳам.

1970.

ПАРВОЗ

Сюита

I. АРМУҒОН

Гулларни уйғотиб бошлангиз алёр,
Олқишланг ҳаётнинг ўтган ҳар дамин.
Соф уруғ ниш урган шудгордир, шудгор
Баҳорини елларга муштоқ бу замин.

Бахтиёр жон нисор айлар диёрга,
Дарди бор ватандан излар малҳамин.
Зорингиз етмаса онаи зорга,
Арзингиз тинглагай уйғоқ бу замин.

Севгидан нурлансин бу олам, бу жон,
Бошламоқ пайтидир меҳр байрамин.
Беғубор тонгларни айлар армуғон
Бахтимиз юлдузи — порлоқ бу замин.

2. ЮСАККА!

Биз бунёд бўлганмиз ёғдудан,
Бўлгаймиз ҳақ ишнинг сарбози.
Энг тотли, энг мовий орзудан
Бошлангай инсоннинг парвози:
Кўкларга, кўкларга, кўкларга,
Нур тегсин, ҳей дўстлар, кўкракка!

Башармиз, бизлар ёш башармиз,
Ният ҳам озоду озода.
Икболни эъзозлаб яшармиз
Муҳаббат тебратган дунёда.
Юсакка, юсакка, юсакка,
Нур тегсин, ҳей дўстлар, кўкракка!

Ой бўлсанг, офтобинг ёр бўлсин,
Тегрангда юлдузлар фаввора.
Юлдузлар базмида бор бўлсин
Ер номли энг гўзал сайёра.
Юсакка, юсакка, юсакка,
Истиқлол манглайин ўпмакка!

3. АЛЛА

Алла, жоним, бошингдан ой бокиб ўтар,
Алла айтиб, ёнингдан сой окиб ўтар.
Мен жонимни пайванд этай жонинг билан,
Ақлинг тўлиб, хуснинг кулиб, каддинг кўтар,
Алла.

Отанг сенга қолдиргудай боғи бордир,
Бир-биридан ширин олма, ноки бордир.
Йўлга чиқсанг, авайлаб бос одимингни,
Хар қадамда азизларнинг ҳоки бордир,
Алла.

Ором олиб, дийдам узра улғай, болам,
Бошгинангни нурлар билан чулғай, болам.
Бизлар кўрдик бу дунёнинг ҳар кўйини,
Сенга ҳам кўп яхши кунлар бўлғай, болам,
Алла.

4. АЛЁР

Ёдимизда яшар ҳамиша
Хаёт наҳри бошланган булок,
Биз туғилган содда бир гўша,
Биз тер тўкиб, нон топган тупрок.
Алёр, ҳалол меҳнатга алёр,
Меҳнат берган шавкатга алёр!

Тинмас ҳамон қалбда ларзалар,
Йўртиб борар йиллар қарвони.
Муқаддасдир бизнинг ҳар зафар,
Муқаддасдир қурбонлар қони.
Алёр, ғолиб инсонга алёр,
Тинч-осуда давронга алёр!

Тўй бошқариб севги қуёши,
Ғунчаларни этганда ардок,
Оналарнинг юксалиб боши,
Фарзандлар ҳам бўлғай гўзалрок.
Хар япроққа, ҳар гулга алёр,
Бизлар босган пок йўлга алёр!

Биз жаҳонга деймиз «Ассалом»,
Қадримизни тутиб сарбаланд.
Бошимизда порлагай мудом
Ўзбекистон аталган Ватан.
Алёр сенга, хур Ватан, алёр,
Алёр, бағри нур Ватан, алёр!

1996.

ДАВЛАТИМ ҚАЛБИМДАДИР

Не учун дунёга келдим, нега кетмоғим керак,
Аввало тақдир буюрган ерга етмоғим керак.

Билмадим, гулзормикин ул ёки чангалзормикин,
Бўлса ҳам янтоқ, авайлаб, лола этмоғим керак.

Кимни офтоб этса эъзоз, кимни этгай жизғанақ,
Сенга осмон эрса орзу, менга тупроғим керак.

Ташналар мевамни ўйлаб, розиман, тош отсалар,
Сояпарварларга балким тоза япроғим керак.

Ойжамол Зухроси бирлан бўлса Тохир бахтиёр,
Ўзга нозиктаъбга, дўстлар, эҳтимол Моҳим керак.

Ток бўлиб ёш тўкмагайман ҳар баҳор тиг тегса ҳам,
Элга ардоғим керақдир, кимга ҳам доғим керак.

Мен ғарибмасман, шарифман, давлатим қалбимдадир,
Не учун жонимни тутмай, бўлса урвоғим керак.

Дейдилар, хуснинг керақдир тўй-томошо чоғида,
Мен бўлай ўлгунча ошиқ, ишқ-вафо доим керак.

1993.

МАКТАБ МАДҲИ

Ўтиб борар йиллар, ўтар асримиз,
Ўсар йиллар билан қадду бастимиз.
Ўтар довом оша бизнинг йўл ҳамон,
Ҳамон давом этар бизнинг дарсимиз.
Дўстлар, энг яхши дам бизнинг дам эрур,

Устозу шогирдлар жам-ул-жам эрур.
Элим муҳаббатдан берганда сабоқ,
Бу энг гўзал Ватан дарсхонам эрур.

Улуғбек кўз нури кўзларимизда,
Сино меҳри яшар сўзларимизда.
Қалам билан қудук қазган жўралар,
Чаман қолар босган изларимизда.
Дўстлар, энг яхши дам бизнинг дам эрур,
Устозу шогирдлар жам-ул-жам эрур.
Элим муҳаббатдан берганда сабоқ,
Бу энг гўзал Ватан дарсхонам эрур.

Этар парвоз юрак истиқбол томон,
Умид ила ишонч доим ёнма-ён.
Илму фан офтоби чорлар то абад,
Ҳаёт — бу йўлдаги сўнгсиз имтиҳон.
Дўстлар, энг яхши дам бизнинг дам эрур,
Устозу шогирдлар жам-ул-жам эрур.
Элим муҳаббатдан берганда сабоқ,
Бу энг гўзал Ватан дарсхонам эрур.

1997.

МУҲАББАТ БОР ЭКАН, ДЎСТЛАР

Жаҳонда борки парвона, муҳаббат бор экан, дўстлар,
Кўнгил чўғланди мастона, муҳаббат бор экан, дўстлар.

Яшил қозонда куртак ҳам, жўшиб, бодрокланар ногоҳ,
Севиб бўлмайди хуфёна, муҳаббат бор экан, дўстлар.

Хаволар ел билан гулбарг, гулим деб титрагай япроқ,
Эгилгай мевадан шона, муҳаббат бор экан, дўстлар.

Умид боғида қад ростлаб, ўтиб армонли йўллардан,
Ҳақиқат бўлди афсона, муҳаббат бор экан, дўстлар.

Биров билганча рақс айлаб, биров билганча жўр бўлгай,
Қўшиқ бошланса шарқона: — Муҳаббат бор экан,
дўстлар...

Ҳақир деб хайдамас доно чамандан масту мажнунни,
Бўшаб қолмайди майхона, муҳаббат бор экан, дўстлар.

Фалак айланса бош узра, замон қалбларда айлангай,
Яшайлик энди расмона, муҳаббат бор экан, дўстлар.

Этиб эл иззату икром биринг Рустам, биринг Баҳром,
Эрур қутлуг бу остона, муҳаббат бор экан, дўстлар.

Кўнгил уммонида бахт ҳам, этай деб хуснидин хайрон,
Туғилгай худди дурдона, муҳаббат бор экан, дўстлар.

1998.

СЕВГИ АРДОҒИ

Қанотида кўклам олиб қушлар келар,
Ҳақ сўз бўлиб, такрор ширин тушлар келар.
Дунёга мен таъзим этиб қўйсам қадам,
Бағрин очиб, дунё мени хушлаб келар.

Гуллар ёзиб, авж айласа фарзандимиз,
Биз ҳам ҳаёт бўстонида арзандамиз.
Япроғимиз рақс айлагай офтоб ила,
Осмон юзин обод этар шўх хандамиз.

Куйлаб гўзал, диллар билан дил боғланар,
Куй бағрида орзу-умид япроқланар.
Олам аро ҳоким экан меҳру вафо,
Меҳринг менинг қалбим аро ардоқланар.

2000.

ЁШ ЎТАР...

«Ҳормангиз!» дейман оёққа, «Ҳорма!» дейман бошга ҳам,
Зап юриб, етдик ниҳоят «шонли» олтмиш ёшга ҳам.

Ўқ ва дўқлар, оч ва тўқлар бўлди ҳамроҳ басма-бас,
Бўлмади осон бу йўлда қалбга ҳам, кўз-қошга ҳам.

Бош эгиб келдим, азиз Поп, эй ҳаёт дарвозаси,
Сенга таъзим, жон Намангон, минг ташаккур Шошга
ҳам.

Ёш ўтар, лекин муҳаббат мухри дилдан ўчмагай,
Эски ошиқмиз қатикқа, ишқивозмиз мошга ҳам.

Бу ҳаётнинг бағри иссиқ, бу жаҳоннинг бағри кенг,
Биз асал тотган диёрда қандин урсин бошқа ҳам.

«Ёшлигинг нечун совурдинг?» деб хижолат этмангиз,
Муттасил ёққанда ёмғир, кор этаркан тошга ҳам.

Яхши инсонларга халлоқ бахш этаркан хуснини,
Не ажаб гар тутса илкин биз каби бевошга ҳам.

1992.

НАБИРАЛАР — БОЙЛИКЛАРИМ

Бувижон куйлайди

Ўтса найлай кўкларим,
Келса найлай кузларим ҳам.
Кўнглим менинг бўлмас ярим,
Ҳеч бўлмагай кўзларим нам.
Ҳар сония топгай қадр,
Қайтар яна ёш чоғларим:
Атрофимда парвонадир
Набиралар — ўртоқларим.

Сизлар борки, бўлмас адо
Тил учида болим менинг.
Гар этмасам жоним фидо,
Куймасинлар чолим менинг.
Олгай ҳаёт сиздан чирой,
Сиз — жонимга боғлиқларим:
Олтин билан ким бўпти бой,
Набиралар — бойликларим.

Дунё экан, бир кун қуёш,
Бир кун бошда булут бўлар.
Эъзоз топиб гоҳ бағри тош,
Гоҳ нега дўст унут бўлар?!
Чин мухаббат йўлларида
Йўқдир менинг душманларим.
Кутгай мени гуллар ила
Набиралар — гулшанларим.

1995.

КУЙЛАБ ЎТИНГ

Хушовоз хонанда Хадия Юсупова синглим Гавҳархон билан бир синфда ўқиганди. Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Хадия Юсупованинг қўшиғини эшитсам, ҳар гал синглимни кўргандай бўламан.

Сиз учун яшнаб-ясанмиш бу жаҳон, куйлаб ўтинг,
Бир келур дунёга одам, шодмон куйлаб ўтинг.

Гул ҳаётнинг чехрасига Сиз табассум нақш этиб,
Оқилу хушсурату ширинзабон куйлаб ўтинг.

Чарх уриб чархи фалакнинг бағрида юлдуз мисол,
Мўйсафид дунёда доим навқирон куйлаб ўтинг.

Оқ кабутардек ҳаволанг бахтиёрлар боғида,
Бағри конлар даврасидан бағри кон куйлаб ўтинг.

Бир тикон ортиқча бўлса, битта гул кам биз учун,
Жабру зулм этганга ҳатто меҳрибон куйлаб ўтинг.

Хаста қўнгил кўчасига куй билан келгай баҳор,
Бизга ҳам тегсин илиқ ел, ҳар замон куйлаб ўтинг.

Шафқату завқу саховат яхши инсон ҳуснидир,
Тошга ҳам санъат-ла айлаб ҳадя жон, куйлаб ўтинг,
Ҳадяхон, куйлаб ўтинг.

1993.

НАВРЎЗ СЕҲРИ

Кел, марҳабо, айвонимга, қалдирғочим,
«Қалбим сенга пояндоз» деб, бағрим очдим.
Қошдай қаро қанотларинг шамолидан
Белгинамда тўлғонади чилвир сочим.
Сочим силар ёр-ёр,
Наврўз келар.

Ариқ лабини мунча хушбўй ялпизлари,
Ялпиз терар боғ кўчамнинг бол қизлари.

Бўз йигитлар гул сўроклаб келса, ҳай-ҳай,
Бол қизларнинг қолмагай ҳеч ёлғизлари.
Парвоз қилар «Ёр-ёр»,
Наврўз келар.

Боғлар бугун боғбонига гул дасталар,
Қушлар жўшиб, Наврўз учун куй басталар.
Дўстлар дўстга, кўзлар кўзга сочиб зиё,
Ишқ ўтидан топгай шифо дилхасталар.
Иқбол кулар, «ёр-ёр»,
Наврўз келар.

1999.

ОФАТИЖОН

Дилбар нақадар офатижондир,
Ҳар боқшининг нархи жаҳондир.

Ёр, тингла сўзим, айла ҳаёт бахш
Ё ўтга отиб, хас каби ёндир.

Дармон бўладир оз эса оғу,
Ортиқча даво кони зиёндир.

Қўп эзма, товонимга қолурсан,
Лек ўйламагил: «Тегса товондир».

Жаннатга кирар қайта одамзод,
Орзуларига етса қачондир!

Умрим бўйи содиқ, садағангман,
Сен ҳам мени севгингга ишонтир.

Хуснингдан исинмоқ умидида
Пойингга урар бошни жаҳонгир:

— Бу хаста қўнгил қулфини очмоқ
Бизларга қийин, сенга осондир.

1994.

МУҲАББАТИМ — ХАЗИНАМ

Кел, бирга куйла, най,
Жонингдан айланай,
Сен бирла бу жоним хаволар.
Муҳаббат нуруни,
Севгим суруруни
Самоларга ёйсин саболар.
Ҳамроҳимсанки, ёр,
Умрим менинг баҳор,
Меҳринг бўлиб гўзал насибам.
Севгимни, эй ҳаёт,
Сен ҳам эт эҳтиёт,
Муҳаббатим — танҳо хазинам.

Офтоб ила ҳилол
Айлар ширин висол,
Мен — ой, ўзинг офтоб эмасми?!
Кел, дўстим, қўл узат,
Мен бирла бўл фақат
Бошлаганда юлдузлар базми.
Ҳамроҳимсанки, ёр,
Умрим менинг баҳор,
Меҳринг бўлиб гўзал насибам.
Севгимни, эй ҳаёт,
Сен ҳам эт эҳтиёт,
Муҳаббатим — танҳо хазинам.

1992.

НАИМАХОНИМ

Наима Пўлатова менинг «Ота ўғли»мда
Мухтарам бўлиб чиққанида эндигина Му-
қимий театри сахнасига кадам қўйганди.
Қарап, ҳа-ху дегунча ирмоқ дарёга айла-
ниб, Наимахон юбиляр бўлиб ўтирибди.

Лайломи, гулми гўзал? Гўзал — Наимахоним!
Зухро бўлиб, сочар нур ял-ял Наимахоним.

Тун тарқалиб баногоҳ, жаннат бўлур намоён,
Ўтганда сахнамиздан ҳар гал Наимахоним.

Фарҳоду Тоҳиру Қайс, парвонадек уриб чарх,
Қуймай иложи борми: машғал — Наимахоним.

Бир кун бўлиб келинчак, қайнона бўлса бир кун,
Рост гапки, баридан ҳам афзал Наимахоним.

Даргоҳига етибдир қилган «Муножот»ингиз,
Ҳа, бор экан ҳақиқат сал-пал, Наимахоним.

О, қанча мухлисингиз муштоқ висолингизга,
О, қанча янги роллар маҳтал, Наимахоним.

Ҳамроҳ бўлиб шу Суръат, куйлаб яшанг ҳамиша
Қўйгунча Сизга халқим ҳайкал, Наимахоним.

1999.

СИРДАРЁ

Гўзал дарё, асал дарё, дур дарёсан,
Офтоб янглиғ бағри-дили нур дарёсан.
Диёримнинг кўхлик наҳри, тўклик наҳри,
Зар гиламдай жилоланган Сирдарёсан.

Кучоғингда балиқ бўлиб яйрагим бор,
Қирғоғингда каклик бўлиб сайрагим бор.
Она ерни ўпиб дейсан: «жоним фидо»,
Мен ҳам сенга жоним фидо айлагим бор.

Баланд тоғлар ошиб келган азим дарё.
Юрагимдай жўшиб келган азим дарё.
Саховатинг, савлатингга таҳсин ўқий,
Юртга чирой қўшиб келган азим дарё.

1963.

ДАҲОЛАР КЕЛГАЙ

Ҳаёт ишқи ёнар жонимда,
Босиб ҳоврим, саболар келгай.
Умр мағзин чақар онимда
Улуғлардан нидолар келгай:

«Имонингни авайлаб, Инсон,
Этар бўлсанг муҳаббат эҳсон,
Насибангдир ҳалол, тотли нон
Ва ҳаққингга дуолар келгай!»

Бу сўз олтин баробар, дўстлар,
Кўнгил қушдай ҳаволар, дўстлар,
Алам-дардим даволар дўстлар,
Ниғоҳимга зиёлар келгай.

Шукрларким, баланддир бошим,
Олисдан ҳам ярақлар тожим,
Бутун олам бўлиб қардошим,
Қаторимга даҳолар келгай.

Қулаб тоғлар, ғанимлар ғойиб,
Бу йўлдан ҳам ўтармиз ғолиб,
Агар юрсанг ҳаётдан нолиб,
Самовотдан садолар келгай:

«Имонингни авайлаб, Инсон,
Этар бўлсанг муҳаббат эҳсон,
Насибангдир ҳалол, тотли нон
Ва ҳаққингга дуолар келгай!.

1998.

БИРИНЧИ БЎСА

Қамчи боссам гоҳо ҳаёл-отимга,
Энг биринчи бўса келар ёдимга.

Бир бўсаки, оташи бор, меҳри бор,
То тирикман, юзларимда муҳри бор.

Онажоним нафаслари бор унда,
Орзулари, ҳаваслари бор унда.

Оҳ, бўсалар, ойим олган бўсалар,
Бўйим ўсар ёнгинамда бўсалар...

Бошлаб кетар олға ҳаёт йўллари,
Юзим силар энди фарзанд қўллари.

Қанотимни она қушдай ёзаман,
Лабларимни оқ юзига босаман.

Фарзандимга, онам ҳаққи, мен бу он
Минг бир бўса айлагайман армуғон.

Оҳ, бўсалар, болдай ширин бўсалар,
Бўйим ўсар онажоним кўрсалар.

1998.

ОЙДИН БОЛАМ...

Бошинг узра айланар боди сабо,
Жонгинангга, жон болам, жоним фидо.
Кеча-кундуз хаёлим ёдинг билан,
Оҳанрабо ўзингсан, оҳанрабо.

Дарё бўлиб тошар дил кирғонидан,
Ажраб бўлмас дўстларнинг кучогидан.
Алла қилсанг, бу окшом, болажоним,
Ой тувилгай ҳилолнинг ушогидан.

Беланчагинг ой бўлиб нур сочади,
Изларингдан тонг кулиб юз очади.
Гуллар сенинг бошингга соя солар,
Қушлар сенинг бахтингдан сўзлашади.

Эл ичида фахримсан, савлатимсан,
Бу ҳаётда топганим — давлатимсан.
Мен ҳам ором оларман, жоним болам,
Ширин тушлар қўйнида алла қилсанг.

1992.

БОҚЧА БОЛАМИЗ

Боқча боламыз,
Боқча боламыз.
Ойим изидан
Йиғлаб қоламыз.
Бўлса ҳам аёз,
Бўлса ҳамки ёз,
Ҳамма боқчадан
Ўз уйимиз соз!
Ада, хорманг,
Ишга борманг,
Мени кўтаринг,
«Ох» оберинг.
— Қанақасидан?
Бунақасидан!

Боқча опамиз,
Боқча опамиз,
Сиз ҳам хафасиз,
Биз ҳам хафамиз.
Бир хил нон билан,
Бир хил ош билан

Бир хил ўйлаймиз
Хар хил бош билан.
Ада, хорманг,
Ишга борманг,
Мени кўтаринг,
«Оҳ» оберинг.
— Қанақасидан?
— Унақасидан!

Боқча боламиз,
Боқча боламиз.
Боқча бормасак,
Қайга борамиз?!
Бирга ўйнайлик,
Бирга кулайлик.
Боқчамизда ҳам
Эрка бўлайлик.
Ада, хорманг,
Ишга борманг,
Мени кўтаринг,
«Оҳ» оберинг.
— Қанақасидан?
— Шоколадидан!

1991.

МЕҲРУ ВАФО ИЛА...

Юз очса офтоб, юзланиб юз бир жило ила,
Ўтгай умр ўйнаб-кулиб завку зиё ила.

Бошларда айланмас ғубор бебоку бекарор,
Кўйсак қадам бўстон аро пок муддао ила.

Гул ғунчасин тутгай баланд парвозу бахт тилаб,
Қаддим баланд меҳнат ила, қалбим — дуо ила.

Ризқинг шириндир, бол ари гар топса ўз гулин,
Дардингга топмассан даво бир бедаво ила.

Олтин ҳаволар, тозаки, бошларга тож бўлиб,
Уммонга юлдуз ем бўлур кибру ҳаво ила.

Бир имтиҳондир ҳар сабоҳ, ҳар лаҳза — бир сабоқ,
Иншо этайлик умримиз гўзал баҳо ила.

Кўзлар ҳаётнинг ҳуснидин жон топса, минг шукур,
Жонлар омондир то абад меҳру вафо ила.

1998.

АЗИЗ ВАТАН

Азиз Ватан,
Иқбол ватани,
Қадди баланд,
Қадри баландим,
Юрагимга жо этиб сени,
Кучоғингда нурга беландим.
Кўп нарсани севамиз. Аммо
Ватан меҳри баридан юксак.
Ўзга юртлар гулидан аъло
Ўз далангда жилмайган кўсак.
«Ватан» десак кўксингга иниб,
Жондай илиқ туюлар тупрок.
Шу тупрокда улғайиб-униб,
Шу тупрокқа тўкилар япрок.
Ватан деган унвон тупрокқа
Бахш этилар Инсон туфайли.
Ватанидан кетса йирокқа,
Инсоннинг ҳам умри тугайди.
Тиркирайди одамзод тошдек,
Ер сопқондай айланса йўртиб.
Ватан сергак яшар қуёшдек,
Фарзандларин бағрига тортиб.
Гоҳ кулоқни этса ҳамки кар
Замбаракнинг совуқ наъраси,
Озод тегиб тураркан қалблар,
Сўнмас сира ҳаёт нафаси.
Миннатдорман бахтим қушидан:
Кўзларимга қўндирмас губор
Истиқболнинг жилмайишидан
Равшан тортган азамат диёр.
Шу сабабли мангу сен билан
Томирдошдир бўғину бандим,
Азиз Ватан,
Ягона Ватан,
Қадди баланд,
Қадри баландим.

1972.

ЁРУҒ ЮЗ ЯХШИДИР

Дўстим Жуманиёз Жабборга

Кўкда, карвон узра нур сочгувчи юлдуз яхшидир,
Ерда, ёр-дўстлар аро, қулган ёруғ юз яхшидир.

Ишқ учун кўклам яралган, ёз келур меҳнат учун,
Бахтиёр шукрона айтмоқ-чун тўкин куз яхшидир.

Кафтда жуфт-жуфт шўх набиранг, кифтда гул
фарзандларинг,
Ёнда ой юзли, ширин тил, қоши кундуз яхшидир.

Кимгадир аччиқ қалампир, кимгадир халво ёқар,
Кундалик ош-нонда ҳам, лафзингда ҳам туз яхшидир.

Айланаркан бошингиздан тунда ой, кундуз қуёш,
Элга хизмат айласангиз кеча-кундуз, яхшидир.

Бул нафас созанда дўстлар созларин соз этсалар,
Рақс этарга «Дилхирож», тингларга «Ферўз» яхшидир.

Сизни Ҳусниддин бугун табрик этар етмиш билан,
Келди, дўстим, юзга навбат, энди юз-юз яхшидир.

ХАЛҚИМ КУЙЛАСИН

Кўклам кезар дил боғида,
Ўлкам-ҳаёт ардоғида,
Булбул, жўшиб гул шоҳида,
Шўх куйлаган тонг чоғида
Биз ўйнамай, ким ўйнасин,
Наврўзда халқим ўйнасин!

Кўклам бугун, байрам бугун,
Бўлгай ёруғ кунлар узун,
Кўз беғубор, юз лолагун,
Зўр бахт учун, ҳур тахт учун
Биз куйламай, ким куйласин,
Наврўзда халқим куйласин!

Кўклам келар ёзлар билан,
Кўнгил учар ғозлар билан,

Авж айлаган созлар билан,
Минг ишваю нозлар билан
Биз ўйнамай, ким ўйнасин,
Наврўзда халқим ўйнасин!

Кўклам оқар дарё мисол,
Хуснинг, элим, кўрмас завол,
Лафзинг ҳалол, нонинг ҳалол,
Мехрингни бер, қалбимни ол:
Биз қуйламай, ким қуйласин,
Наврўзда халқим қуйласин!

1999.

БАТАН ДЕБ...

Батан деб кўз очар нурли булоқлар,
Батан деб бошланар бизнинг сабоқлар.
Қуёшдай ловуллар осмонимизда
Истиқлол то абад ёққан чироқлар.
Ўзбекистон мен туғилган гўшадир,
Ўзбекистон десам қалбим жўшадир.
Ўзбекистон тарихимдир навқирон,
Порлаб турган истиқбол ҳам ўшадир.

Батан бор, ризқимиз — ҳалолимиз бор,
Чаман бор, биз эккан ниҳолимиз бор.
Умидбахш нафасли баҳор базмида
Қўшиқдай авжимиз, қамолимиз бор.
Ўзбекистон мен туғилган гўшадир,
Ўзбекистон десам қалбим жўшадир.
Ўзбекистон тарихимдир навқирон,
Порлаб турган истиқбол ҳам ўшадир.

1996.

ТАРК ЭТМАДИМ

Дилга мен ором тилаб, кечдим бу дунё молидан,
Вакт жиловин қўйдим-у, тақдирни тутдим ёлидан.

Бунда, ўпқондан кутилган тўқнашиб вулқон ила,
Энтикар, олмас хабар дўст дўстининг аҳволидан.

Қайда йўлнинг бош-оёғи, дуд аро билмоқ қийин,
Кўп қийиндир дардли қалбни фарқ этиш хушҳолидан.

Кимгадир «юр, деб, қоқилмай» бахш этар қисмат қанот,
Бизга кўприк курсалар, ингичкадир соч толидан.

Шу сабаб тарк этмадим бир дам ҳалоллик тарзини,
Гарчи қўрқмасман синовнинг на енгил, на золидан.

Эй кўнгил, сен шошмагин инсонга бермоқ-чун баҳо,
Аввал ажратмоқни ўрган беҳини шафтолидан.

На қилай, панду насихат тингламас қайсар кўнгил,
Сабр этиш мушкул-да, ғолиб бўлса курмак шолидан.

Ҳар ниҳол берсин нишона, сойга айлансин булок,
Ҳақ қарор топгуси, мамнун бўлса кампир чолидан.

Ҳуснидан айлаб умидвор чарх ураркан бу ҳаёт,
Менга васлин талхи маъкул айрилиқнинг болидан.

1993.

АМИРИМ

Ҳар онимда минг йилларнинг чўғи бор,
Мен ҳам ёниб, таратсам нур, деганман.
Жон-жонимда Амир Темур руҳи бор,
Остонамни асрай мағрур, деганман.

Асрларнинг саркорисиз, Амирим,
Қасрларнинг меъморисиз, Амирим,
Фаслларнинг баҳорисиз, Амирим,
Давлатингиз бўлгай маъмур, деганман.

Экиб кетган мевангиз бор элларда,
Ширин-шакар шевангиз бор тилларда,
Унутмасдан оғир-енгил йилларда,
Машхурлардан сизни машхур, деганман.

Баландлардан ўрлаб ўтган йўлингиз,
Йўлда қолди, тақмасдан, кўп гулингиз,
Найлай, гоҳо қаттиқ бўлса қўлингиз,
Кўхна тарих тутгай маъзур, деганман.

Чорлар ҳамон сизни ёрқин йироқлар,
Қўллардаги қилич эмас, ўроқлар,
Ҳамроҳингиз ким, деб замон сўроқлар,
Барча одил, ваджони хур, деганман.

Асрларнинг сардорисиз, азизим,
Қасрларнинг меъморисиз, азизим,
Фаслларнинг баҳорисиз, азизим,
Давлатингиз бўлгай маъмур, деганман.

1993.

ОМАД БЎЛУР ҲАМРОҲИМИЗ

Чуст томон дўстлар билан меҳмонга борган чоғимиз
Паст кўринди негадир ёшликда кўрган тоғимиз.

Қисқариб йўл ҳам, ажаб, ҳаттоки битмай қолди гап,
Билмадим, битганда ҳам чиқмасди балки шохимиз.

Гоҳимиз ожиз эдик ўз дардимиз очмоқ учун,
Этса дард ошкор биров, тинглашни билмас гоҳимиз.

«Ғиз» этиб ўтдик у ён, бул ёнга ўтдик «ғиз» этиб,
Сўнгра офтобдан, эгиб бош, олди навбат моҳимиз.

Лаҳза қултум бирла чимдимларга бахш этгач висол,
Қолди оғзин ланг очиб базм айлаган қирғоғимиз.

Йўлда бир ошнам яшар, четроқда бор бир жуфт жиян,
Мумкин эрди, шошмасак, бир-бир кўриб ўтмоғимиз.

Ҳар кўнгилни, рости гап, бир ўзга манзил тортадир,
Озчилик тисланса гоҳ, тортиб кетар кўпроғимиз.

«Энди, ховлиқманг, ўрик ё олма бўлмаймиз» десам,
Кўзғолар хайрат: «Наҳот том узра ётган кокимиз?..»

Барибир шошманг сафар қилганда Хусниддин билан,
Шунда кўнгиллар тўлиб, омад бўлур ҳамроҳимиз.

1993.

ЭҲТИМОЛ ТУРМУШ УЛОҚДИР...

Қор ва дўл тўплаб булутлар, айланар боғ устида,
Жўш урармиз баҳс этиб биз битта япроқ устида.

Во дариғ, боқсам — омонат худди турмуш сахнаси,
Қоралар ўйнайди жуфт-жуфт бир ғариб оқ устида.

Эҳтимол турмуш улоқдир, аҳли дониш шунда ҳам
Ҳеч чавандозлик қиларму содда ўртоқ устида?!

Эс оғиб ур-сурда, кўплар жойнамоздан айрилиб,
Янгисин йиғлаб тиларлар эски белбоғ устида.

Гиштни метин айлаган кўз ёшимас, пешона тер,
Қолмасин аммо муҳаббат қасри шўрхоқ устида.

Неча оташ, неча чиғрикдан ўтар хатто ипак,
Барқ урар атлас бўлиб авр сўнгра арқоқ устида.

Бу ҳаёт бирдай азиздир шоиру шеърхонга ҳам,
Арра урмайлик дарахтга, ўлтириб шох устида.

Умр бозорида нархлар бўлмасин тупроққа тенг,
Қор ва ёмғир чоғи хуснингиз куйиб чоҳ устида.

1992.

ДАРД КЎРМАНГИЗ

Биз табиат суйган ниҳол,
Ҳаёт бизни эркалар.
Ҳар ким кўрсин бахту иқбол,
Офтоб кўрсин елкалар.
Ёш ўйнасин, кекса кулсин,
Қўшиқларим, ўрлангиз.
Бош оғриғи бўлса бўлсин,
Тиш оғриғи кўрмангиз!

Дўсту ёрлар қадди баланд,
Баланд бўлиб ҳосили.
Созандалар илҳом билан
Жаранглатар созини.
Майли, бўлсин қовун сайли,
Ўзингиз ҳам «тўрлангиз».
Бел оғриси, тинар, майли,
Тиш оғриғи кўрмангиз!

Қуёш кетмас томимиздан,
Келмас бизга дўппи тор.
Ўзбек деган номимиздан
Қалбимизда ифтихор.
Бузилмасин ҳеч кайфият,

Бузилса ҳам кўрмангиз.
Хусниддинда битта ният:
Тиш оғриғи кўрмангиз,
Тиш оғриқ ҳам ўткинчи дард,
Дил оғриғи кўрмангиз!

1996.

БУ ЙЎЛЛАР...

Ёғди-тинди ёмғирлар,
Тоза уммонлар қолди.
Ёнди-сўнди шоирлар,
Шеър дostonлар қолди.

Қорлар ёғса, қўш юрмас,
Пайкал лекин бўш турмас.
Мезбон уйни тарк этса,
Эслаб, меҳмонлар қолди.

Бу йўллар олис йўллар,
Холисга холис йўллар.
Ўтди боғбон дўстларим,
Боғу ўрмонлар қолди.

Одам умри минг йилмас,
Гоҳ сополга тенг келмас.
Қадрин топмай қимматлар,
Гоҳи арзонлар қолди.

Давлат кетса кафтингдан,
Зорланма ҳеч бахтингдан.
Давлат бўлиб, ёнингда
Қиз ва ўғлонлар қолди.

Куйма, дўстим, дунёда
Заҳмат чексанг пиёда.
Бу ҳаётда сенга ҳам
Лутфу эҳсонлар қолди.

Битар дилнинг дардлари,
Кетар йўлнинг гардлари,
Хусниддин дер: — Олдинда
Яхши замонлар қолди.

1996.

МАҚОМИМСАН

Академик Юнус Ражабийга

Кўнгилдай кенг самоларда ҳаво этган мақомимсан,
Очиб кўз, нурли оламга кулиб айтган саломимсан.

Эзилсам ташнаю абгор, дилимдан томчилаб окдинг,
Кувончлар тошса қалбимдан, назокатли хиромимсан.

Изим ювганда ҳам еллар, юзим куйдирса ҳам офтоб,
Замон пештоқиға мангу ёзилган яхши номимсан.

Куйингдан чехралар гулдир, сўзингдан тил эрур шарбат,
Ўзинг ишқ оташи узра жўшиб турган қиёмимсан.

Ҳалол дўстлар билан тотган шаробнинг кайфи ҳам
ширин,
Муҳаббат бирла орзулар лаболаб тилла жомимсан.

Агарки давлатим камдир, менга на дард-у, на ғамдир,
Азиз халқимга ганжинам, туганмас эҳтиромимсан.

Олиб ёр ҳуснидин илҳом, этар авж созу ҳофизлар:
— Бу оламда муқим эрсам, ўзинг олий мақомимсан.

1998.

БИЛАЙ МЕН ҲАМ...

Ҳаёт кўп соддадир, дўстлар, этар аъзоз ва ё қийнар,
Мени йиғлатса у одил, сени, хай-хай, хато қийнар.

Бу дунёда мусофирмас, умидвор, яхши меҳмонсан,
Нечун мезбон, ширин жонин сенга қилмай фидо, қийнар?

Келиб дунёга ёш бирла, тўкиб ёш тарк этар бўлсанг,
Билай мен ҳам, нахот бунда расони норасо қийнар?!

Нетонгки, бўлмасанг ошиқ, муҳаббат юк экан вазмин,
Сукунат гунгни лол айлаб, муғаннийни садо қийнар.

Агар ошиқ эсанг, шукр эт, тириклик захми аччиқроқ,
У ёндан тортса нафс ўлгур, бу ёнингдан ҳаё қийнар.

Яшаб ўтмоқ учун мастур ўзинг зулм этмасанг басдир,
Ўзинг зулм айласанг, бир кун этиб қаддинг дуто, қийнар.

Бировлар ҳусни бирлан шод, бировлар ганж топиб обод,
Мени дард эзса чорам йўқ, сени нечун шифо қийнар?!

1992.

СЕВГИ ЭРТАГИ

Бор экан-у, йўқ экан-а,
Оч экан-у, тўқ экан-а,
Бу маҳалла гўзаллари
Жуда-жуда шўх экан-а!

Боғлаб олди гапи билан,
Севгисининг ипи билан.
Оташ каби куйдиради
Роки билан, репи билан.
Қани-қани? Ана-ана,
Кул бўламан ёна-ёна.

Ёр бошида соябони,
Дилда севги ҳаяжони.
Сўраб борсам эшигига,
Берармикин аяжони?
Эшигидан ўтадирман,
Қизил олма отадирман.
Бермаса гар аяжони,
Шарт ўғирлаб кетадирман.
Қани-қани? Ана-ана,
Юзларини қилди пана!
Ана қадду, ана комат,

Ана бахт-у, ана омад.
Шунча қизлар орасида
Менинг ёрим энг аломат.
Кел садоқат мактабига,
Маъшуқалик мансабига.
Ҳамма ёшлар бизга ўхшаб,
Етсин энди мақсадига.
Қани-қани? Ана-ана,
Дугонаси борми яна?!

ЁР-ЁР

Ҳай-хай, ўлан, жон ўлан,
Жонлар ширин, ёр-ёр.
Жонлар жонга туташган
Онлар ширин, ёр-ёр.

Парвоз этмас ҳайинчак
Сой бўйида, ёр-ёр.
Энди яшнар келинчак
Ёр уйида, ёр-ёр.

Илинганда рўмоли
Гул учига, ёр-ёр,
Боғланди ёр хаёли
Кулгичига, ёр-ёр.

Эл барчаси фахр этсин
Қизларидан, ёр-ёр.
Давлат келсин, бахт келсин
Изларидан, ёр-ёр.

Салом берар бу лахза
Ой қуёшга, ёр-ёр.
Дўстлар, тутинг гулдаста
Икки ёшга, ёр-ёр.

Хай-хай, ўлан, жон ўлан,
Келин келди, ёр-ёр.
Орзу тўла қалб билан
Келин келди, ёр-ёр.

2000.

ЖОН ЖЎРАЛАР

Бахтли бўлиб қиз боланинг абжиридан,
Айланадан энди қозон-капкиридан.

Томчи қўниб, гул юзида ҳол бўладир,
Сув деганинг тил учида бол бўладир.

Тил учида бол тутадир бизга ҳаёт,
Кимга керак, жон жўралар, ўзга ҳаёт?!

Қўлда лаган, ош сузамиз ошна билан,
Маст бўламиз чой шимириб ташна билан.

Тонг туғилиб, янги наво бирла келур,
Ёр деганинг меҳру вафо бирла келур.

Меҳру вафо бирла қишинг ёз бўлажак,
Хавта кўнгил торлари ҳам соз бўлажак.

Бахтли бўлиб қиз боланинг абжиридан,
Ўргуламиз энди қозон-капқирдан.

1983.

СЕВГИ МЕНИНГ ЁРЛИФИМ

Толемга минг шукр,
Болга ўхшар бу умр.
Давлатимнинг каттаси —
Қиз ва ўғлим «дадда»си!
Севги менинг борлигим,
Севги менинг ёрлигим.

Мўл бўлар, деб, мевамиз,
Ёрни жондан севамиз.
Бизни ҳам зўр севса ёр,
Бахтиёرمиз, бахтиёр!
Севги — менинг ёрлигим,
Севги менинг ёрлиғим.

Бу ҳаётда билганим —
Ёр-ла ўйнаб-кулганим.
Тилда йўқки захримиз,
Мангу яшнар бахтимиз.
Севги — менинг орлигим,
Севги менинг ёрлиғим.

Биз муҳаббат уммати,
Дилда ёрнинг ҳурмати.
То вафо гул ёзадир,
Ҳуснимиз ҳам тозадир!
Севги — менинг борлигим,
Севги менинг ёрлиғим.

1997.

КАМПИРИМ

Мен бугун ўйлаб, ўзим ҳайратдаман, жон кампирим,
Тавба, қирқ йил ҳам ўтибдир худди бир он, кампирим.

Олга юрдик кифтда ўтмиш, кафтда истиқбол билан,
Умримиз йўл бўлса, дўстлар, катта карвон — кампирим.

Авж этиб сепган уруғлар, ҳар бошоқ таъзимдадир,
Минг шукур айтиб, кўтаргай энди хирмон кампирим.

Қолмагайман доғда мен ҳам, токи ҳамроҳим экан
Раҳбарим, шеърхон, муҳарририм, ҳисобдон кампирим.

Хоҳ бўлай ёш лейтенант, хоҳ мўйсафид маршал бўлай,
Ўнг қўлим чаккамда доим, берса фармон кампирим.

Мақтаманг, лутф этди деб зангори кўзгудан мени,
Асли мен экранда суратман, суҳандон — кампирим.

Гоҳ, жужуқлар бошидан борин сочиб, у бахтиёр,
Гоҳи, қайтаркан бозордан, сал паришон кампирим.

Ойга офтоб, токка тиргак, ёр керак инсон учун,
Унда мен кимман, гапирсин еру осмон кампирим.

Кўнглимиз тўқ: кўкка учсак ҳам, яёв юрганда ҳам
Кўз тутар бизларга Тошкент ё Намангон, кампирим!

Энди, Хусниддин акам бизларга ҳам боқсин, деманг,
Мен севиб ёд айлаган энг яхши дoston — кампирим.

1998.

ЁР ИНТИЗОР

Соғиндим, эй гул юзли ёр,
Ё сиз келинг,
Ё мен борай.
Ёзгай пояндозин баҳор,
Ё сиз келинг,
Ё мен борай.

Тоғлар аро ўтлоқдаман,
Ёр, интизор кутмоқдаман,
Ҳар кун кўролмай доғдаман,
Ё сиз келинг,
Ё мен борай.

Яйловда кўй-кўзим менинг,
Яйраб боқар кўзим менинг,
Тинглаб ширин сўзим менинг,
Ё сиз келинг,
Ё мен борай.

Ёрим менинг боғбон бўлиб,
Яшнабди юрт бўстон бўлиб,
Дилбар, бугун меҳмон бўлиб,
Ё сиз келинг,
Ё мен борай.

Ёр олмаси тотлик экан,
Ёр совғаси шодлик экан,
Соҳибжамол, ширинсухан,
Ё сиз келинг,
Ё мен борай.

Соғиндим, эй гул юзли ёр,
Ё сиз келинг,
Ё мен борай.
Бўлмайлик асло интизор,
Ё сиз келинг,
Ё мен борай.

1961.

ЎЙНАНГ, ЁР

Ялла айтай чалиб соз,
Ўйнанг, ёр, ўйнанг,
Ойнакўлда бўлиб ғоз,
Ўйнанг, ёр, ўйнанг.
Тўлган ойдек равшаним,
Ўйнанг, ёр, ўйнанг,
Ғамза айлаб, қилиб ноз,
Ўйнанг, ёр, ўйнанг.

Қўнглимиз занги кетсин,
Ўйнанг, ёр, ўйнанг,
Дўппимиз чанги кетсин,
Ўйнанг, ёр, ўйнанг.
Яхшиларга кулиб бахт,
Ўйнанг, ёр, ўйнанг,
Эл аро донғи кетсин,
Ўйнанг, ёр, ўйнанг.

Гур этиб учса ўрдак,
Ўйнанг, ёр, ўйнанг,
Чайқалиб кетди кўлмак,
Ўйнанг, ёр, ўйнанг.
Бу ажойиб жаҳонда,
Ўйнанг, ёр, ўйнанг,
Бир туғилмак, бир ўлмак,
Ўйнанг, ёр, ўйнанг.

2000.

ИФТИХОР

Тинчлик ва бахт — диллардаги ардоғимиз,
Дўстлар учун бағрин очар даргоҳимиз.
Порлаб турар биз яшнатган боғдай яшил,
Пахтадай оқ, самовий ранг байроғимиз.

Қўнғил ўсар пок севгимиз сеҳри ила,
Меҳнатдамиз ширин ҳаёт меҳри ила.
Орзусига етгай элим, парвоз этиб
Ҳумо нақшли мустақиллик муҳри ила.

Ҳар лаҳзанинг йилларга тенг мазмуни бор,
Ҳар ғунчанинг ардоқлаган мафтунни бор.
Халқ қадрини байроқ каби юксак этган
Ҳур ўлканинг адолатли Қонуни бор.

1993.

БАХТ ЭРУР...

Кўз очиб, олам чиройин қалбга чеккан лаҳзадан
Бир ширин куй лабларимда: — Жон ватан, жоним ватан!

Бахт эрур севмоқ ватанни, чин муҳаббат бўлса бас,
Кимга киргай жон билан у, кимга келгай дафъатан.

Барқ уриб ўтгай замонлар, аста дарёлар ўтар,
Кетмагай беиз ва лекин сенга меҳрин боғлаган.

Кўзга сургайман отам юрган у йўллар гардини,
Мен учун жаннатга монанд волидам ўсган чаман.

Гул бўлиб кафтингда унгай бахту икболим менинг,
Дилда орзу, қайга борсанг, сен билан бормоқдаман.

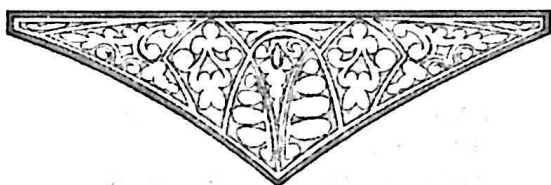
Кулбамизга пойдевор сен, бошимизга соябон,
Бир умр шоирга ёр сен, то абад толибга фан.

Кун келар, ишқ аҳли етгай дард чекиб маҳбубига,
Бунда бўлмас Ёсуманлар, бунда бўлмас Аҳраман.

Куйла Ҳусниддин билан, созим, ватаннинг васфини,
Жўр бўлур ўзбек аталган энг чиройли анжуман.

1996

ТЕТАПОЯ

СЕВГИ КУЙЛАРИ

Дарёнинг у қирғоғида
Кенг пахтазор.
Меҳнат қилар қучоғида
Севгили ёр.

Чикқанимда далам томон
Қуёш билан,
Ёр қўшиғин эшитаман.
Қувонч билан.

Қўп тикилма, ўтар-кетар
Фурсат, дейди.
Мардлигини, севсанг агар,
Қўрсат, дейди.

Меҳнат қилсам, ёрнинг сўзи
Дилда турар.
Шунинг учун ҳар бир ғўзам
Белга урар.

Олтин бўлди дала, боғлар —
Куздан нишон.
Бу кўринган оппоқ тоғлар
Бизнинг хирмон.

Жўр бўлади дарё бизнинг
Куйимизга.
Терим битгач, дўстлар, келинг
Тўйимизга.

1953.

ЁМФИР ҲАМ ЁҒИБ ЎТДИ

Кўк майсалар кўтарди бош,
Баҳор қучди ўлкани.
Кўйлақдан ҳам ўтиб қуёш,
Куйдирмоқда елкани.
Гулбаҳорга қўшиқ тўқиб,
Куйламай туrolмайман.

Чаман боғлар, мовий кўкка
Боқаман, тўёлмайман.

Тоғда булут қанот ростлар,
Йўл олар мен томонга.
Янги меҳмон қалдирғочлар
Яширинар шийпонга.

Бошим узра қарсак чалди
Қувноқ момагулдирак.
Тўйиб-тўйиб нафас олдим,
Гупуриб кетди юрак.

Туша кетди юзимга мўл
Илиқ, йирик томчилар.
Гўё мени меҳрибон қўл
Ҳазиллашиб қамчилар.

Илк ғўзалар нозик баргин
Авайлаб ювиб ўтди.
Бир оздан сўнг булутларни
Шабада қувиб ўтди.

Кўйлакдан ҳам ўтиб қуёш,
Эркалади елкани.
Кўк майсалар кўтарди бош,
Баҳор қучди ўлкани.

1955.

ЁШЛИГИМ

Икки кунки, тинмай,
Ҳормай ва эринмай,
Бўралайди қор.
Оппоқ кечаларда,
Юмшоқ кўчаларда
Бир ажиб завқ бор.
Жажжи болалар ҳам
Олмайди бугун дам,
Ўйнайди дадил.
Бокқанда шу топда
Эрийди симобдай
Тош бўлса-да дил.
Биз ҳам ёш эдик-ку,
Шўх бебош эдик-ку,
Қани у йиллар?!
Бизни қондирмасди,

Кўзни ёндирмасди
Оддий ўйинлар.
Оталар урушда,
Оналар юмушда,
Бошда ташвиш кўп.
Цеху далаларда
Хатто болаларга
Мунтазир иш кўп.

Жангчи толмасин деб,
Титраб қолмасин деб,
Терардик пахта.
Қисқа-ю бўйимиз,
Фикримиз — ўйимиз
Олис жанг ёқда.
Ҳар бир хат-хабардан
Бўлажак зафардан
Излардик дарак.
Умид сўнмас эди,
Асло сўлмасин деб
Экардик дарахт.

Юрт олдида асло
Тилимиз қолмас лол,
Эмасмиз изза.
Улуғ ғалабага,
Қутлуғ ғалабага
Қўшолдик ҳисса.
Кўнглим қариган йўк,
Лабдан ариган йўк
Кулгу ё қўшиқ.
Мавжланади ҳислар
Ўтганида қизлар
Машғал ёқишиб.
Оппоқ кечаларда,
Юмшоқ кўчаларда
Қишининг чамани.
Гўё боламиз биз,
Яйраб борамиз биз
Тортиб чанани.

1960.

НАВБАҲОР

Гуркираб-гуркираб шамол ўйноқлар,
Ариқлар ҳайдайди лойка сувини.
Сичқон қулоғидай жажжи япроқлар
Титрайди ёмғирда саҳар ювиниб.

Ҳали чанг кўрмаган кўча бўйида
Майса гилам бўлиб унганича йўқ.
Чопондан қутилган қизлар бўйнига
Ҳали ширмон рангги қўнганича йўқ.

Еллар оқ чойшабни йиғса ҳам, дала
Мудрайди тоғларнинг этагин ўпиб,
Сахий кўкрагини кериб баралла,
Тўй учун қорилган хамирдай кўпиб.

Водий ўхшаб кетар ҳозир аёлга,
Юзидан ювилиб чарчоқнинг гарди:
Гўё йўлдан келиб бир оз дам олгач,
Янги сафарларга белин боғларди.

1957.

ЯХШИЛИК

Ёнимдан ўтаркан каттаю кичик,
Қўнглим дер: қилдингми унга яхшилик?

Кексалар юкини енгил айласам,
Ҳассалари бўлсам, севиб-сийласам,

Ёшлар менга боқиб сўраганда йўл,
Манзилинг яқин деб узатолсам қўл,

Кампир ўт ёқолмай қийналган чокда,
Мен келсам, гурласа олов ўчоқда,

Қондириб ногихон ташналигингни,
Кўрсатсам ўзингга ошнолигимни,

Сен паришон бўлсанг, латиф ва янгроқ
Куйим-ла дилингга ёқолсам чироқ,
Бахтимга янги бахт қўшилар гўё,
Кўркавроқ кўринар кўзимга дунё.
Яхшилик қиламан эртаю кечин
Қўрққанимдан эмас,
Севганим учун.

1960.

САТРЛАР АРО...

Устоз Миртемирга

Гулдор календарининг саҳифаларин
Япрокдай чирт узиб, тўзитар еллар.
Учинчи минг йиллар эшиги сари
Яна битта кадам ташлайди эллар.

Ёшлар бўйинин чўзиб,
 деворни чизиб,
«Ким тезроқ ўсар»га бошлайди ўйин.
Қош узра энибди яна бир чизик,
Йиллар шу белги-ла ўлчайди бўйин.

Элликдан ўтганда умр карвони
Кўзинг ўтмаслашар бегумон, дерлар.
Тонггача қилса-да булбуллар хониш,
Дилингда уйғонмас ҳаяжон, дерлар.

Қировда туғилган бу совуқ сўзлар
Нега келтирмасин шеърхон ғашини.
Ахир сеза олмас зиёсиз кўзлар
Хушбўй тол куртагин хансирашини!

Ўлкам боғларини куйлар экансиз,
Тилимда қолади узум мазаси.
Сатрлар оралаб оқади нафис
Юксак тоғ мовий кўл, дарё нафаси.

Гоҳ кушлар саҳарда бошлар экан тўй,
Гоҳ сокин, мусаффо оқшом чоғида,
Адирдан токиб қайтган чўпондай,
Чанқоқ кондираман шеър булоғида.

Илк севги номасин ёзган ўспирин
Сизнинг куйингиздан сўрайди ёрдам.
Ялаб ўтган бўлса кузги изғирин,
Қисса айтмасди қалб
 вафодан,
 ёрдан.

Оппоқ акация гули безатиб,
Кумушдай жилдор бўлган эса бош,
«Ўзимнинг куйчим» деб қилгандир ҳазил
Қариб куюлмаган табиат-наққош.

1960.

Дарахт ўз япроғидан
ажралса бир бор,
Яна топишиб олар
келганда баҳор.

Аммо кўз нури сўнса,
ёнмайди такрор.
Дунёда битта бўлар
кўнгил севган эр.

1940.

АРАВАКАШ АРЗИ

Ух, юрак қинидан чиқай деди-я,
Чух, отим,
Илдамроқ одимла!

Яна ўтиб кетди гўзал Назира,
Дил унга талпинса, менда не гуноҳ?!
Давлати камайиб қолмасди сира
Бир салом деса,
ё ташласа нигоҳ.

Ерга озор бермай босади қадам,
Чумоли учраса ҳато эзмайди.
Йўлига кўз тикиб,
ёниб дам-бадам,
Жоним қийналганин нахот сезмайди?
— Бошқа бирор барно топилмайдими,
Мунча оҳ урдинг, — деб дўстларим кулар.
Мен айбдор эмасман ахир
Лайлини
Мажнун кўзи билан кўрмаса улар.
Дилни забт этганда муҳаббат дарди,
Сўрамас:

Фарҳод ким, аравакаш ким!
Ёрнинг чилвир сочи атиргул баргин
Сийпалаб ўтса ҳам уйғонар рашким.
Нозик бармоғига санчилса тикан,
Азобин мен тортай,
фақат мен тортай.

Икки ёнда бинолар сафи,
Деразалар жилмаяр, порлар.
Курувчисин таниган каби,
Хар уй сени меҳмонга чорлар.

Ўғлим, қайга кадам ташласанг,
Хамроҳ бўлар сенга эл меҳри.
Қайда яшил боғлар яшнаса,
Қолур шаксиз қўлларинг муҳри.

Кафтларингда унса қадоклар,
Онанг боқиб куймасин бекор:
Файз қўнади ахир бармоққа,
Безатганда уни касбу кор.

Балки рояль пардаларида
Капалакдай этар у парвоз.
Балки Сибирь тайгаларига
Бошлаб келар мангу яшил ёз.

Юксакларни этсанг ихтиёр,
Ёр бўлгуси лочинга лочин;
Бардам қўлинг титраб бахтиёр,
Қай барнонинг силаркин сочин?

Ўзинг қурган чароғон йўлдан
Бахт уйига киргайсан хуррам.
Кексалардан хавотир бўлма,
Сендан ортда қолмаймиз биз ҳам.
Қани, Рустам, кафтингни оч-чи!

1961.

БАХТИМНИ СЕНДА ТОПДИМ

Қишлоқ оқшомлари оромбахш, сокин,
Ел бир дам тин олар,
Ўйноқлар бир дам.
Қуёш этагини авайлаб,
Секин
Йиғиб олар эди шувоқзор қирдан.
Бизлар бола эдик.
Қилмасдик парво
У пайт табиатнинг латофатига.
Далага чопардик мисоли дарё,
Битта нон қистириб китоб қатига.

Мавж урган мошпоя, қовунполизлар
Бағрида бир нафас ёзмасдик хордик.
Олис чайламинизга учардик бизлар
Оҳанрабо бордек,
Тилсимот бордек.
Соғиниб кетгандай,

тутлар ортидан
Маккажўхоризор бетоқат бўйлар.
Уни ораласа,
Туя ҳам баъзан
Игнадек йўқолиб қолади, дейлар.
Тиндор япроқларнинг шивирлашини
Тўйиб тингласангиз,

ором олар жон.
Гоҳида,

келтириб киши гашини,
Ёқандан зар қуяр етилган султон.
Гулхан атрофида эртақлар тинглаб,
Сўта кабоб емоқ гашти ҳам ўзга.
Шундай дақиқада

юлдузлар имлаб,
«Ёнингга тушайми?» деб қолар сизга.
Қуёш қўра янглиғ ёнган чоғида
Мироб ҳам бўлардик,
Тўкар эдик тер.
Хали биз тотмаган севги ҳақида
Поя панасида ёдлардик ҳам шеър.
Мана, йигит бўлдик.
Ўша завқу шавқ
Юракнинг тўрида ловулар ҳамон.
Тўрғайлар уйғониб,
Ёнганда шафақ,
Далалар йўлимда шовулар ҳамон.
Биров омад излаб кезар дунёни,
Мен топдим иқболни жўхоризорда.
Юртнинг минг қулоқли сермой қозонин
Бирга қайнатмоқнинг сурури бор-да!
Бу бўстон тушгандир менинг маҳримга,
Қўз тўймас даламнинг кўркини кўриб.
Юрибман

ям-яшил ернинг бағрида,
Шоир айтганидай,

«жувори кўриб».

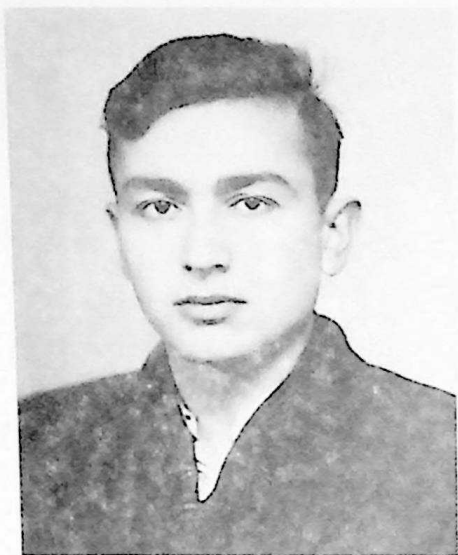
1961.

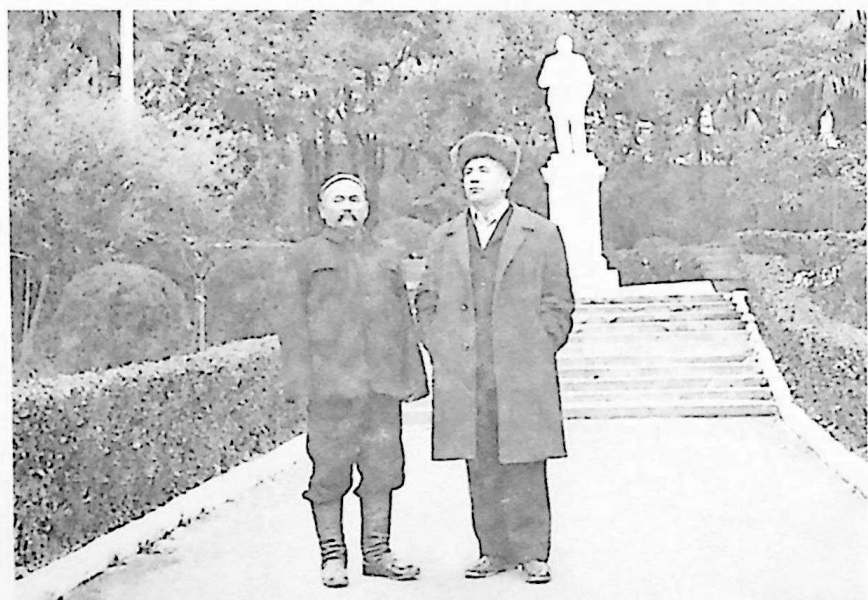
Қариндош — уруғлар. Биринчи қаторда — шоирнинг отаси, Ўзбекистонда хизмат курсатган ўқитувчи Султон Назиров. Иккинчи қатор, ўнгда шоир Эргаш Ёндош. 1975.

Қуда — андалар. Олдинги қатор, ўртада шоирнинг онаси Турғуной Хўжаева. 1963.

Яхши қол, институт! 1954.

Чапда — шоирнинг иккинчи отаси Шарифжон Парпибоев.
1989.

Уч авлод — кўчаларни тўдириб... 16.05.1998.

Фарзандим — уй-жойликларим; набиралар — бойлик-ларим. 26.01.2003.

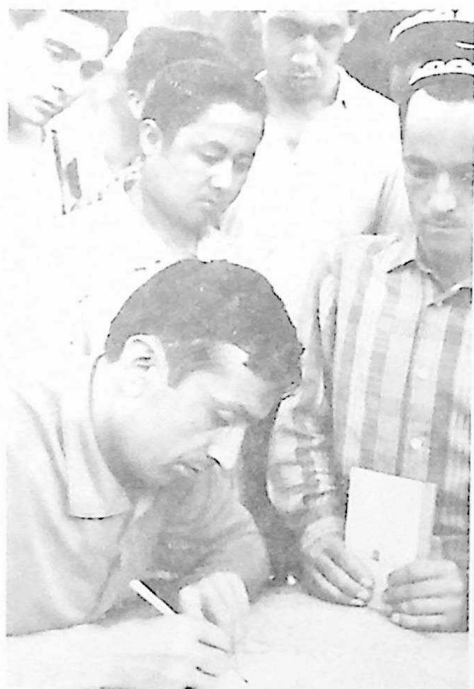
Ўзбекистон халқ шоири Миртемир уйида. 28.08.1961.

«Ўзбекистон маданияти» таҳририятида: rassom Нури Галиев, олим Фатҳиддин Насриддинов, шоирлар Хайриддин Салоҳ, Шухрат ҳамда Ҳусниддин Шарипов. 25.01.1962.

Республика журналистлари I қурултойининг намангонлик вакиллари. 1957.

Дастхат — навбати билан. 30.05.1966

Ўзбекистон Миллий университети
кутубхонасида телеучрашув.
08.01.1977.

Сухбат давом этади: олимлар Абдугофир Расулов, Гани
Расулов, Умарали Норматов, Аъло Ашрафов ва шоир
Хусниддин Шарипов. 1982.

Поп. Ўнгдан — Ҳусниддин Шарипов, Ўзбекистон халқ ёзув —
чиси Йўлдош Шамшаров, олим Матёқуб Қўшжонов, халқ
ёзувчиси Раҳмат Файзий ва мезбон Раҳматжон Сиддиқов.
1978.

Ёзувчилар уюшмасининг «уч оғайни маслаҳатчи»лари:
Ҳусниддин Шарипов, Жуманиёз Жабборов ва Исмоил
Маҳмуд. 1988.

Дўрмон. Латиф Маҳмудов, Сафар Барно, Хусниддин Шарипов, Мирпўлат Мирзаев ва Ўзбекистон халқ шоири Уйғун. 08.09.1987.

Намангон йўлида. 12.10.2002.

Аммо ернинг кўкрагига
Қулоғингни қўйиб бок:
Тупроқ — уйғоқ,
Нафасидан
Дарров ловуллаб яноқ...

Заҳматкаш илдизларнинг
Ерни аста тилиши,
Сой остида тошларнинг
Қалдираб сурилиши,
Йироқдаги тоғлардан
Харсанг юмалаши ҳам,
Қайдадир сувчи қизлар
Авайлаб қўйган қадам,
Томоғинг дард кўрмагур
Чирилдоқлар нағмаси,
Конларнинг хансираши,
Хуллас, ҳамма-ҳаммаси
Инсон қалбин тепишидай
Эшитилиб туради.

Дала — яшил, осмон — мовий,
Тун оқ рўмол ўради.
Келинчакдай оқ кийинган,
Сочига ой нури инган,
Кўзи сузук соҳибжамол
Нурда сузиб тарайди сув.
Зехн қўйиб бир қарасам,
Тандадаги кўк беқасам
Чигалини ёзаётган
Тўқувчига ўхшайди у.

Қайда экан шериклари,
Наҳот ёлғиз зерикмади?
Гоҳо қўшиқ эмган каби
Сукунатни тинглайди қиз.
Ажаб, наҳот ел розини,
Ер розини англайди қиз?
Тун ўзгача, ўзгача гашт,
Кўринмайди на тоғ, на дашт,
Кенг далалар кошдай туташ,
Ололмас кўз четин илғаб.
Боксанг, дилдан ювилар ғаш,
Орзу, ҳаёл кетар чулғаб.

Шундай сокин кечаларда
Унар элнинг ой-йиллиги.
Шунданмикин деҳқонларнинг
Фалсафага мойиллиги?!

Барно сувчи, айт-чи, нелар
Ўйларингни этди ром:
Пахтазорни ёқалаган
Беғубор ва беором
Анхорнинг кулгусими,
Вўзанинг гулюзими,
Жамбил-райхон исими,
Ё қолдириб изини,
Дала узра учиб ўтган
Мовий кўк юлдузими?
Балки юлдуз юрагинга
Вулув солиб кетгандир,
Балки юлдуз юрагингни
Бирга олиб кетгандир?!
Лекин асло қилма армон,
Армон қилма, ойжамол,
Пойингдадир ёруғ жахон,
Кенг жаҳонга қулоқ сол:
Биримиз боғ-роғларда,
Биримиз ўтлоқларда,
Биримиз уммон кезиб,
Сахро кезиб, кон кезиб,
Ўйғотамиз чашмаларни,
Қондирамиз ташналарни.

Биз суғорган она тупрок
Юлдузларга бўлиб ҳамроҳ,
Боши узра икки ўғлон
Парвонадай уриб жавлон,
Сомон йўли — бир ёнида,
Ой ва қуёш — осмонида,
Одамзодни маҳкам қучиб,
Коинотда борар учиб.
Армон қилма, барно, биз ҳам
Парвоздамиз, парвозда.
Пахтазоринг мунча кўркам
Бўлар экан ҳар ёзда.

Дала — яшил, осмон — мовий,
Қалбимдай уйғоқ тунлар,
Илиқ она сути янглиғ
Хўп тотлисиз, оҳ, тунлар,
Оқ тунлар, оппоқ тунлар...

1962.

БИР КАФТ ТУПРОҚ

Бир кафт тупроқ узра кўтариб кўкрак,
Унибди-ўсибди икки туп ғўза.
Норғул шохидаги беадад кўсак
Кун бўйи олади қуёшдан бўса.
Билмас таннозликни,
Сотмайди хусн
Кўкси оқ лоладай бепардоз чанок.
Лекин шу жуфт ғўза толасин ўзи
Бўлади бемалол заминга белбоғ.
Боқсам ғўза ўсган кафтдай тупроққа,
Доим инсон қалбин эсимга солур.
Чунки кафтдай қалб ҳам,
Гурлаган чоғда,
Заминни офтобдай исита олур.

1962.

ТАБАССУМ

Юзимни кўзи-ла пайпаслаб бир ров,
«Мунча илжаясан?» деб қолди биров.

Хўш, нима бўлипти шунча жилмайсам,
Табассум хислатин нахот билмайсан?
Оёқнинг остидан қидирмай танга,
Аввал сен назар сол ўтган-кетганга:
Менга жилмаяди жумлаи олам,
Кулиб боқаман-да жаҳонга мен ҳам!

Бош оғриқ азобин тортмасин биров,
Асло одамларга юкмасин тумов.
Аммо чинорлардан кўкатларгача,
Елдириш поезду бекатларгача,
Денгиз ва ирмоқнинг музларига ҳам,

Кўкимтир дераза кўзларига ҳам,
Кулолга, трамвай кондукторига,
Мажлисда чарчаган фан докторига
Менинг табассумим юксин, ҳа, юксин,
Дилларга киргани қайғу хайиқсин.

Агар табассумдан сел ясаб бўлса,
Розиман оламни шундай сел олса.
Қорбобо амали менга текканда,
Улашиб чиқардим оламга ханда.
Шаҳар ижрокомин ранси бўлсам,
Кунни кун демасдим, кечани кеча,
Теримни артмасдим,
Олмас эдим дам
Табассум плани тўлмагунича...

«Обрў»син авайлаб титраб-қақшаган,
Жилмайиб кўйишдан кўркқанлар камми?!
— Шўринг курғур, — дейман,
— Бечора, — дейман
Аёзда туғилган бундай одамни.
Ахир, бадбинларни куйдириб хасдай,
Хандон уриш учун туғилар инсон.
Рухсатнома кутмай, ҳадик олмасдан
Кулиб яшайдиган замондир замон.

1963.

ЧАҚМОҚ

Етар муҳаббатни гулга ўхшатмоқ,
Муҳаббат чақмоқдир,
Муҳаббат чақмоқ:
Хат-хабар юбормас,
Туғилар бехос,
Улгурмай қоласан чиққани пешвоз.
Совға деб келтирар қувонч ё алам.
Дарвоқе,
Кўкламда туғилар у ҳам.

Инсон юрагидай чексиздир осмон.
Аммо бир кун чақмоқ қўмсаб қолса ёр,
Етмиш минг осмон ҳам келар унга тор,
Фаразли кўзлардан чўчиб ўлтирмай,

Захарли сўзлардан чўчиб ўлтирмай,
Юз очар
булутлар деворин бузиб,
Булутлар қолади йўлида тўзиб,
Қиличга дуч келган парёстиксимон.

Шунда эҳтиёт бўл, ўспирин ошна,
Чакмоқ-ла ўйнашма, асло ўйнашма.
Беаёв бўлади чакмоқнинг тиғи,
Ундан қутқаролмас қувлик ё йиғи,
Агар дил пўк бўлса — аҳволи мушкул,
Қолар дил ўрнида ярим ҳовуч кул.

Кимки дўстлар учун жон тиккан бўлса,
Қалби ишқ юкидан энтиккан бўлса,
Бир парча офтобдай қўнганда чакмоқ,
Парпираб кетади мисоли чироқ.
То абад гуркираб, бахтни ёр этиб,
У инсон йўлини тургай ёритиб.

Севгини чакмоққа этаркан қиёс,
Яна бир нарсани эсладим бехос.
Кимки дўстлар учун жон тиккан бўлса,
Қалби ишқ юкидан энтиккан бўлса,
Бир парча офтобдай қўнганда чакмоқ,
Парпираб кетади мисоли чироқ.
То абад гуркираб, бахтни ёр этиб,
У инсон йўлини тургай ёритиб.

Севгини чакмоққа этаркан қиёс,
Яна бир нарсани эсладим бехос:
Баъзан тинар-тинмас тўйларнинг саси,
Бошланар бесабаб араз ва фиरोқ.
Чўчиманг ҳеч, дўстлар,
Булар барчаси
Чакмоқдан кейинги момақалдирок.

1963.

ҚРИМ ҲИКОЯТИ

Кора денгиз соҳилида Аюдаг
деган тепалик бор. Исми жис-
мига монанд бу тепалик
ҳақиқатан денгизни шими-
раётган дарғазаб айикка ўх-
шайди.

Етти ака-ука айик ин куриб,
Беташвиш яшарди денгиз лабида.
Ўт босган зинанинг пояларидай,
Бирини бировидан эди баландроқ.
Қўшни қояларни босмаса булут,
Чиқиб кетишарди тоғнинг бағрига.
Ёнғоқ қоқишарди кедрни силкиб,
Кураш тушишарди ё арчазорда.

Шундай тинч кунларнинг бирида ногоҳ
Уйда ухлаб қолган кенжатоё айик
Ажал қувган каби келди ҳаллослаб,
Қорайиб кетганди тердан бечора.
«Опам... опажоним!» дер эди холос...

Тўғри, опаси бор айикларнинг ҳам, —
Тўрт оёқли эмас, —
Қадди қайиндай,
Қўзи ўйнаб турган барно эди у.
Шўрлик қолдимикин бирор хатарда?
Айикнинг улкани учар уй томон,
Гулу ниҳолларни ўтар пайҳонлаб,
Қоялар кўксидан кўчган тош каби.
Уя бўм-бўш эди,
уя бўм-бўм-бўш!

Денгиз-чи?
Титроғин босолмас денгиз,
Чунки қиз кафтини кош узра қўйиб,
Турар янги ойдай оппоқ қайиқда.
Айиклар уйининг тапхо беағи,
Айиклар уйини ёритган чироқ
Мовий тўлқин узра олмадай қалқиб,
Балиқчи йиғит-ла сирлашар эди.
Шамол очиб кетса оқ билакларин,
Ҳатто беркитмасди суҳбатдошидан.

Айиқ ғазабданми, дили куйибми,
Шимира бошлади шаффоф денгизни.

— Жон, айиқ, айиқжон, эсингни тўпла,
Тўхта, омон бўлгур, менга қулоқ сол:
Мен шак келтирмайман бахтсиз ошиқлар
Денгизни бир хўплаб қуритишига.
Лекин табассуми уйинг иситган,
Сени эртак айтиб ухлатувчи қиз
Эрмаган бўлса севгинг ўтида,
Музга ҳам айланмас қахру рашкингдан.
Гоҳо елканг силаб эркалатгани
Ишонч ва ишқингни уйғотган бўлса,
Нечун бунча зуғум,
Нима айб қизда,
Нахот жазоланса меҳру оқибат?
Қизга озор берма,

эркаксан ахир!

Мана, тошиб чиқди кўзларингдан ёш,
Йиғла, тошиб кетсин улкан денгиз ҳам,
Мен ҳам ёнгинангда бирга йиғлашай.
Уни унутмассан!
Унутмас у ҳам!
Эҳтимол унутар...

Бахтли бўлса бас!

Агар бахтсиз бўлса жондан азизинг,
Чидаш қийинроқдир бунинг доғига.

• • •

Соҳил харсанггини босганча юзга,
Тош айиқ термилар ҳамон денгизга.

1964.

НАСИХАТ

Ўғлим Баҳромга

Мен сенга айлайин, ўғлим, насиҳат:
Шоир бўлсанг майли,
Розиман минг бор.
Донолик шеър учун кўрку фазилат
Ва лекин «насиҳат» ёзмагин зинҳор.

Шухрати чинордай Махтумқулидан
Бир япроқ узай деб ўйлама, ўғлим.

Шоир куйлар эди куйган дилидан,
Сен эса димогда куйлама, ўғлим:

«Чанқаганда сув ич...
Бўлмагин ўғри...
Билар пул йўқотган ҳамён кадрили...»
Пул ҳам йўқотмадим,
Йўлим ҳам тўғри,
Баланд ҳам тутаман инсон кадрили.

Насихат эшитиб, тонгларим тунга
Уланар:
Ўё мен бевош, муттахам.
Бир умр бевошлик қилмаганимга
Ачиниб кетаман шунда жуда ҳам.

Йўк, йўк, ачинмайман,
Хазил бу гапим,
Инсофли дўстлар-ла қиламан фахр.
Келида сув туйиб умри ўтганин
Сезар насихатпаз бирор кун, ахир!

Ўғлим, шоир бўлсанг розиман, рози
Ва лекин «насихат» ёзмагин зинҳор.
Чинор бўл!
Бўлмагин чинор сояси,
Йўк эса, ёдда тут, жиддий сўзим бор:

Чекса ҳам педагог ўртоқлар оҳ-воҳ,
Пўстагинг қоқаман,
Ушбу гапим чин:
Бўлсин тантанали «ваъдам»га гувоҳ
Яхши ният билан кесилган хивчин.

1964.

ТУПРОКҚА ҚАСИДА

Ташаккур мангу хур тупрокқа!
Она-ер,

рухсат бер

ўпмокка

Фарзандимнинг кулгуси ҳаққи,
Тарих ҳаққи,

келгуси ҳаққи,

Бутун умрим,

ҳар оним учун,

Дастурхонда ширмоним учун,
Она-ер,
рухсат бер
ўпмокка,
Ташаккур
табаррук тупрокка!

1

Азиз тупроғим!
Ёдингда бўлмаса,
ёдингга соламан:
Ўзинг йўргаклаган қора кўз боламан.
Қуёшга илинган
иссиқ беланчагим,
Бағрингда улғайдим,
Бағрингда қоламан.
Жажжи ниҳол эдим —
яшил далам бўлдинг,
Йўлга кирганимда юмшоқ гилам бўлдинг.
Гўдаклигимда ҳам,
Сочим оқарса ҳам
Онагинам бўлдинг,
онагинам бўлдинг.

Юзим қизиллигин
гулингдан олганман,
Кўзим тишиқлигин
кўлингдан олганман.
Кўлингга бердимۇ чўғдай юрагимни,
Оғир-енгиллигини
кўлингдан олганман.

Болалигим ўтган кўчалар,
Кўм-кўк боғлар,
оппок гўшалар,
Саратонинг,
чилланг хурмати,
Эртакларинг,
алланг хурмати,
Она-ер,
рухсат бер
ўпмокка,
Ташаккур
табаррук тупрокка.

Эр йигитнинг муҳаббати
 дилда пинҳон яшар,
 Денгизларнинг тубидаги
 гавҳарсимон яшар.

Азиз тупроғим!
 Кучоғингга нурдай сизиб,
 Тонг чоғида уйкинг бузиб,
 Сув етаклаб боғларингга,
 Далаларни яёв кезиб,
 ишқимни айтаман.

Севиб тўймас дилим билан,
 Чигит эккан қўлим билан,
 Аччиқ жангда коним шимиб,
 Алвон бўлган йўлим билан
 ишқимни айтаман.

Кушдай парвоз этганда ҳам,
 Сайёралар кутганда ҳам,
 Узоқ-узоқ ўлкаларга
 Саёхатлаб кетганда ҳам,
 қўйнингга қайтаман,
 ишқимни айтаман.

Анхорларнинг тўлкини учун,
 Чинорларнинг салқини учун,
 Бу дунёга келганим ҳаққи,
 Оддий деҳқон бўлганим ҳаққи,
 Она-ер,
 рухсат бер
 ўпмокка,

Ташаккур
 табаррук тупрокка!

Азиз тупроғим,
 Жавоб бергин энди сўзларимга:
 Нега ажин қўнди юзларингга?
 Селлар изи,
 еллар изими у,
 Ё ғурбатли йиллар изими у,
 Ўхшарми ё менинг изларимга?

Изларимдан кўклам келар сенга,
На қайғу,

на алам келар сенга.
Ёшлигида ёшга қорилганим,
Ташналикдан лаби ёрилганим,
Қайноқ терим
малҳам бўлар сенга.

Суянчиғинг бўлиб суяр бўлсам,
Пешонангни севиб силар бўлсам,
Ажинларинг эриб кетармикин,
Дарду доғинг ариб кетармикин,
Жонгинангга жоним улар бўлсам?!

Минг йилларнинг гарди хурмати,
Ўзанинг илк барги хурмати,
Хар бир майса, ҳар тошинг учун,
Тошдан қаттиқ бардошинг учун,
Она-ер,

рухсат бер
ўпмокка,
Ташаккур
табаррук тупрокка!

4

Азиз тупроғим,
Меҳмон келар қучоғингга
Яқин-йироқлардан,
Яшил ўтлоқлардан,
Симобий тоғлардан,
Мовий қирғоқлардан.
Сўлим боғлар дарвозасин
очинг, дўстлар, кенгрок,
Муборакбод парвоз этсин
йўллар узра янгрок.

Мен сояга сувлар сепиб,
Қўрпачалар ташлагайман.
Меҳмонларим қўлин тутиб,
Далаларга бошлагайман:

Бокманг ҳайрат билан;
Завқу ғайрат билан,

Дўсту улфат билан —
Ўзларингиз олма экиб,
 олма узмагунча,
Яйлов узра тизза букиб
 қимиз сузмагунча,
Дарёдаги тўғонларга
 бир тош қўймай туриб,
Оқ тунларда булбулларга
 сирдош бўлмай туриб,
Водийларнинг кўксидаги
 лолазорни кўрмай,
Саратонда чўккидаги
 кумуш қорни кўрмай,
Дилда армон қолмагунча,
 армон қолмагунча —
Ўзларингиз пахта териб,
 хирмон қилмагунча
Элимизнинг ғурурини,
Ҳамияти, шуурини
 билолмайсиз, дўстлар,
Еримизнинг сурурини
 билолмайсиз, дўстлар!

Бош эгаман сенга, Замин,
 улуғ халқим билан,
Бош эгаман сенга, Замин,
 дилда ёлқин билан.
Фарзандим деб қишин-ёзин
 тиним билмаганим,
Меҳрим изҳор этолмасам
 таъна қилмаганим,
Шамол бўлиб қучай сени
 тонгда тўлқин билан.
Кенг ва равшан уфқлар ҳаққи,
Йўлдош бўлган қўшиқлар ҳаққи,
Онам сенда яшаганийчун,
Бахтим сенда яшаганийчун,
Она-ер,
 рухсат бер
 ўпмокка...
Ташаккур
 бу мағрур тупрокка!

1964.

ДЎСТИМ ТУРҒУН ПЎЛАТГА

Дўстларни ўйлайман. Менинг дўстларим
Парвозда мисоли ҳаёл бўлсинлар.

Оёқ остидаги харсанг тош эмас,
Қўланка бергувчи ниҳол бўлсинлар.

Жавоб топмоқ осон жўн саволларга,
Дўстларим мураккаб савол бўлсинлар.

Қўп эски дунёда янги гап ҳам қўп,
Робинзон кашф этган орол бўлсинлар.

Ноҳақлар қўлида бўлгунча қурол,
Майли, ноҳақларга малол бўлсинлар.

Хизматда қуёшдай кенг ташлаб одим,
Элнинг хизматида ҳилол бўлсинлар.

Қувончли дамларда бода сипқориб,
Гоҳ маст бўлсалар-да, хиёл бўлсинлар.

1968

КЕНГ КАРВОН ЙЎЛИДА

Ўтар бевақт қариб зол «мерган» шоир,
Хатто ўтар-кетар бол терган шоир.
Қисқа яшаса-да ўлим билмагай
Умрини шаҳарга қолдирган шоир.

Бу одил ҳаётнинг шарти бор битта:
Кичикроқ бўлса ҳам, бўлса ҳам ҳам катта,
Шаҳар ё шоирни босолмагай қум
Кенг карвон йўлидан қолмаса четда.

1982

ГУЛ АРМОНИ

Қалбларни эритиб, сел айлар дутор,
Гул сочса рақс этиб боғларда баҳор,
Ҳар гулнинг кўксида бир армони бор:
Харидорин кутмоқ кийин иш экан.

Узоқми — яқинми, айтмаслар нега,
Чироқми — чақинми, айтмаслар нега,
Эртами — бугунми, айтмаслар нега,
Харидорин кутмоқ қийин иш экан.

Бир оламга татир мушки анбари,
Меҳру вафо эрур севган фанлари,
Нозу истигноли бўлса ҳам бари,
Харидорин кутмоқ қийин иш экан.

Хар нафас тақдирнинг ихтиёрида,
Тақдирнинг таниб ол ақлинг борида,
Хаёт деб аталган бахт бозорида
Харидорин кутмоқ қийин иш экан.

Гул сўраб айланар кимдир растанн:
Бу дунё бош-оёқ севги маскани,
Даволар бўлса-да ҳуснинг хастани,
Харидорин кутмоқ қийин иш экан.

Узоқми — яқинми, айтилмас нега,
Чироқми — чақинми, айтилмас нега,
Эртами — бугунми, айтилмас нега,
Харидорин кутмоқ қийин иш экан.

1994

ФАХР АЙЛАДИ ФАРҒОНА...

Дўстим, шоир Охунжон Ҳакимовга

Этмоққа висол шеъринг осмонн билан
Ўтгандик асов Сўх ила Сир ёни билан,
Қарс урди эл Анжону Намангонн билан,
Нечун жўралар қувнамасин жони билан,
Фахр айласа Фарғона Охунжонн билан!

Ўсган чаманин гуллари қўп, атри баланд,
Парвоз этадир созни кучиб сатри баланд,
Ўлкамда бўлиб номи улуг, қадри баланд,
Меҳмон кутади илкида туз-нони билан,
Фахр айлади Фарғона Охунжонн билан.

Чеккан бари захматлари юрт, элга керак,
Эл дард-аламин тутгани кенг елка керак,

Карвонда бугун кимга ахир эрка керак,
Ўз бағрин эзиб, ёзса юрак қони билан,
Фахр айлади Фарғона Охунжони билан.

Боғ экса, боқиб, дил қувонар — меваси мўл,
Сочганлари ҳам, тергани ҳам — кўпники кўл!
Хусниддиннингиз дейди кўйиб кўксига кўл:
Юз ўнга киринг куйчи шараф-шони билан,
Фахр айласа Фарғона Охунжони билан.

1994

СОҒИНЧ

*Курувчи дўстим Одилжон Муродбеков хотирасига,
фарзандлари тилидан*

Онам бугун туш кўрибдилар,
Ўрнингизни бўш кўрибдилар.
Кўкка боқиб, мовий боғ аро
Кўзингизда ёш кўрибдилар.

Инсон умри бунчалар қисқа,
Йўл тугалмай, қайтилар изга!
Сиз йиғламанг, жудо бўлган — биз,
Кўз ёшлари ярашгай бизга.

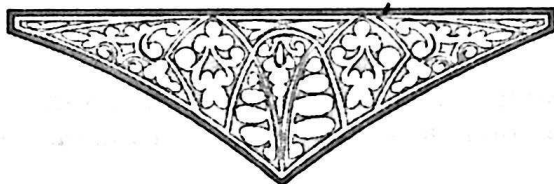
Соғ-омонки ўғил-қизингиз,
Ёруғ бўлгай доғм юзингиз.
Онажоним ёстикларидан
Келар эмиш ҳамон исингиз.

Гарчи йўксиз тўйларимизда,
Яшанг орзу-ўйларимизда.
Ўчмас асло сиз ёққан чирок
Соғинч тўла уйларимизда.

Инсон умри бунчалар қисқа,
Йўл тугалмай, қайтилар изга.
Сиз йиғламанг, жудо бўлган — биз,
Кўз ёшлари ярашгай бизга.

2001

ДОСТОНЛАР

ТАНОВАР

Дастурхон йиғилди:
Янги чой кирди,
Тўрга терилишди кампирлар хушхол.
Чилдирма киздириб Тўлкиной кирди,
Дўстларин етаклаб она куш мисол.

Шишадай жаранглаб синди сукунат,
Гўёки эшикдан ёғилди кўклам.
Қилолмас хонага кирмоқ учун ҳад
Бу онда камалак тушса-да кўкдан:

Атлас кўйлаklarнинг заррин зиёси,
Қошлар қоралиги, юз кизиллиги,
Тиллар бурролиги, кўзлар ибоси,
Сухбат мавзуининг хилма-хиллиги —

Ақлингни шоширар, кўзинг тиндирар,
Завку ранг кўригин очгандай олам.
Муздай деразага пешона тираб,
Томоша билан банд бир тўп бола ҳам.

Чилдирма қўлма-қўл бўлиб озгина,
Охир топиб олди ўз эгасини.
Бора-бора тинди баҳсу аския,
Тинди енга олмай қўшиқ сасини.

Бир барно даврада кетди йўрғалаб,
Аста қарсиллатиб нозик бармоқни.
Куйда эшиларди эриб юпқа лаб,
Зулфи эслатарди қора ирмоқни.

Ошиқлар юксакда етилган нокка
Етолмаслигини куйларди кизлар.
Лекин, кўнгил узиб, ёрдан йироққа
Кетолмаслигини куйларди кизлар.

Ҳижронда ёнмасанг, севгилинг кадри
Билинмаслигини куйларди қизлар.
Лекин, эгилса-да ҳижронда қадди,
Ялинмаслигини куйларди қизлар.

Кампирлар,
 соллониб ўтса раққоса,
Чайқалар маст бўлиб лутфу хусндан.
Ўғли уйланмаган аёллар эса,
Нигоҳ уриштириб олишар зимдан.

Бугун ташқарида ёз яшнара ажиб,
Яқинда куз келар —
 тўйлар палласи.
Ҳофиз-машшоқларни қолар талашиб
Ўшанда қишлоқнинг ҳар маҳалласи.

Этакни бар уриб сокин марзада,
Дехқон куз хирмонин баҳордан ўйлар.
Муҳаббат ҳеч фасл танламаса-да,
Негадир кузакка қолар кўп тўйлар:

Ҳар ҳолда тўкинлик...
Оқшомлар салқин, —
Ўйинчи қизлар ҳам толиқмас унча.
Шундай орзуларнинг кўксига қалқиб,
Оналар тебранар бугунча.

Ростлаб олмоқ учун сал нафасини
Ноз-фироқ қилганди ёшлар жўрттага,
Кампирлар чувиллаб,
 уй бекасини
Тортиб чиқаришди дарров ўртага.

— Ўзинг қош қоқиб қўй бизга, Шамсixon!
— Ўзингдан ўргансин қизлар ўйинни!
— Бориб қайтгунигча бўзга, Шамсixon,
Соғиниб қоламиз ҳали бўйингни!

Меҳмон амри — вожиб!
Ахир Шамсиби
Дўст сўзин тиллага олади тортиб.
Имтиҳонга тушган ўқувчи каби
Турар у даврада юзлари бўртиб.

Турар забт этгандай дунё томини,
Чилдирма садосин сезмаётгандай,
Хотирани титиб ҳар бир томири
Ёшлик рақсларини эслаётгандай.

Йўк, йўк, енг учидан ёқасигача
Бир тўлқин югуриб ўтгандай бўлди.
Куй ичра тўлғаниб турди-ю пича,
Сўнг йиллар юкини отгандай бўлди.

Қадами гиламдан кўчди беозор,
Ашула бошлади бош эгиб майин.
Мумкиндир сўзларин айламоқ такрор,
Лекин овозини такрорлаш қийин:

— Қора сочим ўсиб қошимга тушди,
Не савдолар менинг бошимга тушди.
Сенинг ишқинг менга қайдан ёпишди,
Танамдан ўт чиқиб, бағрим туташди...

II

Қора соч... қора соч...
Елгага тўлиб,
Тақимда тебранган у сочлар қани?
Кечқурун бўшарди шўрликнинг қўли
Пешинда ўлтирса ювиб-ўргани!

Яхшики қишда ҳам тиниқ чайқалиб,
Ёз тафтин йўқотмас ойна булоқлар.
Йўқса, Шамсixonни бирон дард чалиб,
Ўтиб кетар эди усиз улоқлар.

Тўйда базму ялла қизиган маҳал
Ўртар баъзиларни томоқ ташвиши.
Менга шундайларни эслатар ҳар гал
Кўз очиб,
улоқни кўрмаган киши.

Эҳтимол «ошириб юбординг» дерсиз,
Шубҳа ҳам уйғатар бунча ихлосим.
На чора, қалбимга ҳаётнинг дарси
Шамсixon уққандай сингиши лозим.

Ахир, бир суворий совринга кўшиб,
Олиб кетган бўлса қизнинг тинчини,
Шунда қиз илк бора бесабаб жўшиб,
Илк бор туйган бўлса ишқ севинчини, —

Унинг-чун тулпорлар кўпириб-хорган
Ўша адирлардан азиз жой борми?!
Афзал кўрамиз-ку биз ҳам гулзордан
Ёр-ла учраштирган чакалазорни.

Ўхшар қиз севгиси дорисиз дардга:
Севганин кўлидан шартта тутолмас,
Ёрнинг кўчасидан тунда гузарга
Ишқий ашула ҳам айтиб ўтолмас.

Лекин, дуч келганда, йигит кўзига
Киприк кўтармасдан ўтганларими,
Ё лола сайридан қайтар кезида
Дастрўмол йўқотиб кетганларими,

Буғдой пишиғида чикиб ҳашарга,
Бир қозон тузини татишганими,
Ё ота-оналар бу нозик дардга
Зимдан даво-дармон топишганими,

Хар ҳолда, нимадир сабаб бўлди-ю,
Тўй билан ечилди охир муаммо
(Чоллар калин сўраб очган тортишув
Бу содда ҳисобга кирмайди аммо).

Севги ҳақидаги бамаъни дoston
Тўйнинг таърифи-ла тугар одатда.
Сўнг уйқуга кетар жилмайиб шеърхон,
Тинчир қаҳрамон ҳам яхши соатда.

Афсуски, Шамсixon Мухтори билан
Аввал юролмаган боғлар оралаб,
Арзу дилини ҳам билдиролмаган
Жинчирок ёнида қогоз қоралаб.

«Сариқ саратонда бўлдинг шамсиям,
Қора қаҳратонда шамс эдинг менга»
Деб жўшган қўлбола кўшиғини ҳам
Энди айтиб берар Мухторхон унга.

Уларга висолу севги розини
Кейинроқ буюрган экан-да тақдир.
Майли, тўйгача ҳам севмоқ лозим-у,
Тўйдан сўнг муҳаббат кўпроқ керакдир.

III

Мана, муздаккина ойнинг зиёси
Япроқлар қатидан сизиб-тўкилар.
Шундай сукунатда кўнгил дунёси
Бир оддий китобдай очиб ўқилар.

Ёшликда анҳорга йиқилганидан
Куёш тутилганда қўрққанигача,
Севганин кўрганда қоқилганидан
Умид-ла иморат қурганигача,

Ҳали сўрмай туриб ёрининг дилин,
Ёмон назарлардан рашк қилганин ҳам
Сўйлар энди ошкор куёв ва келин,
Тун чоғи шийпонда ёнбошлаб хуррам.

Тўғриси, Шамсixon сайрарди кўпроқ,
Гапиргани билан битмасди гапи.
Куёв-чи, бош чайқаб соларди кулоқ,
Тилига худди тош боғлаган каби.

Бу тартиб бузилди фақат бир марта, —
Шунда ҳам ҳар сўзга туртиниб-қайтиб,
Гўдаклик чоғида аллақайларда
Саргардон кезганин берганди айтиб:

Кўзининг ўнгида интиҳосиз сув,
Дунё тугаганди шу ерда гўё.
Билмас аниғини, Ҳазармиди бу,
Қора денгизмиди, Оролмиди ё?!

У, кема тўхтар жой теварагида
Сут ранг чағалайлар кўтариб чуввос,
Сувдаги қутқарув чамбарагидай
Тинмай чарх урганин эслайди холос.

Яна у, бирорта эрмак қидириб
Соҳилга йиғилган хушёрлар, мастлар

Хушбўй ва момикдай нонни синдириб,
Қушларга ирғитиб турганин эслар.

Чағалай «чағ-чағ»и ҳаволаб бирдан,
Илдамроқ айланар жонли доира.
Тамшанар баъзи бир томошабинлар
Ичга сиғдиrolмай завқини сира.

Ахир одам зоти — минг қатли жумбоқ,
Ўзича тушунар ҳар ким парвозни.
Бир қушга ҳукмини ўтказиб ногоҳ
Ўз буюқлигини туйганлар озми?!

Мухтор-чи?
Отасин этагин ушлаб,
Изтироб ичида боқар осмонга:
Каптардай ақлли, хушбичим қушлар
Отилган ўқ мисол ташланиб нонга,

Бир-бирин чўкилаб чирқирар экан,
Бир увок устида қизир экан жанг,
Давра тобора тез чарх урар экан,
Турадди соҳилда бўлиб хангу манг.

Мардикор отаси бурда нон истаб
Тентиб юрмаганда диёрма-диёр,
Бу гўзал парвознинг туб маъносига
Гўдак бермас эди балки эътибор.

Ўша шўр соҳилни эсласа ҳамон
Мухторжон қуношар қалби тилиниб.
Гапга солгани-чун бўлиб пушаймон,
Келинчак юпатар ёрин ялиниб.

Хотирадан беғиб қўз юмса Мухтор,
Тўғиб ўлтирар у ой шуъласини.
Шунда ҳам севгани хўрсинса бедор,
Бошларди севимли ашуласини:

— Ака, баландларга чиққим келади,
Елканга бош қўйсам, уйқим келади.
Уйқимнинг келиши айни намозшом,
Намозшом бўлмаса, қўнглим паришон...

IV

Лекин қўшиқдаги ҳамма нарса ҳам
Насиб бўлавермас тирик одамга.
Қуёшга кўз ташлаб вақт ўлчар одам,
Қуёш қараб турмас бизнинг қадамга.

Шамсиной эди у.
Бугун Шамсиби.
Тўққиз фарзанд кўрди, —
Тириклари бу!
Хар ўғил, қизи-ла эгизак каби,
Бирга туғиларди ташвиш ва орзу.

Адхаму Акрами, Аброру Барчин,
Акбару Турсуной, Ҳасан-Ҳусани,
Кенжа Тўлкинойи

ҳамда барчасин
Шодлигу ғашлиги, ясан-тусани...

Шуларни асрай деб офтобдан, қордан,
У қанча юрукқа юролмай қолди.
Табиат борлиққа сочиб юборган
Қанча бўёқларни кўролмай қолди.

Кошкийди уларнинг дарди, хоҳиши
Қолиб кетган бўлса ёшлиги билан:
Ногоҳ оғриб қолар бирининг тиши,
Бири келишолмас бошлиғи билан.

Бугун парёстикда яйраш ўрнига
Она тугун тугар чекиб хавотир,
Суянчиқ бўлиш-чун Аброр ўғлига,
У Қарши чўлига отланаётир.

Бошига не қайғу тушганин Аброр
Ёзса ҳам майлийди очик-ёруғроқ,
Узуқ-юлуқ сўзлар: «Бундан кетгим бор...
Хайронман... ва лекин...
Зерикдим... бироқ...»

Она етиб борар,
Аммо шошилиб
Ўғлининг юзига сочмас гинасин.

Эртадан кечгача насихат қилиб,
Қоқиб ҳам олмагай унинг миясин.

Ахир қад тиклатмас,
Йиқитар чўкиб
Тилдан ўк сингари учиб чикқан дўқ.
Насихат эшитиб, мақола ўкиб
Ақлли бўлишдан қийин иш ҳам йўқ.

Она етиб борар,
Совғасин дарҳол
Тўкар фарзандининг дастурхонига.
Сўнг қўни-қўшнидан сўраб чиқар ҳол,
Дўмбок набирасин олиб ёнига.

Келин увра кесса, она доғлар ёғ,
Ё тугма қадайдди, ёстик ямайди.
Ўғил ҳам унутар ҳасратин гўё,
Она ҳам ўзича гап кавламайди.

Фақат ҳайрон бўлар...
Билмас Шамсихон
Она очиб киргач фарзанд эшигин,
Фарзанд юрагига улкан бир ишонч,
Мовий мусаффолик кириб келишин.

Дарвоқе, ҳали бор бир-икки ҳафта
Бундай воқеалар содир бўлгунча.
Дам-бадам тишлари ёниб садафдай,
Шамсихон даврада куйлар бугунча.

Эртага ўғлига айтажак гапи
Ҳозирдан дилига қулғула солмас.
Оналар меҳрини, докладчи каби,
Аввалдан қоғозга тушириб олмас.

V

Санъат ҳисобланар чилдирма чертиш,
Чилдирманинг ўзи соддадир бироқ:
Лўли чекичлаган жўнгина гардиш,
Эчки териси-ю, бир кафт шилдирик...

Лекин, тилга киргач шу оддий нарса,
Қизларнинг уйқуси учиб кетаркан,

Бодини унутган камширлар эса
Ўрнидан оккушдай кўчиб кетаркан,

Дилимга ташлаймна аста кўз қирин,
Қайдандир ниш урар ғашлик ва ҳадик:
Хизмат қилдимикин менинг ҳам шеърим
Элга битта эчки терисичалик?

Қаранг Шамсибига,
Қаранг яхшироқ
Қаддининг ипакдай эшилишига,
Қошлари,
дам-бадам қилгандай фирок,
Бир-биридан ажраб-қўшилишига!

Тутиб турган каби ойни авайлаб,
Қулоғи остига қўяр бир кафтин.
Иккинчи қўл эса, меҳмонни сийлаб,
Тўлғаниб-тўлғаниб улашар тафтин.

Ўчоқ тепасида ёки эгатда
«Хорманг» деб ўтганмиз унга неча бор.
«Ҳеч кимдан дам емас оғир меҳнатда»
Деб уни мактаймиз кунда неча бор.

Аммо, ниманингдир хаёлин суриб,
Борлиққа туманли бокқанда кўзи,
Писанда қиламиз лаб ялаб туриб:
«Асли шунақа-да хотинлар ўзи!»

«Тановар» тўлқини қайнаган чоғда
Ташвишлар,
каттиқроқ бўлса-да тошдан,
Ёмғирда ивиган қоғоз қалпоқдай
Ҳилвираб тупроққа тўкилди бошдан.

Бўйнига осилган ҳорғинлик дарҳол
Узилган маржондай кетди тирқираб.
Қиндан озод бўлган пок шамшир мисол,
Даврада қалб ўзи қолди ярқираб.

Салмоғин йўқотди, йўқотди рангин
Ёшлик ва кексалик деган тушунча.
Даврада жўшарди қўшиқ оҳангги
Ва юрак аталмиш қонталаш гунча:

— Ака, сой бўйига солманг иморат,
Бировнинг ёрини олманг омонат.
Бировнинг ёрини олиб омонат,
Ўйнолмай, кулолмай бўлманг хижолат, —

Дея кифт қоққанда нуроний она
Таажжуб қилмангиз шунинг учун ҳам.
Унутиши мумкин ўзин бир онга,
Аммо бир умрини унутмас одам.

— Менинг ёрим ёрлар ичра ягона,
Ёргинамга кўз солмасин бегона.
Қош қоқсангиз мунча куяр ёрингиз,
Чидамас ёрга папирос чекиш баҳона, —

Дея гулхан каби ловуллаб кетса
Тўққизта фарзанднинг онаси бехос,
Эпсангиз қотмасин, чақчайманг бетга,
Ахир навбаҳордан униб чиқар ёз...

Йўлу йўналишин,
 ногоҳ чайқалиб,
Адаштириб қўйди вақтнинг оқими.
Даврада айланар ҳимоясиз қалб, —
Хизматкор тутмаган ҳаёт ҳокими!

Бир қалбки,..
Қалб эмас, лағча меҳр у,
Нурин сочаверар миннат қилмасдан,
Қанча-қанча кўзга ёғду ва орзу
Пайванд этганини ўзи билмасдан.

Ҳар ҳолда чеки бор одамзод умрин,
Елкалар чўқар-у, лекин қалб чўкмас.
Чўғ каби кимгадир бахш этиб қўрин
Юзини кул босса, қайғу ҳам чекмас.

Ёдингизда бордир болалик кезлар
Ва гоҳо онанинг ниқтов бериши...
Бунинг-чун юракни айбланманг, дўстлар,
Бу — юрак ёпинган қалқоннинг иши.

Сизни қизиқтирса нақдина юрак
Қаранг Шамсихонга,

Қаранг яхшироқ.
Оғир чайқалса-да дардли куй бирдак,
Сўзидан дуд бўлиб кўтарилмас оқ.

Балки ана шунга қилиб ишора,
«Дарди йўқ экан-да» деб ҳам айтарсиз.
Ойнинг ўн беши оқ, ўн беши қора,
Юрак ҳам бўлмайди қувончсиз, дардсиз.

VI

Кулоғи устига силаб-ётқизиб
Тараган эмасди ҳали гажжагин.
Аммо жигар-бағри кетарди сизиб,
Тиндира олмасдан тўрт бола жағин.

Эри болаларин овутган чоғлар
Гоҳида йилт этиб қолади тушда.
Чойхоналар сокин, мудрайди боғлар,
«Йигитман» деганлар бари урушда.

Қизлар кўз тутишар баҳорга доим:
Орзулар уйғонар, уйғонар тупроқ.
Лекин уруш йили кўкламга ҳеч ким
Интизор бўлмаган онадан кўпроқ.

— Қадим-қадимда ҳам кўп жанггу жадал
Кўкламда тугаган, — дерди кексалар.
Кўкламда зарурмас қиммат поябзал,
Кўкламда осонроқ қайнар декчалар.

Ялпизлар ялтирар сойнинг лабида
Мадху сано тинглаб асаларидан.
Ун-пун қолган бўлса хумнинг тубида,
Қийинмас кўк сомса масаласи ҳам.

Тутлар шира йиғар тун-кун тинмасдан,
Энди ширинликдан зорикмас киши.
Қанду шакар эса, муҳри синмасдан,
Урушдагиларга етгани яхши.

Ямоқ тушди ҳатто кетмонга бугун,
Гугурт ҳам ҳисоби билан чақилар.
Ният фақат битта: ўқ-дори учун
Қийналиб қолмасин урушдагилар.

Йўкчилик, айрилиқ, соғинч аламин
Меҳнатдан оларди эркагу аёл.
Ўқи атрофида айланар замин,
Уруш атрофида айланар ҳаёт.

...Бурканмасдан туриб уфқлар нурга,
Дала йўлларида бўларди Шамси.
Чап қўлда кенжаси чайқалар мудраб,
Ўнг қўлда — оқ эчки боғлиқ арғамчи.

Дехконлар мағрур халқ.
Қолса ҳамки оч,
Номард қозонидан емайди таом.
Лекин, кетмон каби ҳар кун эгиб бош,
Ҳар туп гўзасига беради салом.

Тупроққа тикилиб одамлар ўйчан,
Борар япроқларни бармоқ-ла тараб,
Кўзини кўтармас,
Ахир ер билан
Суҳбат қуриб бўлмас осмонга қараб.

Унинг арзин тинглар сувлар эгатда,
Унга арз-ҳолини айтар илдизлар.
Гўза томирида оққан шарбатдай
Пинҳона жўшади кўнгилда ҳислар.

Ерни пармалаган чигитлар ниши,
Даланинг ўзгарган хуснига қараб,
Шоналар кизариб жувонланиши
Ҳамда кўсакларнинг вазнига қараб

Кун ва фаслларни қилар у ҳисоб,
Аммо бўлаверар негадир хумор,
Ҳатто энг гўзал ва мукамал китоб
Шоирнинг фикрига келган каби тор.

Офтоб ғарб уфкига ёйганда безак,
Яна тушар эди Шамсixon йўлга,
Эчкисига ортиб бир боғлам печак,
Қушдек кенжатоин олиб чап қўлга.

Кўркем зил тераклар икки томонда
Фахрий қоровулдай турар тизилиб.

Таъзим қилган каби тутлар деҳқонга,
Девор рахнасида боқар қисилиб.

Чумчуқлар галаси чуғурлаб тинмай,
Чарчаган онага «ҳорманг» дер гўё.
Етиб олсин дея уни қоқилмай,
Ой ҳам соча бошлар қишлоққа зиё.

Хаёт уйғонади уйларда дархол,
Мўрилар устида буралар тутун.
Кўз ёрди шекилли бирорта аёл,
Кимдир ёра бошлар бемахал ўтин.

Аммо, нур кўринмас баъзи дарчада,
Ҳовли юзида ҳам йўқдир ҳаракат.
Кўпдан очилмаган эшик дарзида
Фақат сал оқариб турар «қора хат».

Қайларда қолдийкин уй эгаси, а?
Жангга кетганмикин ўғлин сўроқлаб?
Сирдарё бўйига, Фарҳод ГЭСига
Жўнаворганмикин белини боғлаб?

Қитъанинг ярмига жангчилар қони
Халқоб-халқоб бўлиб тўкилар эди.
Айни шу паллада Фарҳод тўғони,
Мирзачўл канали туғилар эди.

Нафас олдирмаслик йўлин излайди
Душман мудофаа чизигин ғажиб.
Айни шу паллада чигит ташлайди
Деҳқон қир тагидан янги ер очиб.

Окопда ёш жангчи талашади жон
Умидин узолмай висолдан, ёрдан.
Айни шу паллада мўйсафид деҳқон
Бир жуфт кўчат олиб қайтар бозордан.

Одамзод япрокдай қоларди сўлиб,
Бўлмасди инсондан арзонроқ нарса
Фақат ўлим билан овора бўлиб,
Яшаш —

яратишни ёддан чиқарса!

Яратиш деган сўз курук садомас,
Пай билан тупрокнинг тўкинишидир,
Тер эмиб етилган нонга садокат,
Миянинг мушт бўлиб тугилишидир.

Менинг сўзларимга қилсангиз гумон,
Қахрамоним гувоҳ бўлиши мумкин...
Мана, етиб келди уйга Шамсихон,
«Ширк» этиб тушди-ю, чайқалди зулфин.

Сувни хол-хол сепиб, ховли супурди
Фингший бошлагунча ўчоқда қумфон.
Кейин икки коса сут соғиб кирди,
Болаларин қилди кўрпага «гумдон».

Кейин тоғорани қўйиб ўртага,
Буйдалаб-буйдалаб қорди у хамир,
Сўнг бурчакка суриб ёнди кўрпача,
Аста кўпчиб қолар тонггача, ахир!

Боғларда қушлар ҳам чарчади қуйлаб,
Радио, сўнгги бор авжланиб, тинди.
Дуварақларининг уст-бошини ўйлаб,
Игна-ип олар у қўлига энди.

Вакт гўё ухларди қоришиб тунга,
Фақат сокинлик ва умр оқарди.
Бу маҳал урушни бедор хотинга
Фақат эслатолар айрилик дарди.

Кейин киприклари туташди беҳол,
Ипи қўлдан тушди хаёлдай тўзғиб.
Уйғониб қолмаса боласи беҳос,
Хўроз қичқиргунча олади мизғиб.

Сўнг яна ғийқиллар уйнинг эшиги,
Ховлида офтобдай гуркирар тандир.
Оғилда беором депсинар эчки,
Елини тирсиллаб қийнаётгандир.

Бурканмасдан туриб нурга уфқлар,
Дала йўлларида бўлар Шамсихон.
Икки томонида терақлар ухлар,
Тонгда ўчирилган катор шамсимон.

Шундай давом этар кунлар окиши,
Бир рангда кўринар боқсанг йироқдан.
Такрор ўқий қолсин қизиққан киши
Шу бобни юз сатр юқориоқдан.

Даладан — ҳовлига,
Уйдан — далага...
Ўз-ўзингни қичаб силкийсан қамчи...
Битта манзара-ю, битта малака...
Чаккасин чангаллар ниҳоят Шамси:

— Умримни не қилдим,
Не бўлдим ўзим,
Нахотки айландим қўшчи ҳўкизга?
Ҳаёт ўзи шуми,
Кўрми ё кўзим,
Ё қалбим лоқайдми жилвага, ҳисга?

Ўфилларим етар куёв ёшига,
Яқинда қизим ҳам бўй етиб қолар.
Фақат меҳнатимга, нону ошимга
Раҳмат дейишарми ўшанда улар?

Бир жуфт оёқ бердим, бир жуфт қўл бердим,
Аммо дилларига зиё солдимми?
Ҳаёт тўлқинига кир, деб йўл бердим
Ва лекин яшашга ўргатолдимми?

Она қўй изидан юради қўзи,
Келажак қўлимга тутқизмиш жилов.
Гўзаллик нелигин билмаса ўзи,
Гўзаллик ярата олурми биров?

Мени уйғотишга тополмай илож,
Ўқиниб тургандир эҳтимол олам.
Ахир, туғилмаса бахтга эҳтиёж,
Куйиб-ёнмайди-да бахт излаб одам!

Эй юрак, шамолдай ўқир чайқалиб,
Ювиб кет кўзимнинг пардаларини.
Инсондай яшашни хоҳлайман ҳали,
Сипқориб офтобнинг зарраларини.

Кулиб хайрлашайлик,
Гинани кўйинг,
Сиздан миннатдорман, ўтган йилларим!
Қани, кўлни беринг, шиппакни кийинг,
Кенгликка чиқайлик, қиз-ўғилларим!

VII

Харорат йиғиш-чун кўкка тutilган
Дехқон ховучига ўхшарди водий.
Бағрига минг йиллик нақш битилган,
Бир боқсанг — мураккаб,
Бир боқсанг — оддий.

Меҳмонга келса-ю бирорта рассом,
Саҳарда уйқудан туролмай қолса,
Қул ранггина булбул қидириб илҳом
Ўлзорга кирганин кўролмай қолса,

Тунда чопқилларкан ариқларда сув,
У қора мавжларга бoқмаса ҳайрон,
Унга чошгоҳ чоғи бўлмаса кўзгу
Кўзада кўкимтир чайқалган айрон,

Қировни фарқ этмай шира доғидан,
Куй тинглаб ўтсаю пахтазор бўйлаб,
Беўхшов буралган ўрик шохидан
Най ҳам ясалишин кўрмаса ўйлаб,

Ёки бежамаса қўлу оёғин
Ўза гулларининг ним сариқ гарди,
Фақат, фақатгина яшил бўёғин
Ишлатиб-ишлатиб уйга қайтарди.

Босиб турганидай елкани ҳар дам
Неча ўн қаватли ҳаво устунни,
Яшиллик кучганди ҳақиқатан ҳам
Нозу назокатли ернинг устини.

Эҳтимол туну кун тинмасдан дуди,
Маъдан чайнаса-да ўйнаб басма-бас,
Дунёнинг жамики кимё заводи
Бунча яшил рангни ишлаб беролмас.

Хали чўққисига кийикдан ўзга
Тирик жон чиқмаган қурама тоғлар
Дилкаш ота янглиғ чўкканча тизга,
Ям-яшил водийни қучиб ардоқлар.

Яйдоқ тупроқ аро сирғанар тиглар,
Чекиниб йўл берар яшилликка чўл.
Кенгликка уланар янги кенгликлар,
Анҳорлар ариқча туғар йўлма-йўл.

Бўфилган сатрни дадил ўчириб,
Устига янгисин ёзгандай шоир,
Дехқонлар увотдан тутни кўчириб,
Кенгроқ майдонларга ўтқазаётир.

Катта хўжаликка бирлашиб барча,
Олганидан бери колхозчи деб ном,
Оғир кунларда-ю, енгил кунларда
Кенгликка интилиш этади давом.

Нафасни ростлайлик бир нафас қўниб
Адир ва пахтазор туташган жойга.
Силжиб бораётган асфальтдай ёниб,
Канал тўлкинлари ўйнайди пойга.

Кўз узмай турсангиз, жўшиб дам-бадам,
Тўлкинлар хаёлни кетади судраб.
Қўп яхши онларни эслайди одам,
Ўтказмаган бўлса умрини мудраб.

VIII

Чамбаракка солиб иссиқ чиннини,
Бу ерга қатнарни ҳар кун Шамсixon.
Кутиб олар эди Мухторжон уни
Кетмонга суяниб,
Чайир, камсухан.

Артиб қўяр аёл ёрининг терин
Атайлаб келтирган тоза сочиқда.
Сўнг, ичиб бўлгунча шўрвани эри,
Термилиб ўлтирар дағал ажриқда.

Бошланиб кетади бир оздан кейин
Улкан қурилишнинг қасир-қусури.

Ловуллаб акс этар, мисоли куюн,
Кетмонлар юзида офтобнинг нури.

Чанг ўрар атрофни худди ок парда,
Бўйинни чанг чимчир,
Кўзу қошда чанг.
Тўзон орасида —
фаришталардай —
Замбил кўтарганлар кўринар аранг.

Вақтни кувган каби шошар қурувчи,
Парракдай айланар оқшом ва сахар:
Бут бўлиб каналнинг сўнгги қаричи,
Лента кесилишин кутар далалар.

Хукмин ўтказолмас ҳеч қачон чарчоқ,
Буйруқ бериб турса сенга виждонинг.
Участканг устига тиколсанг байроқ,
Мукаррамахон ҳам бўлар меҳмонинг!

Келар карнайчилар чангга беланиб,
Бокмас ўпкасининг ҳарсиллашига.
Ногора садоси кетар уланиб
Раққоса бармоғин қарсиллашига.

Лунжини шишириб олти сурнайчи
Саф тортиб одимлар давра четидан.
Тобора авжланар чапаклар мавжи,
«Тановар» бошланар «Гулёр» кетидан.

Машъала бош чайқаб, липиллаб қолар,
Юзлаб кўкраклардан кўчса қийкирик.
Раққоса қўнсин, деб чапанироқлар
Пешонадан ечиб, ёзишар қийиқ.

Чўғ каби тилади раққоса тунни,
Ёлғиз у яшайди ҳар бир юракда.
Ўн еттида дейди эркаклар уни,
Йигирма тўртларда бўлса керак-да!

Томоша элитди Мухторни чиндан,
Қарсак уравериб қўли каварди.
Шўрлик Шамси эса рашк қилишни ҳам,
Фурурланишни ҳам билмай қарарди.

Кўзлар таслим бугун инсон ҳуснига,
Шунчалар бўлурми одамзод лобар!
Мангу чапқаб ётган тупроқ устида
«Тановар» янгради, кўҳна «Тановар».

Не учун курувчи кечиб роҳатдан,
Аёзда дилдираб, офтобда эриб,
Ҳатто вақт ўғирлаб тушки овқатдан,
Ўз ширин жонини жабборга бериб,

Шу оддий кўшиқни бир тинглаш учун
Завқу золлик билан ёнди — курашди?
Ё ҳамтомирмикин бугунги ҳужум
Ва тарихга тенгдош санъатнинг гашти?!

«Тановар» — вазмин куй,
Неча асрлаб
Дилдан кечган дардлар мужассам унда.
Лекин, фақатгина дардда бўлса гап,
Одамлар орзиқиб кутмасди унча.

Фақат дардда, десак, бу куйнинг сири,
Фақат оғир дамда этилса у ёд,
Оламда хурсандлик кўпайган сари
Унинг бозори ҳам бўларди косод.

Кадр тополмасди эл ичида у,
Бахш ҳам этолмасди ҳеч кимга ханда
Қай бир пардасида энг шаффоф туйғу —
Ҳаётга муҳаббат яшамаганда.

Ҳаётга муҳаббат!
Шу олий ҳисни
Туюб турмаганда тирик жон ҳар дам,
Умидсизлик енгиб иродамизни,
Йўқ бўлиб кетарди кўшиқ ҳам, халқ ҳам.

Халқ эса — барҳаёт,
Қоядир қадди,
Эккан ниҳоллари кирар амалга.
Шамсixon шуларни ўйлаб, боқарди
Оёғи остида ётган каналга.

Томири соҳилни чирмаб-тишлаган
Толлар дер: «Хуш кўрдик дала қизини!»

Афсуски, бу толлар эшитишмаган
Охунбобоевнинг аскиясини.

Майли, толлар бугун унинг ўрнига
Шамсихон қўшиғин тинглай қолишсин;
Тўлқинлар талпиниб инсон қўнглига,
Бир оз чанқоқларин босиб олишсин:

— Қишлоғинг сойига тушди узугим,
Қачон келар экан кўзи сузугим?!
Келса кела қолсин кўзи сузугим,
Унинг садоғаси тилло узугим...

IX

Хамон жарангларди ўша сатрлар
Шамсиби уйини нурдай тўлдириб.
Юраклар кўкракка сиғмай патиллар,
Кампирлар елпинар тўрда ўлтириб.

Ўз кадр-қимматин билган одамлар
Шундай ўлтириши мумкиндир фақат.
Бу онда ҳеч қандай афсуслар, ғамлар
Қилолмас хонага кирмоқ учун ҳад.

Йўл ва тақдирлари қошдай туташган
Азизлар бу ерда бўлишганди жам.
Ўзлари яратиб, кафтда тутишган
Ҳаёт лаззатини кўришар баҳам.

Шамсихон қўшиғин тугатар,
Аммо
Ҳали сўнги сўзин айтганича йўқ,
Томга чиққани йўқ ҳали Ой ҳатто,
Эри чойхонадан қайтганича йўқ.

Кузатув дамларин чўзмокни ўйлаб,
Куй каби оҳиста оқар эди тун.
Остонада эса чекиб турар саф
Совғалар туғилган уч-тўртта тугун.

1965.

СОТВОЛДИДАН САЛОМ

Мулла билганини ўқийди.

Мақол.

Курка чўчиганни чўқийди.

Мақол эмас.

Қолиб кетди ортда баҳор,
Кунлар кизиб, узайди.
Кўнгил қурғур яна бедор,
Далаларни тусайди.
Нетай, дўстлар, «хайё-хайт» деб
Йўлга бўлдим равона.
Асли мақсад саёҳатдир,
Достон ёзиш — баҳона.
Автобусга чиқиб олдим,
Кучим бор-да билакда!
Беш-ўн минут туриб қолдим
Нафас ростлаб йўлакда.
«Асаб»га «йўл азоби»ни
Қилиб турсам кофия.
— Ўлтиринг, — деб бир чол мени
Таклиф этди қопига.
Ох, ох, мундоқ бўлипти гап!
Паркудан ҳам аълороқ!
Бир вақт боқсам, шаҳар тугаб,
Бошланибди дала-боғ.
Бир мен эмас, бошқалар ҳам
Аста-аста жойлашди.
Галва-говур топди барҳам
Ва бошланди йўл гашти.
Атроф — яшил, осмон — мовий,
Юзлар эса қип-қизил.
Ҳа, автобус ёзда гоҳи
Исиб кетар беҳазил.
Деразадан кирса шамол,
Жонинг бир оз яйрайди.

Ўзини ўнглаб, ҳалиги чол
 Менга зимдан қарайди.
 — Э-э, — бурилар мен томонга, —
 Э-э, йўл бўлсин?
 — Йўл бўлгай...
 — Узоққами?
 — Гулкўрғонга.
 — Гуллаб кетинг гўл бўлмай,
 Нега дарров айтмадингиз,
 Жой берардик тўрроқдан.
 Гулкурғонда меҳмон азиз,
 Бизлар ўша қишлоқдан.
 Яна бир гап сўрай сиздан,
 Лекин айбга қўшмайсиз:
 Кўзойнагу папкангиздан,
 Э-э, мухбирга ўхшайсиз?!
 Қуриб кетсин менинг жағим,
 Қопти яна битта гап:
 Келаётган бўлманг тағин
 Сотволдини сўроқлаб?
 «Ҳа, тўғри» деб қўя қолдим,
 Кесиб чолнинг сўзини.
 Шу пайт барча эркак, хотин
 Менга тикди кўзини.
 Ачингандай боқар биров,
 Пармаларди бир нигоҳ.
 Тушунолмас экан дарров
 Киши энг жўн сирни гоҳ.
 Мен ҳам оддий бир одамман,
 Ўлтирибман бўлиб лол.
 Халос этиб мени ғамдан,
 Яна тилга кирди чол:
 — Сотволдини эшитгансиз,
 Қўрмагансиз ҳар қалай.
 Хушёр бўлинг танишсангиз,
 Қилиғи бор бир талай.
 Э-э, бир куни қайтиб қирдан,
 Девдай ухлаб ётардим.
 Тақиллади эшик бирдан,
 Зўрға бошни кўтардим.
 Қуяр эди ёмғир ҳамон,
 Чиқиб бордим ғулдираб.
 Эшик очсам, Сотволдижон
 Турибдилар мўлтираб.

«О, отажон, бормисиз!» деб
Осилди у бўйнимга
Оёғимга балчик суртиб,
Сув тўлдириб қўйнимга:
«Раҳмат сиздай оталарга!»
— Кайфинг зўр-ку! Нар и бор...
«Хув анави ходаларга
Бўлиб келдим харидор!»
— Тунда савдо бўлмас, дайди,
Эртароқ кел эртага...
Мен «э-э» десам, у «бе-е» дейди
Туриб олиб ўртага.
Ёмғирни у тўфон дерди,
Тунни эса жаҳаннам!
Ёмғирмиди, чин ёшмиди
Кипригига қўнган нам?
Баъзи бадмаст шилқим каби
Қилмасди у ош талаб.
Ростга ўхшаб қолди гапи,
Ҳа, бу энди бошқа гап.
Дарҳақиқат, хув нарида
Бир машина гувиллар.
Қўкламнинг нам кунларида
Қўприк деган савиллар,
Биласиз-ку, зўрға турар
Қурт кемирган тиш каби.
Қоронғуда «тўр»га тушар
Машина ҳам қуш каби.
«Ҳа, ака» ё «ҳо, катта» деб
Юрар эди Сотволди.
Лойга ботиб, «жон, ота» деб
Турар энди Сотволди.
Ким бизларга бўлар ҳакам,
Туя қилса нонимни?

«Эртагаёқ қайтармасам,
Бошқа қўйинг номимни!»

— Қуриб кетсин қарзу қурзинг,
Яшай қолай ғалвасиз...

«Бешта хода бериб туринг,
Ўнта қилиб оласиз!»

Юмшагандай бўлди юрак,
Сир бермадим мен бироқ.

Ахир, хода унга керак,
Ялинсин-да яхшироқ.

«Розимисиз ўттизтага?
Элликтаёқ берайин!..»

Шундай дегач у шумтака,
«Хўп» дебман мен бетайин.
Машинани баланд-пастдан
Эсон-омон ўтказиб,
Чигитини ивитмасдан
Даласига етказиб,
Жимиб кетди у негадир,
Бир кун кутдим,
Бир ҳафта...
Излаб топдим уни охир
Этактепа тарафда.

— Зўр йигитлар, — дедим унга, —
Баланд тутар ҳурматин.
Доғ тушириб обрўйингга,
Қарздор бўлиб юрагин...

Ажабланган каби бокди
Кўзларимга Сотволди:
«Кириб кўринг аввал боғни,
Кейин сўйланг» деб қолди.
Ёқасидан ушлаб олдим,
Бошлаб келдим боғимга
Ва, кўрсамки,..
Туриб қолдим
Қоврилиб ўз ёғимга:
Э, элликта... хода эмас...
Э-эллик кўчат э-экилган...
У мастмиди?
Менмидим маст??
Сенми мени гел қилган???
Исқирт, — дейман бармоқ яниб,
Кулиб дер у: «Ҳотамсиз!»
— Ҳе, отангни! — дейман ёниб,
Кулиб дер у: «Отамсиз!»

Бўлдингиз-ку ахир рози
«Эллик таёқ» деганда.
Уф, чолларнинг ноз-фироғи
Ширин бўлар экан-да!»
Шундай дегач, жўнаворди
Бўйин товлаб қарзидан.
Эртасига кириб бордим
Идорага арз билан.
Кирсам, мажлис.
Тинглашарди
Сотволдини катталар;
Мени кўриб бир оқарди,
Бир қизарди баччағар.
Ўнглаб олди сўнгра ўзин,
Сўзни қия бошлади:
«Кексаларга ўқир таҳсин
Қишлоғимиз ёшлари!
Ана, келди энг мухтарам,
Энг тадбиркор кишимиз!
Шу отахон бергач ёрдам,
Аъло бўлди ишимиз!
Унинг ўзи излаб-топиб
Менга хода бермаса,
Лойда ётиб, шамдек котиб,
Қилар эдим кўп «маза»!
Бизга, шулар бўлса омон,
Бошин эгар зўр тоғлар!
Сизга, бобой, шараф ва шон!
Табриклайлик, ўртоқлар!»

Бўлди қарсак, бўлди кий-чув,
Бало экан, не дердим...
У томоша кўрсатди-ю,
Саломини мен бердим.
Шундан бери юрак савил
Уни кўрсам титрайди.
Ўтиб кетди шунча ой-йил,
Ярам хануз битмайди.

... Йўловчилар қаҳ-қаҳ урар
Чолдан зарра ҳайикмай.
Машинамиз учиб борар
Сал чайқалиб қайикдай.
Кейин гапга уланди гап,
Ҳикояга ҳикоя.

Сотволдини кимдир булғаб,
Кимдир қилди ҳимоя.
Қўшни жувон икки тутам
Сочин силаб жилмайди:
— Бу дунёда ҳамманинг ҳам
Қўнглин олиб бўлмайди.
Бировларни иситган чўғ
Бировларга бермас тафт.
Сотволдининг баҳоси йўқ,
Фақат... бир оз серҳасрат.
Ўтган йили мисоли шер
Бошин уриб ҳар ёнга,
Гектаридан қирқ беш центнер
Пахта тўқди хирмонга.
«Эритиш»ни мақсад қилиб,
Кириб бордик кекса-ёш.
Кутиб олди ҳасрат қилиб.
Қозон — сувда, кўзда — ёш.
«Ўрлик қилдим, — дерди қақшаб, —
Беролмадим эликдан!»

Гапга тўйиб,
Томоқ қақраб,
Қайтавердик эшикдан.

— Бу ҳолва-ку, — дея гапга
Бошқа аёл қўшилар. —
Қишлоқдаги кавши катта,
Қўнгли яқин кишилар
Бир кун унинг яна ўғил
Қўрганини эшитиб,
Босишибди дарҳол уйин
Маслаҳатни пишитиб.
Сотволдининг хотинини
Мен ҳам йўқлаб киргандим,
Меҳмон кутиш «қонун»ини
Ўша ерда ўргандим.
Басма-басга мактай кетди
Чақалокни ҳар меҳмон:
— Мунча ширин!
— Мунча миқти!
— Паҳлавон денг, паҳлавон!
— Кафтин очди, беринг қошиқ!
— Йўқ, ошиқ бер, Ризамат!

— Отасидаай кўли очик
Бўларкан-да азамат!
— Сотволди бир ошиқ учун
Кўй сўяди!
— Кўрамиз!
— От сўйса ҳам арзир бугун!
— Яшаворсин жўрамиз!

Ўшанда ҳам Сотволдининг
Титрамади бир мўйи.
Ўша эски хиринг-хиринг,
Ўша эски хиргўйи:
«Ўғлим дуруст... маъкул жуда,
Ярашмас тил тегизсак...
Аммо созроқ бўларди-да
Туғилганда эгизак...
Ана унда палов, коньяк
Ярашарди ўртага.
Қани, чойдан жиндак-жиндак...
Ким талабгор шўрвага?»

Сўнг у ҳозир гўштга тўйган
Ошхўрдай тиш кавлади.
Қочиб чикдим бошқа уйга,
Юзим бўлиб лавлаги.
Орадан сал ўтмай туриб
Ёпилди-ю эшиклар,
Ҳамма бирдан қах-қах уриб,
Янграб кетди кўшиқлар.
Кўк чой ичиб кайфи ошиб
Кўшиқ айтган одамни
Кўрмагандим мен кўз очиб,
Ушлаб қолдим ёқамни...

Ҳамон йўлда сузиб борар
Машинамиз гувиллаб.
Суҳбат эса қизиб борар
Гулхан каби ловиллаб.
— Ҳа, эркалик қилади-да
Ҳадди сиққан кишига.
— О, яшашни билади-да!
— Ҳо, пишиқ ўз ишига!
— Юрса, йўлда қолдирмас из,
Илинмас ҳеч бурнидан.

— Келиб-кетди канча раис,
У жилмади ўрнидан.
— Унга асли анақалар
Бериб қўяр ўз сирин, —
Дея гапга аралашар
Сарғишгина ўспирин. —
Бир анақа бўлган эди
Хув анави баҳорда.
Анақалар келган эди,
Биз ҳам бордик қаторда.
Ундоқланган анҳор бўйин
Андоқлабди чойхона.
Ҳалигидай бўлди ўйин,
Овқат десанг — оҳ, ана!

«Анақавой» «ҳалиги»ни
«Унақа»га уларди,
Сўзлаган ўз ҳазилини
Ўзи тинглаб куларди.
Унинг оғзин пойлай-пойлай
Завку сурур сўнмасин,
Ўзим айтиб бера қолай
Сизга гапнинг лўндасин:

Сайл тугади. Аммо уйга
Қайтолмади Сотволди.
Боғда қолди. Боғбон унга
Юмшоқ қилиб жой солди.
Чарчаган-да! Дарров уни
Уйку тортди комига.
Бир вақт раис муовини
Кириб ётди ёнига.
Ётди-ю, оҳ... Авжда эди
Сотволдининг хурраги.
— Ҳой, томоғинг қакшаб кетди,
Сал мойлаб ол, ғурраки, —
Деб муовин тортқилади
Сотволдининг мўйловин.
Ҳадди сиққан — ҳад қилади!
Муовин-да, муовин!!
— Уйғоқмисан? Ишлатсанг-чи
Карнайни сал авайлаб!
«Тўкилсин деб зангу чанги,
Қаттиқ чалдим атайлаб...»

Уйғоқ экан... Энди хуррак
Тортмаслигин хоҳласанг,
Уни гапга солиш керак,
Кўзин юмса — ҳолинг танг.
Муовинга раис бир гап
Айтган эди ишониб,
Хурракпараст бригадирга
Етказсинми ўшани?!

— Сотволдижон, ишларинг — юз,
Аммо бир кун қарийсан.
Кўкрагингга «Олтин юлдуз»
Тақиб қўйсак, не дейсан?
Биз ҳам — одам! Бизлардан ҳам
Чиксин ахир қаҳрамон!
Курашамиз туриб маҳкам
Қолгунича қатра қон!
Тилинг борми? Раҳмат қани?
Уйғоқмисан?
«Мутлақо!»
— Қани, узат суюнчини!
«Ўзи... йўқ-да ҳеч вақо...»

Бир юлдуз куч тилаб унга,
Кўзин қисар олисда.
Бригадир муовинга
Ўгирилар оҳиста.
Сўнг кафтига тираб ияк,
Сўзлай бошлар у ҳазин:
«Янги костюм олиш керак...
Тешиш керак ёқасин...
Ҳар кун мажлис... Ҳар кун хайъат...
Ғўза ётар ўт босиб...
Котиба қиз чекар заҳмат
Менга ҳар кун ваъз ёзиб...
Қаҳрамон! Кўз тикар дунё,
Шакар сепар яранга.
Аммо лекин... Қаҳрамон! Ҳо!!
Янграшини қаранг-а!
Ё «майли» деб юборайми,
«Майли» дейми? Ёпирай!
Йўқ, совутмай иссиқ жойни,
Тўғрисини гапирай.
Қийналарсан сен ҳам у пайт,
Келолмасдан ёнимга.

Қўй, дўстим, бу шаштингдан қайт,
Жабр қилма жонимга».
Муовин ҳам эмас омиё,
Тиккасига от солди:

— Камтарликми бунинг номи,
Қўркоқликми, Сотволди?
Ўйлайсанми колхозингни,
Ўйлашга ҳам ҳушинг йўқ.
Сен севасан бир ўзингни,
Ўзга билан ишинг йўқ.
Қўлинг ахир эмас қисқа,
Бюрога ҳам аъзосан!
Раҳбарлар ҳам сену бизга
Суянади асосан.
Барча дўстлар турар тайёр
Сенга ёрдам бергани:
Бу томонда — Мирза Абзор,
Бу томонда — Миргани.
Эр кишини қўлласса эр,
Иқбол қувар изингдан.
Уйғоқмисан?

«Гапиравер!»

— Жавраб тур-да ўзинг ҳам.
Пахта, мана, бўлди чаман,
Теримга ҳам тушамиз.
Сен борини топширасан,
Бизлар бир оз қўшамиз.
Миргани ва Мирза Абзор
Ўз ҳақини олади.
Сўнг изларни босади қор,
Обрў сенга қолади.
Бир кун улар зорикқанда,
Узилар қарз-қавола.
Розимисан?
Фикринг қалай?
Уйғоқмисан, ҳой бола?!

У умидвор ширин гапдан,
Қуриб кетсин «ширин» гап:
«Халал берма, ухляпман»
Дер Сотволди тўнғиллаб
Ва «мотор»и ишга тушиб,
Баланд кўяр хурракни.
Муовиннинг ҳуши учиб,
Ростлаб қолар жуфтакни.

... «Анақа» деб, «унақа» деб
 Сўзлар ҳамон ўспирин.
 Кулар эдик қотиб-қотиб,
 Унга ташлаб кўз қирин:
 Гоҳ у кўрпа қўлтиқлаган
 Муовиндай инқиллар;
 Гоҳ сўз билан қитиқлаган
 Сотволдидай минғиллар;
 Чакчаклашиб, қаҳ-қаҳ уриб,
 Сездебмиз вақт ўтганин,
 Автобуснинг шунча юриб,
 Гулкўрғонга етганин.
 Пул қутига ташлаб танга,
 Туша бошлар эр-аёл.
 Чамадонни тутиб менга,
 Орқалади копни чол.
 Ҳа, «оталик» қилган эди
 У аввалроқ жой бериб.
 Яхшилиқни билган киши
 Ўлтирмас сир бой бериб, —
 Чамадонни қўлга олдим.
 Раҳмим келар ўзимга:
 Сўзлай десам, сўздан олдин
 Жон тикилар бўғзимга.
 Мунча оғир?
 Мунча қўпол?
 Ичига тош солганми?!
 Уф, хайрият...
 Тўхтади чол
 Нафас ростлаб олгани
 Ва илжайди:
 — Хоҳ-хо, ука! —
 Терин артди дўппига, —
 Ўша хода «савдоси»га
 Йигирма йил бўпти-я!
 Катта ўғлим учга кирган,
 Ўзим камхарж у маҳал.
 Замон эса ҳозиргидан
 Тору тангроқ эди сал.
 Тез ўзади бола зоти,
 Ўсар тинмай ёзу қиш.
 Менинг эса фикру ёдим —
 Фарзандимни тинчитиш.

Қалдирғочдай йиғиб-териб
Ҳар бир чўпни, ҳар гиштни,
Ўйлар эдим бир уй қуриб,
Ўғил уйлантиришни.
Омон бўлса, бир кун киши
Ниятига етаркан,
Пишаётир тўйнинг оши!
Сиз пишиллаб кўтарган —
Писта, атир-упа каби
Тўйбоп ҳар хил дахмаза.
Қопда — пахта.
Кўрпа қавиб,
Кампир қилсин бир маза.
— Уй-чи?
— Уйми? Уй ҳам солдик,
Бўш келмаймиз биз чоллар!
— Кесилди, денг, хув Сотволди
Экиб кетган ниҳоллар?
— Йўғе, ука, ўлибмизми...
Аммо ўзи ёмон-да!
Қулоғимга кирса исми,
Юрак титрар товонда.
Ошномассиз сиз мен билан,
Мен ҳам сизга етти ёт.
Лекин, ука, Сотволдидан
Бўлинг бир оз эҳтиёт:

Гулкўрғонга бурноғи йил
Келган эди бир олим.
Муштдай эди бурни савил,
Аммо ўзи мулойим.
Қун ботганда раис бизни
Йиғиб келди клубга.
Бошлаворди олим сўзни
Бокмай тарақ-турукка.
Кеч қолганлар ўз ўрнини
Олгунича эгаллаб,
Нотик артди чўнг бурнини
Ваъзнинг ярмин тугаллаб.
Тан бердик! Ҳа, гапдон экан!
Ана лутфу писанда!
Муҳаббат ва оиладан
Сўзловди у ўшанда.
Йўк, чамамда, ой ҳақида
Ўқиганди бизга ваъз.

Э, хотирам бепанд жуда,
Зарур пайтда ишламас.
Ўзимдадир эҳтимол айб,
Йиғинларда ҳар доим
Пул ҳақида бошланса гап,
Гулда юрар хаёлим.
Тингласагу тингламасак,
Ваъз тугади барибир.
Чарчагунча чалиб чапак,
Уйга қайтдик чол-кампир.
Раис ишни қилганча пеш,
Сингибди тун қўйнига.
Тушиб қопти меҳмон кутиш
Сотволдининг бўйнига.

Уйга етиб келишипти
Шабкўр тунни койишиб.
Кейин маза қилишибди
Қовурдок еб, чой ичиб.
Ўзин тийиб турган экан
Меҳмон элнинг ичида,
Ақли ийиб турган экан
Узун тилнинг учида,
Бирдан жўшиб кетипти у
Ўнг-терсига қарамай,
Гапга тушиб кетибди у
Сотволдидан сўрамай:

— Яъни, тахмон! Шу ҳам ишми?
Яъни, сандик, ҳоказо...
Давр янгича кун кўришни
Этади-ку тақазо!
Кимга керак шунча кўрпа?
Дехқонмисиз, нимасиз?
Девор намин шимса кўрпа,
Сиз кўрпани шимасиз!
Ана шундан туғилар бод.
Давоси — шўр «иссиқ» сув.
Оёғингиз оғрир бот-бот?
Оғримайди? Қизиқ-ку!
Ё олайлик, мисол учун,
Нимани?.. хўш, тандирни.
Тежаш керак аёл кучин,
Авайланг сал кампирни.

У оловга кўксин тутиб,
Тандирга ўт қалайди.
Айни пайтда шамол ўтиб,
Елкасини ялайди.
Ана сизга янги оҳ-воҳ,
Ана сизга зотилжам.
Шундай экан, бизлар асло
Бўлолмаёғимиз хотиржам!

Сотволди бош чайқаб аста,
Ич-этини ер экан,
Хоразмлик бўлмаса-да,
«Ховва-ховва» дер экан.
Олим эса тили билан
Дазмоллабди оламни.
Исирикдан топиб тикан,
Дўппослабди гиламни.
Духоба чанг йиғишини
Шахру исбот этибди,
Кейин гўдак йиғисининг
Фойдасига ўтибди.
Пахса девор мўрт бўлишин
Тушунтиргач куюниб,
Янгиликнинг зўр бўлишин
Таъкидлабди суюниб:
— Газ турганда оташкурак!
Оташкурак? Бай-бай-бай...
Эскиликка қарши кураш
Оиладан бошлангай!

Тепа бошлар мияга қон,
Уйга тўлиб тер хиди.
Бош тебратиб мезбон ҳамон
«Ховва-ховва» дер эди.
Сабр таги — сариқ олтин,
Уйқу енгар зўрни, ҳа!
Жавраб-жавраб, охир олим
Ухлаб қопти ўрнида.
Бош ёстикқа етмай туриб,
Бўзарар шарқ осмони.
Сотволди ҳам саҳар туриб,
Уйғотибди меҳмонни.
Биласиз-ку, қишлоқ —
қишлоқ!
Боғ ва полиз ҳар тараф.

Офтоб ердан узар оёк
 Ҳар тарафга зар тараб.
 Атиргуллар япроғида
 Шабнам ёнар ловуллаб.
 Анҳорнинг кенг кучоғида
 Сув тўлғанар шовуллаб.
 Меҳмон завқ-ла қулоқ солиб
 Булбулларнинг куйига,
 Юз-қўлини ювмоқ бўлиб
 Борса анҳор бўйига,
 Меҳмон келиб ёнбошига,
 Қўлтиғидан олибди.
 Индамасдан, том бошига
 Уни бошлаб қолибди.
 Том бошида сочик, кумғон
 Қутар экан олимни.
 Улоқтирай дермиш нарвон
 Белин босган золимни.
 Туриб қопти бир пас ваъзхон,
 Қўл уролмай нарвонга.
 Уй эгаси эса ҳамон
 «Ялинармиш» меҳмонга:
 «Қуриб кетсин одатимиз!
 Этолмадик ҳеч канда!
 Энг қадирли одамимиз
 Қўноқ бўлиб келганда,
 Юз-қўлини томга чиқиб
 Ювиши шарт!
 Одат-да!
 Чикмасангиз, мени чўқиб
 Ташлашади албатта».
 — Йўғе?!
 «Ҳа-да!»
 — Шўрим қуриб...
 «Йўк, йўқ, чекманг сира ғам.
 Тонгда сизни томда қўриб,
 Таклиф этар улар ҳам».
 — Таклифнинг не ҳожати бор,
 Кетаман сал фурсатда...
 «Ҳар ернинг ўз одати бор,
 Ҳурмат-да, ҳа, ҳурмат-да!
 Меҳмон уйнинг бўлар ҳусни,
 Ҳусн бўлмас мол-қўйим.
 Қўни-қўшним кўрса сизни,
 Ошар менинг обрўйим».

— Э-э-э, буниси...
«Қишлоқчилик!
Кўнгилга ҳеч олманг сиз.
Аммо, агар уйдан чиқиб,
Хуфя жўнаб қолсангиз,
— Оғиз пойлаб юрган экан,
Хайф бунақа одамга,
Сир ўғирлаб кетди; — деган
Гап тарқалар оламга».
Сотволди қўл қовуштириб,
Оёқ тираб турибди.
Олим охир томоқ қириб,
Нарвон сари юрибди.
Кейин енгил тортиб анча,
Кўнгли бир оз хуш бўлиб,
Том бошига чўнқайганча
Ювинипти қуш бўлиб.

Биласиз-ку, деҳқон одам
Ёқтирмас кўп уйқуни.
Бундай ажиб ишларни ҳам
Кўравермас ҳар кун —
Тўлиб кетди дарров кўча,
Бўлди роса томоша,
Биров боқса девор оша,
Биров боқди том оша.
Камина ҳам бор эдилар
Ўшаларнинг ичида.
Беизоҳ ҳам ҳамма билар:
Сотволдининг иши-да!
— Ҳорманг! — деса биров кулиб,
Биров: — Фафлат! — дер эди.
Олим эса қуллук қилиб:
— Раҳмат, раҳмат! — дер эди.
Шундай қилиб,... бу воқеа
Беш йил бурун бўлганди.

Қўлин чўзди чол қопига,
Кўтаролмай тўлғанди.
— Элтиб берай қопни ўзим!
— Э-э, хавотир олманг ҳеч.
Худо сизга берсин тўзим.
Хушёр бўлинг. Қолманг кеч.

Бизникида бўлинг кўнок
Ишингизни битказиб.
Бир яйраймиз нўш этиб «оқ»,
Тўйни бирга ўтказиб.

Ваъда бердим. Секин-секин
Кетди бобо йироқлаб.
Идорага йўл олдим мен
Сотволдини сўроқлаб.
Хотинимнинг айтган сўзи
Жуда-жуда рост экан:
Иш юришса, мавзу ўзи
Чиқар оёқ остидан.
Энди бир оз сергак бўлсам,
Сотволди сал ён берса,
Достон ёзиш келар қўлдан,
Бостириш ҳам жўн нарсас.
Қўзингизни қилманг-да лўқ,
Ҳа, аъзоман Союзга!
Номим? Номнинг қизиги йўқ,
Тахаллусим — «Сибизга».

Қадимгилар сўраб-сўраб,
Топган экан Маккани.
Топдим дала-боғ оралаб
Мен Сотволди акани.
Топмагунча қўймасдим ҳам,
Отам, ахир, овчи-да!
Ана — шийпон. Жамоат жам.
Мажлис борар авжида.
Жингалак соч бир ўспирин
Нутқ сўзлар хўш уриб.
Дала эса мудрар ширин,
Уфқларга тўш уриб.
Мен, нотикқа бермай ҳалал,
Чўнкайдим сал нарига.
Тушунардим аммо сал-пал
Айтган-деганларига:

Далаларда бир вақт яшил
Тут ўсаркан қош бўлиб.
Аллакимдан чиқиб ақл,
Аллакимлар бош бўлиб,
Бирин-кетин зўр дарахтлар
Қилинибди кундаков.

Бефаросат бўлса рахбар,
Болта бўлар беаёв.
Акация экилибди
Кейин дала четига.
Асалари йиғилибди
Оппоқ гуллар хидига.
Гох хўмрайиб тонг отади,
Гох жилмаяр беғубор.
Турмушнинг ҳам кўп ғалати,
Хўп ғалати феъли бор:
Ҳали унут бўлмай туриб
Ўша тутлар ўлими,
Янги хатар чикди тўсиб
Акация йўлини.
Тўғрироғи, янги хатар
Туғиларди шу онда
Акация кечга қадар
Соя сепган шийпонда.
Акация ўзи бу дўк,
Таҳдид билан иши йўк,
Ғамза қилар юксакда шўх,
Истикболдан кўнгли тўқ.
Ишлаб ҳорган қора кўзлар
Ўлтиришар шогирддай,
Жингалак соч йигит сўзлар
Қайнаб-тошиб шоирдай:

— Тез ўсади доим тикан
Олиб ернинг жонини, —
Деб булғар у илҳом билан
Акация шаънини.
Таърифларкан қантак ўрик,
Шафтолининг ширасин,
Ёниб кетай дерди шўрлик
Сал сепсангиз керосин.
Тушунтиргач туки нафис
Меваларнинг нафини:
— Ишонамиз! Бажарасиз! —
Деб тугатди гапини.

«Хўш, саволлар борми?» деди
Китмдир аста қўзғолиб.
Бу — Сотволди! Ҳа, Сотволди!!
Турди ўзи сўз олиб:

«Билмай мева афзаллигин,
Акация экканмиз.
Ўртоқ ука, аммо лекин
Жуда нодон эканмиз.
Ўқимаймиз. Кам ўқиймиз.
Зехн қўймай ўқиймиз.
Ишдан кочиб, важ тўқиймиз,
Суяганни нуқиймиз!
Тоғиб олдиқ йўлни бугун,
Энди кирди ақлимиз.
Сизга раҳмат айтмоқ учун,
Хўш, юз фоиз ҳақлимиз!»

Оҳ, Сотволди, сўзи оғу!
Довруғига яраша!
Мўйлов қўйган бўлса-да у,
Қаримабди заррача.
Мушти — вазмин, гўё гурзи,
Кишти — дарё кўприги.
Тошни тешиб ташлар кўзи
Тўсмаса гар киприги.
Оғу дедим сўзин хали,
Аммо яйрар кулоғим,
Заҳарли сўз куй сингари
Оқар эди мулойим:
«Бизлар кирдик шунча ёшга,
Баланд учмас қари куш.
Дарахт кесиб, саржинлашга
Хошиш бор-ку, қани куч?!
Чанқоқ бўлар ёшлар тани
Оғир ишга! Йўқдир шак!!
Шунинг учун вазифани
Ўзингизга топширсак...
Гап кўп, аммо гапдан наф йўқ,
Кўл кўтардик: ким рози?
Қаршилар? Йўқ.
Бетарф? Йўқ.
Қарор... Ҳайъат имзоси...
Мажлис ёпиқ. Энди уйга!
Концертига қарздормиз.
Келиб тулинг, ўртоқ ука,
Сиз борсиз-у, биз бормиз».

Мана, навбат етди менга.
Юраккинам, дадил бўл!

Илжайиб қўл чўздим унга,
У илжайиб берди қўл.
Ниятимни тушунтирдим,
Хурсанд бўлди у ғоят.
Эл тарқади.
Кутиб турдим.
Йўлга тушдик ниҳоят.
Суҳбат учун дала яхши,
Тоза ҳаво... сукунат...
Гапингизга ҳар ёт киши
Бурун сукмас берухсат...
Жилва қилиб яшил олам
Кўздан қувар уйқини...
Бу орада Сотволди ҳам
Тузиб бўпти нутқини:

«Бригадамиз аъзолари
Туриб шонли вахтада,
Мавжуд барча ёшу қари
Ишга чиқиб вақтида,
Олинажак мўл ҳосилга
Пухта замин яратдик.
Эътиборни шона, гулга,
Техникага қаратдик...»

Э-хе!
Қани, менми — сизми?
Гаплар зўр-ку! Ҳа, пухта:

«Ва айникса, ёздингизми,
Суғоришда, чопикда
Абророва Кўпайчахон,
Болтабоев Бахтиёр,
Исмадова Нурижахон,
Келдиева Зулхумор
Ҳамда бошқа ўртоқларнинг
Катта бўлди хизмати.
Булар сира, ёзиб қўйинг,
Интизомни бузмади».

— Хўп бўлади: яъни ризқ-рўз
Унмас, юрсанг лақиллаб,
Хўш,.. шунингдек, қўшни колхоз
Ташаббусин маъқуллаб,

Оширилган мажбурият
Олгандирсиз албатга.
Бу ҳақда ҳам ширин суҳбат
Курсак бўлар бўш вақтда.

«Яъни, нега? Эҳ-ҳа, ихм...»
Сотволди сал кизарди,
Ўз тилидан илинганин
Ўзи яхши сезарди.
Уч-тўрт қадам йўл босди-да,
Менга бокди минғайиб:
«Бўш вақтда, денг?
Тўғри жуда!
Шошилтирдим...
Менда айб!
Доим сўкмоқ излаймиз биз
Тахтиравон йўл туриб.
Узоқ ўйлаб ўргангансиз
Сиз столда ўлтириб».
— Гап ундамас! Қалбингизни
Ўргангани келганман.
Мен — қалб деган зўр денгизни
Забт этгувчи елканман.
Мен ёзмайман жўн мақола,
Тўкиб кўзим нурини!
Тушунтириб бера қолай
Сизга касбим сирини:
Шоир зоти фавқуллодда
Ҳукмдорга ўхшайди.
Фараз қилинг —
Бир қишлоқда
Бир нозанин яшайди;
Шу қишлоқлик бир бўз бола
Ўқинини битириб,
Магазинга кириб қолар
Йўлбоп либос кидириб;
Қараса — қиз!
Кўзи тинар,
Титрай бошлар бармоғи;
Юрагини эса тилар
Илк муҳаббат қармоғи;
Сўнг — бедорлик...
«Жигарпора»!
Врачлар ҳам ҳайратда...

Ўзим топиб дардга чора,
 Бир кун қизни хилватда
 Абгор бўлган йигит ила
 Учраштириб қўяман, —
 Ҳилол сочиб кўкдан шуъла,
 Қуш термилар уядан;
 Кейин куёш чиқар пешвоз
 Маъшуқа ва ошиққа;
 Кейин пашша тушар бехос
 Севишганлар ошига;
 Маҳаллада пулдор бўйдоқ
 Пайдо бўлиб қолади;
 Червонини қилиб байроқ,
 Қизга човут солади;
 Қизнинг ота-онаси ҳам
 Таслим бўлар бойликка;
 Ошиқ йигит эса шу дам
 Зарда қилиб қайликка,
 Аскарликка жўнар... Йўк, йўк,
 Кетиб қолар ўқишга.
 Қиз ҳам тўйга кўнар...
 Йўк, йўк,
 Рози бўлмас бу ишга;
 Кейин ҳар хил мулозамат,
 Тортишувлар, аразлар,
 Сеп ва қалин, тама, ҳиммат,
 Ғийбат, орзу-ҳаваслар...
 Тўй... Биласиз, тўйга келин
 Бермаганди розилик;
 Кўриб қўяр тўйда ўзин
 Осиш учун ҳозирлик;
 Куёвнавкар деган карвон
 Кўринганда узоқдан,
 Қиз тайёрлаб қўйган арқон
 Ғойиб бўлар қазноқдан;
 Тўй!.. Ҳофизлар авжга чиқар,
 Чилдирмалар янграр шўх;
 Куёв тўрда виқор тўқар,
 Келин эса...
 Келин — йўк!
 Келин — ана! Кириб борар
 Қора туннинг қўйнига,
 Қора кишан каби ботар
 Марвариди бўйнига.

Етиб келди — ана — кўлга,
Ҳозир — мана — ўлади!
Йигит шу пайт каникулга
Келаётган бўлади...
Севишганлар отилади
Бир-бирининг бағрига,
Ташвиш-ғамлар отилади
Қора кўлнинг қаърига.
Ютолмагай балчиқ бизда
Севги деган олтинни!
Касбимизни энди сизга
Тушунтира олдимми?

Тан бергандай шеърий сатр,
Шоирликнинг кучига,
Борар эди бригадир
Дами тушиб ичига.
Йўк, чамамда, ўзга олам
Ташвиши-ла яшар у.
Йўл устида тўхтаб қолган
Тракторга шошар у:
«Хўш?»

— Ҳе, — деган садо чикди
Тракторнинг остидан.
Бригадир яхтак ечди,
Тол шохига осди-да,
Асбоб олиб кўк кутидан,
Бошин тикди моторга.
Мен боқаман дала тўккан
Салобатга ва кўркка —
Борлиқ яшил: қизғиш-яшил,
Заррин-яшил, нимяшил...
Икки уста ишлар аҳил
Бир-бирига имлашиб.
Мотор титиб бригадир
Қитир-қитир қилади..

Арикда сув нимагадир
Қикир-қикир қилади —
Акс эттириб шафақ нурын
Кувонар сув ҳойнаҳой...

Бригадир артар терин,
Қўли эса қорамай.

Тракторчи чикди охир
Тракторнинг тагидан...
Табиат! О, гўзалроқдир
Ривоятлардагидан!!

Тилга кирди мотор бирдан
Қулоқларни қар қилиб,
Гўзаларнинг бошин бир дам
Қўк тутунга ғарқ қилиб.
«Раҳмат»ларга солмай қулоқ,
Йўлга тушдик яна биз.

Оқшом ели ўйнар улоқ»,
Яйрар эди танамиз...
«Тўй» дебмидим?
Сотволдига
Гапим ҳали кўп эди,
Ҳа, мен айтган у воқеа
Фақат «қизил ип» эди:
Достон достон аталмагай
«Қизил ип»и бўлмаса,
Ҳеч ким уни ёд олмагай
Тиғли гапи бўлмаса.
Қишлоқликми йигит ва қиз?
Қишлоқ, демак — пахтазор!
Планга қул бўлиб раис,
Элга қилмас эътибор.
Қолоқ раис клуб қурмай,
Янгиликка отар тош...
Янгилик ҳам бекор турмай,
Эскиликни қилар фош...
Сўнг бошланар жанг-тўполон!
Кураш шундай нарсаки,
Чарчаб қолса тил ногаҳон,
Ишга тушар тарсаки...
Инсон қўйдан афзаллиги
Охир исбот этилар,
Бу ташвишдан раис янги
Бокча қуриб қутилар...
Энди қизлар «ёр-ёр» айтиб,
Эрга тегар хотиржам.
Шоир эса,...
Кураш пайти
Бекор турмас шоир ҳам, —

Чаққан бўлса бизни бирор
Қалами бор ғаламис,
Бугун биз ҳам мисра аро
Уни чўқиб оламиз!
Шу гапларни айтмоқ бўлиб
Боккан эдим кўзига,
Бригадир ширин кулиб,
Бошлаворди ўзи гап:

«Қовуштириб икки ёшни,
Тузагунча дастурхон,
Бизда қанча кўни-қўшни,
Совчи, янга саргардон.
Ярабсизки шунча ишни
Ўзингиз ҳал қилмоққа,
Демак, сиздай доно киши
Зарур экан қишлоққа».

Сухбат бўлди кун-паякун,
Сўкдим роса тилимни.
Қучган эди далани тун,
Тун кучганди дилимни.
Чикмаймиз-ку юриб-юриб
Бўш қайтиш-чун биз овга;
Эртасига тонгда туриб,
Яна олдим қистовга.

Тўшади у дастрўмолин,
Ўлтирғизди ёнига:
«Хув, кампирни ёза қолинг,
Мени кўйинг, жон ука.
Бўлса ҳамки ўзи кекса,
Ҳамон дала юлдузи.
Етиб борар Улуғбекка
Бу авлоднинг илдизи...
Бир ошнам бор... Дала кўрки...
Исми — Ҳошим... Бағри кенг...
Ҳа, кечаги тракторчи,
Таништирай, майли денг!
Ҳа, ҳа, худди ўша одам
Ҳошим деган эркамиз!
Бирга бўлдик урушда ҳам,
Далада ҳам биргамиз...»

«Ох, хайрият! Қани, кани,
Овим яна юришди!
Бригадир сезиб буни,
Пешонаси тиришди.
Гапга тушиб кетди ўзи,
Илтимосни кутмасдан.
Тинглар эдим унинг сўзин
Тупугимни ютмасдан:

«Хужум чоғи элдан олдин
Кўтаргандим бошимни,
Ўнг қанотда кўриб колдим
Сачраб чиққан Хошимни.
— Хо-хо? — дедим,
— Ҳаҳ-ха? — деди.

...Ёмғир бўлиб ёғар ўк...

— Ако! — дедим,
— Ака! — деди,
Ёшимиз ҳам ёдда йўк.
У мен томон, мен у томон
Қулоч ёзиб чопишдик.
Парво қилмай ёвга ҳамон,
«Чўлп-чўлп» этиб ўпишдик.
Замбараклар остин-устин
Қиларди тўрт томонни...
— Қачон келдинг?
— Бурноғи кун!
— Гулноралар омонми?
Тиркирарди гаплар худди
Тошга тушган тарикдай.
У оғзимга қарар эди
Оғзин очиб балиқдай:
— Учта бузоқ туғиб берди
Норхоланинг тарғили!
... Ўнгу сўлда ёриларди
Бомбаларнинг ҳар хили.
Самолётлар кулоқларнинг
Пардасини йиртарди.
Ёнимизда эса, минг-минг
Тўпу танклар йўртарди...

— Колхоз янги ер очибди,
Дуруст ҳосил қилгандир?

— Э, сутини ким ичибди,
Яйратмади шум кампир!

Мен бошимни тебратаман,
У ҳам чайқар калласин.
Аммо енгиб бўлмас экан
Замбараклар ғалвасин.

— Майли, дейман, сутингни қўй,
Сутинг бузар ичимни!
Икки ошна беришиб қўл,
Бошлавордик хужумни.
Тикан симлар йўлни тўсар,
Симни ипдай узамиз,
Гоҳо танклар биздан ўзар,
Гоҳо бизлар ўзамиз.
Қайтаргандай бўлди кимдир
Шу пайт дўстим шахдини.
— Хўш?
— Қара-чи қўлимга бир,

Чивин-пивин чақдим?
Чивин? Эҳ-хе, раббим ўзи
Раҳм қипти кулига!
Шиддат ила душман ўқи
Кирибди-ю қўлига,
Тўхтаб қопти тешолмасдан
Қўлидаги қадоқни.
«Ха, чивин!» деб,
Шошилмасдан
Суғурдим-у пичоқни,
Этин ёриб, ўқни олдим,
Совға қилдим ўзига.
— Шуми бори? — дейди Ҳошим,
Хайрат қўниб юзига.
Хужум яна давом этар,
Титрамас ҳеч тиззамиз.
Гоҳ танк биздан ўзиб кетар,
Гоҳ биз танкдан ўзамиз!..»

Ха, бугун ҳам кечиб сувни,
Етолмадим қирғоққа.
Эртасига кутдим уни
Хайр-маъзур қилмоққа.

У ачинди. Ўрик қоқиб,
Меҳмон қилди боғида.
Қош остидан дардли боқиб,
Бош чайқарди гоҳида:
«Ёқмадимми Ҳошим? Майли...
Ёқмадимми кампир ҳам?
Аммо, ука, ярашмайди
Мен ўзимдан гапирсам.
Ҳамма ишга чиқар тонгда,
Биз ҳам бирга чиқамиз.
Бири — хола, бири — тоға,
Бири эса укамиз.
Ҳосилимиз бўлса тўкин,
Тўйларимиз тўхтамас.
Бизга меҳнат қилмоқ учун
Замона тинч бўлса бас.
Шуни ёзинг сиз бетиним,
Ёзинг Талаб қиламиз!
Пок яшашни эса, иним,
Ўзимиз ҳам биламиз».

Йўлга чиқдим. Бригадир
Чиқди мени кузатиб,
Йўл-йўлакай пахмоқ анжир
Тирговучин тузатиб.
Йўлга чиқдим. Битта одам
Менча бўлар овора...
Хув бобойнинг тўйига ҳам
Тўхтамадим... На чора?!
Биламанки, тўй албатта
Сотволдисиз ўтмайди.
Икки ёшни буюк бахт-ла
Унинг ўзи қутлайди.
Сўнг, машшоқлар тинг-тинг қилиб
Созлайверса созини,
Ўзи қўшиқ бошлар кулиб,
Қийшиқ очиб оғзини.
Созандани қитиқласанг,
Дарров бошлар куйини,
Тўйга кирар бир зумда ранг,
Қизир қизлар ўйини.
Сўнг кўрасиз у кишини
Қизлар билан ёнма-ён,
Йўқ, йўқ, билмас рақс тушишни,

У кистирар саргардон!
Сотволдининг менга маъкул
Бир хислати шундаки,
Қалби завққа тўлар буткул
Бўшаганда чўнтаги.
Сўнг уйига қайтиб келар
Чўнтак қоқиб, қўл чайиб.
Койиб қолса хотини гар,
Тураверар илжайиб.
Тўйда албат шундай бўлар,
Бормасам ҳам биламан.

Йўлга чикдим.
Арик куйлар,
Тинглаб маза қиламан.
Қуюқ барглар аро порлар
Олтин олма, ўриклар.
Панжарали паст деворлар
Мевазорни кўриклар.
Асоишта эди борлиқ,
Ҳамма ёқда оройиш.
Билолмайман, соҳибкорлик
Тоза ишми, қора иш?!
Шу ўй билан солсам разм
Ёнимдаги деҳқонга,
Ўхшаб кетди ҳазинасин
Кўз-кўз қилган султонга.
Ҳа, мен келдим. У шу ерлик.
Кетяпман. У қолади.
Бор кучини ерга бериб,
Ердан қувват олади.
Биров яшар ерни безаб,
Ерда унинг тизгини.
Биров эса дунё кезиб,
Йўлдан топар ризқини.
Сафарда суст бўлса кадам,
Тилга етар кучингиз.
Оғиз очдим: — Йиғига ҳам
Тушганми ҳеч ишингиз?
«Ҳе, ука, мен йиғлаганда
Тошлар эриб кетганди.
Ёшим у пайт... хўш,.. чамамда,
Энди тўртта етганди.
Бир боланинг чанасини

Тортиб олсам кўлидан:
— Уч мирига онанг сени
Сотиб олган лўлидан! —
Деб кўчани бошга кийди,
Йиғилди тез оломон.
Бўлди роса «кийди-кийди»,
Ёкалашдик беармон.
«Душман»имни тор-мор этиб,
Олмоқчийдим энди дам,
Болалар «Хо, Сотволди!» деб
Қуршаб олди мени ҳам.
Бакиришди тенгдошларим:
«Сотволди, хо, Сотволди!»
Селдай окди кўз ёшларим:
«Сотволди, хо, Сотволди!»
Ялинсам-да, қилсам-да дўқ:
«Сотволди, хо, Сотволди!»
«Пора»нинг ҳам фойдаси йўқ:
«Сотволди, хо, Сотволди!»
Мухтор эди исмим аввал,
Унут бўлди мутлақо.
Маъноси ҳам эди гўзал:
«Мустақил»ми, бир бало...
Бекор йиғлаб, чекибман ғам,
Қаллам ўзи хом экан.
Ўйлаб кўрсам, Сотволди ҳам
Дурустгина ном экан.
Боғлиқ экан ҳамма нарса
Ном эгасин ўзига...»

Тинглайвердим қилиб маза,
Сўз қўшмадим сўзига.
Дарҳақиқат, бўлиб дилхун
Пойламасанг оғзини,
Ёриларкан ўзи бир кун,
Кўрсатаркан мағзини.
Ха, инсоннинг гапи кўпдир
Бир-бирига айтмоққа.
Ботир қалбин ботир ўқир,
Сутни қўшмас қаймоққа.
Қачонлардир бўйим етар
Сотволдининг бўйига.
Ўзи келиб таклиф этар
Шунда мени уйига.

Ана шунда қоғоз-довот
Керак бўлар албатта...

Машинамиз шаҳар томон
Учиб борар асфальтда.
Эшитарсиз кейин албат
Хикоямнинг давомин.
Олиб келдим бугун фақат
Сотволдининг саломин.
Қалбга ўтин қалаб эдим,
Керак эди менга чўғ.
Чўғ бермади очиб дилин,
Лекин зарра гинам йўқ.
Қилмади у мени ўсал,
Тили билан туртмади.
Ҳа, бор экан кишлоқда сал
Шоирларнинг хурмати...

Шаҳардаман. Лекин бир гап
Оғритмоқда бошимни:
Кетаётган эдим циркка,
Кўриб қолдим Ҳошимни.
Қаймоклашиб турдик пича
Қайнаб ётган кўчада.

— Гулкўрғонми? Ўша-ўша...

— Сотволдими? Ўша-да!..

Ўша-ўша... кувноқ... тетик...

Фақат... бир оз ўзгарган.

Назаримда, асролмадик

Уни ёмон кўзлардан.

Аввал бизни шому саҳар

Ўлдирарди кулдириб.

Ҳозир газет-журнал титар

Ҳар тонг жиддий ўлтириб.

Сўнг чаккасин қашиб ҳазин,

Кириб кетар далага.

Ўхшар шу пайт излаганин

Тополмаган болага.

Кейин эса, яна хуррам,

Тиғ тиёлмас тилини.

Биласиз-ку ўзингиз ҳам

Сотволдининг феълини!

Биламан-ку... Аммо лекин...
Юрагимга ёғар қор:
У ўз исмин излармикин?
Нахот бўлса умидвор?
Янглишгандир Хошим бу гал,
Ўринсиздир шубҳалар?!
Раҳбар одам газет-журнал
Ўқийди-да ҳар сахар!
Мағрур эди! Ташналиги
Қонмас эди айрондан.
Ё тан ола бошладими
Қариликни? Ҳайронман...

1968.

БОҒ КЎЧА БОЛАЛАРИ

1

Ерда ловуллаган минг-минг хил бўёқ
Меҳригиё бўлиб тортади мени.
Кўзимга сурмоққа тайёрман бу чор
Кўклам камалагин ҳар қатимини.

Гоҳ ёмғир қуйилар,
Гоҳ ёғади нур,
Адирлар кўмилар кип-қизил гулга.
Бир лола чаноғин кўтариб мағрур,
Пастликда ўрмалар,
Кўпирар жилға.

Жилғалар учрашиб ҳар муюлишда,
Кўксини кўтарар,
Айланар сойга.
Сув гоҳ куч синайди харсанг суришда,
Дам новлардан ошиб қилади пойга.

Аммо Сирдарёга қуйиларкан сой,
Ўпкасини босиб,

ўйга толади;
Она елкасига бош қўйган қиздай,
Сипо ва мулойим бўлиб қолади.

Ёшлик ҳам шундайдир.

Шошар-шарқирар,

Тошар қирғоқлардан,

билмас ҳормокни.

Боғларга соҳибдек тортинмай кирар,

Танг қолса,

ўтирмас тишлаб бармоқни.

Юзини ялайди йўллар шамоли,
Тотади севгининг лаззат ва доғин.

Ёшлик, ҳа, шундайдир,

Жилға мисоли

Азим дарё томон интилар доим.

Сирдарё оқади ёниб-товланиб,
Юзи чилдирмадай текис ва таранг.
Эй, дарё, ҳалиги оддий лолани
Мунча ҳам кафтингда авайламасанг?!

Тош каби отилган, ҳаётдан безган
Ўтмиш ошиқларин эслатдими у?
Ё кеча соҳилда ел билан кезган
Висол қўшиқларин эслатдими у?

Ишқу муҳаббатдан бошлаб қолсанг гап,
Достонинг тонггача бўлмасмиш адо.
Олисан келганман қаламни чархлаб,
Менга ҳам бирини сўйлаб бер, дарё!

Тўлқинлар жилмаяр,
Шивирлар тўлқин:
— Ўзинг ишқ йўлида чекмасдан фироқ,
Уйғота олмассан дилларда титроқ.
Майли, ҳар не бўлса ўзингдан кўргин,
Ана қирғоқ.
Қирғоғимда — боғ.
Қаҳрамонинг хув ана, ўртоқ...

II

Боққа боқдим.
Девор ёнида
Турар эди оддий бир дехқон.
Гўё нурга тутилган ойна,
Такқа қотмиш бош узра кетмон.

Термуларди дехқон пахсага,
Унутгандай кетмон уришни.
Эски раҳна солибди эсга
Уч йил аввал бўлган бир ишни:

III

Уч йил бурун... боғларга кириб,
Япроқларни ўпар эди куз.
Палакларни аста қайириб,
Боғбон чертиб узарди тарвуз.

Юрак нечун этмасин парвоз,
Сифмай ётса ерга бисотинг?!
Шу пайт бирдан янгради овоз:
— Амакижон, тарвuzдан сотинг!

Боғбон дарров қаддини тиклаб,
Юз ўгирди шу девор томон.
Шу раҳнага кафтини тираб,
Турар эди бир моҳитобон.

Қизга кўзи тушгандан кейин,
Рангги шамдай оқариб кетди.
Аниғини айтиш ҳам қийин:
Ё ёшарди,
Ё қариб кетди.

— Баҳримисан? — деди шивирлаб,
Шивирлади сўлғин барг мисол.
— Баҳримисан? — деди шивирлаб,
Тил учидан томар эди бол, —

Баҳри бўлсанг, ёнимга тушгин,
Энди мендан чўчима сира.
Тўйгунча эм райҳонлар мушкин,
Тарвuzнинг ҳам ёққанин сўра.

Сўрамайман энди бир ўпич
Писта бўлиб кулган лабингдан.
Чўчима кўп.
Ушламайман ҳеч
Шўхлик қилиб оқ билагингдан.

Майли, энди боғимга кирсанг,
Қилмагайман таъна, Баҳрихон.
— Баҳримисан? — дейди шивирлаб,
Шивирлайди сўлғин баргсимон.

IV

Қиз боғбонга тикиларди лол,
Гапи титраб тилнинг учиди.
«Кўзи бежо...
Шўрлик, эҳтимол,
Девона» деб ўйлар ичиди.

Қўлдан ҳатто чангни қокмай у
Қайтиб кетди дарров изига.
Боғбон эса қолди қаққайиб,
Келолмасдан сира ўзига.

Уҳ узилди унинг дилидан,
Дардга тўла, оташ каби уҳ.
Тушиб кетди тарвуз қўлидан,
Ўкдай учди раҳна сари у.

V

Хув олисда, ташна тошлокда
Бўй чўзипти янги капалар.
Қанча одам бу гунг овлокда
Бўлиб қопти гирдикапалак.

Учиб келар эди дам-бадам
Ўша ёқдан паст-баланд овоз.
Ўша ёққа ҳалиги қиз ҳам
Борар эди қилгандай парвоз.

VI

«Терак мозор» дерлар бу даштни,
На тераги, на мозори бор.
Ёзда ўтсанг — эрийди пошна,
Қишда ўтсанг — чақиб олар кор.

Балки даштга қадим замонда
Бирор киши терак эккандир.
Нихоллари куриб қолганда,
«Мозор» дея қарғаб кетгандир.

Лекин бугун келган дехқонлар
Обод қилмай қайтмайди, чоғи.
Ўзини ҳеч сезмас меҳмондай,
Омонатмас ҳатто ўчоғи.

VII

Боғбон ҳайрон бўлар.
Қуш боласидай
Жонланар тобора яширин дарди.

Деса-да, «ўзимни йироқроқ тутай»,
Дехқонлар ёнига бориб қоларди.

Бирга жўяк тортиб, кудук қазишиб,
Сезмасдан қоларди кеч кирганин ҳам.
Сезмасдан қоларди,
ишда қизишиб,
Баъзан ўспириндай қичқирганин ҳам.

Ўзи ўз боғидан келтириб берди
Энг аввал экилган ўн жуфт ниҳолни.
Сиз ҳам сездингизми,
Яқиндан бери
Ҳафтада уч марта олар соқолни.

Боғбон хайрон бўлар.
Юраги лим-лим.
Гўё туш кўрар у,
гўё маст эди.

Даврага тушганда демасди лом-мим,
Лекин даврадан ҳам чиқолмас эди.

Бу ерга одамлар тўрт ёқдан келган,
Бирови гўр бўлса, бири оқсоқол.
Меҳнат ётсирашни йўкотар экан,
Чангни ювганидай ўйноқи шамол.

Ўртада — дастурхон,
Ҳар кеч бир киши
Кўрган-кечирганин қилар ҳикоят.
Айланиб-айланиб фалак гардиши,
Навбат қизга етди ниҳоят.

VIII

— Ёзёвондир туғилган жойим, —
Деб бошлади қиссасини қиз:
— Сахро мисли заъфарон денгиз
Мавж уриши ёдимда доим.

Шу денгизнинг бир чеккасида
Кафтдайгина қўриқ ер очиб,
Бор-будини шу ерга сочиб,
Яшар экан бобом осуда.

Лекин, қариб сарғиш саратон,
Туйнуқлардан мўраларкан куз,
Бошланибди саҳрода бўрон
Ва тинмабди уч кеча-кундүз.

Бокқанмисиз сира сахрога
Ел ўз уйин бузган маҳаллар, —
Қум қоришиб сутдай ҳавога,
Булут янглиғ сузган маҳаллар.

Товонингиз остидаги кум
Сизиб кетар шувиллаб бирдан.
Бўрон юлқиб этганда зуғум,
Узолмайсиз оёқни ердан...

Бобом тонгда уйғонгач чўчиб,
Фалокатни сезибди дарров.
Бўлмас эмиш эшикни очиб,
Тамба тираб қочгандай биров.

Сув ўлчовли —
култумлаб ичиб,
Авайлашиб ҳар увок нонни,
Чидам билан каттаю кичик
Кутишибди ел тинар онни.

Сўнгра бобом найдек мўридан
Бир амаллаб чикибди томга.
Яшилликнинг совуқ гўридай,
Боккан эмиш сахро бобомга.

Гурс кетибди шўрлик ўша чоғ,
Ҳоли етмай ерга тушгани.
Ахир,

яңги гулга кирган боғ,
Яшнаб турган полизи қани?

Уч ўғилнинг орзу-ҳавасин
Кўз юмгунча кўриб кетай деб,
Топганимнинг ҳамма-ҳаммасин
Тўйлар қилиб, элга тутай деб,

Унутганди у дам олишни,
Меҳнат билан кечарди кунлар.

Энди ўша азиз полизни
Босиб ётар том бўйи қумлар.

Фақат,

елда ёниб-хансираб
Ховлидаги катор қора тол,
Қудуқ кўзин офатдан асраб
турар эмиш соқчилар мисол.

Хатто отам ўша йилларни
Элас-элас эслайди, холос.
Қиров босмиш аста йўлларни,
Кучга кириб кун-бакун аёз.

Қилич қайраб кепти қаро қиш,
Ўтин кўп-у, қозонда мой йўқ.
Қайга борсин деҳқон баёқиш,
Шамол дарча қоқмаган ой йўқ.

Сахро юзи ўзгарар ҳар тун,
Бархан кўчар мисоли карвон.
Бувим чиқиб ҳовлига бир кун,
«Тушми бу?» деб бўлипти ҳайрон.

Ўқтин-ўқтин изғирин эсса,
Қақшаб кетар кам гўшт ияклар.
Рўпарада — полизда эса
Шилдирармиш тарвузпалаклар.

Ғуж-ғуж қовун қахрабо қаб
Жўяқларда ётар юмалаб.
«Мени эккан соҳибқор қани?»
Дея гўё қиларди талаб.

Олтинга тенг қовунлар арзин
Ким тинглар-у,
 ким берар нажот?!
Орзулари бўлиб чилпарчин,
Бобом кузда этганди вафот.

Олам билан хайрлашар чоғи
Қолдирмиш у шундай васият:
«Мен-ла кетсин ожизлик доғи,
Сизлар яшанг чекмай азият.

Сахрога ҳеч қилмасин таъзим
Рухимни шод этмокчи одам.
Данак эксин,
Дарахт ўтқазсин
Авлодимнинг авлодлари ҳам».

Ўша-ўша бизнинг қавм-уруғ
Ором билмай юртма-юрт кўчар.
«Бобо» деймиз — очамиз кўриқ,
«Бобо» деймиз — экамиз кўчат.

IX

Қизнинг сўнгги сўзи сингиб кетди
Бемажол тебранган тун ҳавосига.
Дегандай: — Марҳамат, сўз гали етди, —
Одамлар тикилди боғбон оғзига.

Оламни янгидан кашф этар боғбон,
Ҳеч кимнинг нигоҳин сезмас ҳам эди.
Кўшиқ тинглагандай тебранар ҳамон,
Кўшиқ тинглагандай кўзи нам эди.

Бир маҳал кўзғалди,
Йўл олди уйга,
Жўнади унутиб хайр-маъзурни.
Хамма таажжуб-ла бокарди унга,
Хувиллаб қолганди даврада ўрни.

Шивирлаб борар у:
— Келдинг нега ҳам,
Не учун қайтадан фарқ этдинг ғамга?
Шунчалар ўхшарми одамга одам:
Ўша қадду қомат,
Ўша лутф, ғамза.

Овозига ўхшар овозинг хатто,
Хаттоки бел ўпган сочинг жингалак.
Яхшига яхшисан,
Шаддодга шаддод,
Мени қай кўзинг-ла кўрасан, малак?

Эккан ниҳолларинг ёймокда томир,
Илдиз отганидай севгинг дилимда.

Кун ўтди, ой ўтди, йил ўтаётир,
Қайларга бормаин — номинг тилимда.

Қайтдимиз изига йигирма ёшим,
Сен билан қайтдимиз хув ўша баҳор:
Яна кўтарилди кўкларга бошим,
Еру кўк юзидан ювилди ғубор.

Баҳри — хазон қилди,
Сен — бахш этдинг жон,
Раҳмат айтай десам, ношудман гапга, —
Шундай дардин ёзиб борарди боғбон
Шамолда тўлганган боғи тарафга.

Х

Тунлар ўтаверар.
Бир кун соҳибкор
Кўзини очди-ю,
туриб колди лол:
Райҳон бутоғини ўйнаб пурвиқор,
Дарахт ораларди ўша гулжамол.

Юраги дув этиб тўкилди тутдай,
Йиғиб ололмади асло эсини.
Қанот ёздими ё,
Дақиқа ўтмай,
Севганин ёнида кўрди ўзини.

Ўнг қўли кўксида,
Кўзида умид,
Сўрагандай бўлар «ёқдимиз?» дея.
Ўнг қўли кўксида,
Қизариб, кулиб,
Гўёки жонини этмоқчи ҳадя.

— Мана бу — шафтоли...
Мана бу — анор, —
Дерди у боғ катин варақлагандай.
Дашт узра яшнарди ажиб мевазор,
Ноз-неъматга тўла порлоқ лагандай.

Асқар (шундай эди боғбоннинг номи)
Хар дарахт феълени яхши билади.
Ахир у ҳар ўрик, шафтоли, нокни
Данаклик пайтидан эъзоз қилади.

Қайси ниҳолларга қайси кузакда
Тирговуч қўйганин эслайди ҳамон.
Ҳа, Асқар ўз боғин айланган чорда
Ўтган ярим умри бўлар намоён.

Дилдор (шундай эди меҳмон қиз номи)
Оққушдай сузаркан мевазор аро,
Гўё унутгандай бутун дунёни,
Яшиллик қўшиғин тинглайди гўё.

Беғубор саҳарда у бокқа бокиб,
Кўргандай бўларди истиқболини.
Парво ҳам қилмади
беҳининг шоҳи
Илиб қолганида оқ рўмолини.

XI

— Айтинг, боғбон ака, —
Сўзлайди Дилдор, —
Биринчи ниҳолни ўтқазган маҳал
Ўйлаганмидингиз
Бу ям-яшил боғ
Сиз учун бўлишин мангулик ҳайкал?

— Айтинг, боғбон ака, —
Ширин сўзлар қиз, —
Гулга кўмар экан тошлоқнинг тўшин,
Орзу қилганмисиз, ўйлаганмисиз
Келгуси авлодлар раҳмат айтишин?

Деганмидингиз ё:
«Бир боғ яратсам,
Қолмайди ҳаётдан ҳеч қандай қарзим?!»
...Оғиз очмасликка ичгандай қасам,
Асқар жим.

Нилдай тўқ япроқлар силкитар бошин,
«Жавоб берсанг-чи» деб қиларди талаб.
Охири тугади боғбон бардоши,
Дардли жилмайди-ю,
Аста очди лаб:

— Орзу қилган бўлсам, қилгандирман ҳам
Баъзида овутиб ўзимни ўзим.

Рости гап:
Тап-тақир далани кўрсам,
Ўтиб кетолмайман кўз юмиб, қизим!

XII

Қизим?
«Қизим» дегунча, эй тил,
Кесилганинг эди яхшироқ.
Шу бир сўздан бўлди-ку чил-чил
Юракдаги порлаган чироқ.

Шу дам гўё қуёш ҳам сўнди,
Туман қучди Асқар бошини:
Ҳаққи борми севишга энди,
Бой бердими йигит ёшини?!

Ахир қалби қариган бўлса,
Чўлга нечук жон бахш этарди?
Ахир қалби қариган бўлса,
Сўнмасмиди

оташи,
дарди?

XIII

Йўқ, йўқ, ҳали юраги қайноқ,
Бир йигитча шижоати бор.
Гох завқланар,
Ажабланар гох
Уни зимдан кузатиб Дилдор:

Баъзан Асқар боғидан чиқар
Аста назар ташлаб ҳар ёнга.
Ухлаётган бўлса ишчилар,
Шўнғиб кетар барра ўрмонга.

Япроқларга термилиб колар,
Дарахт тилин англармакин ё?
Шивирлашдан тўхтаб ниҳоллар,
Унинг дардин тинглармакин ё?

Минг-минг йиллик зўр хазинасин
Кўкрагида асрайди тоғлар.
Соҳибкор ҳам балки гинасин
Қалб тўрида яширин сақлар.

Бармоқлари қўнғир харсангдан
Йўнилгандек туюлар доим.
Ўша қўллар дутор чертаркан,
Капалакдай учар мулойим.

Далага сув тараган маҳал
Бошлайди у ширин хиргойи.
Шунда бир пас бермасанг ҳалал,
Юзин безар ёшлик чиройи.

Овқат қўйсанг,
камсухан қўшни
Ютоққандай ёпишмас ҳаргиз.
Лекин
Аёл пиширган ошни
Соғинганин сезиб турар киз.

Фақат, Асқар яқиндан буён
Қорасини кўрсатар камроқ.
Қизни қийнар ҳар турли гумон,
Қийнар қизни бу янги жумбоқ.

Йўлларига тикилар ҳар кун,
Нигоҳ узмас унинг боғидан.
Қиз охири Асқар тарихин
Сўради бир ҳамқишлоғидан.

XIV

— Мен гапирмай,
Куймагин сен ҳам
Эшитиб бу аччиқ дostonни.
Кўрганмикин азалий олам
Бошқа шундай метин инсонни?!

Қизим, ҳали йўргакда эдинг
Сўнгги уруш бошланган дамлар.
Қурол олди қўлига элинг,
Йўлга чикди минг-минг одамлар.

Тутган ерин узолган, танти
Йигитлар жўр эди Асқарга.
У даврада қайнаб ўсганди,
Давраси-ла кетди асқарга.

Хижрон ажин кўндирар юзга,
Аччиқ бўлар айрилиқ ёши.
Йигит кетди,
Қолди йўл узра
Баҳри деган бир синфдоши.

Баҳри дедим...
Бокқанда унга
Баҳри дилинг очилар эди.
Томчи сувдай ўхшарди сенга,
Ёмонмас, ҳа, Аскарнинг диди.

Чечан қиз-да,
Эгнида атлас,
«Мажлисга» деб чиқар уйидан.
Мажлис қайда...
Кун ботар-ботмас
Топардингиз дарё бўйидан.

Менинг айтиб беришим қийин
Улар не деб сирлашганини.
Кўрганлар бор қишлоқда лекин
Соялари бирлашганини.

Йигит кетди.
Оташдай лабда
Сўнгги бўса мазаси қолди.
Поезд кўчди мағриб тарафга,
Тутуни ҳам эриб йўқолди.

Қўп чўзилиб кетади сўзим
Айтаверсам, қизим, бирма-бир:
Оз-мунчанинг мурод-орзусин
Уруш пайхон этдим, ахир!

Қолиб неча ўлимдан омон,
Қайтганида ёрнинг қошига,
Осмон,
 гўё қизиган қозон,
Ағдарилди Асқар бошига.

Ёнига қиз келмади учиб,
Тўйиб-тўйиб ўпай демади.
Барг «шилт» этса гезариб-чўчиб,
Илиқроқ сўз топай демади.

Йигит жангда пишган бармоқ-ла
Ёрнинг сочин силолмай қолди.
Бошин эгиб чикди-ю боғдан,
Не қиларин билолмай қолди.

Ўдга солар ёшлигин дарров
Қишлоқнинг ҳар толи, гулзори.
Аттанг деса, ё кулса биров,
Нам тортади унинг девори.

Бу йўллардан ўспирин чоғи
Учрашувга ўтарди ўкдай.
Энди йўлнинг момик тупроғи
Ловуллатар товонин чўғдай.

Кўлтиғига кириб ёр-дўстлар,
Кўп насиҳат қилишди.
Бироқ
Елга кетди жамики сўзлар,
Ўзи асли эди қайсарроқ.

Неча кунлаб бўлар бетоқат
Кўриб қолса қизни йироқдан.
Чидолмади Асқар ниҳоят,
Бошин олиб кетди қишлоқдан.

Эсни таниб бизлар ҳам бир вақт
«Ошиқ-маъшук» бўлдик деганмиз.
Энди этсам Асқарга нисбат,
Ўт олмаган ўтин эканмиз.

Кошки яна ёшлигим қайтса,
Кўзга сурма қилардим изин...
Ҳа, дарвоқе,
 хаёлинг қайда,
Гап чўзилиб кетдими, қизим?

Жўнар пайти ўлтириб ёлғиз,
Дил чигалин ёзди у бир оз
(Биз ўзимиз эшитмаганмиз,
Лекин шундай роз айтгани рост):

«Сўз бердинг-у,
нечун кутмадинг,
Тез сўнарми ёки қиз меҳри?

Қайтишимдан ноумидмидинг,
Ё олтинга учдингми, Баҳри?

Чин муҳаббат қандай бўлмоғин
Қўриб қўйгин, бевафо барно:
Пинҳон тутиб илк севги доғин,
Ўтажакман дунёдан танҳо!

Икки-учта ўзин билмаган
«Девона» деб кулса-да майли.
Чунки қорда қолиб ўлмаган
Ёмғирга дуч келиб ўлмайди.

Омон экан бу азиз бошим,
Ёдинг бўлур мен билан бирга.
Ёр тусаган юрак оташин
Энди тўкиб солурман ерга».

Шундай деди кафтига туфлаб,
Боғ айлади «Теракмозор»ни.
Боғин сўз-ла бўлмас таърифлаб...
Қизим, яна саволинг борми?

XV

Қандай савол бўлиши мумкин,
Жумбоқ ечиларкан сирли тугундай.
Аскарнинг юзини қоплаган ажин
Дилдор хаёлида эрир тутундай.

Боғбон қад кўтарар қиз хаёлида
Эккан боғи каби навқирон, адил.
Боғбон қад кўтарар қиз хаёлида
Шоирдай камтарин, сахий, содда дил.

Базму тантанани ёмон кўради,
Йўламас тўйларнинг хатто ёнига.
Лекин мевалари кулиб туради
Муродга етганлар дастурхонида.

Қулф уриб яшнаса эккан кўчати,
Одамлар «Аскардан олганмиз» дейди.
Дарё бўйидаги йўлни кўрсатиб,
Одамлар «Аскардан қолган из» дейди.

Ўзгариб кетибди у сўқмоқ, хайҳот,
Тармоқ ҳам отибди,
кенгайибди ҳам.

Ахир,
бўйга етди кейинги авлод,
Ҳа, айланиб турар ишқпарвар олам.

Кўриб қўймоқ учун соҳибкор ишин,
Олимлар келади Кавказ, Сибирдан.
Жажжи қишлоғини тарк этган киши
Мағрибу машриққа танилмиш бирдан.

«Оҳанрабо» атар яқину йирок
Саҳрода гулхандай порлаган боғни.
Шу боғ ўрмончига бўлмаса маёқ,
Манзил қилмас эди балки тошлоқни.

Мана, отликни ҳам кўмай дер ўрмон,
Ўсар мевазорнинг сояси каби.
Туну кун тин олмас қайдадир боғбон,
Қўшолоқ фарзанднинг дояси каби.

Шубҳаю саволнинг не ҳожати бор,
Жумбоқ ечиларкан ўзидан ўзи!
Гўёки улғайди беҳосдан Дилдор,
Ярқ этиб очилди беҳосдан кўзи.

Аскарнинг юзини қоплаган ажин
Дилдор ҳаёлида эриб боради.
Жангга отлангандай тик тутиб бошин,
Қиз боғ эшигидан кириб боради.

XVI

Яна табиатда буюк ўзгариш,
Мавсумлар бир-бирин қувар бетокат.
Бу қутлуғ оламга ёт эрур қариш,
Бўёғин янгилаб туради фақат.

Оғирлик қилмоқда камзул кишига,
Уйлар ҳам негадир туюлади тор.
Дехқонлар «хайр» дейди серташвиш қишга,
Очиқ деразадан киради баҳор.

Навбаҳор ҳар уйда бўлади меҳмон,
Барчага етади лутфу эҳсон.
Сўнг майса сабз урган далалар томон
Етаклаб кетади ёшу кексани.

Елда калдирғочлар чайқашар тўшин,
Бошингиз устида бўлиб парвона.
Гоҳ очиб,

гоҳ тўсиб мовий кўк юзин,
«Ким ўзар» ўйнайди булут карвони.

Адир этагида кўпирар жилға,
Адир чўққисида ловуллаар офтоб.
Асқар ва Дилдор ҳам чиқади йўлга,
Баҳор даъватига бера олмай тоб.

Ерда олишаркан соя ва зиё,
Атласдек туюлар қирлар, адирлар.
Гоҳ ёмғир қуйилар,

нур ёғади гоҳ,
«Бўри болалади» дейди кампирлар.

Бугун она тупроқ шунчалар юмшоқ,
Оппоқ буғ буркийди бағридан аста.
Соҳибкор теради лолақизғалдоқ
Ўзига бир даста,
Қизга бир даста.

Гул дилнинг арзини этганда баён,
Ўрин бўлмас экан изоҳу гапга.
«Бу ҳам менинг мулким»

дегандай боғбон,
Қизни бошлаб кетар тўқай тарафга.

Ўзи бу жойларга қатнайди ҳар кун,
Ҳисобин олгандир қадам-бақадам.
Лекин татирмиди,
Дунёнинг кўркин
Севган кишиси-ла кўрмаса баҳам?!

Сийпалаб боради жийдалар сочин,
Эъозлар ҳаттоки рангпар юлғунни.
Бирдан хурпайди у,
Худди сор лочин
Кўриб қолган каби кузғунни.

XVII

Аммо эгди бошини маъюс,
Ташланмади оловдай олға.
Қиз тўқайда келди юзма-юз
Терак кесган ҳорфин аёлға.

Болтасини яшириб дарров,
Вазмин чўкди тўнкага жувон.
Назар солди Дилдорга бирров,
Ниманидир эслади шу он:

— Дилдормисиз?
У қиздан ўзга
Боғбон ҳамроҳ этгувчи ким бор?!
Агар Дилдор бўлсангиз,
Сизга
Айтадиган бир жуфт сўзим бор.

Тирикчилик — сайр эмас, сингил,
Айбга йўйманг кўриб тўқайда.
Умр ўтди,
Тўлмади кўнгил,
Афсуслардан энди йўқ фойда.

Пешонамнинг шўрлигимиди,
Ота-онам зўрлигимиди,
Кўзларимнинг кўрлигимиди
Ё ўзимнинг ғўрлигимиди, —

Олтин кўриб мис дебман бир вақт,
Танимабман иқбол қушини.
Курашмасанг келмас экан бахт,
Бахт севаркан ботир кишини.

Менга унча қилмайди алам
Очилмасдан туриб сўлганим.
Оғирроқдир бир яхши одам
Умри учун зомин бўлганим.

Сизни кўргач,
Асқар севгиси
Очган эмиш янгидан ғунча.
Шу туфайли, эй ўрмон қизи,
«Халоскорим» дейман ўлгунча.

Бокқа бокдим.
Девор ёнида
Турар ҳамон забардаст деҳқон.
Худди кунга тугилган ойна,
Такка қотмиш бош узра кетмон.

Термиларди раҳнага Аскар,
Жилмаярди ўқигандай шеър.
Ҳаёт унга кўргузган дарслар
Кўз олдидан ўтарди бир-бир.

Нафас олди тўлдириб кўксин,
Кетмон урди эски деворга.
Ҳоҳ-хо, девор мевазор кўркин
Тўсиб ётган экан бекорга.

Гўё шу он бузилди тўғон,
Кенг жаҳонга нур тошиб кетди.
Яшил бокқа ям-яшил ўрмон
Ҳошиядай туташиб кетди.

Ишққа синов бўлар десак-да,
Айрилиқда йўқдир фазилат.
Қовушганда юрак юракка,
Шундай кулса керак табиат.

Чайқалади елда ғўзалар,
Ўрикзорлар қўл берар унга.
Дала кезган тўп-тўп ғўзаллар
Қалқир гўё яшил тўлқинда.

Ҳатто қушлар учар бахтиёр,
Ин қургани изламас бутуқ.
Ўзбекистон аталган диёр
Яхлит боғдай очарди кучоқ.

Севар экан мени қайнонам,
Осон кўчди ишим қолипдан:
Янги дoston ахтариб келсам,
Тўй устидан чиқиб қолибман.

1962—1963

ҚИЛМИШ — ҚИДИРМИШ

АЙТИЛГАН СЎЗ — ОТИЛГАН ЎҚ

I

Бор экан-да, йўқ экан,
Айтилган сўз ўқ экан.
Ишонмассиз, эҳтимол?
Унда тингланг бир мисол.

II

Қадим-қадим замонда,
Роҳатижон ўрмонда
Бўри баковул эди,
Тулки ясовул эди,
Ғоз карнайчи эди,
Ўрдак сурнайчи эди,
Қарға қақимчи эди,
Чумчук чақимчи эди,
Бошқалар ҳам албатта
Ризқ терарди хизматда.
Ҳоким бўлиб бунда Шер,
Сокин эди кўк ва ер,
Табиатда ишва, ноз!
... Ўтди қанча қиш ва ёз,
Кейин, —
Ҳоким ё бирдан
Кексаликни олди тан,
Ё қайтариб шаштини
Қон босими ошдими, —
Ўлтирса ҳам,
Юрса ҳам,
Хоҳ уйида олса дам,
Хоҳи хизмат палласи
Оғирлашиб калласи,
Бўйни тола бошлади,
Мудраб қола бошлади.

III

Чумчук эса шунча йил
Гийбат ташиб хилма-хил,
Гийбатлари ҳамиша
Қолса ҳам бенатижа,
Хазинадан дон ерди,
Еган сари

жон дерди.

Шер соғлиги бузилгач
Ва алоқа узилгач,
Кўпайди қуш оҳ-зори
Касод бўлиб бозори.
Шундан сўнг у йўлма-йўл
Дуч келганга чўзиб қўл,
Ҳозни чакди ўрдакка,
Мусичани ғурракка,
Сичқонни филга чакди,
Тиконни гулга чакди.
Бўш қолса-чи?
Олмай дам,
Чирқиллади дам-бадам:
«Кимки бўлса бачкана,
Бизни атар кичкина!»

Қарабсизки, сал кунда
Ҳазираю салқинда
Гийбатлар қизиб кетди,
Муроса тўзиб кетди.
Ота нуқиб боласин,
Ҳиян чўқиб холасин,
Излай бошлади ҳатто
Ичидаги оласин.

Карнайчи борган тўйга
Сурнайчи бормаи қўйди.
Келинчак кирган уйга
Қуёвлар кирмай қўйди.

Ҳониворлар тойилиб
Бир-бирининг лойига,
Келаверди арз қилиб
Ҳокимнинг саройига.

IV

Қабулхонада у пайт
 Бир мушук котиб эди.
 Бирор чигал иш кутмай,
 Хотиржам ётиб эди.
 Тўрт тарафдан кўчган эл
 Шикоятин кўтариб,
 Босиб келгач худди сел,
 Ранги кетди кўкариб.
 Асраш учун жонини
 Тушиб тўрдан қуйинга,
 Тез жўнатди қуённи
 Подшо Шернинг уйинга.

V

Юзин ювиб тезгина,
 Идорага келди Шер
 Ва чўт қоқиб озгина,
 Пешонасин босди тер.
 Чунки экинлар ғовлаб,
 Овлар овланмай қопти.
 Ҳамма фақат гап кавлаб,
 Конлар кавланмай қопти.
 Қанча пўстин унниқиб,
 Синибди иш куроли.
 Қиш ғамини унутиб,
 Ўйнар ҳатто чумоли.
 Чумчуқ-чи?
 На ўйланиб
 Ва на фикр қиларди.
 Фақат учиб-айланиб,
 Жикир-жикир қиларди.
 Ўўл кўйилган хатони
 Тузатишга йиллар кам,
 Етмас эди ҳаттоки
 Ёшроқларнинг умри ҳам.
 Шер югуртиб аста кўз
 Бу ҳолга бир чеккадан,
 Айтди фақат икки сўз:
 «Ҳокимликдан
 кечаман!»

VI

Шер
 Тож-тахтга туфлади...
 Шундан кейин
 У секин
 Ичкаридан кулфлади
 Маҳкаманинг эшигин.
 Деразани очиб сўнг
 Бир оз ўйлаб турди-ю,
 Ўзин мангу кар ва гунг
 Ўрмонзорга урди у.
 Қўрқув эзмас дилини,
 Ўкинчи ҳам йўқ эди;
 «Тахтдан кечдим» дедими,
 Айтган сўзи ўқ эди.
 Тинч жойга у, алкисса,
 Етиб олди беҳатар.
 Арзга келган халқ эса
 Қолди бундан беҳабар.

VII

Шу сабабли ўша кун
 Мўйсафид ва гўдаклар
 Яъни, айиқ ва кузғун,
 Тимсоҳ, эчки, ўрдаклар,
 Қизилиштон, қурбақа,
 Тўрткўзлар ва қашқалар,
 Қилтомоғу бўрдоқи
 Ҳамда бошқа-бошқалар
 Котиб мушук калласин
 Оғритишди чувиллаб,
 Кўча-кўйлар ҳаммаси
 Қолгунича хувиллаб.
 Чумчуқ эса ҳали ҳам
 Элга қилар пуч гина
 Ва чиркиллар дам-бадам:
 «Бизни деманг кичкина!»
 Фақат, кўриб кекса фил
 Нодонларнинг ишини,
 Ич-ичидан кетиб зил,
 Чайқар эди бошини.

VIII

Кутиш теккач асабга,
Четга суриб мушукни,
Жониворлар ғазаб-ла
Синдиришди эшикни.
Лекин шошмоқ бефойда,
Бекор эди ҳарбу жанг.
Кириб жимжит саройга,
Бўлди ҳамма ҳангу манг.
Кўринмасди тахтда Шер,
Токчада ҳам йўқ эди.
Бўм-бўш эди шип ва ер,
Боғчада ҳам йўқ эди;
Сурканиб ҳар ниҳолга,
Кезар фақат ел ҳазин.
Хайрон бўлиб бу ҳолга,
Қисди мушук елкасин.
Таркалди эл оҳиста,
Ариза кўлда қолди,
Бўғиздаги бўғизда,
Тилдаги тилда қолди.

IX

Эртасига ўрмонда
Ҳаёт чиқди изидан.
Хайвонлар ўз-ўзидан
Бўлаверди шарманда:
Юки оғир бирининг,
Бели оғир бирининг,
Кимдир ёрдам изларди,
Ёрдам топмай бўзларди.
Бировлар оч, биров тўқ;
Тинглаш учун ҳоким йўқ.
Фақат чумчуқ чирқиллаб,
Яйрар эди дирқиллаб.
Жамоага Шер керак,
Шердан эса йўқ дарак.

X

Ўтгач неча ҳафталар,
Йиғилишиб катталар,

Элга эҳсон улашиб,
Соқолларин силашиб,
Ўйга чўмиб кетишди
Хамда қарор этишди:
«Ҳазрат Шерни бу жойда
Кутавериш бефойда.
Энди пухта ўйлаймиз,
Янги подшо сайлаймиз!»
Қанот қоқиб жарчилар,
Йўл олди сўнг ҳар ёнга
Ва кўп ўтмай бу хабар
Тарқалди кенг ўрмонга.

НОАҲИЛЛИК — БЕАҚЛЛИК

I

Сайлов кунн тез келди,
Ўйлайдиган кез келди.

II

Эрта турди хотинлар
Типирлашиб,
Сайрашиб,
Ёллариға сочиб зар,
Қуйруқларин тарашиб.
Завқу ғурур ёғилиб
Тандағи ҳар мўйидан,
Эркақлар ҳам йиғилиб
Чиқаверди уйидан.
Болалар ҳам тонг-сахар
Тарк айлашиб кўрпани,
Ўйин-кулғи бошлашар
Обод қилиб ўртани.

III

Қуёш қизиб-ловиллаб,
Ранг югурғач ўрмонга,
Янгради бонг гувиллаб,
Элни чорлаб майдонга.
Бунда соғу маймоқни
Оқсоқоллар қаршилар.

Мана,
Мойлаб томоқни,
Ишга тушди жарчилар.

IV

— Энг биринчи хуш калом:
Халойиққа ассалом!
Иккинчи сўз ва сийлов:
Кутлуғ бўлсин бу сайлов!
— Зифиртакми, улканми,
Сизга маъкул бўлганми
Тил учига қўйиб бол,
Сайлайверинг бемалол!
— Аммо сайлаш чоғида
Хомчўт килинг гоҳида...
— Булбул бийрон бўлса ҳам,
Гавдасининг вазни кам...
— Гарчи балиқ ҳалолдир,
Нутқ сўзлаши маҳолдир...
— Капалаклар соз яшар,
Минг афсуски, оз яшар...
— Кузғун умри кўп узун
Ажал тилаб биз учун...
— Қўйни қўйинг, ювошдир...
— Эчки эса бевошдир...
-- Хуллас, ўлчаб етти бор
Ҳамда этиб эътибор
Ҳидлаб, титиб, чопсангиз,
Айби йўқни топсангиз,
Тил учига қўйиб бол,
Сайлайверинг бемалол!

V

Эл эшитиб эълонни,
Тарк айлади майдонни.
Сўнгра, феъли ўхшашлар,
Дил ва тили ўхшашлар
Четда давра қуришди,
Маслаҳатга киришди.
Жондорлардан қушгача
Фикр йиғиб тушгача,
Ҳар тоифа, ҳар тараф

Ўз номзодин белгилаб,
Шов-шув тараб ҳар ёнга,
Қайтди яна сайхонга.
Тинглаб улар ғалвасин,
Фил чайқарди калласин.

VI

Тингач ғовур-тўполон,
Қушлар бўлиб бир томон,
«Тинглангиз!» деб барчага,
Сўз беришди зағчага.
У тарк этиб каторни,
Элга айтди қарорни:
— Қон-қардошлар, жондорлар,
Ғариблару номдорлар,
Сиз ва бизга ким керак?
Қудратли ҳоким керак!
Топиларми бу хили?
Ҳа... У қушлар вакили!
Таърифини тинглангиз,
Кимлигини англангиз.
Осмон унинг ватани,
Чандир эрур бадани,
Ўтқир эрур кўзи ҳам,
Кўп чўзилмас сўзи ҳам.
Пайдо бўлса агар ёв,
Жанг бошлар у беаёв.
У чангалин урганда,
Жон қолмагай душманда.
Овда ҳам у зўр анча:
Қанотларин ёзганча,
Яқин қилиб узоқни,
Бир чўқиса бузоқни,
Шартта белин синдиргай
Ва нафсини қондиргай,
Яъни, чайир жисми бор,
Бургут деган исми бор.
Бўлса шундай мард султон
Бошингизга соябон,
Яйраб ўтар умрингиз...
Унга овоз берингиз!

VII

Тўрт оёкли, жангари
Жондорларнинг сафлари
Бу қарорни эшитиб,
Ғазаб изҳор этишиб,
Депсинишди, ушлашди
Ва зағчани қувлашди.
Шундан кейин бир така
Чиқиб келди ўртага.
Соқолини силади,
Гапни гапга улади:
— Ҳей, туёкли ошналар,
Ҳей, қанотли қўшнилар,
Белимизни синдириб,
Ўзига ризқ ундириб
Ўтди не-не ҳокимлар...
Битсин энди золимлар!
Бўлсин ювош ва оқил
Бизнинг янги шохимиз.
Иш юритса у одил,
Қайрилмагай шохимиз.
Тоғдай бўлсин тоқати,
Меҳнатдан ҳам қочмасин.
Янтоқ бўлсин овқати,
Ҳафталаб сув ичмасин.
Узун бўлсин оёғи,
Сафарда танг қолдирмас.
Кичик бўлсин қулоғи,
Ғийбат тинглаб ўлтирмас.
Унга қўйиб эътиқод,
Эл яшагай роҳатда.
Бизда шундай бир номзод
Топиларми?
Албатта!
Ишга солиб мияни,
Дўстлар, пухта ўйлангиз
Ва бузруквор туяни
Подшо қилиб сайлангиз!

VIII

Айтиб гапнинг ҳалолин,
Селкиллашиб соқолин
Така сафга қайтган он

Бирдан бошлаб тўподон,
Қарға қағиллай кетди,
Бақа вақиллай кетди,
Булбул «биё»лай кетди,
Мушук миёвлай кетди,
Чумчук чириллай кетди,
Арслон ириллай кетди,
Каклик какиллай кетди,
Кўппак акиллай кетди,
Хуллас, ҳамма вакиллар
Ўз фикрини маъқуллар
Ва лекин гап тингламас,
Тингласа-да, англамас.

IX

Ҳеч ким гапга кўнмагач,
Тортишувлар тинмагач,
Говур аро гангиган
Оқсоқоллар янгидан
Чекинишди авлоққа
Тинч маслаҳат қилмоққа...
Эл кутарди чувиллаб,
Вақт ўтарди зувиллаб.
Кун чошгоҳдан ошганда,
Қоринлар сал очганда,
Оқсоқоллар қайтишди
Ва қарорни айтишди:

X

— Сизлар учун кўп соат
Ўй ўйладик, толдик биз.
Кейин қўлга адолат
Тарозусин олдик биз.
Паррандалар талаби
Бир паллага солинди,
Даррандалар талаби
Бир паллага солинди.
Таҳлил этиб ҳар доно
Айтган фикр таркибин,
Унутмадик биз ҳатто
Аҳмоқларнинг таклифин.

Голиб чиқди муроса
Кўнгилларни қилиб хуш,
Шудир бизнинг хулоса:
Подшо бўлгай Туякуш!

XI

Қарсаклар янграб кетди,
Ўрмон жаранглаб кетди.
Тонгдан бери олмай дам,
Чарчаганди ҳамма ҳам.
Тиззалар қалтирарди,
Қоринлар қулдирарди.
Шу сабабли, тиниб кўз,
Чўзилмади сўнгги сўз.
Водийликлар, тоғликлар,
Патлилар, туёқлилар,
Бегонаю ён қўшни
Нася қилиб хайр-хўшни,
Тирқираган шар каби
Ин-инига тарқади.
Аммо, кўриб кекса фил
Дўстларининг ишини,
Ич-ичидан кетиб зил,
Чайқар эди бошини.

ЕТТИ ЎЛЧАБ, БИР КЕС

I

Энди яшил ўлкада
Қолмас бекор дайдиған:
Амаллар ҳам ўртада
Тақсимланиб,
Қайтадан,
Бўри баковул бўлди,
Тулки ясовул бўлди,
Ғоз карнайчи бўлди,
Ўрдақ сурнайчи бўлди,
Қарға қақимчи бўлди,
Турна тўқимчи бўлди:
Эшик ёпилса, чумчук
Туйнукка тикиб тумшук,

Бўшаттириб мушукни,
Яна қоқиб эшикни,
Қабулхонага ходим
Бўлиб,
топди муродин.

II

Масъул ишга ҳар лаҳза
Фикр керак, ўй керак.
Котиб чумчуқ дер аста:
«Менга эса уй керак!
Яхши уйга кўрк билан
Зўрлар келиб кетади,
Ошно бўлсанг зўр билан,
Ишларинг тез битади».
Шу ният-ла тикса бош
Қалдирғочнинг инига,
Уни абжир қалдирғоч
Йўлатмади ёнига.
Чумчуқ аввал дўқ уриб,
Сўнгра арз ва зор қилди.
На униси наф бериб,
На буниси кор қилди.
Вакт қолмади сал кейин
Бу тўғрида ўйлашга,
Таъйинланиб бир йиғин
Янги вазир сайлашга.
Чумчуқ элга эслатди
Илон номин ўшанда.
Чунки ҳамон изларди
Қалдирғочга кушанда.
Деса ҳамки тенг «ўртоқ»
Илон ҳамма қўшнини,
Севар эди сал кўпроқ
Қалдирғочнинг гўштини.
Бу тўғрида ҳатто бир
Кўҳна ривоят ҳам бор.
Айтиб берай мен ҳозир,
Тингланг уни сиз такрор.

III

Биз ҳикоя айлаган
Даврдан ҳам қадимда

Яшил кийиб яйраган
Бу дунёи азимда
Бир ўспирин бор эди,
Яхши миришкор эди.
Сўнг эринмай у танти
Чорва сирин ўрганди.
Икки касбдан топиб нон,
Аталди у Иккижон.
Кейин тўқувчи бўлди,
Кейин тикувчи бўлди.
Зўр темирчи бўлди сўнг,
Бешвой деб ном олди сўнг.
Ошпазликни билди у,
Табиблик ҳам қилди у.
Тунда юлдуз санаб жим,
Бўлди охир мунажжим.
Фикр чархлаб дам-бадам,
Саккизвойнинг шунда ҳам
Кўнгли сира тўлмади,
Изланишдан толмади.

IV

Қўлга олиб аррасин,
Ўрмонни кезиб чикди.
Танлаб-танлаб сарасин,
Қарағай кесиб чикди.
Қарағайни тилимлаб,
Қуритди сўнг салқинда.
Тахталарни елимлаб,
Кема қурди сал кунда.
Аммо йигитнинг номи
Ошмай қолди Тўккиздан.
Чунки ёруғ дунёни
Тўфон босди туйкусдан.
Бемаврид ва йўқловсиз
Жала қуйиб тўхтовсиз,
Тоғлардаги муз ва қор
Бирдан эриб беқарор,
Дарё, кўллар кўпириб,
Қирғоқларни ўпириб,
Сув остида бирма-бир
Ғойиб бўлди дала, қир.
Жондорлар токқа қочди,

Кушлар бутокка кочди
Чекинмади аммо сув,
Давом этди «кув, ха, кув».
Бир қарашса ҳайвонлар,
Ғарқ бўлибди ўрмонлар.
Тўфон эса қаҳр ила
Тоғни босиб бағрига,
Чўққи сари,
 пилдираб,
Ўрмаларди гулдираб.

VI

Уста Тўққиз бу пайтда
Ваҳимаю ҳайратда
Оғиз очиб қолмади
Ёки қочиб қолмади.
Балки кийиб жомасин,
Ишга солди кемасин.
Шундан кейин ёш овчи
Ер юзида яшовчи
Баҳайбату кичкина,
Бамаънию бачкана,
Фойдалигу зарарли,
Ақллигу заҳарли
Барча ҳайвон зотидан
Хамда қуш авлодидан
Бир жуфт-бир жуфт сайлади
Ва кемага жойлади.
Гарданига юк олиб,
Кема вазмин қўзғолиб,
Кенгликларга чиққан он
Ерни ютди шум тўфон.

VII

Қунлар ўтиб борарди,
Кема йўртиб борарди.
Аммо йўртиш бефойда,
Чунки уни ҳеч жойда
Қутадиган киши йўқ,
Қиладиган иши йўқ.
Сўнг,
 нур ва сув қоришиб,

Ҳаво анча ёришиб,
 Жала тинди ниҳоят,
 Сал топди жон ҳаловат.
 Офтоб яшнаб, кулди ой,
 Хурсанд бўлиб Тўққизвой
 Кўк қарғани топтирди
 Ва унга иш топширди:
 «Кўтарилиб осмонга,
 Кўз ташла ҳар томонга,
 Сув пасайиб, ҳойнаҳой,
 Очилгандир қуруқ жой».
 Қанотини қокди қуш,
 Ўнгу сўлга бокди қуш.
 Уфққа бориб қайтди,
 Ўлгудай ҳориб қайтди.
 Аммо оёқ қўйгудай
 Ернинг йўқлигин айтди.

VIII

Кунлар шошиб янада,
 Ҳафталарни тугади.
 Муддат ўтиб,
 Кемада
 Озик-овқат тугади.
 Тамом бўлди туянинг
 Ўркачдаги жири ҳам.
 Таом бўлди турнанинг
 Тирнокдаги кири ҳам.
 На ҳайвон, на гала қуш
 Шунда ҳам оҳ чекмади.
 Фақат кул ранг каламуш
 Тартибга бўй эгмади.
 Кундузи у демай финг
 Элдан тишин яширди.
 Тунда эса кеманинг
 Таг оғочин ғажирди.
 Қорни оғрир, милк оғрир,
 Тўхтамасди бироқ у.
 Тахта тешилди охир
 Ва кемани босди сув.
 Дилни ғулув тўлдирар,
 Босмоқ қийин ғулувни.
 Кемани сув тўлдирар,
 Тўсмоқ қийин бу сувни.

Сув етганда гувиллаб
Йўлбарс ва шер ёлига,
Илон келди шувиллаб
Тўққизвойнинг олдига:
— Ҳаммангизни қутқариш
Келар менинг қўлимдан.
— Яша, илон, бошла иш,
Асра элни ўлимдан!
Думин силкиб дер илон:
— Гап қовушмас ширасиз,
Саклаб қолсам соғ-омон,
Менга нима берасиз?
— Айтаман кўп ташаккур!
— Ташаккурни еб бўлмас.
— Унутмаймиз бир умр!
— Бу ҳам молу зеб бўлмас.
Йигит қилар таваккал,
Бўлгач кема ҳоли танг:
— Ишни бажар сен аввал,
Сўнг розиман не десанг!

IX

Хурсанд илон дирк этди,
Ғойиб бўлди бир пасда
Ва тешикни беркитди
Кулча бўлиб у пастда.
Жониворлар тортиб саф,
Унга олқиш ўқишди
Сўнг, денгизга ҳовучлаб,
Сувни қайта тўқишди.
Эртасига саҳарда
Ишга солиб ҳаммани,
Меҳнатсевар ёш дарға
Қатрон қилди кемани.
Ваҳималар тошини
Отгач денгиз комига,
Йигит абжир лочинни
Таклиф қилди ёнига:
«Дўстим, кўкка уч дарҳол,
Ҳар тарафга зехн сол,
Сув пасайиб, хойнаҳой,
Очилгандир бирор жой».

X

Лочин ўхшар аскарга,
 Хуши йўқдир гапларга.
 Дарров учиб кетди у,
 Юксакларга етди у.
 Тўниб бокди тўрт ёкка,
 Уфқдан ҳам узоққа.
 Анча муддат йўк бўлиб,
 Қайтиб келди ўк бўлиб
 Ва дарғадан узмай кўз,
 Дона-дона қотди сўз:
 «Кунчиқардан нарида,
 Кунботардан берида
 Сув юзида бемалол
 Бўртиб турар бир орол».

XI

Эл бу гапдан шодланди,
 Тезде йўлга отланди.
 Ҳар жондорга таъйин жой
 Белгиларди Тўққизвой.
 Лочин бўлди етакчи,
 Қолганлари — эшкакчи.
 Денгиз юзи дириллаб,
 Учди кема пириллаб.
 Улар тун-кун йўл босиб,
 Кўп семириб, кўп озиб,
 Гирдоблардан ўтдилар,
 Сўнг оролга етдилар.

XII

Бу орада уммон ҳам
 Қайтган эди изига.
 Кулиб бокди кенг олам
 Яна инсон кўзига.
 Тўфон гўё совунлаб
 Ювган эди дунёни.
 Тугаб иссиқ-совуқ гап,
 Етди хайр-хўш они.
 Битгач барча ғурбатлар,
 Гўё бўлиб иш тигиз,

Тўққизвойга ҳурмат-ла
Раҳмат демай бир оғиз,
Читтак ўз бутоғига,
Ғоз-ўрдак қўлга кетди.
Айиқ ўз ётоғига,
Тошбақа чўлга кетди.
Қардошларин ишидан
Кўнгли бўлиб беҳузур,
Чин халоскор кишидан
Фил сўради кўп узр.
Доғ изламас йигит ҳам
Гўзал ўрмон халкида.
Филга дейди:
«Чекма ғам,
Хар кимнинг ўз хулқи-да!
Лек айланиб замон бир,
Йўқолмаса бу одат
Эл бошига қачондир
Келтирар зўр фалокат.
Сен ўшанда жамият
Жиловини ушлагин,
Ахил ҳаёт ва меҳнат
Кўчасига бошлагин».
Фил бу гапдан шод бўлиб,
Йўл олди ўрмонига.
Шу пайт илон дод солиб
Келди йигит ёнига:
«Ваъда унут бўпти-да,
Эмасмиди лафз ҳалол?»
Йигит унга:
«Хўп, деди,
Тилагингни тилай қол».
«Ажал қувиб етган чоғ
Ато қилдим элга жон.
Менинг ишим қон сўрмоқ,
Қон беринглар менга, қон!»
Йигит дер қовоқ уйиб:
«Хўп...
У холда...
Югур, ел,
Кимнинг қони энг қуюқ,
Ширинлигин билиб кел».
Шундан кейин у дангал
Қулоқ солиб виждонга,

Ўз томирин энг аввал
Тутиб берди илонга.

XIII

Кетди илон биланглаб,
Ўнгу сўлга аланглаб.
Жониворми ёки куш,
Кимки йўлда келса дуч,
Бир-бир тўхтатиб кўрди,
Қонидан татиб кўрди.
Таҳсин айтиб ўзига,
Қайтар экан изига,
Бўлмоқ-чун унга сирдош,
Гапга тутди қалдирғоч.
Омад келиб турган дам
Гўллик қилиб илон ҳам
Айтди-қўйди сирини:
«Қонларнинг энг ширини
Фақатгина инсонда
Бўларкан бу жаҳонда!»
Қушча ер чизиб қолди,
Хатарни сезиб қолди,
Ўйлаб,

деди илонга:

«Сўзинг ўхшар ёлғонга,
Далилинг йўқ битта ҳам,
Бўлмагин кўп муттаҳам!»
Бўшдир илон асаби,
Қайнаб кетди ғазаби:
«Далилимми, мана, деб,
Нима керак яна?» деб,
Тиклаб бирдан белини,
Чўзди қонли тилини.
Қуш ҳам йиғиб бор кучин
Чўқиб олди тил учин.
Қочди кейин пириллаб,
Қолди илон чириллаб.

XIV

Азоб чекиб бағоят,
Тўйгач у ўз қонига,
Етиб келди ниҳоят
Тўққизвойнинг ёнига.

Йигит кутлаб боз уни,
 «Қалай битди иш?» деди.
 Илон очиб оғзини,
 Фақат:
 «Виш-виш-виш» деди.
 Қуш чўқиган чоғда тил,
 Ярмигача тилиниб,
 Тўлғанарди қип-қизил
 Айри каби бўлиниб.
 Йигит: «Фақат рост гапир,
 Яхши эмас миш-миш» дер.
 Илон эса бесабр
 Ҳамон фақат:
 «Вишш-вишш» дер.
 Беролмас у гапириб
 Қўнглидаги армонни.
 Йигит,
 жаҳли кўпириб,
 Қувиб солди илонни.
 Сўнг, излаб ўз қавмини,
 Йўлга тушди ўзи ҳам.
 Ўрмон халқи ҳам уни
 Кузатмади шод-хуррам.
 Хуллас, ақл ва ғафлат
 Йўл талашиб ўшанда,
 Бўлди илон то абад
 Қалдирғочга кушанда.

XV

Шунинг учун чумчук ҳам
 Оқсоқоллар бўлгач жам,
 Эълон қилди энг олдин
 Дудук илон номзодин.
 Маъкул тушди бу фикр:
 Тили чучук зот, ахир,
 Ўз обрўйин авайлаб,
 Беҳуда сотмагай гап.
 Иккинчидан, қаёнда
 Кашф этилса биронта
 Ҳазина ё тилла кон,
 Илон бўлар посбон.
 Демак, билар зар кадрин,
 Кўрар хатто ер қаърин.
 Учунчидан, гавдаси

Гўё эман новдаси —
Тўлғанар ва тинмас ҳеч,
Эгилса-да, синмас ҳеч.
Бокиб турсанг бўйига,
Туякушининг бўйнига
Жуда-жуда ўхшаркан,
Аммо ётиб яшаркан.
Демак, савлат тўколмас,
Подшо кўркин бўғолмас.

XVI

Биров шошиб бидирлар,
Биров сўзлар ўйланиб.
Хом ва пишиқ фикрлар
Ўртада кўп айланиб,
Вазирликка илонни
Муносиб деб топилди.
Тўлиб гап-сўз плани,
Бу мажлис ҳам ёпилди.
Очган эди лабини
Фил эътироз билдириб,
Ҳеч ким унинг гапини
Тингламади ўлтириб.
Қулоқ қокиб бесабр
У айтажак мақсадга:
Бу — эзмалик, дер кимдир,
Кимдир йўяр ҳасадга.
Фил бу ҳолдан бўлиб лол,
Фақат бошин чайқарди
Ва ҳали кўп кор-ҳол
Бўлишини пайқарди.

ИККИ ЁРТИ — БИР БУТУН

I

Оёк бўлмас илонда,
Қўли ҳам йўқ тутгани.
Зўр у лекин ўрмонда,
Пайдир турган-битгани.
Думи билан гажакдор
Имзо чекиб фармонга,
Ўргумчакни у мухтор
Нозир қилди осмонга.
Ўргумчак тек ётмасдан,

Тўр тўқишга бошлади
Ва уч-тўрт кун ўтмасдан,
Кўкни тўсиб ташлади...
Тўр юзига солди гул,
Бўлсин дея муҳташам.
Энди ундан куш тугул,
Ўтолмасди пашша ҳам.

II

Тополмагач зарра вақт
Илон сувга тушмоққа,
Омад ҳамда катта бахт
Кулиб боқди тимсоҳга.
У қаровсиз кўлларда
Боскин ясаб яйради.
Балиқ эса йўлларда
Ёрдам излаб яйнади:
Тишларини тиг қилиб
Тимсоҳ овга чиққан кез
Тутилгани ем бўлиб,
Улгургани қочди тез.
Лекин лойқа ҳавазада
Бермасди арз зарра наф,
Балиқ оғзин очса-да,
Айтолмасди бирор гап.
Шу сабабли вазир ҳам:
«Мамлакат тинч, ҳамма шод»
Деб подшога дам-бадам
Бераверди ахборот.

III

Ожиз чекса дард-алам,
Бирга куяр зийраклар.
Қуруқдаги элга ҳам
Тайинланди бир раҳбар.
Эчкиэмар бу номга
Бўлди ерда сазовор:
Думи ўхшар илонга,
Тимсоҳнамо шакли бор!
Янги нозир, башарти
Авлоқ қолса кир-адир,
Зўрлик қилиб эмарди
Эчкиларни бирма-бир.

Сўнг, эчкилар ҳаммаси
Толиб қола бошлади.
Оналарнинг маммаси
Сўлиб қола бошлади.

IV

Биласизки, кўп гўзал
Бўлмаса-да сурати,
Сурувларни ҳар маҳал
Серка бошлаб юради.
Эчки —

энди кучи кам —
Йўрғалолмай, чополмай,
Гангиб қолди пода ҳам
Ўз йўлини тополмай.
Қўйлар кўкат излайди
Икки кўзи мўлтираб.
Сигирлар ҳам бўзлайди
Ошқозони кулдираб.
Илиниб бир бутоққа,
Буғу шохи қайрилди.
От йўликиб тошлоққа,
Туёғидан айрилди.
Излай-излай чўлда чўп,
Туялар чўкиб қолди.
Қийналмасдан овда кўп,
Бўрилар бўкиб қолди.
Лаб урмагач неча ой
Говмушлар ва бедовлар,
Ўтлоқларни босиб лой,
Говлаб кетди яйловлар.
Чакалак ва қамишзор
Илдиз суриб ҳар ёнга,
Ювошга ер бўлди тор,
Жаннат бўлди ёмонга.
Тиллоланиб чаёнлар,
Бойўғли бийрон бўлди.
Кийиклару қуёнлар
Беҳуда қурбон бўлди.
Сабру токат охирлаб,
Хароблашгач ҳамма ёқ,
Жониворлар фикрлаб
Қарашсаки,
Иш чаток!

Шундан кейин осмонга
Ўрлаб дарду оҳлари,
Йўлга чикди оқ тонгда
Жондорларнинг соғлари.

V

Қилмай сира шикоят
Йўлнинг чангу лойига,
Етди улар ниҳоят
Подшонинг саройига.
Чумчуқ эшик ёпгани
Уринганди озгина,
Улар бузиб қопқани,
Кирди-кетди тезгина.
Куннинг тиғи сочилиб,
Нур оғритгач кўзини,
Вазир илон шошилиб,
Четга олди ўзини.
Кейин умид ниш урди
Арзчи эл қалбларида,
Чунки подшо Туякуш
Кўринди сал нарида.

VI

«Адолатли шоҳимиз,
Сенга етсин оҳимиз, —
Деб бошлади улар гап
Шоҳ пойига босиб лаб. —
Бажарилиб фармонинг,
Бизга бебош сардоринг
Эчкиэмар бош бўлди,
Кўзларимиз ёш бўлди.
Яна бирор ёзу қиш
Шундай давом этса иш,
Сўнган чўғнинг нуридай
Уруғимиз қуригай.
Бизга умр тиласанг,
Оддий халқни сийласанг,
У қароқчи нозирни
Эртагами, ҳозирми
Бир жазолаб уриб қўй
Ё пастроққа суриб қўй».

VII

Тинглаб,
толди Туякуш.
Ўйлаб қолди Туякуш.
Не дейишин мутлақо
Билмас эди у «дахо».
Бўлганида сўз қахат,
Қилмоқ учун маслаҳат
Қараб у ён-бу ённи,
Тополмади илонни.
Жавоб берар онида
У ўзининг ёнида
Хипча, кул ранг формали
Чумчукни ҳа кўрмади.

VIII

Лекин фикр айтмоққа
Мажбур эди «баёкиш».
Хуллас, арзчи аймоққа
Бундай деди Туякуш:
«Ҳақ гап, турмуш золимдир,
Ҳаммада бор дўст-душман.
Сизга ёрдам лозимдир,
Минг афсуски, мен қушман.
Тезроқ етар хайвонга
Сизларнинг ниятингиз,
Яъни, вазир илонга
Мурожаат этингиз!»
Сўнг у турмуш «лойи»дан
Поклагандай ҳаётин,
Кўчмаса-да жойидан,
Силкиб кўйди қанотин.

IX

Гўё кўчиб совуқ ел
Туякушнинг патидан,
Арз кўтариб келган эл
Қайтиб кетди дард билан.
Бўшаб қолди кенг қаср,
Поймол бўлиб адолат.
Буни кўриб шум вазир,
Дадиллашди бағоят.

Қатъий қилиб буйруқни,
Баковулни чорлади.
Қимматбаҳо куйруқли
Ясовулни чорлади.
Чангга кўмиб кўчани,
Чопди улар тўрт ёнга
Ва бир заргар зағчани
Келтиришди илонга.
Заргар эса тонг кадар
Меҳнат қилиб беитоб,
Жимжимадор халқалар
Тайёрлади беҳисоб.
Ўйнаб ўтса нур майин,
Яшнар эди нақшлар.
Чакирилди сал кейин
Ўрдак, ғоз ва оққушлар.
Улар сарой кўйнида
Хуррам кутиб олинди.
Кайф қилдириб,
Бўйнига
Мис халқалар солинди.

Х

Тарқаб кетгач кайф бир оз,
Оққуш, ўрдак ҳамда ғоз
Келтирилди энг қисқа
Йўллар билан

денгизга!

Илон бунда шавқ билан
Бундай деди тахминан:
«Шоҳимизнинг боғида
Хайрлашув чоғида
Бўлсин дея ёдгор,
Халқа бердик бир қатор.
Кўпдир ҳали совғамиз,
Чунки ини-оғамиз!
Аммо давлат бойлиги,
Хазинанинг мойлиги —
Дурру гавҳар ва ёхуд
Марварид, лаъл ва ёкут
Ёмон кўздан нарида,
Яъни, денгиз қаърида
Сақланади то абад...

Қани, дўстлар, марҳамат,
Шўнғийверинг шайланиб,
Сув остида айланиб
Тутганингиз сизники,
Ютганингиз сизники!»

XI

Қушлар аҳли қағиллаб,
Ўзни сувга уришди.
Чакқонлари патиллаб
Дур излашга киришди.
Роса лойқа қилдилар
Денгиз тубин титишиб.
Хурсанд қайтиб келдилар
Қўп жавоҳир тутишиб.
Бойлик овлаб пешма-пеш,
Қўрсаларки қўққисдан,
Ўтмас экан «ўлжа» ҳеч
Халқа қисган бўғиздан.
Кимдир чўмиб ҳайратга,
Бошқа кимдир бўзлади.
Аммо молу давлатга
Тўймас экан кўзлари.
Тутганларин қирғоққа
Ялтиллаб теришди.
Яна шўнғиб пучмоққа,
Гавҳар ташийверишди.
Лек таъблари бўлиб хит,
Туфлаб ташлайверишди.
Айёр илон шу тахлит
Ниятига эришди.

XII

Эришди-ю ниятга,
Қўл урмасдан меҳнатга,
Ташиш учун тошларни
Кексалару ёшларни
Беовқат ва бемаош
Жалб этди у солиб бож.
Мардикорлик қилмоққа
Навбат етиб чорлоққа,
Хатто ялқов гагарлар
Этилди сўнг сафарбар.

Тўти, тўрғай ва булбул
Юк ташиди худди кул.
Қарға, кирғий, кумрилар
Қора терга чўмдилар.

XIII

Туяқушнинг ишларин,
Илоннинг қилмишларин
Кўриб турган чумчук ҳам
Маҳкамада хотиржам
Тўплаб фикр-ўйини:
«Қалдирғочнинг уйини
Тафтиш қилиб кўрилсин
Ва котибга берилсин»,
Дея вазир номидан
Чиройли имзо билан
Қарор ёздириб олди,
Мухр бостириб олди.
Баҳри дили очилиб,
Қарорни у шошилиб
Рўйхатлардан ўтказди,
Қалдирғочга етказди.

XIV

Анча мағрур ҳамда кож
Бўлар асли қалдирғоч.
Хатар чоғи, ҳар қалай,
Чўкишувдан қочмагай.
Лекин бу гал у бирдан
Чўчиб кетди мухрдан.
Чўчиб кетган паллада
Ақли ғовлаб каллада,
Ўз инидан зириллаб
Чикқанин сезмай қолди.
Чумчук эса пириллаб
Уни эгаллаб олди.

XV

Нима қилсин қалдирғоч?
Шу тўғрида ўйланиб,
Уй ёнида ҳорғин, оч
Юрди анча айланиб.

Чунки «коғоз душман»ни
Чақирмас у курашга.
Излаб кетди кушларни,
Бир оз ёрдам сўрашга.
Анча кезди ўрмонда,
Учрамади бирор куш.
На яйлов, на сайхонда
Учрамади бирор куш.
Ана ўркач-ўркач сув,
Кушлар сизмас кирғокка!
Дўстларини кўргач у,
Тўлиб кетди дил оҳга:
Кул бўпти ғоз, оқкушлар,
Жон ва қонда дарди бор.
Хатто аҳли донишлар
Бўпти бунда мардикор.
Бу даҳшатга йўлиққан
Қалдирғоч ҳам эзилди.
Лекин ҳали у фикран
Эркинлиги сезилди.
Чўзмай нола-қарғишни,
Секин кўниб кумлоққа,
Даъват этди ҳар қушни
Подшога арз қилмоққа.
Қумри, саъва, лайлак ва
Қораялоқ, ғоз, каптар,
Хуллас, чолу гўдакка
Маъкул тушди бу гаплар.
Қамчи тилли нозирнинг
Кўзин қилиб шамғалат,
Тез кўрилди ҳозирлик,
Пишди жуда маслаҳат;
Рухсат кутмай, айтмай важ,
Кушлар бирдан кўзғолди.
Кушлар аҳли кўзғолгач,
Шум илон ҳам жим қолди.
Кушлар боқиб ўлтирмай
Табиат чиройига,
Етиб келди пайдар-пай
Подшонинг саройига.
Ёрқин умид урди ниш
Уларнинг қалбларида.
Олтин тожли Туяқуш
Кўринди сал нарида.

XVI

«Адолатли шохимиз,
Сенга етсин оҳимиз, —
Дея кушлар ниҳоят
Бошлади арз-шикоят. —
Мехрингга биз мунтазир,
Чунки алдаб шум вазир,
Топганимиз тош бўлди,
Қўзларимиз ёш бўлди.
Ҳолимизни фаҳм айлаб,
Бизга бир оз раҳм айлаб,
Товламачи вазирни
Эртагами, ҳозирми
Қулоғидан чўзиб қўй
Ё ўпкасин босиб қўй».

XVII

Кушлар кўнглин хушларга
Мажбур эди Туякуш.
Шунинг учун уларга
Бундай деди «баёқиш»:
«Ҳақ гап, турмуш золимдир,
Бунга мен ҳам қуяман.
Сизга ёрдам лозимдир,
Афсуски, мен туяман.
Бўйинсуниб тартибга
Ва беҳуда инграмай,
Сиз учрашинг котибга,
Чумчуқ сизни тинглагай!»
... Сўнг,
Кўрмайин бугун, деб
Арзчилар кўз ёшини,
Иссиқ кумга, тухумдек,
Яширди у бошини.

XVIII

Фавкулудда бу жавоб
Тошдай тегди барчага.
Танни кучиб изтироб,
Юрак келди ларзага.

Кушлар айтмай розини
 Тарқалишди ноилож
 Ва, ҳаттоки, оғзини
 Очолмади қалдирғоч.
 Шохдан шохга сакради
 Шундан кейин, тини йўқ.
 Аёзларда қакшади,
 Исингудай ини йўқ.
 Қўнган эди баногоҳ
 Навбатдаги бутоққа,
 Мункиб кетди у бутоқ
 Чўккан каби ботқоққа.
 Куш кўрсаки,
 Бутоқмас —
 Буғунинг шохи экан:
 Буғунинг энг авжи паст,
 Сулайган чоғи экан.
 Далда бўлиб бу висол,
 Иккови ҳам суюниб,
 Айтаверди арзи ҳол
 Бир-бирига суяниб.
 Золимларнинг устига
 Қарғиш ва зор ёғилди.
 Сўнг икковин кўксида
 Қатъий қарор туғилди:
 Дарҳақиқат, ҳар жондор
 Кўтармоқчи бўлса қад,
 Бекор ўлтирмоқ —
 бекор,
 Қилмоқ керак ҳаракат!
 Хурриятнинг йўлида
 Сабр тағи —
 олтинмас.
 Тиф ёнса халқ кўлида,
 Шох зуғумга ботинмас!
 Демак, зулмат тошган кез
 Асқатдики кўзга нур,
 Хурлик учун элни тез
 Жангга кўзғаш шарт эрур!

XIX

Тез орада бу фикр
 Етказилди оммага.

Тез орада бу фикр
Маъкул бўлди ҳаммага.
Жангари ҳар тирик жон
Аскарга чакирилди.
Барча хўрак, барча дон
Ўшаларга берилди.
Оғзи етиб нон, ошга
Ҳамда йиғиб кучини,
Кўтарилди курашга
Эзилганлар кўшини.

XX

Бедард подшо Туякуш
Ҳузурига тугиб мушт,
Бадкор илон ёнига
Ташна бўлиб конига,
Эзиб чумчуқ тўшини,
Олмоқ учун ўчини
Хўкиз югура кетди,
Қоплон ўкира кетди,
Қирғий қийкира кетди,
Айғир айқира кетди,
Чорлоқ чағиллай кетди,
Мушук биғиллай кетди,
Итлар вовуллай кетди,
Филлар довулдай кетди.
Тўзон тўсди осмонни,
Шовкин босди ўрмонни.
Даҳшат ошиб он сайин,
Ер титрарди тинмайин.
Эл «Хурлик!» деб елганда,
Селдай тошиб келганда,
«Қирс» этди,
«Қарс» этди,
Шоҳ саройи дарз кетди.
Эҳ, қуролни пухталаб,
Қилавергач ҳақ талаб,
Ерда тинчи қолмагач
Ва таянчи қолмагач,
Подшо қочди у ёнга,
Чумчуқ қочди бу ёнга.
Тўрдан тушиб ўргумчак,
Ўзин урди ўрмонга.

Сассиққина бир кавак
Паноҳ бўлди илонга.
...Мовийлашиб сўнг фалак,
Нур югурди жаҳонга.

XXI

Шундай қилиб, ниҳоят
Халқнинг кўзи ёришди,
Ахил бўлиб жамоат,
Маслаҳатга киришди:
— Кўрдик неча ҳокимни,
Энди ҳоким керакмас!
— Одил подшо лозимми?
— Подшоси ҳам етар, бас!
Дўстлар, қутлуғ соатда
Меҳнатга бел бойлайлик.
— Доно Филни меҳнатда
Саркор қилиб сайлайлик!

XXII

Ҳамма гапни жам қилиб,
Рақам тузгач ўртача,
Маъқул тушди бу таклиф
Бургутдан то қуртгача.
Сира қўнмай бунга Фил
Тебратса-да бошини,
Юклаб қўйди унга эл
Масъулият тошини.
Сўнг Тўққизвой айтган гап
Тушди Филнинг ёдига.
Хизмат учун бел боғлаб,
Минди ғайрат отига.
Унга санъат бўйича
Булбул муовин бўлди.
Донин териб мусича,
Хўкиз ер ҳайдаб қолди.
Қўриқчи бўлиб кўппак,
Тулкиларнинг бурни қон.
Қуртлар тўқиса ипак,
Танда қўяди қуён.
Ҳар томонда қурилиш,
Ободликлар бошланди.

Тўй-томоша, туғилиш
Ва шодликлар бошланди.
Мен ҳам дoston қиламан
Ўша диёр элини.
Чунки яхши биламан
Яшил ўрмон йўлини.

ХОТИМА

Мана, минг-минг асрлар
Инсон куриб қасрлар,
Ер қаърига қўл солиб,
Фазо сари йўл солиб,
Дўст тутиниб яшинга,
Ерни буркаб яшилга,
Қўшиқ ва эртақ бўлди.
...Гоҳ эса эрмак бўлди
Унутиб ўзлигини,
Пайхонлаб дўстлигини...
Чидаб бўлмас бунга ҳеч,
Шунинг учун эрта-кеч
Ишчими ё деҳқонми —
Улуғлайман Инсонни!
Хоҳ қора у, хоҳи оқ,
Бир-биридан яхшироқ!
Хоҳ йиғитдир, хоҳ киздир,
Инсон номи азиздир!
Инсон йиғса ақлини,
Жиловлар ўз жаҳлини:
Донолик ва асиллик —
Аҳилликдир, аҳиллик!
Бўлса агар аҳиллик,
Мангу яшар яшиллик!
Гар йўқолса аҳиллик,
Авжга чиқар бахиллик!
Худбин кириб қўйнингга,
Минмай туриб бўйнингга,
Қувла, топта, ур уни
Ерга ишқаб бурнини.
Замонанинг саси бу,
Халқим тажрибаси бу.

1975—1976.

ЯРАЛИ ЯПРОҚ

«Соҳиллар» достонидан

Тобора пасайиб борарди само,
Сой эса тобора тезоб, баджаҳл.
Шамолда тўлганиб савдойинамо,
Тол ҳам туюларди нимжон ва захил.
Тоғлар титраб кетди қасир-қусурдан,
Ер оёқ остидан кўчгандай бўлди.
Кўкда томир ёйиб таралган нурдан
Худди кўз чироғи ўчгандай бўлди.
Сўнг,
нафас ютди-ю табиат бир дам,
Само ёпирилди ерга шувиллаб.
Нимадир ингради қора ўнгирдан,
Акс-садо қайтарди қоя гувиллаб.
Эҳтимол, қалбимдан қайтди акс-садо,
Эслатиб йилларим йўртган йўлларни.
Бўлмас йўл қўшиғи тезгина адо,
Ҳофиз бир куй учун томоқ хўлларми?!
Инсон табиатнинг доно фарзанди,
Бундай фарзанд ила фахр этса арзир.
Ота бор қаттиққўл, ота бор танти,
Бири далда берар,

бирови — таъзир.

Бирининг осондир куйиб-чарчаши,
Бирининг асаби тошдай мустаҳкам.
Ўша хислатларнинг барча-барчаси
Бўлмиш табиатнинг бир ўзида жам.

Кўп марта ёзилган
Отадан безиб,
Боланинг кўтарган ғалаёини.
Бугун фарзандини ташлай дер эзиб
Табиат асрамоқ учун жонини.
Ҳар бир хонадоннинг ўчоғи бордир,
Ўчок саҳнасида

газ тушар рақсга.

У нафис, жилвагар...
Лекин тайёрдир
Зарурат туғилса
ҳар қандай баҳсга.

Борми ёдингизда Бухоро узра
Олти ой ўрлаган газнинг гулхани?
Бизнинг табиатда бўлмаган сира
Қўрсу қайсарликнинг бундан улкани:
Газ —

ўша раққоса — ўша ишвагар
Жунбушга келганда,
Тупроқ титилиб,
Ерга илдиз отган чўян вишкалар
Кўкка ўйинчокдай кетди отилиб.
Бизлар ишонмаймиз ақидаларга,
Ер юзин англаймиз

«жаннат» десалар.
Дўзах, на чораки, ўхшайди борга —
Оёқ остимизда

уйғокдир хатар.
Унинг ўт туфлаган комини, эвоҳ,
Тўсгани ожиздир тоғларнинг тоши.
Босиши мумкин бу «дўзах»га қопқок
Фақат

одамзоднинг ақли, бардоши.
Уйқу илинмади кўзларга бир пас,
Неча бор бўзариб, қорайди қуёш
Аланга чекиниб,
Холдан тойган газ
Пўлат қувурларга қайтгунча ювош.

Лекин тинчимасди оёқнинг ости,
Табиат кўнмасди муте бўлмоққа.
Бирдан ер силкиниб,
Газли нидоси
Дард бўлиб таралди
шаҳру қишлоққа:

«Тоғ бошида уйғондими вулқонлар,
Бағри қуйган онажоним, не бўлди?
Кўксинг аро тўлғондими илонлар,
Жондан ортиқ жонажоним, не бўлди?

Хаёт билан тепша-тенгдир қимматинг,
Тўрт фасл ҳам баланд эди химматинг,
Нега бугун раҳму шафқат қилмадинг,
Меҳринг қани, меҳрибоним, не бўлди?

Тарок бўлсин киприкларим боғингга,
Қандоқ чидай чекиб турган оҳингга,
Айт-чи, недан дармон қилай доғингга,
Бедоргинам, бедармоним, не бўлди?»

Ростдан
Рақс тушгандай ирғишлаб тупрок,
Урарди ўзини у ён-бу ёнга.
Ким бор бас келгувчи,
Қани кел, ўртоқ!
Ер жилов тутқизмас лекин инсонга.
Яна сабру бардош ақл билан эш,
Қора кўзлар эса уйқудан жудо.
Вақт

ердай қалтираб окди эрта-кеч,
Газли жазаваси бўлгунча адо.
Табиат гўзалдир,
Табиат мағрур,
Табиат

жиловин тутқизмас осон.
Табиат жанг қилса яшаш учун хур,
Ундан ўпкаламақ ярашмас, Инсон!

Ўт балоси ёмон,
Зилзила баттар,
Сув эса улардан баттаринроқдир.
Хамон қулоғимдан шарқираб ўтар,
Гарчи у зол дарё биздан йироқдир;
Енисей —

Эннисой —

шиддатин енгиб,
Бордик Саяндаги Шушенск ГЭСига.
Кўк ўпар тўғоннинг тубида гангиб,
Қиёс ҳам келмасди шоир эсига.
Дарвоке,

қиёсга муҳтожмас

буюк,

Чизаман

тасаввур бўлсин деб пайдо:
Тўғоннинг кифтида қолмиш бир туйнук,

Ундан

учиб тушар

бутун бир дарё.

Қарағай ходалар бўлиб чирпирак,
Ер-кўк ўртасида муаллақ ўйнар.
Шоввада туғилган сўнгсиз гулдирак
Қиларди ўзин ҳам, ўзгани ҳам кар.
Енисей —

Эннисой —

тоғларда тошиб,

Арчалар хидига чулғаниб келган.
Кўксин мағрур кериб,
Пишқириб,
Жўшиб,
Мармар кўрпаларда тўлғаниб келган.

Билмас у ҳадик ё мулозаматни
Ва тутиб ҳам бермас ўзин тушовга.
Лекин ўса борар тўғоннинг қадди,
Сув эса

айлана борарди ёвга.

Қалтираб кетди ер
Дарғазаб дарё
Зил бетон деворга урганида бош,
Тўғон

рахналаниб кўтарди фарё,

Фақат

дарз кетмади инсоний бардош:

Мана, ўн турбина айланиб ётар,
Хар бири тенг келар чоғроқ қуёшга.
Энди...

Ўзга мисол ёдимдан ўтар,
Бўлса-да манзилу кўлами бошқа.
Терим пайти эди.
Тошкентдан чиқиб,
Йўл олдик тонг чоғи Бекобод томон
Теримчи дўстларга яхши шеър ўқиб,
Хорғин қўлларига бўлгани дармон.
Зувиллаб борарди машина бирдай,
Ўсиб борар эди гўё қанотим.
Бехос ўнгга қараб,
Кўзимда бирдан
Балқиган кулгини тиёлмай қолдим.

Бир чинор,
Аниги — том бўйи кўчат
Бўй чўзиб турарди ариқ бўйида.
Кимдир ташлаганди шохларин бутаб
Тез ривож топтирмак орзу-ўйида.
Гарчи яраларнинг оғриги тинган,
Гарчи ёшлик ўзи — давлат ва ҳусн,
Содда чинор бола
Пати юлинган
Жўжадек нокулай сезарди ўзин.
Саналиб турса-да қовурғалари,
Бошида колганди бир талай япроқ.
Чираниб интилар эди юқори
У шер куйруғига ўхшаш-чун кўпроқ.
Табиат гўзалдир,
Табиат мағрур,
Табиат

 жиловин тутқизмас осон.
Табиат жанг қилса яшаш учун хур,
Ундан ўпкаламоқ ярашмас, Инсон!

...Қизик,
Сафар чоғи ҳатто қора қиш
Аввал

 илҳом бўлиб қалбга қуйилар.
Кейинроқ
 йўлдаги ҳар бир қайрилиш
Савол аломати бўлиб туюлар.
Фикр тўлғоғи ҳам эрур бир бало,
Бехосдан бошланиб қолса қийноғи,
Ёдимда негадир бўлади пайдо
Милмиллаб тўлғонган Обнинг қирғоғи.

— Тюмень, ҳей!

— Ҳа!

— Бу мен —

Хусниддин Шариф,
Қўшиқ қилмоқ учун саховатингни
Келдим кучоғингга илҳом ахтариб,
Кани,

 намойиш эт саодатингни!

...Оташ ва муз аро ётар бу диёр,
Замин

 шу ўлкада етар ҳудудга.

Етти газ қувурни десак етти тор,
Ўхшатмок жоиздир бу юртни удга.
Чеки йўқ тайгада

қарағайлар ҳам
Ўднинг пардасидай тизилиб турар.
Ўнг қанот — Узоқ шарқ,
олис ва кўркам,
Чап қанот уфкида —
мўйсафид Урал.

Бунда ҳолдан тойган, кафти қонталаш
Ўрмон кесувчилар чекишмас андух.
Ўрмоннинг ҳавоси,

мисоли гараж,
Олар «ақли расо» машинадан рух.
Ана у машина:

Темир қўллари
Қучокқа айланиб маҳобат билан,
Яқинлаша келди қарағай сари,
Худди кучмоқчидай назокат билан.
Туйкусдан танига ёт қўл текканда
Дарахт бир сесканиб,

тортди-ю ювош,
Ўзи ҳам эрий деб турган экан-да,
Унинг елкасига қўя қолди бош.
«Ошиқ» мотор эса гувиллаб ширин,
Гувранди,

хизматга оёғи олти:
Куёв болалардай,
Сарвқад ёрин
Икки темир қўл-ла кўтариб олди.
Сўнг уни ётқизди ерга авайлаб,
Чекинди,
Бурилди кўтариб сурон
Ва қулочин ёзиб,

очганича кафт,
Юрди навбатдаги қарағай томон.
Бир лаҳза,

аниғи — ўтди бир минут,
Тинчгина ҳал бўлди юз йиллик тақдир.
Тартиб ҳам, унум ҳам бўлмасдан унут,
Яна минут ўтди,
Яна,
Яна бир...

Вақт созланади суръатга қараб
Бақирик-чақирик, қасир-қусурсиз.

Бошни баланд қилган маош ва шараф
Меҳнат фарзандидир ҳазил-ҳузулсиз.

- Тажриба ўрганиб мен ҳам ҳаётдан,
Абжир машинани куёвмас, балким

Боғида гул узиб дасталаётган
Дехқонга ниҳоят келди ўхшатгим.
Гулни яхши деҳқон очилмай узмас,
Етилганин эса ўтирмас асраб...

Қарағайдастанинг олдиға, хуллас,
Кўтаргич машина келди пайпаслаб.
Меҳнат майдонида буниси ҳам зўр:
Бир даста дарахтни сиқимлаб ҳалол,
Кучанмай кўтарди,

худди дирижёр

Нозик таёқчасин кўтарган мисол.
«БелАЗ»лар кифтиға қўйилар кейин
Қирқ-эллик метрли хипча хивичлар —
Бўлгуси оқ қоғоз, доривор, ўтин,
Кўприк ва дераза, шпал ва синчлар!
Сўнг

эски этикдай ғижим йўлларда
Улар шаҳар сари учар пешма-пеш.
Қадрига қувониб ишчи қўлларда,
Ўзи ҳам завқ берар унга эрта-кеч.
Жунжиккан кимсадан аямас қўрин,
Ўзи кул бўлса-да охир бир ҳовуч.

Бирин

сим ҳовучлаб кўтарса қўлин,

Бирин

шафтолиға бўлар тирговуч...

Ўтди беш-олти ой худди йўртгандай,
Энди ўша жойлар тушса ёдимға,
У лавҳа туюлар хира тортгандай,
Хавотир қоришар хотиротимға.
Ҳа, ғурур изини босар хавотир,
Тайгани кўраман кўкимтир дудда:
Юз йиллик қарағай умри адодир
Ҳар лаҳза,

аниғи — ҳар бир минутда.

Иш —

икки смена,

етти соатдан,

Интизом мустаҳкам,

Унум юқори,

Халал бера олмас абжирга, зотан,

На ёзнинг балчиғи,

На қишнинг қори.

Дарахтлар карахтми —

хўшлашар сокин;

Арракаш машина яна ем тилаб,

Занжир гилдирак-ла

тайга тупроғин

Дазмоллай кетади эзиб-эзгилаб.

Мен юз йил яшашим эҳтимол қийин,

Лекин ўғлим бўлса қачондир меҳмон,

Пешвоз чиқармикин,

Улгуармикин

Қайтадан қаддини тиклашга ўрмон?

Ахир мушкул эрур жавҳар бўтқада

Уруғдан кўкармоқ

ё илдиз отмоқ!

Чор атроф кал бўлса,

Ахир, ўртада

Туғилгай албатта қоп-қора ботқоқ.

Давом этаверса ҳадеб ой-йиллар

Одамзод ўз-ўзин шундай сийлаши,

Ахир, саёзланиб ариқ ва кўллар,

Қуриб қолади-ку Обнинг силласи?!

Гойибдан келажак қиём ранг сувга

Қанча ер неча вақт ётди кўз тутиб.

Фақат,

олислардан кутганда совға,

Оёқ остини ҳам бўлмас унутиб:

Ана —

Қорадарё,

қуригач ўзан,

Сигмай бир каналга,

чирқираётир.

Суви

Жалақудук адирларидан

Кўз ёши сингари тирқираётир.

Гоҳ дерлар:
«Олган-ку битта чуқурдан
Кулол

яхшилик ва ёмонлик лойин!»
Биз инсон эканмиз,
Халол ва нокас
Туриши мумкинмас битта паллада.
Ахир қабр нафаси яшаган эмас
Хаттоки энг дардли, маҳзун аллада.

Афсус, ер ҳозирча ари инидир;
Токи жуфт юраркан «яралиш — нураш»,
Баралла сўраймиз:
«Яна кимнидир
Бахтли этолдими бизларнинг кураш?»
Фириб-ла тўлдирмоқ мумкиндир ҳамён,
«Иҳ» десанг,

дардингни аммо олмас пул.
Демак, биз дилдаги беором имон
Саломатлигига бўлайлик масъул.

1986

ИНСОФ ДИЁРИ

I

Ёпишганди Нурбойнинг уйи
Азим Чотқол этакларига.
Кўпаярди сигир ва қўйи,
Тўйиб тоғнинг чечакларига.
У, кишлоқнинг четида яшаб,
Йироқ эди ғалва-сурондан.
Хотини ҳам ўзига ўхшаб,
Тинч турмушни севарди жондан.
Ким сурондан яшаса йироқ,
Яқин бўлар хатарга, ҳайхот!
... Бир кеча,
Ой ботаётган чоғ
Кўтарилди ҳовлидан фарёд.

II

Гап шундаки,
ё қорни очиб,
Ёки қони гупуриб бир зум,
Уч-тўрт бўри четандан ошиб,
Қўй-қўзига қилибди хужум.
Соқчи кўппак зарба еб бирдан,
Копток каби кетибди учиб.
Бевақт қўпган вангир-вунгурдан
Уйғонибди Нурбой ҳам чўчиб.
Сўйил олиб чопибди у тез
Қўйларининг химоясига.
Умрин ипи, афсуски, шу кез
Етган экан ниҳоясига,
Ташланибди унга йиртқичлар
Бири олддан, бири орқадан.
Тиғдай ботиб суякка тишлар,
Қийма-кийма бўлибди бадан.
Похол ёқиб,

Ёрдам бермоққа
Шовқин солиб чиқса хотини,
Қоча туриб ҳар ёқ-ҳар ёққа,
Бўри тилиб кетибди уни.
... Сўнг халқ келди.
Лекин кеч келди.
Кеч қолган оҳ, кўз ёшдан наф оз.
Шу тариқа етимча бўлди
Тўқин уйнинг эркаси Шаҳноз.

III

Хўл ва қуруқ, узун ва қисқа
Маросимлар ўтгандан кейин
Тақиллатиб келди оҳиста
Икки-уч чол Нурбойнинг уйин.
Кутиб олди Шаҳноз кимтиниб,
Хаё ҳоким —

ўн олтида қиз!
Мўйсафидлар супага қўниб,
Нон синдирмай,
Очишди оғиз:
— Якка дарахт бир кунмас-бир кун
Ё шамол, ё чақмоқдан қулар.
Сен ҳам,
Ёлғиз бўлмасдан дилхун,
Қишлоққа кўч, — дейишди улар.
Шаҳноз ҳазин бош чайқар.
Чунки,
Тортгач бу уй чироғи хира,
Отаси ва онасин руҳи
Зор қақшашин хоҳламас сира.
— Хўп... У ҳолда,
Дилингни кўп доғ
Этмасин деб ваҳму хаёллар,
Қўшни ёки ҳамхона топмоқ
Лозим бўлар, —

дейишди чоллар.
Ўнг қўлини кўксига босиб,
Розилигин билдирди Шаҳноз.
Ёлғиз қолгач,
Ҳовлига боқиб,
Сас чиқармай йиғлади бир оз.

IV

Кейин,
 Ўтиб бир ҳафта-ўн кун,
 Уч қисмга бўлинди ҳовли.
 Афсус, уй-жой орттирмоқ учун
 Чўпонларнинг йўқдир «мажоли».
 Заруратни унутмай ҳаргиз,
 Дарак бериб дарров тўрт ёнга,
 Пул қилинди бир уй ва даҳлиз
 Шаҳарлик бир овчи ўғлонга.
 Эртасига,
 Остона босиб,
 Пайдо бўлди дуркун бир жувон.
 Шу жувонга айлади насиб
 Чап ёндаги уй билан айвон.

V

Оғритмаса ҳар лаҳза бошни,
 Ҳар ишингга бурнин тикмаса,
 Бўлмас бундан яхшироқ қўшни,
 Турмушингдан йўқолмас маза.
 Қалбида дард жўшса-да лим-лим,
 Шаҳноз тетик,
 Чунки бахти бор:
 Дуркун қўшни
 Кифоятхоним
 Дилкаш экан,
 Экан беозор.
 Дўстлари ҳам —
 аёлми, эрми —
 Кўркам эди ўзига ўхшаб,
 Севар эди қўшиқ ва шеърни,
 Юрмас эди лаби куруқшаб.
 Кифоятхон меҳмон чорлаб гох,
 Аста куйлаб,
 чертганида соз,
 Бошқа уйда бўлса ҳам
 Шу чоғ
 Мойдек эриб кетарди Шаҳноз.
 Пиёлалар таратиб садо,
 Қаҳқаҳалар этганда парвоз,
 Ўз уйида ўлтириб танҳо,
 Жилмаярди негадир Шаҳноз.

Шундай қувнок кунлардан бир кун
Кифоятхон чиқиб айвонга,
Қиз томонга бокди-ю мамнун,
Таклиф қилди уни меҳмонга.

VI

Дуркун бўлса жувоннинг ўзи,
Тўкис эди уйи ҳам ғоят.
Ялтилларди токчалар кўзи,
Тахмонида кўрпалар қат-кат.
Оёқларни эркалар гилам,
Деразалар боқар беғубор.
Ўртадаги дастурхонда ҳам
Жондан бошқа ҳамма нарса бор.
Ширинтомоқ жонлилар эса,
Кўрпачадан олганди ўрин:
Ўрта ёшли биттаси —
кўса,

Иккинчиси —

миқти ўспирин.

Қўшничилик ҳурматин сақлаб,
Салом билан кирганда Шаҳноз,
Турди улар жойидан сакраб,
Маликага чикқандай пешвоз.
Ширин сўзлар ёғдиришди хўп
Оғизлари етиб қулоққа
Ва лекин қиз,

кисташса-да кўп,

Кўнмади ҳеч тўрга ўтмоққа:
Меҳмонларнинг наздида энди
Тараларди пойгакдан зиё;
Ихтиёрни бой беришганди
Бу офтобга бўлиб маҳлиё;
Бел оғриғин унутди, чоғи,
Чой узатар кўса букилиб;
Пашмак тутиб қизга,
Ёшроғи
Тушай дерди ўзи тўкилиб.
Туюларкан жуда нокулай,
Жимиб қолса тўсатдан хона.
Кифоятхон кулворди:
«Ҳай-ҳай,
Бу қандоқ гап?
Рашким ёмон-а!»

Кулгу юкиб ҳаммага дарҳол,
Ўз ўрнидан осон кўчиб гишт,
Давом этди зиёфат хушҳол,
Ишга тушди тағин тил ва тиш.
Шўрва келди,
Тангаланган ёғ —
Гўзал қизнинг сепкили гўё;
Этган эди унда жам,
Оҳ-ҳо,
Барча хушхўр бойлигин дунё.
Яримлагач лаззатбахш коса,
Қовурмага

кабоб уланди.
Чалп-чулп қилиб,
Пишиллаб кўса,
Туксиз жағи

мойга беланди.
Навбат тегиб яна қозонга,
Қовриларкан сабзи ва пиёз,
Дастурхонни суриб бир ёнга,
Кифоятхон қўлга олди соз.
Кўса унинг ёнига етди,
Муқом ила йўрғалаб равон.
Уй янада нурланиб кетди,
Шўх лапарин бошлагач жувон:
«У ёнда бир отинча,
Бу ёнда бир отинча.
Бизнинг замон йигитлари
Ўйин тушар хотинча.
Анори дона-дона,
Қилиғи қилди ҳайрона...»
Жаҳли чикмас,
Кўса чарх урар
Кулиб,

худди «жиш» бўлган калла.
Жувон эса айтади лапар,
Овозини қўйиб баралла:
«Бу ёнда бир пучуқ бор,
Лабларида учуқ бор.
Бу замоннинг йигитлари
Қиз боладан кичикдор.
Анори дона-дона,
Қичиғи қилди ҳайрона...»
Яқинлашса,

илжайиб ширин,

Кўса

рақсга чорлашни чоғлаб,
Ўлтирди-ю ерга ўспирин,
Тиззасини олди кучоқлаб.
Кейин,
Келиб бир ёндан кўса,
Бир ёнида жувон соз чертиб,
Қиз қаршилиқ қилса ҳам роса,
Чиқардилар ўртага тортиб.

VII

Дардкаш ҳамон Шаҳнознинг қалби,
Давра тархин бузмади лекин.
Қулоч ёзди.
Титради лаби:
«Майли, чалинг...
Фақат

сал секин...»

Тўлқинланиб уйнинг ҳавоси,
Қиз гиламда хиром этган он
Бирданига марҳум бобоси
Хаёлида бўлди намоён.

VIII

У маҳаллар Шаҳноз бахтиёр,
Тиними йўқ қизалоқ эди.
Ота-она бўлса жуфт чинор,
У гўёки қизғалдоқ эди.
Тўймаса-да тўйларда тунга,
Хайитларни кутса-да хуррам,
Бобосининг келиши
Унга
Бўлар эди энг катта байрам.
Яшил адир

кафтида

бобо

Оқ от узра кўрсатганда бўй,
Пешвоз чиқиб Шаҳноз доимо,
Нурбой ҳар гал сўяр эди қўй.
Она эса ширин-шакарни
Дастурхонга ташларди сочиб.
Дуо килар эди уларни
Бобо

Дағал кафтини очиб.
Қулоқ солиб дуога гўдак,
Қизарарди худди лавлаги, —
Қалбидаги завқидан бўлак
Йўқ эди-да унинг давлати:
Хўш, у нима этсин армуғон?
Нима керак бобога тагин?
Тинглар, тинглар
Чилдирмасимон
Гумбурлаган

жажжи юрагин.

Ўша садо уни қилиб маст,
Ўртага ҳам олиб чиқарди.
Сўнг, даврада қанду гўшт эмас,
Балки санъат голиб чиқарди.
Ўйнар эди қизча пилдираб,
Ўйнар эди билмай чарчокни.
Гоҳ

қўлини белига тираб,
Қарсиллатиб гоҳо бармоқни.
Жилваланиб зиёдай нафис,
Гунча каби жилмайиб хиёл,
Парвоз гаштин сурганида қиз,
Патнис чертиб қувнар эди чол.
... Ўша завқу хотира
Бугун
Майин оққан куйга қўшилиб,
Рақс тушгандай бобоси учун,
Хиром этди
Шаҳноз эшилиб.

IX

Ўйин кўпга бормади бироқ...
Янграр экан айни авж парда,
Қиз ортидан келди-ю биров,
Махкам қучиб,
Кўтарди шартта.
Қиз даҳшатда:
Ким бу,
Бу не гап?
Бокса —

ўша ўспирин бола;

Депсинар киз,
Урар тусмоллаб
Қангшарига

тирсаги ила.

Йигит юзин чангаллаб қолар...
Учиб тушар Шаҳноз гиламга...
Чанг кўзғолар...

Кўса дод солар:

«Вой, не бўлди хўжагинамга?!»

«Шу-да, қизим, дунёнинг иши, —

Дер кўзини қисиб Кифоят. —

Кўрслик қилма,

муроса яхши...»

Шаҳноз портлар:

— Уят бу,

Уят!

«Ўтказмагин умрингни бекор, —

Дер Кифоят, —

ишқ-муҳаббат бу...»

Шаҳноз айлар бир сўзни такрор

Куйиб-пишиб:

— Уят!

Уят бу!!

X

Сўнг,

Остона ошиб у енгил,

Ўз уйига урди ўзини.

Бўлиб яна юраги хил-хил,

Кўз ёшлари ювди юзини.

Лек қулоғи динг эди.

Бир вақт

Кифоятга

кўсанинг дағал:

— Пулни қайтар,

Ё ўзинг ўргат! —

Деганини эшитди сал-пал.

XI

Оқди-кетди бир-икки ҳафта,

Аммо кунлар ўтмади бекор.

Қозик қоқиб,

Босиб шох-шабба,

Қиз ўртада тиклади девор.

Қалбни чертди бирдан хижолат
Ўнг ённи ҳам тўсайтган чоғ:
Бўлмасмикин бу иш ҳақорат,
Ахир йўқ-ку овчида гуноҳ!
Ўзи камтар.
Бақувват.
Халол.
Уйда фақат камроқ тунарни.
Ҳозир ҳам у яйраб,
Эҳтимол,
Тоғдан тоққа
учиб-қўнарни.

XII

Хотиринг жам,
танинг соғ бўлса,
Яйрамоқдан яхши иш борми!
Тошга ҳам жон кирган чоғ бўлса,
Бир одамнинг тўймасми қорни!
Ташвиш чекма қорин деб сира,
Энг муҳими —
кўз тўйсин аввал:
Ана,
хай-хай,
булоққа қара,
Офтоб бўлиб ёнмоқда ял-ял.
Лекин доим бепарво яшаб,
Жим ўлтирмоқ
бўлар тентаклик.
Қўзғоласан...
Шитирлаб ҳашак,
Недир қочди...
Оҳ, ана —

каклик!

XIII

Ўзга ўйлар чекиниб шу он,
Зўрлик қилиб овчи илҳоми,
Қува кетди какликни Бурхон,
Шундай эди овчининг номи.
Қува кетди,
Ютиб нафасин,
Бирор чўпни қисирлатмасдан.

Урган эди баландга ўзин,
Қайтиб чиқди бир маҳал
пастдан.
Қайтиб чиқди чехраси гуллаб,
Енгган эди худди дунёни.
Томар эди тўрдан чакиллаб
Илиқ-милиқ какликнинг қони.
Тиғ ва тўрни севарди йигит,
Хайф кўрарди бир ўқни қушга.
Олиб юрмас эди овда ит,
Тоби йўқди ит теккан гўштга.

XIV

«Ишнинг боши бўлмади ёмон,
Бундан ҳам соз бўлгай деб якун»,
Ошди Бурхон бир-икки довон
Далаларни қучгунича тун.
Мизғиб олгач озгина ётиб,
Давом этди йўлида яна
Тулки отиб,
тустовуқ отиб,
Куён овлаб,
овлаб бедана.
Сўнгра сўкмоқ ипдай узилиб,
Ажриқ, бута аро йўқолди.
Ўлжаларни эгарга илиб,
Йигит
отни етаклаб олди.
Кучи чексиз.
Кўнгли ҳам, демак,
Тўлмас эди анча-мунчага:
«Катта ният қилмоғи керак,
Дерди,
киши чикса кўчага».
От жиловин ечди ниҳоят
Пастда қолгач ҳатто арчазор:
Рўпарада —
қоп-қора қоя,
Ундан нари —
фақат оппоқ қор.

XV

Қоя борки,
Узоқдан кўрсанг,
Басавлат ва яхлит туюлар.

Яқин борсанг,
дарзланиб харсанг,
Юзларига ажин ёйилар.
Қишин-ёзин,
Оташу қорда
Турса ҳамки бирдай яланғоч,
Бағридаги ҳар жониворга
Жон бахш этиб,
тирик эрур тош.

Шунинг учун,
бўлмай бепарво,
Эртаю кеч кўзи уфқда.

... Қаранг,
Қоя бурмаси аро
Кўчиб юрар ўнлаб оқ нукта:
Неча аср не-не дostonда
Мадҳ этилган кийикдир улар;
Диркиллашиб худди осмонда,
Жажжи, лекин буюкдир улар!
Мағрур чўкки,

боқмай қуйига,
Узоқлардан ёв кутса ҳар он,
Тез-тез юриб,
Қоя пойига
Ёйиб чиқар тўрларин Бурхон.
Ерни шунда сукунат қучиб,
Ўз инига қочар ел тагин:
Овчи йигит филофни очиб,
Қўлга олар аста милтигин.
Бу қуролни Расий томонга
Бориб қайтган қандайдир сайёҳ
Қачонлардир

бизнинг Бурхонга
Сотган экан,
зориқиб ногоҳ.

Мана,
Ўша милтиқнинг мили
Хизмат қилиб бевақт ажалга,
Йўллаб тургач овчининг қўли,
Қоя кўксин олар мўлжалга.
Нишон —

оппоқ оҳумас ҳозир,
Баландроқни кўзлайди йигит.
Бир омонат турган

Кўп ўтмасдан овчи уйининг
 Деразаси порлади мамнун.
 Кўк ўт босган овчи уйининг
 Мўрисидан ўрлади тутун.
 Саховатли чироқ нуридан
 Ён-атрофлар бўлгандек ёруғ,
 Йигит

мўл-кўл ўлжаларидан
 Шаҳнозни ҳам кўймади қурук.
 Бир кийикни инъом қилганди,
 Кафтдай гўштин кесиб олди қиз.
 Беш бедана узатса танги,
 Фақат

битта насиб олди қиз.
 Раҳмат айтди.
 Совғанинг ғоят
 Тансиқлигин этгач эътироф:
 «Афсус, деди, ортиқча овқат
 Қаноат-ла бошлар ихтилоф».
 Танг қолдирди овчини такрор
 Содда қизнинг янги сўроғи:
 «Тавба қушнинг жуфт қаноти бор,
 Кийик зотин — тўртта оёғи;
 Бири яшар осмон остида,
 Бирин уйи —

қўл етмас осмон;
 Қандоқ қилиб,
 ҳаёт баҳсида,
 Қувлаб етар уларни инсон?»
 Бурхон унча сўзамол эмас,
 Маъқулроқдир иш қутмоқ ундан.
 Бу сафар ҳам,

ўйланиб бир пас,
 Олиб чиқди милтиғин уйдан.
 — Мана, — деди,
 Кейин самога
 Тикилди у кўзини қисиб,
 Бир гала қуш мовий ҳавода
 Чўмиларди

балиқдай сузиб.
 — Ёпинг энди қулоқни, сингил!
 ...Қиз қулоғин бекитди ҳайрон.
 Милтиғини кўтариб енгил,

Мўлжаллади юксакни Бурхон.

Ўқ узилди.

Нўхотдай ўқдан

Титраб кетди гўёки фалак.

Қиз оёғи остига

Кўкдан

Қулаб тушди

мажруҳ синчалак.

Бурхон мағрур.

Шаҳноз даҳшатда.

Қайнаб чикди кўзларидан ёш:

«Қуш кичик-ку...

Сиз эса — катта!

Жиноят бу,

Уят!

Бағритош!!»

Ғўлдирайди бўшашиб Бурхон,

Елсиз қолиб гўё елкани:

— Мен буларни этувдим қурбон

Фақат

сизни

хурсанд қилгани;

Бу дунёнинг шоҳи сиз ва биз,

Бизга ҳамма тўлагай хирож!

...Инъомларни қайтараркан қиз:

«Йўқ, дер куйиб,

Уят!

Бағритош!!»

XVII

Аввал анча кулгили ва хом

Туюлганди Шаҳнознинг гапи.

Сал ўйлагач,

Чўкмай туриб шом,

Хуфтон бўлди йигитнинг таъби.

Нима қилсин?

Бир ўзи еган

Овқатида бўлмайди маза,

Олтин-зар ҳам татимас экан

Ёнда биров мактаб турмаса!

Лекин шунга ўлтирса нолиб,

Қочиб омад,

Кетмасми бурди?

Турди!

Бурхон гўшту ёғ олиб,
Кифоятнинг уйига кирди.

XVIII

Бу ховлининг кучоғи доим
Очиқ эрур хурсандчиликка.
Зол йигитни

момикдай хоним

Қаршилади чиқиб эшикка.
Тайёр эди бунда ҳар жиҳоз
Завку роҳат этгали эҳсон.
Куйлагани шай турарди соз,
Кўрпачалар кутарди меҳмон.
Овчи йигит совға-саломи
Қўлда маҳтал бўлмади узоқ.
Кифоятхон осди қозонни,
Ловуллади кўп ўтмай ўчоқ.
Дастурхонга қўйилди писта,
Кейин

ёнди ўртада шароб
Ва тарк этди кўкракни аста
Хорфинлигу нохуш изтироб.
Беихтиёр қўл қўлни тутди,
Оташ нафас урилди юзга.
Дарҳақиқат, дунёда худди
Қолмаганди улардан ўзга.
Вақт ҳам,

қондай,

кайнаб оқарди,

Сингир эди қирмиз лабга лаб.
Бир чеккада совиб ётарди
Кийик кабоб кесакка ўхшаб.
Ах... Сесканди йигит шу асно,
Совуқ зиё сочгандай қуёш.
Кўз ўнгида қиз бўлиб пайдо:
«Жиноят бу,

дерди,

Бағритош!»

Татирмиди кишига роҳат,
Биров тургач хаёлда тергаб?
«Не бўлди?» деб бокса Кифоят,
Бурхон дейди:

— Шунчаки бир гап.

...Шунчакимас лекин у сўзлар.

Хеч вақт бекор ёниб битмас шам.
Овчимизни кийнаган ҳислар
Юка бошлар Кифоятга ҳам.
Онлар елиб ўтгани сари
Юрагида гулгула ортиб,
Совук бир ўй туртарди нари,
Иссиқ бадан турса-да тортиб.
Эсга тушар базм ва кўса,
Ўспиринни эслар Кифоят.
Ким у шаффоф?
Шаҳнозми?
Ўша!
Дерди гўё:
«Уят бу, уят!»
Эсанкираб қолади бир он
Титровини босолмай аёл.
— Не бўлди? — деб тикилса Бурхон,
Шипшийди у:
«Шунчаки... хаёл...»

XIX

кучоқларга гул.
 Терган гулим сўлмасин десанг,
 Куйлаб ётган сой лабига юр.
 Макон топмиш бунда турфа ранг,
 Бека эрур бу ерда хузур.
 Сохил бўйлаб қилсанг саёҳат,
 Хўл бўларсан бир пасда жикка.
 Майли,
 Яйраб худди Кифоят,
 Чўзил кейин яшил ажрикка.
 Ернинг тафти ёкиб танига,
 Эриб-балкиб ётар у хозир.
 Аёл бўлиб туғилганига
 Минг-минг шукр айтар у хозир.
 Кифоятнинг оппоқ тўшидан
 Ёйиларкан илиқ бир зиё,
 Айрилгандай ақлу хушидан,
 Турар Бурхон
 бўлиб махлиё.

Сўнг эгилар,
Уни ҳам секин
Сархуш этар ширин кайфият.
Аммо бирдан кунушиб хотин,
Дер куйиниб:
«Уят бу, уят!»
«Уят» дерди,

йигитга эса
Ёпишарди тобора маҳкам.
Тушда гоҳо қаттиқ чўчиса,
Ўзин шундай йўкотар одам.
Овчи ҳайрон:

— Не бўлди, шакар?
Қайдан бу дард?
Нечук бу алфоз?
«Неча кунки,

оқшому саҳар
Менга азоб беради Шахноз!»
— Кувинг эсдан унинг сўзларин,
Узоқда-ку,

килолмас гина...

«Йўқ, йўқ,
Қатта очиб кўзларин,
Ўртамизда турибди,
Ана!»

XX

Шошиб қолди овчи:
Алҳазар!
Демак,

бу гап бўлса беҳазил,
Иккаласин бир хил дард эзар,
Давоси ҳам бўлажак бир хил.
Чиқмагай тез тандаги қўркув
Алдасанг-да, берсанг-да фармон.
...Кифоятни мингаштирди-ю,
Олиб кетди тоғ сари Бурхон.
Лекин бажо бўлмади ният,
Кезсалар-да узоқ-узоқда:
Янграйверди:
«Уят бу, уят!»
Деган сўзлар

тинмай қулоқда.

Арчазорлар соясида ҳам,
Бошда кулиб турса ҳам қуёш,
Овчи йигит онгин дам-бадам
Пармаларди биз сўз:
«Бағритош!»
Узоқ яшаб бўлмас бу тахлит,
Жон тикилиб келар томоққа.
Сабри битган аёл ва йигит
Учиб қайтар яна қишлоққа.
Етиб келар уйга кечаси,
От биқинин эзиб бетоқат.
Завқ-шавқи йўқ,
Йўқдир ўлжаси,
Милтиғи бор Бурхоннинг фақат.

XXI

Ана,
Шаҳноз деразасида
Ҳамон ёниб турибди чирок.
Кифоятнинг тиниқ юзида
Соя каби лип этди титрок.
Узоқ кезиб,
Айиқ ёки шер
Инин топган изкувар каби,
Кафтларини босиб совуқ тер,
Таранглашди овчи асаби.
Дарҳақиқат, уларни ҳар он
Нотинч қилган қудрат шу ерда.
Кураш тушмай
Ёки тўкмай қон,
Ғолиб келган қудрат
 шу ерда.
Улар яйраб яшаши учун
Бу қудратни емирмоқ керак.
Чунки,
 синиб,
 бўладир ўтин
Паст бутага бош эккан терак.
Овчи бокса шуларни ўйлаб,
Жувон ҳам
 бош ирғаб қўяди.
Айтилмаган бўлса-да ҳеч гап,
Равшан эди улар нияти.

Уй эшиги очилиб бирдан,
 Овчи йигит бўлганда пайдо,
 Ўлтирарди майин тивитдан
 Рўмол тўкиб Шахноз бепарво.
 Чарчарди у кун бўйи роса
 Қўйга қараб ёки соғиб мол.
 Сут-қаймоғин сотишга эса,
 Ёрдам берар эди оқсоқол.
 Унга,
 Тунда уйку қочса гоҳ,
 Рўмол тўкиш бўларди эрмак.
 Аммо ҳозир...
 Нега бесўроқ
 Кириб келди номахрам эркак?
 Не фикри бор?
 Наҳотки уни
 Ўша хоним йўллаган бўлса,
 Шахноздаги шаффоф туйғуни
 Топтайман,
 деб ўйлаган бўлса?
 Ноинсофлар!
 Ювош кўзига
 Дуч келдим, деб қувонманг зинҳор!
 Фақат...
 Нечун овчи кўзида
 Аллақандай телба учкун бор?
 У милтиғин кўтарди секин.
 Ўлдиришни қилдими ният?
 Ўлдириши мумкинدير...
 Лекин
 Бу — жинойт!
 Бу, ахир, уят!!
 Гапни ҳозир бир четга қўйиб,
 Қиз, овчининг боқиб юзига,
 Кўкдан чангга қулаган
 Майиб
 Синчалакни олди эсига.
 Танин оташ тарк этиб шу чоғ,
 Рангги музга ўхшади гўё.
 Оппоқ эди...
 Бўлса-да оппок,
 Сал кўкимтир сочарди зиё:

«Милтифингиз... кўтарманг менга, —
Дудукланиб кўзғолади киз, —
Ака,

киринг илоё мингга,
Фақат... уни гумбурлатмангиз.
Мен кўрқаман,
Кўрқаман жуда...
Мен ҳам, ахир...

бир инсон кизи!»

Киз кўрсаки,
Овчи пинжида
Кифоятнинг турарди ўзи.
Пок қизчани

базм бўлган кун
Қилолмагач кўсага инъом,
Ўч олмоқ,
Ха, маҳв этмоқ учун
Берарди у Бурхонга илҳом.
Мўлжал қилди милтик

қиз кўксин.

Умр тугаб,
битмоқда бардош.
Шахноз ерга отмади ўзин,
Деди ёниб:
«Ўлдир!

Бағритош!!»

Кўп бакувват бўлар ҳар овчи,
Севар овчи порохнинг исин.
Ҳозир эса етмади кучи
Босмоқ учун

милтик тепкисин.

Кифоятнинг тоқати тугаб,
Чехрасида ёнар истехзо:
«Ҳе, отинг-е ўққа ўқ улаб!
Очми ёки қорнингиз, мирзо?»
Йигит кўли титраб,

бўшашди,

Чўкди бир оз забардаст елка.
Кейин,
Сўниб овчининг шашти,
Милтик оғзи

кадалди ерга.

— Кўркиб турган битта аёлдан
Кўркдингизми? — кулади аёл.

«Қўрқдим...
Шаҳноз,
итлик қилибман»,
Бурхон
қизга бош эгди хиёл.

XXIII

Бу ғалати воқеа мағзин
Чақолмасди аммо Кифоят.
Йиғит ўзи, сўз териб вазмин,
Тушунтирди унга ниҳоят:
«Мен ҳеч кимдан қўрқмайман, асал,
Мен баҳсларда топганман обрўй.
Фақат...
Милтиқ ўқталган маҳал
Юрагимга санчилди бир ўй.
Биз одимлаб ер узра хушҳол,
Турмушимиз ўтмади чакки.
Дунё эса
Мана шу ҳалол
Ва инсофли одамларники!
Агар уни,
яна бирини
Ва жамини қирсак бирма-бир,
Соҳибларнинг она-ерини
Тезда қилиб қўямиз тақир.
Эгасиз уй,
чўкиб кун сайин,
Дув тўкилиб тушар одатда;
Соҳибидан айрилган замин
Йўқлик сари учар албатта.
Куч
забт этиб
инсоф ўрнини,
Тиз чўктирса
ҳалолни
расво,
Айбламагай ҳаёт
бўрини,
Лекин бизни
кечирмас асло».

XXIV

Яна бир бор кизга эгиб бош,
Гойиб бўлди тун аро Бурхон.
Эртасига,
Чикқунча қуёш,
Ташлаб кетди қишлоқни жувон.
Улар кейин

қайларда,

қандок

Кун кўрганин айтишим қийин.
Шаҳноз эса яшади узоқ,
Обод қилиб туғилган уйин.
Ўтиб бўлмас дунёдан ёлғиз,
Эл бош бўлиб,

турмуш ҳам қурди.

Иқбол кўрди,
Кўрди ўғил-қиз,
Невараю чевара кўрди.
Хуллас,..
Менинг кўп дўст-ёрим бор
Ҳар бир қишлоқ, ҳар бир шаҳарда:
Бири ишчи,
Бири миришкор,
Бири олим,
Бири саркарда.
Ризқин териб Ватан бағрида,
Хоҳ нурафшон,
Хоҳи тумандир,
Улар бари

улкан фахр ила:

«Мен Шаҳнознинг уруғиман» дер.

Арзир!

Чунки, яшаб беғараз,
Истикболни ўйлаган Шаҳноз
Авлодига олтин, зар эмас,
Қолдирганди инсофни мерос.

1978—1979 й.

МУНДАРИЖА

Аввало — калом... 5

ПОЯМА — ПОЯ

Денгиз сокин эди...	14	Музаффар зот	57
Манзара	15	Ҳинди ҳикояти	59
Тош ўйнаган бола	16	Ёшлик тарк этмагай...	61
Хайрат	17	Саратон	62
Олма ҳиди	17	Ишчи қўллар	63
Юлдуз учди	18	Хаяжонли дақиқалар	65
Учрашув	19	Бир салом	66
Сукунат	20	Мухаббатни куйлаган сатр . . .	68
Латифа	21	Қуш бўлсанг...	68
Фолбин	23	Табиат доно	69
Африка ҳикояти	23	Жумбоқ	69
Гоҳ негадир...	24	Беҳадик	70
Гул	25	Акс-садо	70
Кайсар	26	Чакки кадам	70
Хумор	28	Поччажон-почча	71
Марғизор окшоми	29	Хаво (<i>Пабло Нерудадан</i>)	72
Куйлаб юрар мусича	31	Кампирравот сув омборида . . .	75
Композитор Жорж Бизенинг		Хаётим маъноси	75
туши	31	Тонгги туйғулар	75
Мустаҳзод услубида	34	Гоҳи окдир, гоҳ қаро...	77
Чинор ҳақида ҳикоят	35	Она меҳри	77
Беғубор нигоҳ	37	Жон бўлай...	80
Ернинг тортиш кучи	38	Бошлар узра нур	80
Хавас	38	Реактив самолётга боқиб... . . .	81
Армон	39	Виждон қамчиси	81
Аёллар	40	Элчига ўлим йўқ	82
Армуғон	41	Орзу-ишонч билан...	82
Киёс	42	Покиза ном	84
Исмат оқинининг сўнгги сўзи		Бошоқлар	84
(<i>Ўлжас Сулаймоновдан</i>)	43	Яна висол...	85
Фазовий лавҳа	45	Қичқиргим келади...	86
Олчазор	45	Соддагина шеър	87
Поғоналар	46	Агар биз сезмасак...	87
Истироҳат	47	Ит — мушук	88
Пайванд	48	«Оҳким, ҳамдард йўқ...»	90
Лайча билан Фил	48	Бардош	91
Асирингман	49	Чорқирра қатралар	92
Хаёт томири	52	Шоҳсуна	97
Қўнгилдаги чироқлар	53	Аср охири	98
Орзу	55	Остона	99
Ёркин из	55	Аллома ва бошқалар	101
Ер фарзанди	56	Бу кунлар ўтар-кетар...	102
Мухаббат ўчоғи	57	Қундалик саҳифаларидан	103

Ёшликда ёқилган чирок	105	Менинг ватаним	114
Ўша тонг, метрода	105	Бахтиёр бўлинг	115
Данагидан мағзи ширин	106	Хаёт сахнасида	116
Биз кичикмиз, сиз катта	107	Мақомим	116
Узилган тор	108	Дунё — бозор...	117
Зап қизик олам экан	108	Аёллар шим кийган йилларда	118
Истиклол қўшиғи	109	Ёрин топар қидирган	119
Гирдикапалак	110	Сиз туғилган кун	120
Ҳисоб — китоб	111	Фасллар	122
Алёр	111	Ёшариш асри	123
Она навоси	112	Тўй хавоси	123
Намангон йўлида	113	Ох, дунё ишлари...	123

ҲАЗАЛ ВА ҚЎШИҚЛАР

Огоҳ бўлинг	126	Мақтаб мадҳи	158
Ошиқ кўнгил	127	Муҳаббат бор экан, дўстлар	159
Орзу қаноти	127	Севги ардоғи	160
Севги достони	128	Ёш ўтар...	160
Сабо ўйнар	129	Набиралар — бойликларим	161
Оху билан жайрон ҳақида ҳикоят	129	Куйлаб ўтинг	162
Қурамадан қарайман	131	Наврўз сеҳри	162
Намангон боғида	132	Офатижон	163
Бахтли гуллар ичра сен	132	Муҳаббатим — хазинам	164
Гуллар оралаб	133	Наимаҳоним	164
Жозиба	134	Сирдарё	165
Тўйлар муборак (<i>сюита</i>)	134	Даҳолар келгай	165
Хўжа Насриддин қўшиғи	138	Биринчи бўса	166
Наврўз, марҳабо	139	Ойдин болам...	167
Ёр кўйи	140	Бокча боламиниз	167
Менинг ёрим вафоли	140	Меҳру вафо ила...	168
Кўзгу	141	Азиз ватан	169
Ёрим чаманда	141	Ёруғ юз яхшидир	170
Нон ушалган чоғ	142	Халқим куйласин	170
Гар этса ҳавас кўнгил	143	Ватан деб...	171
Севмасдан бўлурми...	143	Тарк этмадим	171
Бу ҳаёт...	144	Амирим	172
Дилбарим (<i>сюита</i>)	144	Омад бўлур ҳамроҳимиз	173
Дурдона	147	Эҳтимол турмуш улоқдир...	173
Шукрона	148	Дард кўрмангиз	174
Кел даврага	148	Бу йўллар...	175
Тўйхат	149	Мақомимсан	175
Муддао	150	Билай мен ҳам...	176
Уйлан, болам	150	Севги эртаги	176
Жон онажонлар	151	Ёр-ёр	177
Ватан нашидаси	152	Жон жўралар	178
Далажон	152	Севги менинг ёрлиғим	178
Тортманг жамалагимни	153	Кампирим	179
Тиллакош	154	Ёр интизор	180
Кўнгилдан сув ичар кўнгил	154	Ўйнанг, ёр	181
Парвоз (<i>сюита</i>)	156	Ифтихор	181
Давлатим қалбимдадир	158	Бахт эрур...	182

ТЕТАПОЯ

Севги куйлари	184	Бир кафт тупрок	196
Ёмғир ҳам ёғиб ўтди	184	Табассум	196
Ёшлигим	185	Чакмоқ	197
Навбахор	187	Қрим хикояти	199
Яхшилик	187	Насихат	200
Сатрлар аро...	188	Тупрокқа қасида	201
Аравакаш арзи	189	Дўстим Турғум Пўлатга	206
Қўлларнинг	190	Кенг қарвон йўлида	206
Бахтимни сенда топдим	191	Гул армони	206
Дўст қучоғи	193	Фахр айлади Фарғона...	207
Оқ тунлар	193	Соғинч	208

ДОСТОНЛАР

Тановар	210	Қилмиш — кидирмиш	282
Сотволдидан салом	230	Ярали япроқ	316
Боғ кўча болалари	262	Инсоф диёри	326

ҲУСНИДДИН ШАРИПОВ

АСИРИНГМАН

Шеърлар, ғазал ва қўшиқлар, дostonлар

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси
Бош таҳририяти
Тошкент — 2003

Мухаррир *Муроджон Мансур*
Бадний мухаррир *Анвар Мусахўжаев*
Техник мухаррир *Лина Хижова*

Босишга рухсат этилди 03.04.03. Бичими 84x108 ¹/₃₂. Петербург
гарнитураси. Офсет босма. Шартли босма табағи 19,32. Нашриёт
ҳисоб табағи 22,0. Адади 5000 нусха. Буюртма № 4736. Баҳоси ке-
лишилган нархда

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси
700083 Тошкент шаҳри, Буюк Турон, 41.